



วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Journal of Education, Silpakorn University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน 2555 - มีนาคม 2556) Vol. 10 No. 2 (November 2012 - March 2013) ISSN 1686-3089

ผู้จัดพิมพ์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จังหวัดนครปฐม

ที่ปรึกษา

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ประพนธ์ เรืองณรงค์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อัฉรา วงศ์โสธร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ กรณีกิจ
ศาสตราจารย์ ดร.ชัยยงค์ พรหมวงศ์
รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม
รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวคนธ์ สุดสวาท
รองศาสตราจารย์ลิขิต กาญจนภรณ์
อาจารย์ ดร.กานดา พุ่มพุ่ม
อาจารย์ ดร.กมล โพธิ์เย็น
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา บัวสมบุญ
อาจารย์สาธิต จันทร์วินิจ อาจารย์วิศิระ จันทร์ราช
อาจารย์ ดร.อธิกมาส มากจ้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวินิต อรรถวุฒิกุล
อาจารย์ Dr.Donald Scott Persons นางสาวลลิตา โพธิ์ทอง
นางนิตยา จิตรคำ

บรรณาธิการ

นางสาวกมล โพธิ์เย็น

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา บัวสมบุญ
อาจารย์สาธิต จันทร์วินิจ อาจารย์วิศิระ จันทร์ราช
อาจารย์ ดร.อธิกมาส มากจ้อย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิวินิต อรรถวุฒิกุล
อาจารย์ Dr.Donald Scott Persons นางสาวลลิตา โพธิ์ทอง
นางนิตยา จิตรคำ

เลขานุการกองบรรณาธิการ

นางสาวกมล โพธิ์เย็น

ผู้ช่วยเลขานุการกองบรรณาธิการ

นางสาวกมล โพธิ์เย็น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการของคณาจารย์และนักวิชาการทางการศึกษาทั้งในและนอกสถาบัน
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการของคณาจารย์ นักวิชาการ และนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์

กำหนดเผยแพร่

ปีละ 2 ฉบับ (มิถุนายน - ตุลาคม และ พฤศจิกายน-มีนาคม)

ข้อมูลการติดต่อ

บรรณาธิการ วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักงานเลขานุการ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
โทร. 0-3425-5095 โทรสาร 0-3425-5796 E-mail : bamrung@su.ac.th

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เพชรเกษม จังหวัดนครปฐม

แบบปก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษณทรธรณ์ บุญมี

การสมัครเป็นสมาชิก

โปรดยื่นความจำนงได้ตามแบบใบสมัครสมาชิกในหน้าสุดท้ายของวารสาร พร้อมส่ง
เงินสดหรือธนาณัติ ปณ.สนามจันทร์ ส่งจ่ายในนาม นางนิตยา จิตรคำ สำนักงาน
เลขานุการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
ค่าบำรุงสมาชิก ปีละ 150 บาท (รวมค่าส่ง) (2 เล่มต่อปี) จำหน่ายเล่มละ 85 บาท

การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่

โปรดดูรายละเอียดการเตรียมต้นฉบับในหน้าก่อนหน้าสุดท้ายของวารสาร

การลงโฆษณา

ติดต่อลงโฆษณาได้ที่ นางนิตยา จิตรคำ

สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
73000 โทร. 0-3425-5095 โทรสาร 0-3425-5796

● บทความทุกเรื่องได้รับการพิจารณา (Peer Review) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ● บทความหรือข้อคิดเห็นใด ๆ ในวารสาร ถือเป็น
ความคิดเห็นของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป ● กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์ในการคัดลอกบทความ
เพื่อการศึกษานำไปใช้อ้างอิงแหล่งที่มาให้ครบถ้วนสมบูรณ์

คอยกำกับดูแลอาจจะกำหนดเป็นนโยบายกว้างๆ ว่า ในแต่ละวงรอบของการปรับปรุงหลักสูตรของแต่ละสถาบัน ฝ่ายผลิตนั้น ได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระ ในรายวิชาเอกที่เปิดสอนอย่างไรบ้าง มีการพัฒนาในด้านใด อย่างไรบ้าง การประเมินเพื่อตรวจสอบมาตรฐานของหลักสูตร มาตรฐานการผลิตของหน่วยงานต่างๆ ที่ได้มีข้อกำหนดต่างๆ ไว้เป็นกรอบกติกาในการปฏิบัติสำหรับให้ได้คุณภาพและมาตรฐานขั้นต้นในระดับเดียวกันก็น่าจะเพียงพอในระดับหนึ่ง ส่วนจุดเด่นหรือจุดขายของแต่ละสาขาวิชาในแต่ละหลักสูตรของแต่ละสถาบันฝ่ายผลิตที่เปิดโอกาสให้ได้มีการสร้างสรรค์และพัฒนาด้วยตนเอง จะทำให้เกิดการแข่งขันระหว่างสถาบันฝ่ายผลิตในด้านการจัดการเรียนการสอนให้เกิดคุณภาพสูงสุด อันจะเป็นทางเลือกและตัดสินใจของผู้เรียนที่จะพิจารณาถึงคุณภาพที่โดดเด่นเพื่อผู้เรียนได้สิ่งที่ดีที่สุดและดีที่คู่กับตัวเอง ในขณะที่หน่วยงานที่มีหน้าที่ควบคุม กำกับดูแล มาตรฐานวิชาชีพครู ตลอดจนออกใบประกอบวิชาชีพครูนั้น ควรจะมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงที่คอยประคองและช่วยผลักดัน ส่งเสริมนักศึกษาวิชาชีพครูที่ได้เข้าสู่สถานศึกษาในช่วง 2 ปีแรกของการเป็นครูผู้ช่วยในสถานศึกษาต่าง ๆ โดยในช่วงระยะเวลา 2 ปีนี้ ควรมีการสร้างหลักสูตรในการพัฒนา และให้ทักษะ ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนจรรยาบรรณวิชาชีพเพื่อให้ครูผู้ช่วยเหล่านี้ได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นครูมืออาชีพอย่างมั่นใจ และมีประสิทธิภาพต่อไป และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้อีก ควรมีการกำหนดถึงช่วงเวลาในการ ให้ใบประกอบวิชาชีพตามคุณภาพของการปฏิบัติงานตามสภาพจริง โดยให้สถานศึกษา ครูประจำการ นักเรียน เป็นผู้ร่วมประเมินอย่างจริงจัง เพื่อให้ได้รับใบประกอบวิชาชีพในระยะเวลา 2, 3 หรือ 5 ปี ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับผลการประเมินที่เข้มข้น เพื่อจะได้สร้างครูที่ปฏิบัติวิชาชีพครู ในสถานศึกษาจริงในบริบทจริง ให้เป็นครูมืออาชีพและมีคุณภาพตรงตามที่หน่วยงานมีหน้าที่กำกับดูแลมาตรฐานวิชาชีพครูได้มุ่งหวังและแสดงจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้สถาบันฝ่ายผลิตนักศึกษาวิชาชีพครูจะเกิดความคล่องตัว และสามารถสร้างสรรค์นักศึกษาวิชาชีพครูของตนได้ตรงตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การผลิตครูในประเทศไทยสามารถสนองตอบ และตอบโจทย์ของปัญหาสังคมไทยที่เกิดขึ้นได้อย่างตรงจุดและทันเหตุการณ์ ตลอดเวลาและเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในที่สุด

อาจารย์ ดร.กมล โภธิเย็น
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร : บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความทางวิชาการ

การฝึกคิดอย่างถูกทางเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพการเรียนรู้ที่แท้จริงในตัวผู้เรียน กมล โพธิเย็น.....	7
Training to think correctly for development of learning potential of students. Kamol Proyen	
สามนางผู้พลัดถิ่นในขุนช้างขุนแผน ชลธิชา หอมฟุ้ง.....	20
The three female Diasporas in khun Chang Khun Phan Cholticha Homfung	
เครื่องมือช่วยคิดเชิงระบบ วิลาวลัย โพธิ์ทอง.....	30
Thinking Tools to Develop of Systems Thinking Wilawan Photong	
บทความวิจัย	
การประเมินโครงการพัฒนาครูภาษาอังกฤษ ของสถาบันภาษาอังกฤษ มาเรียม นิลพันธุ์, ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม, ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย, อุบลวรรณ ส่งเสริม และชัยวัฒน์ แก้วพันธ์งาม.....	43
An Evaluation of a Capacity Building Programe of English Teachers in Thailand Maream Nillapun, Chaiyos Phivitayasirithum, Siriwan Vanichwatanavorachai, Ubonwan Songserm, Chaiwat Kaewphanngam	
บทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนสำหรับนักเรียน ในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วีไลรัตน์ ศิริินทร์.....	58
Local English lessons for enhancing reading and writing skills for students in the area of Sampran district, Nakhon Pathom province	
การจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ปราโมทย์ เหลาลาภา.....	69
Knowledge Management of Agriculturists in the Northeastern Region Pramote Laolapha	
ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน เพื่อการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ระดับปริญญาบัณฑิต เนาวนิตย์ สงคราม.....	82

Effect of organizing active learning and hybrid learning on design of virtual field trip and to enhance creativity for undergraduate education students.

Noawanit Songkram

การพัฒนา รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา

วิลาวัลย์ โปธิ์ทอง..... 96

A Development of an Instructional Model to Develop the Research Mind for Undergraduate Students in Educational Technology Major

Wilawan Photong

การฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง

วุฒิชัย ใจนะภา..... 111

Social Skills Practice of Autistic Students Through Power Cards Accompanied With Simulation Situations.

Wuttichai Jainapa

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์ สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย

พิจิตรา ที่สุกะ..... 121

Development of Training Course for Students Teacher to Develop the Ability to Enhance the Experiences of Self Awareness for Kindergarten Children

Phichittra Teesuka

การพัฒนา รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี

บุญเชิด ชำนิศาสตร์..... 134

Development for Academic Management Model Of Early childhood Education for Primary School in Phetchaburi Primary Educational

Boonchrd Chumnisart

รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นรินทร์ สังข์รักษา, ลุยง วีระนาวิน และสาธิต จันทรวินิจ..... 147

The Appropriate Academic Consultant System of Bachelor Degree level in Faculty of Education, Silpakorn University

Narin Sungrugsa Luyong Wcranawin & Sathid Jantaravinid

การจัดบริการดูแลทางเลือกในรูปแบบครอบครัวทดแทน สำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพราก จากครอบครัว

ธันยา รุจิเสถียรทรัพย์..... 163

Informal Alternative Care Service as Substitute Family Format for Separated non-Thai Children

Tanya Rujisatiensap

การศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักงานประหยัดกระดาษของสำนักงานอธิการบดีวิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์	
ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ.....	176
Development approach of the paperless office the president Sanam Chandra Palace Campus Theerasuk Oonaromlert	
การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน	
ชญานี ภัทรวารินทร์.....	188
The Development of School-Based-Management Model for Private School	
Chayanee Pattarawain	
กระบวนการเรียนรู้ด้วยประวัติศาสตร์บอกเล่าของกลุ่มเด็กมะเกลือพิทักษ์รักษะถิ่น	
ศิริณา จิตต์จรัส.....	202
Learning Process with oral History of Ma Gloe Pitak Raktin Children Group (Children Group Adored and Protected of Ma Gloe Community)	
Sirina Jitcharat & Surat Petchnil	
ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2	
นิกุล ประทีปพิชัย.....	216
School Principals' Instructional Leadership Administrative Behavior, Teachers' Academic Skill And Academic Environment Affecting The Quality of School in Phetchaburi Educational Area 2	
Nigul Pratippichai	
บทปริทัศน์หนังสือ	
บทปริทัศน์หนังสือ เรื่อง ธรรมชาติช่วยชีวิต (ฉบับปรับปรุง)	
ศิริณา จิตต์จรัส และสุรัตน์ เพชรนิล.....	229
Book Review- Happiness: Lessons from a New Science	
Sirina Jitcharat, & Surat Petchnil	
รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review).....	238
แนะนำผู้เขียน.....	239

การฝึกคิดอย่างถูกต้องเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพ การเรียนรู้ที่แท้จริงในตัวผู้เรียน Training to think correctly for development of learning potential of students.

กมล โพธิเย็น^{*}

บทคัดย่อ

ผู้เรียนในปัจจุบันมักจะละเลยในการเอาใจใส่ต่อการพัฒนาขีดความสามารถหรือศักยภาพในการเรียนของตน โดยที่ผู้เรียนยังไม่แสดงออกถึงความมุ่งมั่น ความพากเพียรพยายามในการเรียนรู้ตลอดจนทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด การจัดการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีการฝึกฝนและพัฒนาทักษะการคิดในรูปแบบต่างๆ อยู่ในหลักสูตรแต่ยังขาดการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้มีแนวทางการคิดอย่างถูกต้องในการเรียนรู้ของตนเอง ดังจะเห็นได้จากผู้เรียนส่วนมากมักจะให้ความสำคัญกับแรงจูงใจอันเกิดจากภาวะการณ์บางประการ (States) มากกว่าแรงจูงใจที่เป็นคุณลักษณะประจำตน (Traits) ซึ่งเป็นแรงจูงใจภายในตัวบุคคลอันเกิดจากการควบคุมที่เกิดขึ้นจากตนเอง (Internal Locus of Control) ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการอ้างสาเหตุ (Attribution theory) ของ Bernard Weiner ที่ได้ระบุถึงการอ้างถึงสาเหตุแห่งความสำเร็จหรือล้มเหลวในการเรียนรู้ของคนเราว่าจะเกิดจากสาเหตุสำคัญ 4 ประการคือ ความสามารถ (Ability) ความพยายาม (Effort) ความยากของงาน (Task Difficulty) และโชค (Luck) แต่ในการฝึกให้ผู้เรียนได้เกิดมุมมองของความคิดที่ถูกต้องก็คือ ผู้เรียนควรจะอ้างถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้ของตนเองจากความสามารถและความพยายาม ซึ่งเป็นมิติที่มาจากภายในตัวบุคคล มีความคงที่ และสามารถควบคุมได้ และครูผู้สอนก็เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการให้มุมมองหรือการฝึกคิดอย่างถูกต้องในลักษณะดังกล่าวแก่ผู้เรียนเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถหรือศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้อย่างสูงสุดต่อไป

คำสำคัญ : ทฤษฎีการอ้างสาเหตุ การฝึกคิดอย่างถูกต้อง การพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้

Abstract

Students nowadays usually neglect the ability how to develop their own effort to study effectively. They rarely show a considerable perseverance of higher desire to learn or perform their responsible duties on learning. While the present educational goals emphasized mostly on students to practice and develop various kinds of thinking skill within themselves. When considered about one's successfulness he/she may think of motivation that truly came external sources or states rather than from the individual's own traits, of intrinsic motivation which arised from internal locus of control. According to Bernard Weiner he theorized the attribution of successfulness or failure in learning were in forms of ability, effort, Task difficulty and luck. Thus, in training students to gain ability to think

^{*}อาจารย์ ดร.อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

correctly or reasonably is to train them to attribute their behavior in term of their ability and effort. These are the characteristics within the individual human that seem to endure with stability to perform any duty assigned by oneself. Teachers then should play an important role in giving and enhancing students' perspective in thinking correctly and reasonably in order to develop their own study potential and effort.

Keywords : Attribution theory, Training to think correctly, Development of learning potential

บทนำ

คำถามสำคัญที่อยู่ในใจผู้ที่เป็นครูในสถานศึกษาทุกคนและในทุกระดับก็คงจะเป็นคำถามที่ว่า “ทำไมวันนี้ผู้เรียนจึงไม่ค่อยสนใจเรียนเท่าที่ควร” หรือ “ทำไมวันนี้ผู้เรียนจึงยังไม่ค่อยแสดงศักยภาพของตนในการเรียนรู้ออกมาอย่างเต็มที่” หรือ “ทำไมวันนี้ผู้เรียนจึงไม่ค่อยสนใจใฝ่รู้และคิดจะพัฒนาการเรียนรู้ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด” ดูเหมือนว่าคำถามเหล่านี้ยังคงเป็นคำถามที่ครูผู้สอนทั้งหลายต่างก็พยายามค้นหาคำตอบที่แท้จริงเพื่อจะได้รู้ถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของคำถามเหล่านี้และเพื่อจะได้หาคำตอบในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอันจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้สูงสุดเพื่อส่งผลให้ผู้เรียนของตนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่จะเป็นไปตามการจัดการศึกษาที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ในที่สุด

นอกจากนี้ครูผู้สอนอีกเป็นจำนวนมากก็คงมีข้อสงสัยที่ค่อนข้างสอดคล้องกันอีกว่า เพราะเหตุใดผู้เรียนเป็นจำนวนมากจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ และแสดงความพยายามในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ต่างๆ ที่ผู้เรียนเหล่านั้นต่างก็มีศักยภาพในการเรียนรู้ที่เพียงพอ และข้อสำคัญอีกประการหนึ่งที่มีมักจะพบเห็นกันอยู่ทั่วไปคือ ผู้เรียนเป็นจำนวนมากมักจะแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้เพียงเพื่อให้ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่ครูผู้สอนได้กำหนดไว้เท่านั้น หากพบว่าเนื้อหาที่จะเรียนรู้มีความยากหรือมีความซับซ้อนก็จะหลีกเลี่ยง หรือไม่สนใจใฝ่รู้หรือไม่แสดงความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือให้ได้ผลสำเร็จให้เห็นที่น่าพอใจ และคำตอบที่สำคัญของบรรดาคำถามข้างต้นทั้งหลายเหล่านี้ก็คือ ผู้เรียน

ส่วนใหญ่ยังมีความคิดที่ไม่ถูกต้อง หรือ ยังคิดไม่ถูกต้องเกี่ยวกับพฤติกรรมกรเรียนรู้ของตนเอง และด้วยการมีความคิดที่ยังไม่ถูกต้องนี้เองจึงส่งผลให้ผู้เรียนส่วนใหญ่จึงแสดงพฤติกรรมกรเรียนรู้ของตนออกมาอย่างไม่เหมาะสม และขาดการใส่ใจ สนใจ ตลอดจนเกิดความคิด ในการพัฒนากรเรียนรู้ของตนอย่างเต็มศักยภาพเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้สูงสุด

จากจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาของประเทศไทยที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมุ่งปลูกฝังและพัฒนาเยาวชนหรือผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณลักษณะของการเป็น “นักคิด” มาเป็นเวลานาน ดังจะเห็นได้จากเป้าหมายของทุกหลักสูตรได้มุ่งเน้นในเรื่องของ “การคิดเป็น” มาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากสาระสำคัญ ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 ที่ว่าด้วยเรื่องของแนวการจัดการศึกษา ใน มาตรา 24 ข้อ (2) ที่ระบุไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ ดังต่อไปนี้คือ ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา และในมาตรา 28 ยังได้ระบุ เอาไว้อีกว่า หลักสูตรการศึกษาในระดับต่างๆ รวมทั้ง หลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลต่างๆ จะต้อง มี ลักษณะหลากหลาย โดยสาระของหลักสูตรทั้งที่เป็น วิชาการและวิชาชีพต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีทั้งความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงามและ ความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ. 2545) ดังนั้น การดำเนินการพัฒนา คุณลักษณะของผู้เรียนส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นและให้ความ

สำคัญไปทีละรูปแบบและกระบวนการคิดแบบต่างๆ ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ (Analysis thinking) การคิดสังเคราะห์ (Synthesis thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical thinking) การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative thinking) เป็นต้น ซึ่งการฝึกให้ผู้เรียนได้มีคุณลักษณะ หรือมีความสามารถในการคิดในรูปแบบต่างๆ ได้นั้น ก็นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนา ผู้เรียนให้มีความสามารถดังกล่าว เนื่องจากการที่ผู้เรียน มีวิธีการคิดในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างถูกต้องชัดเจนแล้ว ก็จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนรู้และ ศึกษาเนื้อหาสาระในรายวิชาต่างๆ ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ได้อย่างลึกซึ้งถ่องแท้ อันจะสามารถนำองค์ความรู้ ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้และสามารถรับมือกับสถานการณ์ ต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและเกิดประโยชน์สูงสุด แต่ในขณะที่เดียวกันก่อนที่ผู้เรียนจะก้าวผ่านไปสู่การรับรู้ ตลอดจนการเปิดรับกลวิธีการคิดรูปแบบต่างๆ เพื่อจะได้ เกิดการพัฒนาตนเองนั้น สิ่งที่ต้องให้ความสนใจก็คือ กระบวนการปลูกฝังสำหรับผู้เรียนในด้านแรกที่จะต้อง มุ่งปลูกฝังและพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีกระบวนการ คิดอย่างถูกทางเสียก่อน จึงจะดำเนินการในกระบวนการ ขั้นต่อไปได้

ปัจจัยที่เป็นปัญหาในตัวผู้เรียน

ประเด็นสำคัญที่ครูผู้สอนมักจะพบเห็นอยู่เสมอ เกี่ยวกับตัวผู้เรียนในปัจจุบันก็คือ ผู้เรียนบางคนมักจะ แสดงพฤติกรรมกรากหรือความล้มเหลวมากกว่า ความพยายามมุ่งสู่ความสำเร็จในการเรียนรู้ ผู้เรียนบางคน แสดงความสามารถหรือศักยภาพในการเรียนรู้ที่ ตนมีอยู่ออกมาไม่เต็มที่ ผู้เรียนบางคนแสดงพฤติกรรม ท้อถอยและสิ้นหวังกับการเรียนรู้ของตนเอง และผู้เรียน บางคนแสดงพฤติกรรมไม่สนใจต่อการเรียนรู้เท่าที่ควร ทั้งๆ ที่ตนเป็นผู้ที่มีความสามารถหรือมีศักยภาพที่จะ เรียนรู้ได้จากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือพฤติกรรม ที่ไม่เหมาะสมของผู้เรียนที่ได้กล่าวมาเหล่านี้ คงจะค่อยๆ ลดลงและปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

หากครูผู้สอนจะทำให้ผู้เรียนได้เกิดความคิดอย่างถูกทาง เพื่อจะได้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารการเรียนรู้ ของตนให้เป็นในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมและควร จะเป็นในที่สุด

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะเป็นตัวผลักดัน ให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเรียนรู้ในลักษณะได้ลักษณะ หนึ่งออกมานั้นก็คือ แรงจูงใจในการเรียนรู้ตนเอง โดยที่ แรงจูงใจจะเป็นพลังทางจิตซึ่งจะเป็นภาวะภายในที่ ทำหน้าที่กระตุ้น (Arouses) กำหนดทิศทาง (Directs) และทำให้คงสภาพ (Maintain) เกี่ยวกับการแสดง พฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ (Woolfolk, 1993.336) กล่าว คือ การที่ผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมมารเรียนรู้ในลักษณะ ใดออกมานั้นเป็นเพราะว่าผู้เรียนได้มีพลังจากภายใน จิตใจของตนเองที่กระตุ้นหรือผลักดันให้คงไว้ในพฤติกรรม การเรียนรู้เช่นนั้นออกมาให้เห็นได้ เช่น หากผู้เรียน คนหนึ่งมีพลังที่มาจากภายในตนเองโดยคิดอยู่เสมอว่า เขาต้องการจะได้เกรด 4 หรือเกรด A ในรายวิชาที่กำลัง เรียนอยู่ ความคิดนี้เองจะเป็นแรงกระตุ้นและผลักดันให้ เขาเกิดการกำหนดทิศทางในการแสดงพฤติกรรม การเรียนรู้ของตนเองออกมาในลักษณะของการเอาใจใส่ เข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ มีสมาธิในขณะที่กำลังฟังครูสอน ตลอดจนหมั่นทบทวนบทเรียน เป็นต้น และเขาก็จะ แสดงพฤติกรรมดังกล่าวเช่นนี้ไปตลอดระยะเวลาของ การเรียนในรายวิชานั้นเพื่อจะให้ได้เกรด 4 หรือเกรด A ตามเป้าหมายที่เขาได้กำหนดเอาไว้ตั้งแต่เริ่มต้น ในทาง ตรงกันข้ามหากผู้เรียนคนนั้นเริ่มต้นของการมีความคิด จากภายในตนเองว่า ตนเองคงไม่น่าจะสอบรายวิชานี้ ผ่านได้อย่างแน่นอน รายวิชานี้ น่าจะยากเกินไปสำหรับ เขาที่จะสามารถสอบผ่านได้ ดังนั้นการแสดงพฤติกรรม ในการเรียนรู้ที่จะปรากฏออกมาก็คือ การไม่ใส่ใจที่จะ เข้าเรียน การขาดความกระตือรือร้นในการเรียน เท่าที่ควร การขาดความทุ่มเทที่จะศึกษาค้นคว้าหรือ แสดงความพยายามที่จะเรียนรู้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และเขาก็จะแสดงพฤติกรรมเช่นนี้ไปอย่างสม่ำเสมอ

ตลอดระยะเวลาของการเรียนรู้ เนื่องจากเขาได้มีเป้าหมายในใจตั้งแต่เริ่มต้นของการเรียนรู้ไว้แล้วว่า เขาคงจะเรียนรายวิชานี้ไม่ผ่านอย่างแน่นอน

อย่างไรก็ดีแม้ว่าผู้เรียนจะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่มาจากภายในตนเองในเชิงบวกก็ตาม แต่การแสดงพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งในการเรียนรู้จากแรงจูงใจนั้นก็ยังมีประเด็นที่น่าสนใจและชวนให้คิดต่อไปว่าแรงจูงใจดังกล่าวที่ผลักดันให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมกรเรียนรู้ เช่นนั้นเกิดขึ้น เนื่องจากเป็นคุณลักษณะอย่างถาวรประจำตน (Traits) หรือเป็นเพียงพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่เกิดจากปัจจัยหรือภาวะการณ์บางประการ (States) เป็นตัวกำหนด เนื่องจากการพิจารณาในประเด็นนี้จะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่พึงประสงค์อย่างถาวร อันจะทำให้เกิดการสร้างคุณลักษณะหรือพฤติกรรมกรเรียนรู้อันพึงประสงค์ในตัวผู้เรียนในที่สุด กล่าวคือ หากผู้เรียนแสดงพฤติกรรมกรใส่ใจ เอาใจใส่ต่อการเรียน เพียงเพราะเขาต้องการให้สอบผ่านหรือเขาต้องทำงานให้ทันส่งครูผู้สอนตามกำหนดเวลาเท่านั้น ดังนั้นในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเขาจะแสดงพฤติกรรมกรกระตือรือร้น เอาใจใส่ต่อการทำงานที่ครูผู้สอนได้มอบหมาย หรือ ท่องหนังสืออย่างขะมักเขม้นในช่วงก่อนการสอบเท่านั้น เพราะช่วงระยะเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นเพียงปัจจัยหรือภาวะการณ์บางประการ (States) ที่เป็นตัวกำหนดให้เกิดพฤติกรรมกรดังกล่าวเท่านั้น แต่ไม่ได้เกิดจากคุณลักษณะนิสัยหรือคุณลักษณะอย่างถาวรประจำตัว (Traits) แต่อย่างใด นั่นคือ เป็นการเกิดพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่พึงประสงค์แบบไม่ยั่งยืน โดยอาจจะหยุดยั้งพฤติกรรมกรเช่นนี้ได้หากปัจจัยหรือภาวะการณ์บางประการ (States) ที่เป็นตัวกำหนดนั้นได้บรรลุเป้าหมายลงแล้ว ในที่สุด

แนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

ดังนั้นจากที่กล่าวมาทั้งหมดก็คงจะมาถึงคำถามสำคัญที่ว่า แล้วครูผู้สอนจะมีแนวทางหรือกลวิธีในการสร้างแรงจูงใจอย่างเหมาะสมให้แก่ผู้เรียนเพื่อ

กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิด “การคิดอย่างถูกทาง” หรือเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมกรการเรียนรู้อันพึงประสงค์ อันจะเกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นคุณลักษณะนิสัยในการเรียนรู้หรือเป็นคุณลักษณะอย่างถาวรประจำตน (Traits) ได้อย่างไร นักจิตวิทยาได้แบ่งประเภทของแรงจูงใจในตัวบุคคลออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ แรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) กับ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) โดยที่แรงจูงใจทั้งสองประเภทนี้จะมีเหตุปัจจัยหรือแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่แตกต่างกัน นั่นคือ หากการแสดงพฤติกรรมกรเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดจากแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) แล้ว นั่นก็หมายความว่า การแสดงพฤติกรรมกรเรียนรู้ใดๆ ออกมาของผู้เรียนก็จะเป็นไปเพื่อมุ่งหวังเพียง เพื่อต้องการได้รับรางวัลหรือสิ่งล่อใจ (Incentive) อันจะเกิดจากผลสำเร็จจากการเรียนรู้เท่านั้น เช่น ผู้เรียนจะอ่านหนังสือเพื่อให้ได้คะแนนสูงๆ หรือผู้เรียนจะเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสากับทางสถานศึกษาเพียงเพื่อให้ได้การประเมินผ่านตามข้อกำหนดในหลักสูตรเท่านั้น แต่ถ้าหากผู้เรียนคนนั้นแสดงพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) แล้ว นั่นก็หมายความว่า การแสดงพฤติกรรมกรเรียนรู้ใดๆ ออกมาของผู้เรียนก็จะเป็นไปเพื่อมุ่งหวังให้เกิดการบรรลุเป้าหมายหรือความคาดหวังภายในของตัวผู้เรียนเอง เช่น ผู้เรียนจะอ่านหนังสือเพราะสนใจใฝ่รู้ ต้องการค้นหาคำตอบ หรือตอบข้อสงสัยบางประการที่ยังติดค้างอยู่ในใจในขณะที่เรียนอยู่ในห้องเรียน หรือผู้เรียนขยันทำการบ้านหรือค้นคว้าข้อมูลอย่างมากมาใช้ในการทำรายงานเพราะต้องการจะศึกษาในประเด็นที่ตนสนใจให้ลึกซึ้งกระจ่างชัด หรือผู้เรียนตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมค่ายอาสาเพราะต้องการได้รับประสบการณ์ชีวิตที่แปลกใหม่ หรือเพราะมีจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) ที่ต้องการจะทำประโยชน์ให้ส่วนรวม เป็นต้น ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องสร้างแรงจูงใจในการเกิดพฤติกรรมกรเรียนรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมให้

เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเสียก่อน นั่นก็คือ ครูผู้สอนจะต้องสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเพื่อผู้เรียนจะได้แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ อันพึงประสงค์ในส่วนที่เกิดจากคุณลักษณะอย่างถาวรประจำตน (Taints) เพื่อเป็นการสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ อันพึงประสงค์ในตัวผู้เรียนอย่างถาวรต่อไปได้ในที่สุด

แบนดูรา (Bandura. 1986) ได้นำเสนอแนวคิดสำคัญเกี่ยวกับการเกิดพฤติกรรมของบุคคลในทฤษฎีการเรียนรู้ปัญหาสังคม (Social Cognitive Theory) ที่น่าสนใจเอาไว้ว่า แรงจูงใจที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคลนั้นสามารถจะเกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน ซึ่งองค์ประกอบประการหนึ่งในการเกิดแรงจูงใจในตัวบุคคลก็คือ ความคิดหรือความคาดหวังอันเกิดจากผลกรรมที่เขาคาดว่าจะได้รับจากการกระทำหรือจากการแสดงพฤติกรรมนั้นๆ เช่น “ถ้าฉันตั้งใจเรียนแล้วฉันจะสอบได้คะแนนดี” หรือ “ถ้าฉันไม่ส่งรายงานตามกำหนดเวลา ฉันก็อาจจะสอบไม่ผ่านในรายวิชานั้น” โดยที่บุคคลจะคาดหวังผลกรรมที่จะเกิดขึ้นโดยอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตทั้งจากผลกรรมที่เคยเกิดขึ้นกับตนเองหรือผลกรรมที่เคยเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นที่ตนใกล้ชิดอันเกิดจากการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมา ซึ่งความคาดหวังต่อผลกรรมที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์หรือความเกี่ยวข้องเชิงเหตุผลกับการรับรู้ความสามารถของบุคคล (Self Efficacy) นั่นคือ หากผู้เรียนมีความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่า ตัวเขานั้นมีความสามารถในการกระทำในสิ่งนั้นๆ ได้ เขาก็ย่อมจะเกิดความคาดหวังถึงความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในระดับสูง แต่หากผู้เรียนมีความคิดหรือความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถของตนเองว่า ตัวเขานั้นไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะกระทำในสิ่งนั้นๆ ได้ เขาก็ย่อมจะเกิดความคาดหวังถึงความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นในระดับต่ำ นอกจากนี้แบนดูรายังได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเกิดแรงจูงใจของบุคคลก็คือ การกำหนดเป้าหมายในการกระทำของบุคคล หากพบว่าบุคคลมีการตั้งเป้าหมาย

หรือกำหนดเกณฑ์ในการกระทำเอาไว้อย่างชัดเจนแล้ว บุคคลก็จะแสดงความพากเพียรพยายามในการกระทำหรือแสดงพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ และเมื่อบุคคลพบว่า เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้บรรลุสมดังเจตนาของตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็就会产生ความรู้สึกพึงพอใจ และก็จะขยับการตั้งเป้าหมายในการกระทำครั้งต่อไป ในระดับที่สูงขึ้น และก็จะพยายามแสดงความพากเพียรพยายามในการแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำอย่างเต็มศักยภาพของตนเองเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ในที่สุด

โดยทั่วไปแล้วคนเรามักจะมีการกำหนดเป้าหมายหรือตั้งเป้าหมายในการทำอะไรสิ่งหนึ่งเอาไว้แล้ว จากนั้นเขาก็จะพยายามแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของสังคมของแบนดูรา (Bandura. 1986) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมาย (Goal) หรือกำหนดมาตรฐานของพฤติกรรมที่ได้กำหนดขึ้นหรือคาดหวังไว้ และในขณะที่เดียวกันเขาก็จะแสดงความพยายามที่จะทำให้ได้ตามเป้าหมายหรือมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ โดยการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้วันนั้นก็จะมีลักษณะที่แตกต่างกันในระดับต่างๆ บางครั้งเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ก็อาจจะมีความหมายหรือช่วงระยะเวลาที่จะสามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ง่าย ขณะที่บางครั้งเป้าหมายหรือมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ก็อาจจะยากเกินไปหรือต้องใช้ช่วงระยะเวลาที่ค่อนข้างยาวนานมากกว่าจะสามารถดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมายหรือมาตรฐานนั้นได้ ในเรื่องของ การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนรู้ นั้น ซังก์ (Schunk. 1991) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ผู้เรียนมักจะมีการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนรู้เอาไว้ 2 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนเพื่อต้องการรู้ (Mastery Goals) นั่นคือ ผู้เรียนมักจะตั้งเป้าหมายในการเรียนเพื่อต้องการจะรู้ในเรื่องที่ตนเองอยากรู้ หรือต้องการจะรู้ในเรื่องที่ตนสนใจ ดังนั้นผู้เรียนที่มีการกำหนดเป้าหมายในการเรียน

ประเภทนี้ก็จะแสดงความพยายามใส่ใจ และมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้เนื่องจากการแสดงพฤติกรรมเหล่านี้จะสามารถตอบสนองต่อแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ของตนเอง ดังนั้นการบรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานการเรียนรู้ที่เขาตั้งไว้นั้นแม้ว่าสิ่งที่เรียนรู้นั้นจะมีความยากสักเพียงใด ผู้เรียนก็จะแสดงความพยายาม มานะบากบั่นด้วยความพากเพียรโดยไม่ยอมย่อท้อต่ออุปสรรคใดๆ แต่กลับจะมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือมาตรฐานที่ตั้งไว้ให้จงได้ ในขณะที่เดียวกันการกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนรู้ประเภทที่สองนั่นก็คือ การกำหนดเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนเพื่อต้องการผลงาน (Performance Goals) นั่นคือ ผู้เรียนมักจะมีการตั้งเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนรู้เพียงเพื่อให้ได้รับสิ่งต่างๆ จากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การหวังเพียงเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ความต้องการได้รับคะแนนที่สูงๆ จากการเรียน หรือความต้องการที่จะได้รับเพียงความสำเร็จเฉพาะหน้าในการเรียนเท่านั้น ดังนั้นจึงพบว่าผู้เรียนที่มีการกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ประเภทนี้เอาไว้ก็จะพยายามเลือกเรียนในสิ่งที่ค่อนข้างง่าย จะมองข้ามสิ่งที่ก่อให้เกิดอุปสรรค หรือพยายามหลีกเลี่ยงความล้มเหลวในปัจจุบันต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นอันจะเป็นตัวขวางกั้นไม่ให้เขาสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ผู้เรียนที่มีการตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้ประเภทนี้จะให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) ที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง เช่น เขาทุ่มเทมุ่งมั่นอ่านหนังสืออย่างหนักในช่วงระยะเวลาก่อนสอบเพียงเพื่อหวังจะได้คะแนนสูงๆ แต่หลังจากที่เขาได้บรรลุเป้าหมายในครั้งนั้นแล้ว การแสดงพฤติกรรมตั้งใจมุ่งมั่นและทุ่มเทในการอ่านหนังสือก็จะหมดลงไปด้วย ผู้เรียนที่มีการตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อต้องการผลงาน (Performance Goals) มักจะตั้งคำถามในใจกับตนเองอยู่เสมอว่า “หากฉันตั้งใจ พยายาม ทุ่มเท หรือมุ่งมั่นในการทำพฤติกรรมนั้นๆ ในขณะที่กำลังเรียนแล้ว ฉันจะได้รับอะไรเป็นผลตอบแทนหรือผลที่จะเกิดขึ้นจากการแสดง

พฤติกรรมของฉันดังกล่าวจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่ฉันได้ตั้งไว้หรือไม่” ตรงกันข้ามกับผู้เรียนที่มีการตั้งเป้าหมายในการเรียนรู้เพื่อต้องการรู้ (Mastery Goals) มักจะตั้งคำถามในใจกับตนเองอยู่เสมอว่า “เมื่อฉันตั้งใจ พยายาม ทุ่มเท หรือมุ่งมั่นในการทำพฤติกรรมนั้นๆ ในขณะที่กำลังเรียนแล้วฉันจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ และสามารถพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพสูงขึ้นตามที่ตั้งใจได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้แล้วหรือไม่”

จากการนำเสนอประเด็นต่างๆ ของปัจจัยที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต่างๆ ของผู้เรียนที่ปรากฏออกมา นั้น ก็คงจะช่วยให้มองเห็นภาพคำตอบของคำถามข้างต้นที่ผู้เขียนได้เปิดประเด็นเอาไว้แล้วว่า “ทำไมวันนี้ผู้เรียนจึงไม่ค่อยสนใจเรียนเท่าที่ควร” หรือ “ทำไมวันนี้ผู้เรียนจึงยังไม่ค่อยแสดงศักยภาพของตนในการเรียนรู้ออกมาอย่างเต็มที่” หรือ “ทำไมวันนี้ผู้เรียนไม่ค่อยสนใจใฝ่รู้และคิดจะพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด” โดยปัจจัยสำคัญของการเกิดคำถามเหล่านี้ก็คงจะหนีไม่พ้นในเรื่องของการที่ผู้เรียนส่วนใหญ่มักจะไม่มีความคิดที่ไม่ถูกต้องหรือยังไม่คิดไม่ถูกทางเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้อย่างแท้จริงที่มีอยู่ในตนเองเพื่อให้ได้ผลอย่างเต็มประสิทธิภาพ

แนวทางการฝึกคิดให้ถูกทางของผู้เรียน

ทุกวันนี้ผู้เรียนส่วนใหญ่มักจะมีความคิดเกี่ยวกับการเรียนของตนเองในด้านสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนในลักษณะที่ไม่ค่อยถูกต้องเท่าใดนัก อาทิ เมื่อผู้เรียนทำงานส่งครูหรือสอบในรายวิชาต่างๆ ที่เรียนไปแล้วแต่ปรากฏว่า ผลงานหรือผลคะแนนที่ออกมานั้นไม่ดีเท่าที่ควร เช่น ครูให้แก่ใบงานที่ทำไปแล้วในหลายประเด็นหรือคะแนนที่ได้จากการสอบน้อยเกินไป ผู้เรียนก็จะเกิดความรู้สึกผิดหวังและพยายามถามตนเองอยู่ตลอดเวลาว่า “ทำไมผลงานของฉันจึงมีข้อผิดพลาดหรือถูกครูด่าทаниหรือต้องแก้ไขมากมาย” หรือ “ทำไมคะแนนสอบของฉันจึงได้น้อยเหลือเกิน” และถ้าหากผู้เรียนได้ค้นพบคำตอบ

กับคำถามข้างต้นในลักษณะที่ว่า “การทำงานของฉันมีข้อผิดพลาดมากมายเช่นนี้ก็เนื่องมาจากงานที่ครูมอบหมายนั้นยากเกินไป หรือเป็นเพราะว่าครูของฉันเป็นคนเข้มงวดมากเกินไป ครูตรวจงานละเอียดเกินไป ไม่ค่อยยืดหยุ่นเท่าที่ควร” หรือหากผู้เรียนมักจะทำตัวเองว่า “การที่ฉันสอบได้คะแนนน้อยก็เป็นเพราะครูผู้สอนออกข้อสอบยากเกินไป และโชคไม่ดีเลยที่อ่านหนังสือไม่ตรงเท่าใดนัก ต่างจากเพื่อน ๆ ที่เผอิญอ่านหนังสือมาตรงกับข้อสอบในครั้งนี้เป็นส่วนใหญ่” จากการตอบคำถามให้ตนเองถึงปัจจัยหรือสาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนไม่ประสบความสำเร็จในการทำงานหรือในการสอบเท่าที่ควรนั้น จะเป็นได้ว่า ปัจจัยหรือสาเหตุดังกล่าวในความคิดของผู้เรียนนั้นจะขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอกตนเองทั้งสิ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้มุ่งมองไปที่ปัจจัยหรือสาเหตุที่เกิดขึ้นจากตนเองเลยแต่อย่างใด

การที่คนเราจะทำงานหรือประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วรับทราบถึงผลแห่งการกระทำของตนในลักษณะที่ประสบความสำเร็จเป็นไปตามเป้าหมายหรือตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ หรือประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวไม่เป็นไปตามเป้าหมายหรือตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ นั้น ได้มีนักจิตวิทยาได้พยายามจะหาวิธีการในการอธิบายถึงสาเหตุหรือปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการทำงานหรือการประกอบกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของคนเราว่ามีปัจจัยหรือสาเหตุอะไรบ้างที่ทำให้คนเราประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการทำงานหรือการประกอบกิจกรรมและหนึ่งในทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สามารถอธิบายถึงประเด็นดังกล่าวนี้ก็คือ ทฤษฎีการอ้างสาเหตุ (Attribution Theory) ของ Bernard Weiner ซึ่งผู้เขียนขอกล่าวถึงสาระสำคัญของทฤษฎีดังกล่าว ดังต่อไปนี้

Attribution Theory หรือ ทฤษฎีการอ้างสาเหตุ เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่ไวเนอร์ (Bernard Weiner) ได้พัฒนาขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1979 โดยเริ่มต้นจากการนำแนวคิดของไฮเดอร์ (Fritz Heider. 1958) ที่ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เรา โดยที่ไฮเดอร์

ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุสำคัญของการแสดงพฤติกรรม (B) ของคนเราในรูปแบบต่างๆ กันนั้น จะขึ้นอยู่กับตัวแปรสำคัญ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ ตัวแปรที่อยู่ภายในตัวบุคคล (P) และตัวแปรที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลหรือเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม (E) นั่นเอง กล่าวคือ การที่ผู้เรียนจะแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ของตนเองออกมาในลักษณะใดก็ตาม เช่น ตั้งใจเรียน มุ่งมั่น ขยันพากเพียร หรือไม่ค่อยเอาใจใส่ต่อการเรียนเท่าที่ควร ก็น่าจะเกิดจากปัจจัยที่อยู่ภายในตัวผู้เรียนคนนั้น เช่น ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียนในครั้งนั้น เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว หรือผู้เรียนอาจมีความยากลำบากหรือข้อจำกัดในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ค่อนข้างมาก ในขณะที่เรียนกันบรรยากาศในการเรียน วิธีการสอนของครู ก็จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ซึ่งเป็นปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวผู้เรียนหรือเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวผู้เรียนในการเรียนรู้ครั้งนั้นๆ นับได้ว่า ทั้งปัจจัยภายในตัวบุคคลและปัจจัยภายนอกตัวบุคคลล้วนแต่มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมในการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยกันทั้งสิ้น

ในขณะที่เดียวกัน รอตเตอร์ (Rotter. 1966) ยังได้อธิบายถึงประเด็นของปัจจัยที่อยู่ภายในตัวบุคคลและปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมต่างๆ ของคนเรา ซึ่งรอตเตอร์จะแบ่งปัจจัยหรือตัวแปรทั้ง 2 ประเภทนี้ว่าเป็น การควบคุมหรือกำหนดพฤติกรรมจากภายในตัวบุคคล (Internal Locus of Control) กับ การควบคุมหรือกำหนดพฤติกรรมจากภายนอกตัวบุคคล (External Locus of Control) กล่าวคือ หากคนเรามีความเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาในชีวิตเขานั้นไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จ ความสมหวัง หรือจะเป็นอุปสรรค ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมานั้นล้วนเกิดขึ้นมาจากพฤติกรรมที่ถูกควบคุมหรือกำหนดจากภายในตัวบุคคล (Internal Locus of Control) นั่นคือเกิดขึ้นมาจากตัวของเขาเองเป็นผู้กำหนดหรือควบคุมให้เกิดขึ้น เช่น การที่เขาสอบได้คะแนนสูงๆ ก็เป็นเพราะว่าเขาได้ใช้ความพยายามหรือความสามารถ ความมุ่งมั่นมานะบากบั่นในการเรียนมาโดยตลอด หรือการที่เขา

สอบไม่ผ่านรายวิชานั้นๆ ก็เป็นเพราะว่าเขายังมีความสามารถไม่เพียงพอหรือเขายังไม่ได้แสดงความพยายามอย่างเต็มที่ในการเข้าสอบในครั้งนี้ ในทางกลับกัน หากคนเรามีความเชื่อว่าเป็นสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาในชีวิตเขา นั้นไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จ ความสมหวัง หรือจะเป็นอุปสรรค ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาล้วนเกิดขึ้นจากพฤติกรรมที่ถูกควบคุมหรือกำหนดจากภายนอกตัวบุคคล (External Locus of Control) นั่นคือ การที่เขาสอบได้คะแนนสูงๆ ก็เป็นเพราะว่าเขาโชคดีมากที่อ่านหนังสือมาตรงกับข้อสอบพอดีจึงทำข้อสอบได้ หรือการที่เขาสอบไม่ผ่านในรายวิชานั้นก็เป็นเพราะว่าข้อสอบยากเกินไป ข้อสอบนั้นไม่ตรงกับที่เขาอ่านหนังสือมาเป็นต้น จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลมีความเชื่อถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดหรือควบคุมการเกิดพฤติกรรมต่างๆ เกี่ยวกับตนเองแตกต่างกันออกไปนั้นจะส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเองในการเรียนรู้หรือการเพิ่มพูนศักยภาพในการเรียนรู้ของตนได้ในระดับที่แตกต่างกันออกไป เพราะถ้าบุคคลมีความเชื่อว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นมาจากการกำหนดหรือควบคุมจากปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal Locus of Control) บุคคลนั้นก็จะหาแนวทางหรือวิธีการในการเพิ่มขีดความสามารถ หรือ เพิ่มขีดความสามารถของตนเองให้มากยิ่งขึ้นเพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ในที่สุด แต่ถ้าหากบุคคลมีความเชื่อว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้นั้นเกิดขึ้นมาจากการกำหนดหรือควบคุมจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล (External Locus of Control) บุคคลนั้นก็จะมองว่า ศักยภาพหรือความสามารถของเขาก็มีเพียงเท่านี้ เขาจะคิดเสมอว่าวิชานี้ยากเกินไป โชคของเขาไม่ดีเลยที่อ่านหนังสือมาไม่ตรงกับข้อสอบในวันนั้น เขาก็จะมองข้ามแนวทางในการพัฒนาศักยภาพหรือความสามารถในการเรียนรู้ของตนเองเพื่อที่จะสามารถเอาชนะต่อปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในการเรียนรู้ของเขาได้

ต่อมา ไวเนอร์ (Bernard Weiner. 1990) ได้นำแนวคิดของนักจิตวิทยาทั้งสองท่านนี้มาพัฒนาต่อโดยนำเสนอเป็นทฤษฎีการอ้างสาเหตุ (Attribution

Theory) ซึ่งได้อธิบายถึงสาเหตุที่บุคคลทั่วไปมักจะนำมาอ้างถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการกระทำกิจกรรมใดๆ ในชีวิตก็ตามว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 มิติด้วยกัน ดังนี้

มิติที่ 1 คือ มิติที่เกี่ยวกับแหล่งของสาเหตุ (Locus of Causality) ซึ่งจะประกอบด้วย สาเหตุที่เกิดจากภายในตัวบุคคล กับสาเหตุที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล

มิติที่ 2 คือ มิติที่เกี่ยวกับความคงที่ของสาเหตุ (Stability of Causality) ซึ่งประกอบด้วย สาเหตุที่มีความคงที่ กับ สาเหตุที่มีความไม่คงที่

มิติที่ 3 คือ มิติที่เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมสาเหตุ (Controllability of Causality) ซึ่งจะประกอบด้วย สาเหตุที่สามารถควบคุมได้ กับ สาเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้

ในขณะเดียวกัน ไวเนอร์ ยังได้อธิบายอีกว่าการอ้างถึงสาเหตุแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการกระทำกิจกรรมใดๆ ก็ตามนั้น มักจะมาจากสาเหตุ 4 ประการต่อไปนี้คือ

1. สาเหตุด้านความสามารถ (Ability)
2. สาเหตุด้านความพยายาม (Effort)
3. สาเหตุด้านความยากของงาน (Task Difficulty)
4. สาเหตุด้านโชค (Luck)

โดยที่สาเหตุทั้ง 4 ด้านข้างต้นนี้จะเกี่ยวข้องกับมิติทั้ง 3 มิติที่ไวเนอร์ได้กำหนดไว้แล้วดังนี้

1. สาเหตุด้านความสามารถ (Ability)

ในมิติที่เกี่ยวกับแหล่งของสาเหตุ (Locus of Causality) นั้น พบว่า ความสามารถจะเป็นสาเหตุที่เกิดจากภายในตัวบุคคล

ในมิติที่เกี่ยวกับความคงที่ของสาเหตุ (Stability of Causality) นั้นพบว่า ความสามารถจะเป็นสาเหตุที่มีความคงที่

ในมิติที่เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมสาเหตุ (Controllability of Causality) นั้น พบว่า ความสามารถจะเป็นสาเหตุที่ควบคุมได้

2. สาเหตุด้านความพยายาม (Effort)

ในมิติที่เกี่ยวกับแหล่งของสาเหตุ (Locus of Causality) นั้น พบว่า ความพยายามจะเป็นสาเหตุที่เกิดจากภายในตัวบุคคล

ในมิติที่เกี่ยวกับความคงที่ของสาเหตุ นั้น พบว่า ความพยายามจะเป็นสาเหตุที่มีทั้งลักษณะที่คงที่ และลักษณะที่ไม่คงที่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของงานว่าเป็นงานที่ทำเป็นประจำ หรืองานเฉพาะกิจที่ทำเป็นครั้งๆ ไป

ในมิติที่เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมสาเหตุ (Controllability of Causality) พบว่า ความพยายามจะเป็นสาเหตุที่ควบคุมได้

3. สาเหตุด้านความยากของงาน (Task Difficulty)

ในมิติที่เกี่ยวกับแหล่งของสาเหตุ (Locus of Causality) นั้น พบว่าความยากของงานจะเป็นสาเหตุที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล

ในมิติที่เกี่ยวกับความคงที่ของสาเหตุ (Stability of Causality) นั้น พบว่า ความยากของงานจะเป็นสาเหตุที่มีความคงที่

ในมิติที่เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมสาเหตุ (Controllability of Causality) นั้น พบว่าความยากของงานจะเป็นสาเหตุที่ควบคุมไม่ได้

4. สาเหตุด้านโชค (Luck)

ในมิติที่เกี่ยวกับแหล่งของสาเหตุ (Locus of Causality) นั้น พบว่าโชคจะเป็นสาเหตุที่เกิดจากภายนอกตัวบุคคล

ในมิติที่เกี่ยวกับความคงที่ของสาเหตุ (Stability of Causality) นั้น พบว่า โชคจะเป็นสาเหตุที่มีความไม่คงที่

ในมิติที่เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมสาเหตุ (Controllability of Causality) นั้น พบว่าโชคจะเป็นสาเหตุที่ไม่สามารถควบคุมได้

จากทฤษฎีการอ้างสาเหตุ (Attribution Theory) ของไวเนอร์ (Weiner, 1979) ที่ได้อ้างถึงสาเหตุแห่ง

ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการทำงานที่คนเรามักจะอ้างถึงจาก 4 ประการ 3 มิติดังที่ได้กล่าวแล้วนั้น พบว่า แหล่งของสาเหตุที่มาจากปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคลนั้นจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) อคติในทัศนแห่งตน (Self-Concept) และแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Motivation) กล่าวคือ ถ้าผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ หรือการทำการกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งแล้วอ้างสาเหตุแห่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นนั้นว่าเป็นเพราะตนเองมีความสามารถในการเรียนรู้ มีความพยายามอย่างเต็มที่ ผู้เรียนคนนั้นก็เกิดการเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้นว่าตนมีความสามารถจะเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและเกิดทัศนคติที่เกี่ยวกับตนเองในด้านบวก ในขณะที่เดียวกันเขาก็จะมีแรงจูงใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นต่อไป แต่ถ้าผู้เรียนคนนั้นอ้างสาเหตุแห่งความสำเร็จที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นว่าเป็นเพราะเขาโชคดีที่งานที่ได้รับนั้นค่อนข้างง่าย ผู้เรียนคนนั้นก็จะไม่เกิดความภาคภูมิใจในตนเองเท่าที่ควร และอาจจะเกิดทัศนคติต่อตนเองในด้านลบและอาจจะไม่มีแรงจูงใจในการเรียนรู้ในครั้งต่อไปเท่าที่ควร หรือถ้าผู้เรียนอ้างถึงสาเหตุในลักษณะของความคงที่ของสาเหตุ เช่น ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ในครั้งนั้นเพราะเขามีความสามารถในเรื่องนั้น หรือประสบความล้มเหลวในการเรียนรู้เพราะเขาไม่ถนัด ซึ่งเป็นสาเหตุที่มีความคงที่ ดังนั้น เขาก็จะคาดหวังต่อผลการเรียนรู้ในครั้งต่อไปได้ว่า คงเป็นเหมือนเช่นครั้งที่ผ่านมาที่เกิดขึ้นแล้ว ดังนั้น การอ้างถึงสาเหตุแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้ หรือการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้เรียนนั้นจะส่งผลโดยตรงต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง อคติในทัศนแห่งตนในตัวผู้เรียน แรงจูงใจในตัวผู้เรียน และความคาดหวังกับผลการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตซึ่งจะเกิดขึ้นได้ทั้งลักษณะพึงประสงค์ สอดคล้องเหมาะสม และลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ ไม่สอดคล้องและไม่เหมาะสม อันจะส่งผลต่อการเพิ่มพูนศักยภาพการเรียนรู้ที่แท้จริงในตัวผู้เรียนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

จากแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ ผู้เขียนขอสรุปถึงมุมมองความคิดของผู้เรียนในปัจจุบัน ที่มักจะใช้ในการอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้หรือการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมักไม่ถูกต้องเหมาะสม อันจะทำให้ผู้เรียนเหล่านั้นเกิดความท้อแท้หมดกำลังใจขาดแรงจูงใจที่จะพัฒนาหรือหาแนวทางเพิ่มพูนศักยภาพ

ในการเรียนรู้ของตนเพื่อจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้อย่างแท้จริง โดยจะขอเปรียบเทียบกับ การอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวที่ควรจะเป็นอันจะก่อให้เกิดการพัฒนา ศักยภาพในการเรียนรู้เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการเรียนรู้ให้สูงขึ้นได้ในที่สุด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้

การอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัย ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมของผู้เรียน	การอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัย ที่ถูกต้องเหมาะสมที่ควรจะเป็น
<p>1. สอบได้คะแนนน้อยเพราะข้อสอบยากเกินไป และเนื้อหาที่เรียนก็ยากมาก ซึ่งเป็นการอ้างถึงสาเหตุเกี่ยวกับความยากของงาน (Task Difficulty) อันเป็นมิติที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล และไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นผู้เรียนก็จะเกิดความท้อแท้ในการเรียนรู้และขาดแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในอนาคตต่อไป</p> <p>2. สอบได้คะแนนสูงเพราะโชคดีเนื่องจากอ่านหนังสือมาตรงกับข้อสอบพอดีจึงสอบผ่านได้ ทั้งๆ ที่วิชานี้ยากมาก ซึ่งเป็นการอ้างถึงสาเหตุเกี่ยวกับโชค (Luck) อันเป็นมิติที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล ไม่คงที่ และไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นผู้เรียนก็จะขาดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง ไม่มีแรงจูงใจในการพัฒนาการเรียนรู้ให้เพิ่มมากขึ้น เพราะจะคอยพึ่งโชคชะตาเป็นตัวกำหนดเท่านั้น และไม่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ในครั้งต่อไป</p>	<p>1. สอบได้คะแนนน้อยเพราะตนเองยังมีความสามารถหรือยังมีความพยายามไม่มากพอ ซึ่งเป็นการอ้างถึงสาเหตุเกี่ยวกับความสามารถ (Ability) และความพยายาม (Effort) อันเป็นมิติที่อยู่ภายในตัวบุคคล คงที่ และสามารถควบคุมได้ ดังนั้นผู้เรียนก็จะเกิดความใฝ่ มุมานะที่จะพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองให้เพิ่มมากขึ้นในการเรียนรู้ครั้งต่อไป</p> <p>2. สอบได้คะแนนสูงเพราะตนเองได้มีกรมุ่มมั่น พากเพียรพยายามในการอ่านหนังสือ และได้ทุ่มเทใส่ใจต่อการเรียนมาโดยตลอด ซึ่งเป็นการอ้างถึงสาเหตุเกี่ยวกับความพยายาม (Effort) อันเป็นมิติที่อยู่ภายในตัวบุคคล คงที่ และสามารถควบคุมได้ ดังนั้นผู้เรียนก็จะมองเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จที่เกิดขึ้นอันจะส่งผลให้เขาแสดงพฤติกรรมเช่นนี้ต่อไปเรื่อยๆ ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป</p>

การอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมของผู้เรียน	การอ้างถึงสาเหตุหรือปัจจัยที่ถูกต้องเหมาะสมที่ควรจะเป็น
<p>3. ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ประสบผลสำเร็จเนื่องจากงานที่ได้นั้นค่อนข้างง่าย และโชคดีที่อาจารย์ผู้สอนไม่ค่อยเข้มงวดเท่าใดนัก ซึ่งเป็นการอ้างถึงสาเหตุเกี่ยวกับความยากของงาน (Task Difficulty) และโชค (Luck) อันเป็นมิตินอกตัวบุคคล ไม่คงที่และไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้นผู้เรียนก็จะไม่เกิดความภาคภูมิใจในตนเองเนื่องจากมองว่าความสำเร็จในการทำงานขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นที่ไม่ได้เกิดจากตนเอง เขาก็จะไม่มีความรู้สึกกระตือรือร้นหรือมองเห็นความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของตน</p>	<p>3. ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ประสบผลสำเร็จเนื่องจากตนเองได้มีการทุ่มเท ใส่ใจค้นคว้าหาข้อมูลอย่างเต็มที่ และใช้กำลังสติปัญญาที่มีอยู่ในการทำงานอย่างสุดความสามารถ ซึ่งเป็นการอ้างถึงสาเหตุเกี่ยวกับความพยายาม (Effort) และความสามารถ (Ability) อันเป็นมิตินอกตัวบุคคล คงที่ และสามารถควบคุมได้ ดังนั้นผู้เรียนก็จะเห็นคุณค่าในตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จที่เกิดขึ้น เกิดแรงจูงใจในการที่จะมุ่งมั่นพากเพียรและทุ่มเทกับการทำงานในครั้งต่อไปให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไป</p>

วิธีการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการฝึกคิดอย่างถูกทาง

จะเห็นได้ว่าการอ้างถึงสาเหตุแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้หรือการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้เรียนนั้น ส่วนใหญ่มักจะมองไปที่ปัจจัยหรือสาเหตุที่อยู่ภายนอกตัวบุคคล (External Locus of Control) โดยจะเน้นสาเหตุไปที่ความยากของงาน (Task Difficulty) และโชค (Luck) ว่าจะจะเป็นปัจจัยหรือสาเหตุสำคัญที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จหรือความล้มเหลว มากกว่าที่จะมองไปที่ปัจจัยหรือสาเหตุที่อยู่ภายในตัวบุคคล (Internal Locus of Control) ที่จะมุ่งไปยังสาเหตุที่เกี่ยวกับความสามารถ (Ability) และความพยายาม (Effort) ของตนเอง ดังนั้นผู้เรียนส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยแสดงความมุ่งมั่น พากเพียรพยายามที่จะศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนทุ่มเทศักยภาพแห่งตนในการเรียนรู้หรือการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ตนได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียนยังขาดแรงจูงใจที่จะแสดงความพากเพียร

พยายามให้ผลงานออกมาอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่เห็นคุณค่าหรือเกิดความภาคภูมิใจในตนเองเท่าที่ควร เพราะผู้เรียนจะไม่เคยคิดหรือมองว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้หรือการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของตนเองนั้นเกิดจากตนเองเป็นผู้กำหนดทั้งสิ้น ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด หรือการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้มีความคิดอย่างถูกทางเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพการเรียนรู้ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดดังต่อไปนี้

1. ครูควรฝึกให้ผู้เรียนได้มีการกำหนดเป้าหมายหรือตั้งมาตรฐานในการเรียนรู้หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายโดยเน้นที่การเรียนรู้เพื่อต้องการรู้ (Mastery Goals) เป็นสำคัญ เริ่มตั้งแต่การปฐมนิเทศรายวิชาในครั้งแรกของการเรียนรู้ หรือการมอบหมายงาน ครูควรกระตุ้นหรือทำให้ผู้เรียนมองเห็นตลอดจนรับรู้ถึงประโยชน์ของคุณค่าที่จะเกิดขึ้นจากการเรียนรู้หรือการทำงานในครั้งนั้น ส่วนผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นตามมา (Performance Goals) นั้น จะเกิดขึ้นมาภายหลังจาก

ที่ได้แสดงความพากเพียรพยายามอย่างเต็มที่แล้ว เพราะหากผู้เรียนเห็นความสำคัญ มองเห็นคุณค่าและประโยชน์จากสิ่งที่เรียนรู้หรือการลงมือปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายแล้ว ผู้เรียนก็จะแสดงความใส่ใจ มุ่งมั่น พากเพียรพยายามอย่างเต็มที่กำลังความสามารถของตนเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดในการเรียนรู้ครั้งนั้นๆ

2. ครูควรเน้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดหรือมุมมองในการเรียนรู้ หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายว่าความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการกระทำใดๆ นั้นจะเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal Locus of Control) อันได้แก่ ความใส่ใจ ความทุ่มเท ความพากเพียรพยายาม ความมุ่งมั่นบากบั่นที่จะเอาชนะอุปสรรคต่างๆ เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จในที่สุด โดยที่ตัวผู้เรียนเท่านั้นเป็นผู้กำหนดหรือควบคุมและสามารถทำให้เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเท่านั้น เข้าทำนอง “ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จย่อมอยู่ที่นั่น” โดยไม่ควรมองที่ปัจจัยด้านความยากของงานหรือโชคชะตาซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกตัวบุคคลทั้งสิ้น

3. ครูควรปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิถีคิดเกี่ยวกับการอ้างถึงปัจจัยหรือสาเหตุแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายของผู้เรียนให้ถูกต้องเหมาะสมว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้นย่อมเกิดจากสาเหตุที่มาจากภายในตัวบุคคล อันได้แก่ ความสามารถ (Ability) และความพยายาม (Effort) อันเป็นมิติที่คงที่และสามารถควบคุมได้ นั่นคือ หากผู้เรียนคิดว่า การที่ตนสอบไม่ผ่านหรือได้คะแนนน้อย หรือผลงานยังไม่ดีเท่าที่ควรนั้นก็เพราะตนเองยังขาดความรู้ในเรื่องนั้นๆ อยู่มาก ตนเองยังทุ่มเทหรือยังไม่ใส่ใจในการทำงานนั้นเท่าที่ควร ดังนั้นหากผู้เรียนมีมุมมองความคิดและเกิดการรับรู้เช่นนี้เขาก็จะหันมาเอาใจใส่ตั้งใจเล่าเรียน หมั่นฝึกฝนตนเองให้มากขึ้นกว่าเดิม และพยายามหาทางเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตนให้มากขึ้นด้วยการอ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้าปรึกษา

ครูอาจารย์เพื่อพัฒนาศักยภาพแห่งตนให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อจะได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ครั้งนั้น

4. ครูควรเน้นการสร้างแรงจูงใจในตัวผู้เรียน โดยมุ่งเน้นที่ปัจจัยที่อยู่ภายในตัวบุคคล (Internal Locus of Control) โดยจัดเนื้อหาบทเรียนหรือการมอบหมายงานที่เริ่มต้นจากบทเรียนหรืองานที่ยังไม่ยากหรือซับซ้อนมากเกินไปในตอนเริ่มแรก เพื่อให้ผู้เรียนสามารถประสบความสำเร็จด้วยศักยภาพของตนเองก่อน เพื่อให้ผู้เรียนจะเกิดการมองเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) และเกิดความภาคภูมิใจในตนเองว่า ตนเองก็เป็นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบความสำเร็จได้ อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดอัตมโนทัศน์แห่งตน (Self-Concept) ในด้านบวก เพื่อให้ผู้เรียนจะได้เกิดความคาดหวังในการเรียนรู้หรือการทำงานในครั้งต่อไปในลักษณะความคิด ความเชื่อแบบเดิมที่เคยมีประสบการณ์ในครั้งนั้นมาแล้ว

5. ครูควรให้ความคิดหรือมุมมองแก่ผู้เรียนในการมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพในการเรียนรู้ด้วยการเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้ และเพิ่มความพยายามในการเรียนรู้หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น โดยครูเป็นผู้ให้คำแนะนำ หรือให้ความช่วยเหลือถึงการเข้าถึงแหล่งที่จะช่วยเพิ่มพูนขีดความสามารถในการเรียนรู้หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบความสำเร็จ โดยครูจะต้องเป็นผู้ช่วยระดับประคองให้ผู้เรียนสามารถดำเนินการด้วยตนเองโดยอยู่ในความควบคุมดูแลจากครูอย่างใกล้ชิด ในขณะที่เดียวกันครูก็ควรให้กำลังใจและหาวิธีการเสริมแรง (reinforcement) อย่างเหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความใส่ใจ มุ่งมั่น ตลอดจนแสดงความพากเพียรพยายามในการเรียนรู้หรือการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบความสำเร็จ และเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ในที่สุด

สรุป

ปัญหาสำคัญของการที่ผู้เรียนส่วนมากมักจะแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ยังไม่เต็มศักยภาพของตนเท่าที่ควรอันส่งผลให้ประสิทธิภาพในการเรียนรู้ยังไม่ดีเท่าใดนัก ทั้งนี้เกิดจากกรณีที่ผู้เรียนส่วนมากมักจะมีมุมมองหรือเกิดความคิดต่อผลสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้ของตนเองที่ยังไม่ถูกทาง โดยที่ผู้เรียนมักจะมีมุมมองถึงปัจจัยที่อยู่ภายนอกตัวบุคคลอันเกิดจากการควบคุมที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกตนเอง (External Locus of Control) และจะเน้นไปที่การตั้งเป้าหมายหรือมาตรฐานในการเรียนเพื่อต้องการผลงาน (Performance Goals) เป็นส่วนมาก ดังนั้นแรงจูงใจในการเรียนรู้หรือความต้องการที่จะพัฒนาหรือเพิ่มพูนขีดความสามารถหรือศักยภาพในการเรียนรู้ก็ยังไม่เกิดขึ้นเท่าที่ควร ดังนั้นหากครูผู้สอนได้นำแนวคิดของทฤษฎีการอ้างสาเหตุ (Attribution Theory) ของ Weiner มาเป็นแนวคิดสำคัญในการฝึกการคิดอย่างถูกทางให้แก่ผู้เรียนโดยมุ่งเน้นไปที่การอ้างถึงสาเหตุแห่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนรู้ที่สาเหตุเกิดจากความสามารถ (Ability) และความพยายาม (Effort) ของตัวผู้เรียน โดยไม่ใช่เกิดจากความยากของงาน (ask Difficulty) หรือเกิดจากโชค (Luck) แล้วก็จะเชื่อได้ว่า ผู้เรียนจะหันมาพัฒนาขีดความสามารถและศักยภาพในการเรียนรู้ของตนเองอย่างแท้จริง อันจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ตลอดจนเกิดพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมจนเป็นนิสัยที่ถาวรต่อไป

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2544 (ครั้งที่ 2)** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- Bandura, A.(1977). **Social Learning Theory.** Englewood Cliffs, NJ. : Prentice-Hall.
- Heider, F. (1958).**The Psychology of Interpersonal Relations.** New York : Wiley.
- McClelland, D.C. Atkinson, J.W., Clark, R.W., and Lowell, E.L. (1953).**The Achievement Motive.** New York : Appleton-Century-Crofts.
- Rotter, J.B. (1966). "Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcement." **Psychological Monographs.** (1 Whole No.609).
- Schunk, D.H. (1991). **Learning Theories : An Educational Perspective.** New York : Merrill.
- Weiner, B. (1990). "History of Motivational Research in Education," **Journal of Educational Psychology.** 82 : 616-622.

สามนางผู้พลัดถิ่นในขุนช้างขุนแผน

The three female Diasporas in Khun Chang Khun Phan

ชลธิชา หอมพุ่ม**

บทคัดย่อ

การศึกษาตัวละครพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนตามแนวทฤษฎีโพสต์โคโลเนียล (Postcolonial) เรื่องคนพลัดถิ่น พบว่า มูลเหตุหลักที่ทำให้ผู้หญิงกลายเป็นคนพลัดถิ่นคือ “ภาวะสงคราม” ทำให้ตัวละครพบวิถีชีวิตที่ยากลำบาก ถูกดูถูก สูญเสียอัตลักษณ์ เกิดความคับข้องใจ และแปลกแยกกับสังคมใหม่ ส่งผลให้ตัวละครเหล่านั้นกลายเป็นตัวละครปรปักษ์กับตัวละครเอก อันนำไปสู่จุดจบที่โศกเศร้า

Abstract

According to the analysis of Khun Chang Khun Phan by post-colonial theory in “diaspora” issue, the main cause that makes women become a diasporas the war. Women suffered from the impact of diaspora. Furthermore, they were insulted, lost their identities, felt frustrated and resulted in the new social isolation. As a result, these women played the antagonistic roles in the literature and led them to the tragedy at last.

บทนำ

“คนพลัดถิ่น” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาวรรณกรรมตามแนวทฤษฎีโพสต์โคโลเนียล (Postcolonial) หรือหลังอาณานิคม เป็นการศึกษาวิถีชีวิตของชนกลุ่มหนึ่ง ที่ต้องโยกย้ายจากสถานที่อันเป็นบ้านเกิดเมืองนอนไปสู่สถานที่ต่างๆ ด้วยภาวะที่แตกต่างกัน เช่น อพยพเพื่อหางานทำ ถูกกวาดต้อน และเป็นเครื่องบรรณาการ เป็นต้น ซึ่งการเป็นคนพลัดถิ่นได้ส่งผลกระทบต่อบุคคลเหล่านั้นในหลายๆ ด้าน เช่น วัฒนธรรม การปรับตัว การถูกกดขี่ เป็นต้น

วรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนปรากฏวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่นหลายคน ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ขอบเขตคนพลัดถิ่น คือ คนที่จากบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง มาสู่อีกเมืองหนึ่ง ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งตัวละครที่จัดได้ว่าเป็นคนพลัดถิ่นตามขอบเขตข้างต้น ได้แก่ นางลาวทอง นางสร้อยทอง และนางสร้อยฟ้า การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์คนพลัดถิ่นร่วมกับหลักทางจิตวิทยา เรื่องอารมณ์และความคับข้องใจ การศึกษาวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผนด้วยทฤษฎีโพสต์โคโลเนียล (Postcolonial) จะทำให้เข้าใจจิตใจและพฤติกรรมของตัวละครได้มากขึ้น

*ปรับจากรายงานเรื่องคนพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน วิชาสัมมนาเรื่องขุนช้างขุนแผน (411439) ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2553 คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

**อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

1. มูลเหตุและวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น

1.1 มูลเหตุของคนพลัดถิ่น

หญิงสาวพลัดถิ่นจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ได้แก่ นางลาวทอง นางสร้อยทอง และนางสร้อยฟ้า ซึ่งมูลเหตุแห่งการพลัดถิ่นนั้นล้วนมาจากภาวะสงครามด้วยกันทั้งสิ้น

1.1.1 นางลาวทอง นางลาวทองเป็นธิดาของนายบ้านจอมทอง ลาวทองต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นเมื่อนายบ้านจอมทองได้ยกนางลาวทองให้เป็นเมียพลายแก้ว เพื่อเป็นเครื่องบรรณาการแสดงความสวามิภักดิ์ต่อไทย ซึ่งจะทำให้บ้านจอมทองไม่ต้องสู้รบกับกองทัพไทย ดังนี้

ข้อยมีแต่ลูกสาวลาวทอง
กับข้าวของน้อยนินคิดมาหา
เจ้าลาวทองลูกแก้วผู้แหวตา
ให้เป็นข้าช่วงใช้ไปจนตาย

(ขุนช้างขุนแผน : 213)

1.1.2 นางสร้อยทอง นางสร้อยทองเป็นธิดาเจ้าล้านช้าง ที่เจ้าเชียงใหม่ส่งสารไปสู่ขอ แต่เจ้าล้านช้างไม่ยอมยกให้และได้ส่งสารไปยังพระพันวษาว่าจะยกนางสร้อยทองให้ เนื่องจากเจ้าล้านช้างคิดแล้วว่ากองทัพไทยใหญ่และมีอำนาจมากกว่าเชียงใหม่ หากยกราชธิดาให้กับไทย ล้านช้างก็จะปลอดภัยจากกองทัพไทย และยังได้กองทัพไทยเป็นพันธมิตรอีกด้วย ดังนี้

อันพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา
พระเดชาปราบได้ทั้งไตรจักร
ตัวเจ้าไปเป็นข้าสามภักดิ์
ก็สมศักดิ์สมยศหมดทั้งปวง

(ขุนช้างขุนแผน : 266-567)

มูลเหตุที่ทำให้นางสร้อยทองกลายเป็นคนพลัดถิ่นคือเหตุผลเดียวกับลาวทองได้แก่ “ภาวะสงคราม” แต่นางสร้อยทองต่างจากลาวทองคือ สำหรับนางสร้อยทองนั้นเป็นการพลัดถิ่นเพื่อให้บ้านเมืองของตนเองรอดพ้นจากสงคราม เนื่องจากพระเจ้าเชียงใหม่ส่งคนมาสู่ขอ นางแต่พระบิดานางอยากยกนางให้กับพระพันวษา

มากกว่า นางจึงกลายเป็นคนพลัดถิ่นเพราะป้องกันการเกิดสงครามระหว่างบ้านเมืองของตนเอง (ล้านช้าง) กับไทย ในขณะที่ลาวทองพลัดถิ่นในฐานะเครื่องบรรณาการเมื่อเกิดสงครามขึ้นแล้ว และเพื่อป้องกันชาวจอมทองไม่ให้ถูกกวาดต้อนจากไทยนั่นเอง

1.1.3 นางสร้อยฟ้า

นางสร้อยฟ้าเป็นธิดาเจ้าเชียงใหม่ นางต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นเพราะเจ้าเชียงใหม่ได้ชิงตัวนางสร้อยทองมา สมเด็จพระพันวษาจึงให้ขุนแผนกับ จมื่นไวยยกทัพมาปราบ เมื่อเจ้าเชียงใหม่แพ้จึงได้ส่งนางสร้อยฟ้าเป็นเครื่องราชบรรณาการ ดังนี้

เป็นกรรมของเรานะเจ้าเอ๋ย

แต่เกิดมาพ่อไม่เคยจะหาญหัก

ครั้งนี้ขัดสนจนใจนัก

เจ้าเหมือนที่ฟังพักของบิดา

ตลอดถึงวงศาคณาญาติ

พระราชราษฎรที่เอนยากมากหนักหนา

เป็นเชลยกองทัพเข่าจับมา

เหมือนลูกยาช่วยให้รอดตลอดไป

(ขุนช้างขุนแผน : 783)

จากตอนที่ยกมาเห็นได้ว่านางสร้อยฟ้าต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่นโดยมีมูลเหตุมาจาก “ภาวะสงคราม” เช่นเดียวกับลาวทอง และสร้อยทอง แต่สร้อยฟ้าถูกยกให้เป็นเครื่องราชบรรณาการเพื่อเป็นการลดหย่อนโทษจากการแพ้สงคราม

ดังนั้นสรุปได้ว่ามูลเหตุของคนพลัดถิ่นจากเรื่องขุนช้างขุนแผนมีสาเหตุหลักมาจาก “ภาวะสงคราม” โดยเฉพาะผู้หญิงที่ต้องถูกส่งมาเป็นเครื่องราชบรรณาการ ทั้งกรณีป้องกันการถูกกวาดต้อน เช่น นางลาวทอง กรณีผูกสัมพันธ์มิตรกับเมืองใหญ่ เช่น นางสร้อยทอง และกรณีผ่อนผันโทษเมื่อแพ้สงคราม เช่นเดียวกับนางสร้อยฟ้า

1.2 วิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น

คนพลัดถิ่นที่ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอนของตนมาสู่ต่างเมือง มักถูกกดขี่ข่มเหงจากคนเมืองถูกด่าว่า ถูกดูถูก จึงทำให้มีความคับข้องใจ

1.2.1 ถูกดูถูก ถูกกดขี่ทางจิตใจ

- ถูกดูถูกว่าต่ำต้อยกว่าคนภาคกลาง

แสดงออกเด่นชัดจากคำตำหนิที่แสดงการดูถูกว่าคนพลัดถิ่นต่ำต้อยกว่า ดังนี้

◆ คำตำหนิของวันทองที่ตำลลาวทอง

เมื่อวันทองได้พบกับลาวทองได้เกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น การทะเลาะครั้งนี้วันทองได้ใช้คำตำหนิที่แสดงนัยของการดูถูกคนพลัดถิ่นที่มาจากทางเหนือว่าเป็นคนที่ต่ำต้อยกว่าตน ดังตัวอย่าง

ชิชะถ้อยคำอีลาวดอน

แง่อนไม่น้อยร้อยภาษา

งาช้างเนื้อไม้มีงได้มา

กูจะเกณฑ์ช้างงาออกไปรับ

(ขุนช้างขุนแผน : 277)

และ

ถึงกระนั้นก็การอะไรใคร

หรือช้างแท่งมึงเข้าไปจนคออหอย

ทุตอีลาวชาวป่าขึ้นหน้าลอย

แม่จะต่อยเอาเลือดลงล้างตีน

...

ถึงผิวดำสักเท่าไรก็ไม่เกียง

จะต่อยสักสิบเสียดังก็ไม่ว่า

นี่อีลาวชาวดอนค่อนข้างเจรจา

อีกินกึ่งกำบจะตบมัน

(ขุนช้างขุนแผน : 279)

บทที่ยกมาวันทองตำลลาวทองว่า “อีลาวดอน”

“อีลาวชาวป่า” การตำหนิเป็นลาวแสดงให้เห็นนัยของการดูถูกเชื้อชาติคนพลัดถิ่นว่าต่ำต้อยกว่าคนไทย เป็นชาวป่าชาวดงไร้วัฒนธรรม และคำตำหนิว่า “กินกึ่งกำบ” มีนัยแสดงการดูถูกวัฒนธรรมการบริโภคของชาวลาวที่วันทองซึ่งมีฐานะเป็นตัวของคนเมืองรู้สึกว่ามีค่าต่ำกว่าตนเองและในวรรคที่ว่า “แม่จะต่อยเอาเลือดลงล้างตีน” มีนัยของการเหยียดหยามที่ชัดเจน กล่าวคือ เลือดเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิต เป็นสิ่งที่มีคุณค่าของมนุษย์ทุกคน แต่วันทองกลับจะนำสิ่งที่มีคุณค่าของลาวทองนั้นก็คือ

“เลือด” มาล้างอวัยวะที่อยู่ต่ำสุดของตนนั่นก็คือ “ตีน”

◆ คำตำหนิของประศรีที่ตำนางสร้อยฟ้า

สร้อยฟ้ามีฐานะเป็นเจ้ามาก่อนแต่ต้องมาเป็นลูกสะใภ้ของคนสามัญชนที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จึงทำให้สร้อยฟ้ามักถูกตำหนิด้วยคำที่รุนแรงเสมอๆ ดังตัวอย่าง

ทองประศรีร้องว่าอีห้าลาว

ทำฉาวเจียวอีหมาขี้เรื้อนเปื้อน

เทแบ่งแกล้งให้เลอะเปรอะทั้งเรือน

กระทะกระพ่อยต่อยเกลือฉลาวจัญไร

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

และ

ก็เพราะมึงอึ่งฉาวอีลาวโลน

ร้องตะโกนก้องบ้านอีคานหัก

อีใจดีร้อยหมาเปื้อนมันเหลือรัก

ทำอีอีกก็มีฉาวอีลาวดอน

(ขุนช้างขุนแผน : 907)

จากตอนที่ยกมาทั้งสองตอนเห็นได้ชัดเจนว่าถ้อยคำที่ทองประศรีตำสร้อยฟ้ามีนัยของการดูถูกเชื้อชาติเช่นเดียวกับที่วันทองตำลลาวทอง คำตำหนิจะเรียกสร้อยฟ้าว่า “อีลาว” เสมอ การย้ำคำว่าลาว และคำไปต่างๆ แสดงให้เห็นชัดเจนว่าคนไทยคิดว่าคนลาวต่ำต้อยกว่าตนเอง

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นมักถูกข่มเหง และมักถูกดูถูกว่าต่ำต้อยกว่าคนเมือง จากเรื่องคือคนลาวเขียงใหม่ จอมทอง ถูกดูถูกว่าต่ำต้อยกว่าคนภาคกลาง

1.2.2 ความคับข้องใจ สืบเนื่องจากการ

ที่คนพลัดถิ่นมักถูกดูถูกเหยียดหยาม จึงทำให้คนพลัดถิ่นเกิดความคับข้องใจอันทำให้เกิดความเครียด ตัวละครที่มีภาวะคับข้องใจสูงที่สุดนั่นคือ “สร้อยฟ้า” เนื่องจากสร้อยฟ้าเป็นคนพลัดถิ่นที่เปลี่ยนแปลงจากสถานะเจ้ามาเป็นสะใภ้สามัญชน มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับคนภาคกลาง และประกออบกับนิสัยเดิมของสร้อยฟ้าที่เป็นเจ้าและเอาใจตนเอง เมื่อสร้อยฟ้าถูกตำหนิหรือแสดงพฤติกรรมต่างๆ นานาที่เป็นการดูถูก จึงทำให้สร้อยฟ้าเกิดความคับข้องใจ ดังเช่นตอนที่ศรีมาลาและ

สร้อยฟ้าทำขนมเบื้อง ปรากฏว่าขนมเบื้องของศรีมาลา ได้รับคำชื่นชม แต่ขนมเบื้องของสร้อยฟ้ากลับถูกทั้งทองประศรี พลายชุมพล และแม้แต่บ่าวไพร่ในบ้านหัวเราะเยาะ เหตุการณ์นี้ทำให้คนพลัดถิ่นอย่างสร้อยฟ้าที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกับคนภาคกลางได้รับความกดดันจนเกิดความคับข้องใจ

นอกจากเหตุการณ์ข้างต้นแล้ว ถ้อยคำที่สร้อยฟ้ารำพึงรำพันถึงพระราชบิดายังแสดงให้เห็นภาวะความคับข้องใจและสภาพจิตใจของนางได้เป็นอย่างดี ดังตัวอย่าง

โอ้อ่านิจจาตัวกู้อยู่

ไม่คิดเลยเมื่อพ่อพามาถวาย

จะถูกทั้งตีดาประดาตาย

แสนอายุสุดอย่างแล้วครั้งนี้

พ่อแม่อยู่ไกลไม่เหลียวเห็น

จะได้ใครผ่อนทุกข์ให้กูนี้

จะพึงผัวดั่งเอาตัวทุมอัครี

เขาขยี้เหยียบยับดั่งสับปลา

...

เหมือนลอยคว้างอยู่กลางทะเลไหล

จะวายไปพึ่งพึ่งตลิ่งสุด

จะพึ่งตอต่อหลักก็หักทูลด

จะตั้งมุดตัวเร้นเป็นเรือใด

(ขุนช้างขุนแผน : 917)

จากตอนที่ยกมาแสดงให้เห็นได้ว่านางสร้อยฟ้ามีความคับข้องใจมาก นางรู้สึกว่าการอยู่ตัวคนเดียวไร้ญาติขาดมิตร ไม่มีที่พึ่ง ตรงนี้จึงแสดงให้เห็นภาวะคับข้องใจและสภาพจิตใจของคนพลัดถิ่นได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามกรณีของสร้อยฟ้าส่วนหนึ่งเกิดจากนิสัยของนางเองที่แสนงอนงอแต่ใจตนเอง และชอบใช้อารมณ์ จึงทำให้ไม่มีใครเอ็นดูนาง เมื่อนางทำผิดทุกคนจึงรวมกันด่าทอนางด้วยความรุนแรง

1.2.3 ความแปลกแยกจากสังคมและวัฒนธรรมของสถานที่ใหม่ เนื่องจากคนพลัดถิ่นที่ถูกกวาดต้อนมานั้นเป็นคนที่มาจากทางเหนือหรือที่ในเรือนขุนช้างขุนแผนเรียกว่า “ลาว” ซึ่งมีวัฒนธรรมด้าน

ต่างๆ แตกต่างจากคนภาคกลาง จึงส่งผลให้คนพลัดถิ่นเกิดความแปลกแยกจากสังคมเมือง ดังนี้

- **ความแปลกแยกของนางสร้อยฟ้ากับวัฒนธรรมประเพณีของคนภาคกลาง** เนื่องจากนางสร้อยฟ้าเป็นเจ้าหญิงจากเชียงใหม่ แต่ต้องมาเป็นลูกสะใภ้ของสามัญชนภาคกลาง นางจึงเกิดความกังวลใจเรื่องประเพณีของคนภาคกลางจึงทำให้เกิดความแปลกแยกกับวัฒนธรรมของคนภาคกลางและแปลกแยกกับสถานะของตนเองที่ต้องเปลี่ยนแปลงไป ดังบทประพันธ์

แสนทุกข์อยู่แต่ที่จะมีผัว

พระทูนหัวออกเฝ้าหาเคยไม่

จะดูการเรือนเหย้าเขาข้างไทย

จะอย่างไรก็ไม่รู้ประเพณี

ก็จะถูกติฉินนินร้าย

อภัยศอดอายุชาวกรุงศรี

สำหรับเขาค่อนว่าทั้งตาปี

มีแต่จะอับอายขายบาทา

(ขุนช้างขุนแผน : 782)

ตอนที่ยกมานอกจากแสดงให้เห็นความแปลกแยกแล้ว ยังแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่นที่สร้อยฟ้ารู้ตนเองว่า หากทำสิ่งใดไม่ถูกต้องตนเองก็จะถูกดูถูกและถูกหัวเราะเยาะได้ แสดงให้เห็นว่าคนภาคกลางไม่ให้เกียรติคนลาวหรือคนพลัดถิ่น นอกจากตอนนี้แล้วตอนที่สร้อยฟ้าทำขนมเบื้องซึ่งนางไม่เคยทำมาก่อนนางจึงมีความอึดอัดใจ ตรงนี้ก็แสดงให้เห็นว่านางเกิดความแปลกแยกกับวัฒนธรรมการทำอาหารของคนภาคกลาง ดังนี้

ศรีมาลาละเลงแผ่นบางบาง

ชะใส่จานวางออกไปให้

สร้อยฟ้าไม่สันตอึดอัดใจ

ปามแป้งใส่ใ้ล้นหน้าหนาสิ้นดี

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

ดังนั้นสรุปได้ว่าความแปลกแยกที่เกิดขึ้นกับคนพลัดถิ่นคือความแปลกแยกระหว่างความเป็นตัวตนวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมของคนภาคกลาง โดยเฉพาะ

วัฒนธรรมการทำอาหารและการกิน และความแปลกแยกกับสถานะใหม่ของตนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

1.2.4 **ฐานะของคนพลัดถิ่น** ฐานะของผู้หญิงพลัดถิ่นได้แก่ ลาวทอง สร้อยทอง และสร้อยฟ้า นั้นมีฐานะที่ไม่แตกต่างกัน ดังนี้

- **ฐานะของนางลาวทอง** นางลาวทองมีฐานะเป็นเมียรองของขุนแผน เนื่องจากขุนแผนแต่งงานกับวันทองก่อนที่จะได้ลาวทองมาเป็นเมีย ดังนี้

ตัวเป็นเมียน้อยนี้ร้อยยาก
จะออกปากถั่งเถียงก็ไม่ได้
ผิวเขาเขาจะเข้าด้วยกันไป
ถ้ารักใคร่ไปตลอดพอรอดตัว

(ขุนช้างขุนแผน : 211)

ตอนที่ยกมานี้เป็นตอนที่ลาวทองรู้ว่าบิดาจะยกตนให้ขุนแผน ซึ่งลาวทองรู้ว่าตนต้องมาอยู่ในฐานะเมียน้อยซึ่งนางก็รู้ว่าฐานะของเมียน้อยย่อมได้รับความเดือดร้อนถูกเมียบลวงข่มเหง ซึ่งขุนแผนก็ยอมรับว่าตนมีเมียอยู่แล้ว และจะดูแลลาวทองให้สมฐานะ

- **ฐานะของสร้อยทอง** สร้อยทองเป็นธิดาของพระเจ้าล้านช้าง นางสร้อยทองเป็นหญิงสาวพลัดถิ่นที่มีฐานะสูงสุดเมื่อเทียบกับลาวทองและสร้อยฟ้า เพราะนางยังได้คงสถานะความเป็นกษัตริย์และมีฐานะเป็นบาทบริจาริกาของกษัตริย์แต่อย่างไรก็ตามบาทบริจาริกาก็คือ “เมียบรอง” ของกษัตริย์นั่นเอง ดังนี้

แล้วหันมาปราศรัยนางสร้อยทอง
อย่าหม่นหมองจะเลี้ยงให้งามหน้า
สมเป็นราชบุตรศรีสัตนา
ซึ่งบิดายกให้ด้วยไมตรี

(ขุนช้างขุนแผน : 779)

- **ฐานะของนางสร้อยฟ้า** สร้อยฟ้าเป็นคนพลัดถิ่นที่พบความเปลี่ยนแปลงทางสถานะมากที่สุดกล่าวคือจากมีสถานะเป็นกษัตริย์ต้องกลายมาเป็นสะใภ้คนสามัญชน และถึงแม้นางจะเป็นเมียพระราชทานที่มียศศักดิ์สูงกว่าศรีมาลา และเป็นเมียที่มีสิทธิ์ตามพระไวยไปถือน้ำพระพิพัฒน์สังข์จําในพระบรมมหาราชวัง แต่นาง

ก็เป็นเมียที่พระไวยไม่ได้อีก เนื่องจากพระไวยรักศรีมาลาอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นสรุปได้ว่าแม่นางสร้อยฟ้าจะเป็นเมียพระราชทานแต่ก็เป็นเมียที่ไม่ได้รับความรักจากสามี ดังนี้

เล่าความตามกระแสแก่พระพิจิตร

ว่าพระองค์ทรงฤทธินั้นตรัสว่า
จมีนไวยไม่มีภรรยา
จะประทานสร้อยฟ้าแก่หมื่นไวย
ลูกทูลว่าเมียมีชื่อศรีมาลา
รับสั่งว่ามีอีกก็มิได้
ให้มีตราหาเจ้าคุณมากรุงไกร
จะโปรดให้แต่งงานศรีมาลา

(ขุนช้างขุนแผน : 797)

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นที่เป็นผู้หญิงที่มาจาก “ลาว” ทางเชียงใหม่ มักมีฐานะเป็น **เมียบรองเสมอ** ซึ่งเมียเอกก็คือคนไทย และถึงแม้คนพลัดถิ่นจะมีฐานะเป็นเมียพระราชทาน แต่ก็เป็นเมียที่สามีไม่ได้อีก การให้คนพลัดถิ่นมีฐานะรองคนเมืองเสมอ แสดงนัยของการดูถูกและการกดให้คนพลัดถิ่นมีฐานะต่ำกว่าคนเมือง แม้ว่าตามประเพณีผู้ชายจะมีเมียได้หลายคนก็ตาม ฐานะเมียบรองและเมียที่สามีไม่ได้อีกที่คนพลัดถิ่นได้รับเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนพลัดถิ่น

2. อุดมการณ์และพื้นที่ของคนพลัดถิ่น

2.1 **อัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่น** อัตลักษณ์คือความเป็นตัวตนของคนพลัดถิ่น อัตลักษณ์ที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เด่นชัดที่สุดคือ “การสูญเสียอัตลักษณ์” ตัวละครที่แสดงให้เห็นการสูญเสียอัตลักษณ์ที่เด่นชัดที่สุดคือ “สร้อยฟ้า” ดังนี้

- **การสูญเสียอัตลักษณ์ด้านสถานะทางสังคม** สร้อยฟ้าเป็นตัวละครที่แสดงให้เห็นการสูญเสียอัตลักษณ์ด้านนี้ชัดเจนที่สุด เนื่องจากสร้อยฟ้าแต่เดิมมีสถานะเป็นราชธิดาของเจ้าเชียงใหม่ แต่สร้อยฟ้าต้องสูญเสียอัตลักษณ์ความเป็นเจ้าและได้เปลี่ยนสถานะมาเป็นเมียของสามัญชน ดังคำประพันธ์ที่ว่า

เจ้าเชียงใหม่ได้ฟังรับสั่งขอ
รันทศทัตฤทัยให้ไหวหวั่น
เสียดายศักดิ์สุริวงศพิงค์พันธุ์
อึดอันมิใคร่ออกซึ่งวาจา
นึกถึงสร้อยฟ้านิจจาเอ๋ย
ไม่ควรเลยจะระคนลงปนซ้ำ
ครั้นซัดก็จะมีเคืองเบี่ยงบาบาท
จึงกราบทูลพระกรุณาด้วยจำใจ

(ขุนช้างขุนแผน : 781)

การสูญเสียอัตลักษณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชีวิตของสร้อยฟ้ามาก เนื่องจากสถานะเป็นกษัตริย์ทำให้สร้อยฟ้ามีอำนาจ นางจึงเอาแต่ใจตนเองได้ แต่เมื่อนางสูญเสียอัตลักษณ์ดังกล่าวไปแล้วนางจึงไม่มีอำนาจเช่นเดิม แต่นางยังคงมีพฤติกรรมเช่นเดิม นี่จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นางมักถูกทวงประศรีคำทออยู่เป็นประจำ ตัวอย่าง

- การสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

เมื่อสร้อยฟ้ามาใช้ชีวิตอยู่ในภาคกลาง แม้นางจะไม่เต็มใจ แต่นางก็ถูกวัฒนธรรมของคนภาคกลางครอบงำ เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่านางสูญเสียอัตลักษณ์คือ “การทำขนมเบื้อง” เนื่องจากนางเป็นชาวเหนือจึงไม่มีการทำขนมเบื้องแบบภาคกลาง แต่เมื่อพระไวยสั่งให้ทำในฐานะที่เป็นเมียนางก็ต้องทำ จึงแสดงให้เห็นว่าสร้อยฟ้าได้สูญเสียอัตลักษณ์ของชาวเชียงใหม่ไป ดังตัวอย่าง

ศรีมัลลาละเลงแผ่นบางบาง

ชะใสจานวางออกไปให้
สร้อยฟ้าไม่สันทัดอึดใจ
ปามแป้งใสไล้หน้าหนาสีนดี
พลายชุมพลจึงว่าพี่สร้อยฟ้า
ทำขนมเบื้องหน้าเหมือนแป้งจี
พระไวยตอบว่าหนานาดี
ทองประศรีว่ากูไม่เคยพบ
ลาวทำขนมเบื้องผัดเผือกไทย
แผ่นผ้อยมันกระไรตั้งต้มกบ
ชะมะวันเข้ามาเท่าชาทบ

พลายชุมพลเดินหรรหวั่นไป

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

2.2 พื้นที่ของคนพลัดถิ่น พื้นที่ของคนพลัดถิ่น

คือสถานที่หรือความคิด ความทรงจำที่ทำให้คนพลัดถิ่นได้แสดงความเป็นตัวตนของตนเองออกมา สำหรับเรื่องพื้นที่ที่พบในเรื่องขุนช้างขุนแผนคือ การแย่งชิงพื้นที่และการผัดสถานะที่ พื้นที่ชั่วคราว ดังรายละเอียด

การแย่งชิงพื้นที่ ตัวละครคู่ที่แสดงให้เห็น

การแย่งชิงพื้นที่ระหว่างคนเมืองกับคนพลัดถิ่นที่มีฐานะเป็นเมียเอกและเมียรอง ได้แก่ วันทองกับลาวทอง และศรีมาลา กับสร้อยฟ้า การแย่งชิงพื้นที่ในที่นี้เทียบเท่าได้กับการแย่งชิงความรักและการยอมรับจากสามีนั่นเอง โดยเฉพาะภรรยาที่เป็นคนพลัดถิ่นถ้าสามารถช่วงชิงพื้นที่ได้ก็จะมีชีวิตที่มีความสุข ดังนี้

- **การแย่งชิงพื้นที่ระหว่างวันทองกับ**

ลาวทอง เป็นการแย่งชิงพื้นที่ระหว่างเมียเอกอย่างวันทองกับเมียรองอย่างลาวทอง การแย่งชิงพื้นที่ครั้งนี้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกที่วันทองกับลาวทองได้พบกัน และเกิดการทะเลาะวิวาทกัน เนื่องจากลาวทองได้ห้ามขุนแผนไม่ให้ไปทำร้ายขุนช้าง วันทองโกรธจนถึงขั้นจะทำร้ายร่างกายลาวทอง ดังนี้

แม้นหญิงอื่นหมั้นแสนก็ทำเนา

จะชิงรักหักเห่าพี่ไม่ว่า
นี่มาชิงเจ้าพินนิมนวลตา
เหมือนมันแขวะควักคว่าเอาหัวใจ
อ้ายพวกไพร่นั่งโยอยู่พรั่งพร้อม
ลูกไปล้อมบ้านไว้อย่าเข้าได้
ซักดาบแกว่งกวัดด้วยขัดใจ
จะไล่พี่เสียให้สิ้นทั้งสุพรรณ
ครานี้ลาวทองอยู่ในม่าน
เห็นผิวเดือดดาลจนตัวสั่น
ตกลูกแล้วจะไปไล่ฟาดพิน
เผยม่านออกมาขันขุนแผนไว้
งดก่อนผ่อนคิดให้จึงดี
ฟังคำเมียนี่อัชฌาสัย

บ้านเมืองมีชื่ออื้ออึงไย
ไปไหนจะพ้นฝีมือกัน
(ขุนช้างขุนแผน : 275)

และ

ว่าพลางขวยแขนเจ้าลาวทอง
ขุนแผนร้องอโยอย่าเอามือกัน
ลาวทองหลีกหลบตบไม้ทัน
ชวนขุนแผนนั้นเข้าเต็มมือ
เออก็ดูเอาเกิดกระไรนี่
ไม่กลัวที่บ้างเจียวทีเดียวหรือ
ยิ่งห้ามยิ่งลามดังไฟฮือ
ดีก็ดื้อเข้ามาจะเป็นไร
(ขุนช้างขุนแผน : 279)

การแย่งชิงพื้นที่ครั้งนี้บุคคลที่เป็นฝ่ายชนะคือลาวทอง “คนพลัดถิ่น” เนื่องจากลาวทองสามารถควบคุมอารมณ์ได้มากกว่า ไม่ใช้กำลังในการต่อสู้ ในขณะที่วันทองเป็นคนเจ้าถิ่นและพยายามเรียกพวกพ้องให้มาตบลาวทอง ลาวทองจึงช่วงชิงพื้นที่ไปได้ จากตอนนี้นั้นเห็นได้ว่าการที่ขุนแผนพาลาวทองซึ่งเป็นคนพลัดถิ่นมาที่บ้านทำให้ลาวทองกลายเป็นคน “ผิดสถานที่” ถูกดูถูกและตำหนิจากคนเมืองอย่างวันทอง แต่เมื่อขุนแผนพาลาวทองไปอยู่กับทองประศรีที่กาญจนบุรี ลาวทองก็ไม่ได้เป็นคนผิดสถานที่ เนื่องจากลาวทองสามารถปรับตัวเข้ากับทองประศรีได้ จึงอยู่กับทองประศรีได้อย่างมีความสุข

ดังนั้นกรณีของลาวทองกับวันทองสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นถ้าหากควบคุมอารมณ์ได้มากกว่าคนเมืองคนพลัดถิ่นก็มีสิทธิ์ชนะในการช่วงชิงพื้นที่ และถ้าหากคนพลัดถิ่นไม่อยู่ผิดสถานที่และสามารถปรับตัวได้คนพลัดถิ่นก็สามารถที่จะมีวิถีชีวิตที่มีความสุขได้

- การแย่งชิงพื้นที่ระหว่างศรีมาลา กับสร้อยฟ้า การแย่งชิงพื้นที่ของคู่นี้มี 2 เหตุการณ์ที่สำคัญคือ การทำขนมเบื้อง และการทำเสน่ห์ อย่างไรก็ตามผู้แต่งได้แสดงทัศนะไว้ว่าการที่มีเมีย 2 คนก็ต้องมีการแก่งแย่ง นั่นก็คือการแย่งชิงพื้นที่นั่นเอง ดังนี้

อันชายหนุ่มเมื่อยสองมักพร้อมแพรง
หม่อมเมียพานจะแข่งแย่งหม่อมผัว
จึงเกิดเป็นเชิงชั้นกันในตัว
ยิ่งใครเข้าตละยั่วให้หนักไป
(ขุนช้างขุนแผน : 903)

◆ เหตุการณ์แรกการทำขนมเบื้อง

เหตุการณ์นี้เกิดจากพระไวยเล่นหมากลูกกับพลายชุมพล และพนันกันว่าถ้าพระไวยแพ้จะให้สร้อยฟ้ากับศรีมาลา ทำขนมเบื้องให้กิน ดังนั้นการทำขนมเบื้องจึงเป็นการแย่งชิงพื้นที่ การแย่งชิงพื้นที่ในครั้งนี้ศรีมาลาเป็นฝ่ายชนะเนื่องจากศรีมาลาเป็นคนเมืองที่มีความสามารถทางด้านการทำอาหารอยู่แล้ว แต่คนพลัดถิ่นอย่างสร้อยฟ้ามีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและสถานะเดิมของนางที่เป็นเจ้านางจึงไม่มีความสามารถทางด้านอาหาร ดังนี้

ลาวทำขนมเบื้องผิดเมืองไทย

แผ่นผ้อยมันกระไรดั่งต้มกบ
แคะมันวุ้นเข้ามาเท่าขาทาบ
พลายชุมพลดินหรวบหัวร่อไป
ฝ่ายนางศรีมาลาชายตาดู
ทิ้งข้าไทหนึ่งอยู่ไม่นิ่งได้
อิใหม่ร้องว้ายช้อยอายใจ
ลืมไปคิดว่าทำขนมครก

(ขุนช้างขุนแผน : 904)

จากการที่สร้อยฟ้ามักถูกตำว่า ดูถูกอยู่เสมอแสดงให้เห็นว่าสร้อยฟ้ามีสถานะเป็น “คนผิดสถานที่” คือเป็นคนพลัดถิ่นที่อยู่ผิดสถานที่ จึงทำให้สร้อยฟ้ามีสถานะไม่ต่างไปจาก “คนชายขอบ” ของครอบครัวของพระไวย ซึ่งนางไม่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากคนในบ้าน มีเพียงนางไหมพลิ้วของนางเท่านั้นที่อยู่เคียงข้างนาง แต่การที่นางถูกผลักให้เป็นคนชายขอบส่วนหนึ่งมาจากพื้นฐานนิสัยดั้งเดิมของนางเอง

◆ เหตุการณ์ที่สองการทำเสน่ห์ สร้อยฟ้า

ในฐานะคนพลัดถิ่นที่สูญเสียอัตลักษณ์ทางสถานะเดิมถูกตำท้อ ดูถูก จากทั้งพระไวย ศรีมาลา พลายชุมพล ทองประศรี และป่าวไพร่ในบ้าน ทั้งหมดนี้จึงทำให้นาง

เกิดความคับข้องใจ จนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ นางจึงได้ตัดสินใจให้เถรवादทำเสน่ห์ให้ การทำเสน่ห์จึงเป็นการช่วงชิงพื้นที่ในครั้งที่สอง การช่วงชิงพื้นที่ครั้งนี้สร้อยฟ้าเป็นผู้ชนะ ดังนั้นการทำเสน่ห์จึงมีสถานะเป็น “พื้นที่ชั่วคราว” ของสร้อยฟ้า ที่ทำให้สร้อยฟ้าได้รับความสุข และความรักจากพระไวย และศรีมาลา กลับเป็นฝ่ายถูกระงับจากพระไวย ดังนี้

ครานั้นจึงพระไวยบรรณาการ
เสด็จขึ้นอภิวัตลจากที่
ให้คิดถึงสร้อยฟ้านารี
ทุกคนที่รำพึงถึงแต่นาง
ให้ขุนเคียดเกลียดชังศรีมาลา
มันจะคิดริษยาอย่างไรบ้าง
กลับถึงเคหาหมาหอกกลาง
สองนางออกนั่งอยู่พร้อมกัน

(ขุนช้างขุนแผน : 933)

ดังนั้นสามารถสรุปเรื่องอัตลักษณ์และพื้นที่ของคนพลัดถิ่นได้ว่า การสูญเสียอัตลักษณ์ของคนพลัดถิ่นในขุนช้างขุนแผนที่ปรากฏเด่นชัดคือสร้อยฟ้า สูญเสียอัตลักษณ์เรื่องสถานะและวัฒนธรรม คนพลัดถิ่นที่ไม่ได้อยู่ผิดสถานที่ สามารถควบคุมอารมณ์ได้ และปรับตัวได้ ก็สามารถมีชีวิตที่มีความสุขได้ เช่น ลาวทอง และสร้อยทอง สำหรับคนพลัดถิ่นที่ไม่สามารถช่วงชิงพื้นที่ได้ก็ไม่มีความสุขในการใช้ชีวิต กลายเป็นคนผิดสถานที่และถูกผลักดันให้เป็นคนชายขอบ จนส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ และหาทางออกด้วยการสร้างพื้นที่ชั่วคราวดังเช่นกรณีของสร้อยฟ้า

3. บทบาทและจุดจบของคนพลัดถิ่น

3.1 บทบาทของคนพลัดถิ่น บทบาทของคนพลัดถิ่นที่ปรากฏในเรื่องขุนช้างขุนแผนได้แก่บทบาทการเป็นตัวละครประกอบ ดังนี้รายละเอียดต่อไปนี้

บทบาทของตัวละครประกอบ ตัวละครที่ปรากฏบทบาทของการเป็นตัวละครประกอบที่ชัดเจนมี 2 ตัวคือ นางลาวทอง และนางสร้อยฟ้า ซึ่งตัวละคร

ประกอบทั้ง 2 ตัวนี้ ส่งผลกระทบต่อชีวิตของตัวละครเอก คือทำให้ชีวิตของตัวละครเอกต้องพบกับความพลิกผัน ดังนี้

3.1.1 **นางลาวทอง** นางลาวทองมีบทบาทเป็นตัวละครประกอบกับวันทอง ซึ่งเป็นต้นเหตุทำให้ชีวิตของวันทองต้องพลิกผัน ทำให้ขุนแผนตัดขาดวันทอง ทำให้วันทองต้องตกเป็นเมียของขุนช้าง อันเป็นเหตุให้เกิดการแย่งชิงตัวนางวันทองไปมาระหว่างขุนช้างกับขุนแผน จนวันทองถูกตัดสินประหารชีวิตในที่สุด

นอกจากลาวทองจะทำให้ชีวิตของวันทองต้องพลิกผันแล้ว นางยังมีส่วนทำให้ขุนแผนมีชะตาชีวิตที่พลิกผันเช่นกัน เนื่องจากคราวที่นางป่วยขุนแผนได้ฝากเวรขุนช้างและไปเยี่ยมนาง แต่ขุนช้างทูลพระพันวษาว่าขุนแผนหนีเวรจึงเป็นเหตุให้พระพันวษาสั่งให้นางลาวทองมาเป็นคนบักใหม่ในวัง ต่อมาเมื่อขุนแผนให้เจมีศรีทูลขออภัยโทษให้ลาวทอง พระพันวษาจึงโกรธขุนแผนและสั่งให้จำคุกขุนแผน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าลาวทองเป็นต้นเหตุสำคัญที่ทำให้ขุนแผนติดคุก ดังนี้

ถ้าตามใจยอมให้อีลาวทอง
จะจงหองเยอหยิ่งขึ้นหนักหนา
เป็นว่าไรไม่ขัดสักเวลา
ทีหลังจะชะล่าไม่เกรงใคร
เฮี้ยเอาตัวมันไปส่งไว้คุก
ประทุกว่าประการหมดยาลดให้
เชื่อมหัวตะปูเข้าให้หน้าใจ
สั่งเสร็จเสด็จในที่ไสยา

(ขุนช้างขุนแผน : 495-496)

ดังนั้นสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นอย่างลาวทองมีบทบาทเป็นตัวละครประกอบของวันทอง ซึ่งทำให้ทั้งชีวิตของวันทองและขุนแผนพบกับความพลิกผัน

3.1.2 **สร้อยฟ้า** สร้อยฟ้ามีฐานะเป็นตัวละครประกอบของศรีมาลา และจากการทำเสน่ห์ของสร้อยฟ้าทำให้เกิดผลกระทบต่องานศรีมาลาและพระไวย ดังนี้

- ผลกระทบต่อชีวิตของศรีมาลา การทำเสน่ห์ของสร้อยฟ้าทำให้ศรีมาลาเปลี่ยนสถานภาพจากเมียที่พระไวยรักกลายเป็นเมียที่พระไวยไม่รัก พระไวยจึงใช้ทั้งถ้อยคำตำหนิและใช้กำลังทำร้ายร่างกายศรีมาลา นอกจากพระไวยแล้วทองประศรีที่เคยรักศรีมาลาก็กลับเป็นเกลียดศรีมาลา ซึ่งทำให้ศรีมาลามีวิถีชีวิตที่ยากลำบากขาดที่พึ่งพิง

- ผลกระทบต่อชีวิตของพระไวย เมื่อพระไวยถูกเสน่ห์นิสัยจึงได้เปลี่ยนไป ทำร้ายศรีมาลาและพลายชุมพล ทั้งหยาบหยามจาบจ้วงใส่จมนี่ศรีและนางบุษบา พ่อแม่นางศรีมาลาที่ขุนแผนเคารพเหมือนพ่อแม่ตนเอง เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ทำให้ขุนแผนโกรธพระไวยมาก ขุนแผนจึงร่วมมือกับพลายชุมพลปลอมตัวเป็นมอญใหม่เพื่อมาฆ่าพระไวย ดังนี้

ขุนแผนแค้นใจดังไฟฟ้า

ซบม้าวังวางดั่งกัณฑ์

คู่ก่อร่องไปแต่ไกลกัน

ชุมพลจับให้มันพ่อพี่น้อง

(ขุนช้างขุนแผน : 1003)

จากตอนที่ยกมาเห็นได้ว่าสร้อยฟ้าเป็นเหตุให้พ่อลูกต้องฆ่ากัน และหากพระไวยไม่สามารถควมม้าหนีได้ทัน พระไวยก็คงถูกขุนแผนฆ่าตาย เห็นได้ว่าบทบาทของคนพลัดถิ่นอย่างสร้อยฟ้าส่งผลกระทบต่อตัวละครอื่นเป็นอย่างมาก นอกจากศรีมาลาและพระไวยแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อพลายชุมพล ขุนแผน จมนี่ศรีนางบุษบา อีกด้วย

เมื่อเปรียบเทียบบทบาทตัวละครปรีชัชของลาวทองกับสร้อยฟ้า พบว่าบทบาทของลาวทองส่งผลกระทบต่อจำนวนตัวละครน้อยกว่าบทบาทของสร้อยฟ้า กล่าวคือบทบาทของลาวทองส่งผลกระทบต่อเกิดเหตุการณ์ใหญ่ 2 เหตุการณ์ จากนั้นลาวทองก็ถูกลดบทบาทลง แต่สร้อยฟ้ามีบทบาทการเป็นตัวละครปรีชัชชัดเจน และการทำเสน่ห์ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากจนถึงขั้นทำให้คนลงมือฆ่าฟันกัน

นอกจากนี้แล้วยังพบว่าตัวละครบางตัวที่ไม่ได้มีบทบาทมากนักในเรื่องอย่าง “สร้อยทอง” ก็ไม่ได้มีบทบาทเป็นตัวละครปรีชัช นางสร้อยทองไม่ได้เป็นตัวละครหลักในเรื่องขุนช้างขุนแผน อีกทั้งนางมีสถานะเป็นชนชั้นเจ้านาย จึงไม่มีเรื่องเกี่ยวข้องกับครอบครัวของขุนแผน แต่หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าสร้อยทองมีบทบาทที่สำคัญกับเรื่องขุนช้างขุนแผนดังนี้

- เป็นชนวนทำให้เกิดศึกเชียงใหม่

เนื่องจากพระเจ้าเชียงใหม่ได้ส่งสารไปขออนางสร้อยทองจากพระเจ้าล้านช้าง แต่พระเจ้าล้านช้างไม่ยินยอมและได้ยกนางสร้อยทองให้แก่สมเด็จพระพันวษา พระเจ้าเชียงใหม่จึงได้ส่งคนไปชิงตัวนางสร้อยทองมา ทำให้พระพันวษาต้องจัดทัพมาปราบพระเจ้าเชียงใหม่และชิงตัวนางสร้อยทองคืน

- เป็นเหตุทำให้พलयงมได้ทูลขอ

พระราชทานอภัยโทษให้กับขุนแผน และเป็นการเปิดโอกาสให้พलयงมได้แสดงความสามารถ เนื่องจากสมเด็จพระพันวษาได้ประกาศหาผู้ที่จะนำทัพไปรบกับเชียงใหม่ เพื่อชิงตัวนางสร้อยทองคืนมา พलयงมจึงได้อาสาและทูลขอพระราชทานอภัยโทษให้ขุนแผนไปช่วยรบ

- เป็นเหตุให้สร้อยฟ้าถูกกวาดต้อนมา

ที่พระนครศรีอยุธยา และพระพันวษาประทานนางสร้อยฟ้าให้เป็นเมียพระไวย อันเป็นเหตุให้เกิดความวุ่นวายในครอบครัวของพระไวยตามมา

ดังนั้นสรุปได้ว่าแม้ตัวสร้อยทองเองจะมีบทบาทที่ไม่โดดเด่น แต่ตัวนางเองกลับเป็นต้นเหตุของเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ การเกิดศึกเชียงใหม่ พलयงมอาสาและขออภัยโทษให้ขุนแผน และเป็นเหตุให้สร้อยฟ้าถูกกวาดต้อนจนได้เป็นเมียพระไวย

3.2 จุดจบของตัวละครพลัดถิ่น

คนพลัดถิ่นในเรื่องขุนช้างขุนแผนมีจุดจบต่างๆ กัน สร้อยทองหมดบทบาทตั้งแต่ได้รับแต่งตั้งเป็นบาทบริจาริกา ลาวทองมีจุดจบที่ดีได้อยู่กับครอบครัวของขุนแผนอย่างมีความสุขเนื่องจากนางสามารถปรับตัวได้ สำหรับสร้อยฟ้ามีจุดจบที่เด่นชัดที่สุด

สร้อยฟ้าได้ทำเสน่ห์ซึ่งการทำเสน่ห์เปรียบเสมือน
พื้นที่ชั่วคราวของนาง เมื่อนางถูกจับได้ว่าทำเสน่ห์จึงเท่ากับ
นางถูกทำลายพื้นที่ เมื่อพื้นที่ถูกทำลายลงนางสร้อยฟ้า
จึงไม่สามารถมีชีวิตอยู่ในสถานที่นี้ได้อีกต่อไป นางจึง
ถูกตัดสินประหารชีวิตแต่เนื่องจากศรีมาลาขอภัยโทษ
นางจึงถูกเนรเทศ

สรุป

จากการศึกษาเรื่องสามนางผู้พลัดถิ่นในขุนช้าง
ขุนแผนสรุปได้ว่าคนพลัดถิ่นในเรื่องนี้เรียกว่า “ลาว”
สาเหตุหลักที่ทำให้กลายเป็นคนพลัดถิ่นคือ “ภาวะ
สงคราม” ซึ่งคนพลัดถิ่นมักถูกดูถูกจากคนเมือง มีความ
คับข้องใจ ผู้หญิงที่เป็นคนพลัดถิ่นจะมีฐานะเป็นเมียรอง
และเมียที่สามีไม่รัก อันส่งผลให้เกิดความคับข้องใจ
จนมีบทบาทเป็นปรปักษ์กับตัวละครเอก อันส่งผลให้ตัว
ละครเอกมีชีวิตที่พลิกผัน

บรรณานุกรม

- ขุนช้างขุนแผนเล่ม1-2.(2513).กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
ชลธิชา หอมฟุ้ง. (2553).**คนพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่อง
ขุนช้างขุนแผน**. ปรากฏ รายงานเรื่อง
คนพลัดถิ่นในวรรณคดีเรื่องขุนช้างขุนแผน
วิชาสัมมนาเรื่องขุนช้างขุนแผน (411439)
ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2553
คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
ลิขิต กาญจนภรณ์. (2550). **จิตวิทยาเบื้องต้น**.
นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สื่ออินเทอร์เน็ต
ตรีศิลป์ บุญขจร. **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์แนวโพสต์
โคโลเนียล : ความเป็นมา ลักษณะเด่นและ
แนวโน้ม** [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อวันที่ 1
มีนาคม 2553.สืบค้นได้จาก <[http://www.
phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/
Trisilpa2.pdf](http://www.phd-lit.arts.chula.ac.th/Download/Trisilpa2.pdf)>.

เครื่องมือช่วยคิดเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบ

Thinking Tools to Develop of Systems Thinking

วิลาวัลย์ โพธิ์ทอง*

บทคัดย่อ

เครื่องมือช่วยคิด เป็นเทคนิคในการช่วยให้ผู้เรียนจัดการความคิดให้เป็นระบบ และช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน รวมทั้งสามารถจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อน จนส่งผลกระทบต่อสิ่งกันและกันได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถคิดเชื่อมโยงข้อมูลให้สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ การนำเครื่องมือช่วยคิดมาใช้ในการพัฒนาการคิดเชิงระบบ จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีเหตุมีผล บทความนี้มุ่งนำเสนอเครื่องมือช่วยคิด 4 แบบ ที่ใช้เป็นส่วนหนึ่งในรายวิชาพื้นฐานการคิดเชิงระบบ คือ 1. แผนที่ความคิด (Mindmap) 2. ผังก้างปลา (Fishbone diagram) 3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด (SWOT analysis) และ 4. ตารางการตัดสินใจ (Decision matrix) พร้อมนำเสนอตัวอย่างของเครื่องมือช่วยคิดในแต่ละแบบ นอกจากนี้ยังนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เครื่องมือช่วยคิดในการเรียนการสอน

คำสำคัญ : เครื่องมือช่วยคิด การคิดเชิงระบบ

Abstract

Thinking tools are techniques that help learners to develop skills of systems thinking and understand knowledge step by step. Moreover, thinking tools can be used to solve complex problems effectively by analyzing the interrelationships of data information. Using thinking tools allows learners opportunities to practice thinking skills and analyze data information rationally. This article focuses on four techniques of thinking tools used partly in a subject "Fundamental systems thinking course": 1) Mindmap, 2) Fishbone diagram, 3) SWOT analysis, and 4) Decision matrix. Especially, examples and guidelines for using each thinking tools in classroom are also provided.

Keyword : Thinking Tools, Systems Thinking.

*นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บทนำ

การคิดแก้ปัญหาต่างๆ ในปัจจุบันที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น เราจึงไม่สามารถพึ่งพาการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytic thinking) ที่แบ่งปัญหาใหญ่ออกเป็นปัญหาย่อยๆ แต่เพียงอย่างเดียว จะต้องคิดในเชิงสังเคราะห์ (Synthesis) มากขึ้น ซึ่งหมายถึง การผสมผสานรวมกันอย่างกลมกลืนของส่วนประกอบต่างๆ จนกลายเป็นสิ่งใหม่ที่มีเอกลักษณ์และคุณสมบัติเฉพาะ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546) การคิดเชิงสังเคราะห์จึงเป็นกุญแจหลักของการคิดเชิงระบบ (Systems thinking) ที่จะทำให้เราเข้าใจภาพใหญ่มากขึ้น การคิดเชิงระบบไม่ใช่เรื่องใหม่แต่มีความคิดและพัฒนากันมานานแล้วซึ่งก็ไม่ง่ายนักที่จะทำความเข้าใจและนำไปใช้งานพร้อมทั้งสภาพความซับซ้อนของปัญหาในอดีตไม่มากเหมือนในปัจจุบันดังนั้น การแก้ปัญหาในปัจจุบันจึงต้องมองในภาพใหญ่ (Big picture) มากกว่าการมองในจุด ๆ เดียว ซึ่งอาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาในภาพใหญ่ได้ (วิทยา สุหฤตดำรง, 2550) ซึ่งการที่จะฝึกทดลองให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบได้จะต้องเข้าใจคำนิยาม (ความหมาย) ของการคิดอย่างเป็นระบบก่อน ความหมายของการคิดอย่างเป็นระบบ คือ “การปรับวิธีคิด หรือเพิ่มวิธีคิด ใช้วิธีคิดหลายๆ แบบในเวลาเดียวกัน แต่ต้องมีวิธีเลือกวิธีคิดหลัก ในแต่ละสถานการณ์มีหลักเกณฑ์และเหตุผล โดยใช้ข้อมูลหลากหลายให้สัมพันธ์กันเป็นองค์รวม โดยตระหนักถึงองค์ประกอบย่อยที่มีความสัมพันธ์และมีหน้าที่ต่อเชื่อมกันอยู่เป็นปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง” (มกราพันธ์ จุฑะรสก, 2550:) ซึ่งการคิดที่เกิดขึ้นในกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบจำเป็นต้องอาศัยทักษะการคิดย่อยๆ 7 ทักษะ (Richmond. 2004 อ้างถึงในมนตรี แยมกลีกร, 2546) อันประกอบด้วย

1. ขึ้นกำหนดประเด็นหรือการกำหนดปัญหา
จะต้องอาศัยทักษะการคิด 3 ทักษะย่อย คือ

1.1 การคิดแบบพลวัต (Dynamic thinking)

1.2 การคิดแบบระบบแห่งสาเหตุ (System-

as-cause thinking)

1.3 การคิดมองแบบภาพรวม (Forest thinking)

2. ขึ้นสังเคราะห์แบบจำลอง จะต้องอาศัยทักษะการคิด 3 ทักษะย่อย คือ

2.1 การคิดแบบปฏิบัติการ (Operational thinking)

2.2 การคิดแบบวงจรสัมพันธ์ (Closed-loop thinking)

2.3 การคิดแบบเชิงปริมาณ (Quantitative thinking)

3. การทดสอบแบบจำลอง จะต้องอาศัยทักษะการคิดกระบวนการเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific thinking)

ทักษะการคิดดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือช่วยจัดการความคิด ผู้เขียนจึงขอแนะนำเสนอเครื่องมือช่วยคิดเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงระบบ (Systems thinking) อันเป็นส่วนหนึ่งของการคิดเชิงระบบ ซึ่งช่วยในการจัดการความซับซ้อนของปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเครื่องมือช่วยคิดที่นำเสนอนี้เป็นเครื่องมือที่ง่ายต่อการใช้สามารถกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกันคิดเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด และวางแผนตัดสินใจด้วยวิธีการที่เหมาะสม เครื่องมือดังกล่าวมีดังนี้

1. แผนที่ความคิด (Mindmap)

2. ผังก้างปลา (Fishbone diagram)

3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด (SWOTanalysis)

4. ตารางการตัดสินใจ (Decisionmatrix)

1. แผนที่ความคิด (Mindmap)

ความเป็นมาของแผนที่ความคิด

ผู้ที่คิดค้นแผนที่ความคิด คือ โทนีบูซาน (Tony Buzan) นักจิตวิทยาชาวอังกฤษได้ริเริ่มในการนำความรู้เรื่องสมองมาปรับใช้กับการเรียนรู้โดยพัฒนาการมาจากการจดบันทึกจากเดิมที่จดบันทึกเป็นตัวอักษรเป็นบรรทัดๆ เปลี่ยนมาเป็นบันทึกด้วยคำภาพ และสัญลักษณ์แบบแผ่รัศมีออกรอบๆ ศูนย์กลางเหมือนการแตกกิ่งก้าน

ของต้นไม้ (การแตกของเส้นเซลล์สมอง) โดยใช้สีสันช่วยในการจดจำส่วนการเผยแพร่ในประเทศไทยนั้น อาจารย์ธัญญา ผลอนันต์ ซึ่งเป็นศิษย์โดยตรงได้เป็นผู้นำความคิด และวิธีการเขียนแผนที่ความคิดเข้ามาใช้ และเผยแพร่ในประเทศไทยในปี 2541

คำจำกัดความของแผนที่ความคิด

แผนที่ความคิด (Mind Map) เป็นเทคนิคเชิงกราฟิกที่ทรงพลังเสมือนกุญแจสารพัดประโยชน์ที่จะเปิดสมองให้ทำงานได้เป็นอย่างดีเติมศักยภาพแผนที่ความคิดจึงเป็นภาพสะท้อนของการคิดเป็นรัศมี เป็นการทำงานตามธรรมชาติของความคิดของเรา จึงเป็นเทคนิคเชิงกราฟิกที่ทรงพลังเสมือนกุญแจสารพัดประโยชน์ที่จะเปิดสมองให้ทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ เราสามารถประยุกต์ใช้แผนที่ความคิดได้ในทุกวิถีชีวิตของเรา ในการที่จะช่วยให้เราเรียนรู้ได้ดีขึ้นและคิดอย่างหัวใสได้สมกับเป็นมนุษย์สุดประเสริฐ (ธัญญา ผลอนันต์ และขวัญฤดี ผลอนันต์, 2550)

ประโยชน์ของแผนที่ความคิด

การใช้ประโยชน์จากแผนที่ความคิดที่เห็นได้ชัดเจนในภาคธุรกิจคงจะไม่พ้น 1) การระดมสมอง (Brainstorming) 2) การแก้ปัญหา (Problem solving) และ 3) ใช้ในการฝึกอบรม หรือส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยที่นำเทคนิคนี้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันมากกว่า เช่น บันทึกการประชุม หรือการสนทนา การเขียนแผนที่ความคิด (Mind map) ไว้เพื่อช่วยการจดจำ หรือการร่างความคิดขึ้นมาก่อนจะลงมือทำรายการหรือการบ้าน (ลือศักดิ์ จักรพันธ์, 2553)

วิธีการสร้างแผนที่ความคิด

โทนีบูซาน (Tony Buzan: 2005) กล่าวถึงขั้นตอน 7 ขั้นตอนในการสร้างแผนที่ความคิด ดังนี้

1. เริ่มต้นจากกึ่งกลางหน้าตามหน้ากระดาษในแนวนอน
2. ใช้ภาพ หรือสัญลักษณ์ สำหรับประเด็น
3. ใช้สีให้หลากหลาย

4. เชื่อมโยงประเด็นรองกับเข้าประเด็นหลักที่อยู่กลางหน้ากระดาษ และเชื่อมโยงจากประเด็นรองเข้ากับประเด็นย่อย ๆ ไปเรื่อย ๆ

5. การเชื่อมโยงให้ใช้เส้นโค้ง เป็นธรรมชาติมากกว่าเส้นตรง

6. เขียนคำสำคัญ ต่อเส้น 1 เส้น

7. ใช้ภาพตลอดการเขียน

หลักการของแผนที่ความคิด

ธัญญา ผลอนันต์ และขวัญฤดี ผลอนันต์ (2550) กล่าวถึง หลักการของแผนที่ความคิด ไว้ดังนี้

อุปกรณ์

กระดาษขาวไม่มีเส้น วางตามแนวนอน

ปากกา/ ดินสอ 6-12 สี ปากกาน้ำสี 3-6 สี

แก่นแกน

เริ่ม แก่นแกน จาก กึ่งกลาง หน้า

แก่นแกน ควรเป็นภาพ หรือสัญลักษณ์ และมีอย่างน้อย 3 สี

แก่นแกน ควรมีขนาดพอเหมาะ

ไม่ควรล้อมกรอบ ปล่อยให้แก่นแกนลอยอยู่กลางหน้า

กิ่งแก้ว

ประเด็นสำคัญ คำคุณศัพท์ หรือ ใจความ ให้แตกเป็น กิ่งแก้ว ออกมารอบและติดกับ แก่นแกน

กระจายออกรอบทิศทาง พยายามใช้ภาพ และสัญลักษณ์แทนคำ

เส้น ของกิ่งแก้ววาดให้โค้งเรียวยาว ดูเหมือนสิ่งมีชีวิต เช่น กิ่งไม้ รากไม้

เส้น ของกิ่งแก้ว ต้องโยงเชื่อมติดกับแก่นแกน ให้ดูเหมือนแตกหน่อออกจาก แก่นแกน

กิ่งก้อย

ประเด็นรอง รายละเอียด หัวข้อย่อย โยงเชื่อมติด กับ กิ่งแก้ว

ใช้สีเดียวกับ กิ่งแก้ว เขียนให้ เส้นโค้งไหลลื่น เป็นธรรมชาติ อย่าเขียนเป็น เส้นตรง

คำ

ให้ใช้ คำมูล สั้น ๆ เขียนตัวบรรจงขนาด
อ่านได้ชัดเจน

ภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวนำ (Capital)

ภาพ/ คำ/ สัญลักษณ์ ต้องมีเส้นรองรับข้าง
ใต้เสมอ และโยงเชื่อมติดกับเส้นก่อนหน้า

คำที่อยู่ห่าง แก่นแกนออกไปเขียน เล็กกลง
ลดหลั่นกันไปได้

เส้น

เส้นให้ยาวกว่าภาพ/คำ/สัญลักษณ์เล็กน้อย

เส้นบนกิ่งแก้วเดียวกัน ต้องเชื่อมต่อกัน
อย่าให้ขาด

เส้นบนกิ่งแก้วเดียวกันควรใช้สีเดียวกัน

เขียนให้ เส้นโค้ง ไหลลื่น เป็นธรรมชาติ

อย่าเขียนเป็นเส้นตรง

เน้น

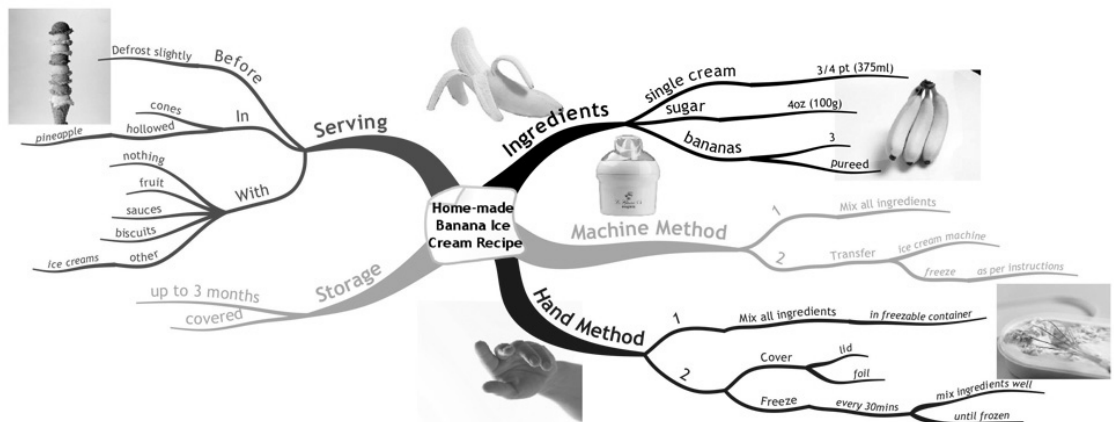
ข้อมูล หรือความคิดที่สำคัญ และที่ผู้คิดขึ้น
หลายแห่งอาจล้อมกรอบใส่กล่อง ล้อมวงกลม หรือป้ายสี
ให้ดูเด่น เห็นง่ายขึ้นได้ แต่อย่าทำพำเพื่อไปทั่วทั้งแผ่น

เชื่อมโยง

ข้อมูล หรือความคิดที่มีความสัมพันธ์กัน
แต่อยู่ห่างกัน หรืออยู่คนละกิ่ง ให้ใช้ลูกศรเชื่อมโยงได้
แต่มีแต่มี (หลังจากบันทึกทุกอย่างแล้วเท่านั้น)

ลองใช้เวลา แต่ง แต่ง ต่อ เติมแผนที่ความคิด
ให้สวยงาม แทรกอารมณ์ขัน

ล้อม สาขาที่แตกออกจาก กิ่งแก้ว เดียวกัน
แต่ละกิ่งให้เป็น พรมแดน ต่างสีกัน เพื่อให้ดูง่ายขึ้น



Homemade banana ice cream recipe showing both the machine made method and hand-made. You could also add an extra branch for notes if required.

ภาพที่ 1 ตัวอย่างแผนที่ความคิด (Mind map) ที่ถูกต้องตามหลักการของการเขียนแผนที่ความคิด

จาก <http://www.mind-mapping.co.uk/mind-maps-examples/personal-and-lifestyle.htm>



ภาพที่ 2 ตัวอย่างแผนที่ความคิด (Mind map) ที่ต้องปรับปรุง
จาก <http://www.oknation.net/blog/hackerlife/2009/11/19/entry-1>

จากภาพที่ 2 ตัวอย่างแผนที่ความคิด (Mind map) ที่ต้องปรับปรุง เนื่องจากการเขียนแผนที่ความคิด คำหรือกลุ่มคำต้องเขียนอยู่บนเส้นเท่านั้นห้ามเขียนล้อมรอบคำ

สรุปแผนที่ความคิด (Mind map) เป็นสื่อสายเส้นที่แสดงประเด็นสำคัญของเรื่องราวหรือแนวคิดให้เข้าใจได้ง่ายและมองเห็นสาระสำคัญของเรื่องราวนั้นการใช้แผนที่ความคิด (Mind map) ในการจัดการเรียนการสอนเหมาะกับสาระเนื้อหาทุกรายวิชา เป็นการฝึกการคิดแบบภาพรวม (Forest thinking) ที่จะช่วยทำให้สามารถสรุปประเด็น หรือปัญหาได้อย่างกว้างขวางและลุ่มลึกมากขึ้น หรือเนื้อหาสาระที่ต้องการการสังเคราะห์ความคิดช่วยให้การเรียงลำดับของเนื้อเรื่องไม่ให้อ้าช้อนและวามมองภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมดได้ง่าย แดกความคิดได้อย่างอิสระ และเป็นการฝึกการใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาได้อย่างสมดุล

2. ฟังก้างปลา (Fishbone diagram)

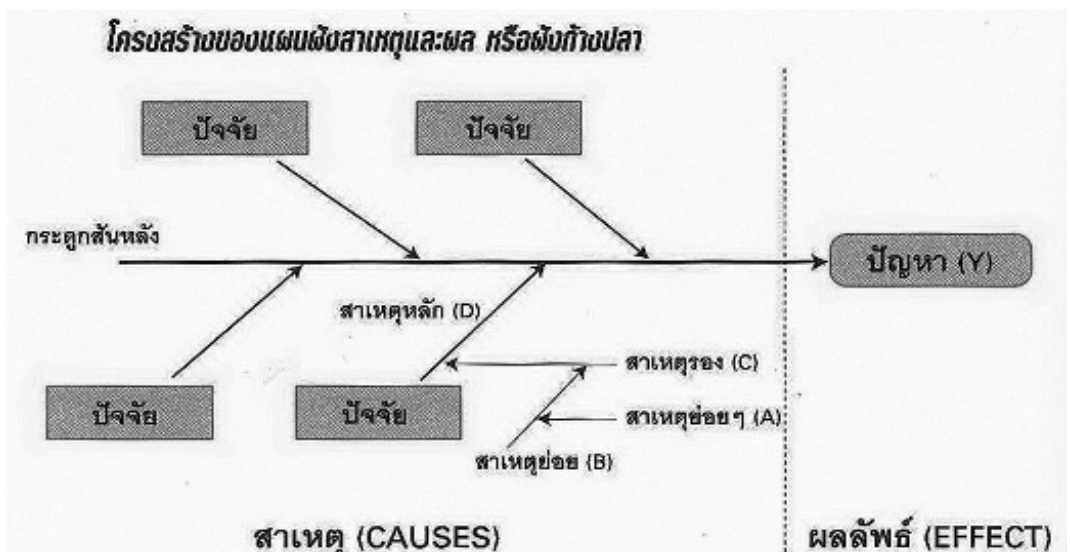
ฟังก้างปลา (Fishbone diagram) หรือแผนผังเหตุและผล (Cause-and-effect diagram) หรือแผนภาพอิชิคาวา (Ishikawa diagram) เป็นผลงานของวิศวกรชาวญี่ปุ่นชื่อ คะโอะรุ อิชิคาวา (Kaoru Ishikawa) เริ่มใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เพื่อหาทางระบุรายการสาเหตุทั้งหลาย ใช้ในการระบุ หรือหาต้นเหตุแห่งปัญหา (ปรัชญาผลอนันต์ และขวัญฤดี ผลอนันต์: 2550)

สำนักมาตรฐานอุตสาหกรรมแห่งญี่ปุ่น (Japanese Industrial Standards: JIS) ได้นิยามความหมายของฟังก้างปลาไว้ว่า “แผนผังที่ใช้แสดงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุที่เป็นไปได้ที่ส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาหนึ่งปัญหา” (คลังความรู้โรงพยาบาลสุโขทัย-สก, 2555) โดยกล่าวถึงวิธีการสร้างฟังก้างปลา (Fishbone diagram) ไว้ดังนี้

วิธีการสร้างผังก้างปลา (Fishbone diagram)

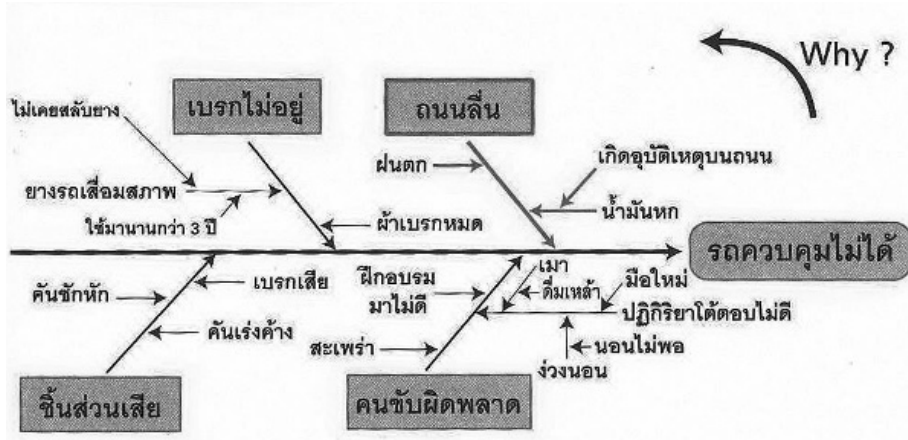
1. กำหนดประโยคปัญหาที่หัวปลา
2. ระดมสมองหาสาเหตุ (ปัจจัย) หลักที่ส่งผลต่อปัญหาที่หัวปลา โดยระบุปัจจัยหลักไว้ที่ก้างหลัก โดยส่วนมากมักจะใช้หลักการ 4M 1E เป็นก้างหลักเนื่องจากกลุ่มปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ของกระบวนการ ซึ่ง 4M 1E นี้มาจาก
 - M Man คนงาน หรือพนักงานปฏิบัติการ
 - M Machine เครื่องจักรหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก
 - M Material วัตถุดิบ หรืออะไหล่ อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในกระบวนการ
 - M Method กระบวนการทำงาน
 - E Environment อากาศ สถานที่ ความสว่าง และบรรยากาศการทำงาน

3. ระดมสมองเพื่อหาสาเหตุรอง โดยใช้คำถาม “ทำไม ทำไม” แล้วแตกก้างในข้อ 2 ออกเป็นก้างรอง
4. ระดมสมองอย่างต่อเนื่องด้วยคำถาม “ทำไม ทำไม” เพื่อแตกออกเป็นก้างย่อย ๆ ตามลำดับ โดยการถามทำไม จะถามจนกระทั่งไม่สามารถถามต่อได้อีกแล้ว หรือเมื่อถามแล้วได้คำตอบที่ไม่ได้สอดคล้องกับหัวปลาให้หยุดถาม
5. ก่อนจะจัดลำดับความสำคัญของสาเหตุให้ทดลองอ่านก้างปลาจากก้างที่ย่อยที่สุด (A) ผ่านก้างย่อย (B) ก้างรอง (C) ก้างหลัก (D) จนกระทั่งถึงหัวปลา (Y) โดยตั้งประโยคว่า เพราะ A ทำให้เกิด B เพราะ B ทำให้เกิด C เพราะ C ทำให้เกิด D และเพราะ D ทำให้เกิด Y ที่หัวปลาจริงหรือไม่ นอกจากนั้น ยังต้องตรวจสอบด้วยว่า เพราะ A (ก้างที่ย่อยที่สุด) ทำให้เกิด Y (ปัญหาที่หัวปลาจริงหรือไม่) ถ้าไม่ใช่หมายความว่า ก้างย่อยนั้นเริ่มจะออกนอกกลุ่มนอกทาง ดังนั้นให้ตัดก้างย่อยนั้นทิ้งดังภาพ

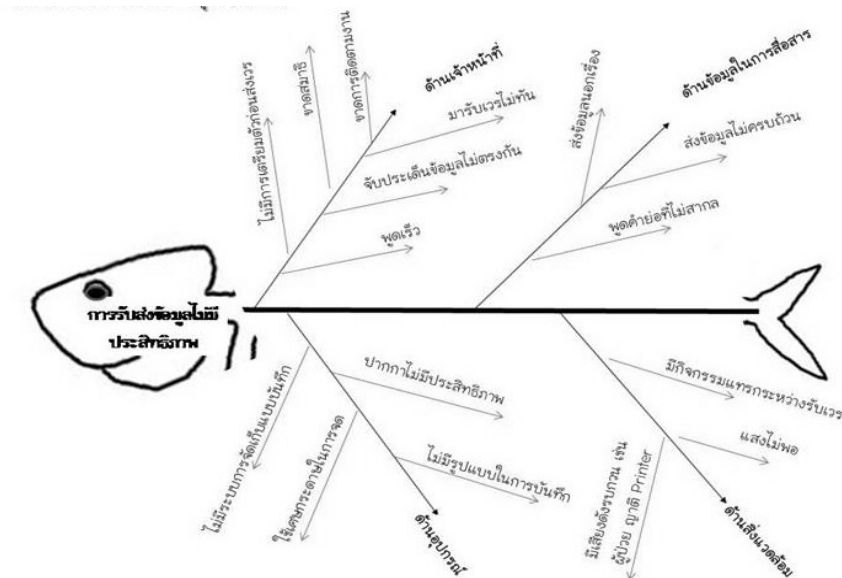


ภาพที่ 3 โครงสร้างของผังก้างปลา (Fishbone Diagram)

6. เมื่อยืนยันความเป็นเหตุเป็นผลแล้ว ให้ทดลองถามทำไมต่อจากก้างที่ย่อยที่สุดในก้างปลาอีกครั้ง เพื่อยืนยันว่าไม่มีสาเหตุที่ลึกลงไปกว่านี้อีกแล้ว และถึอเบื้องต้นว่า “ก้างที่ย่อยที่สุดเป็นสาเหตุรากเหง้าของปัญหา” (คลังความรู้ โรงพยาบาลสุโขทัย-ลก, 2555)



ภาพที่ 4 ตัวอย่างผังก้างปลา (Fishbone diagram) ที่ถูกต้อง แสดงการค้นหาสาเหตุของการที่ไม่สามารถควบคุมรถได้



ภาพที่ 5 ตัวอย่างผังก้างปลา (Fishbone diagram) ที่ต้องปรับปรุง จาก http://bppbh.blogspot.com/2011/06/blog-post_5531.html

จากภาพที่ 5 ตัวอย่างผังก้างปลา (Fishbone diagram) ที่ต้องปรับปรุงเนื่องจากการเขียนสาเหตุรอง (C) ได้เขียนหัวลูกศรออกจากสาเหตุหลัก (D) ซึ่งการเขียนที่ถูกต้องนั้น ลูกศรซึ่งเป็นสาเหตุต้องหันเข้าหาผลที่ทำให้เกิดปัญหานั้น ๆ

สรุป ผังก้างปลา (Fishbone diagram) เป็นแผนผังที่ใช้แสดงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบระหว่างสาเหตุหลาย ๆ สาเหตุที่เป็นไปได้ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาหนึ่งปัญหา การใช้ผังก้างปลา (Fishbone diagram) ในการจัดการเรียนการสอน เหมาะกับเนื้อหาสาระที่ต้องใช้การคิดวิเคราะห์ การจำแนกแยกแยะ หรือการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา เป็นการฝึกทักษะการคิดแบบระบบแห่งสาเหตุ (System-cause thinking) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักสาเหตุ (ปัจจัย) ที่ก่อให้เกิดปัญหาในระดับต้นตอนสุดท้าย เช่น การจัดระเบียบปัญหา (Formulating the problem) และการระบุตัวแปร (Identifying variables) ในรายวิชาการคิดเชิงระบบ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มอีกด้วย

3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด (SWOT analysis)

การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด หรือการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ หรือการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์สำหรับองค์กร หรือโครงการ ซึ่งช่วยผู้บริหารกำหนดจุดแข็ง และจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายใน โอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบ

ที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานเทคนิคนี้ อัลเบิร์ต ฮัมฟรีย์ (Albert Humphrey) ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดนี้โดยนำมาแสดงในงานสัมมนาที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (สารานุกรมเสรี วิกีพีเดีย, 2556)

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats

Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในขององค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในขององค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้เกิดวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้

ปัจจัยภายใน	S = ระบุจุดแข็งภายใน	W = ระบุจุดอ่อนภายใน
ปัจจัยภายนอก		
O = ระบุโอกาสภายนอก	SO = ยุทธศาสตร์เชิงรุก	WO = ยุทธศาสตร์เชิงพัฒนา
T = ระบุอุปสรรคภายนอก	ST = ยุทธศาสตร์เชิงรับ	WT = ยุทธศาสตร์เชิงถอย

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ SWOT

ตาราง SWOT ชี้ให้เห็นว่ายุทธศาสตร์ทางเลือกขององค์กรจะมีอยู่ 4 อย่าง ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วอาจจะดำเนินยุทธศาสตร์ผสมกันได้ (สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2546 อ้างถึงใน สำนักสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดนครสวรรค์)

ยุทธศาสตร์เชิงรุก (SO strategies) เมื่อผลของการพิจารณาปัจจัยที่เป็นกฎแห่งความสำเร็จ ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกอยู่ในช่องจุดแข็งและโอกาส (O) เป็นยุทธศาสตร์เพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เมื่อผู้ดำเนินการมีจุดแข็งและโอกาสเอื้ออำนวย

ยุทธศาสตร์เชิงพัฒนา (WO strategies) เมื่อปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาพแวดล้อมภายในไปอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องโอกาส (O) เป็นยุทธศาสตร์ที่ปรับจุดอ่อนให้เป็นจุดแข็งเพื่อให้สามารถดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกได้เมื่อโอกาสเอื้ออำนวยแต่ผู้ดำเนินการมีจุดอ่อน

ยุทธศาสตร์เชิงรับ (ST strategies) เป็นยุทธศาสตร์ที่ปรับอุปสรรคให้เป็นโอกาสเพื่อให้ดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกได้ หากผู้ดำเนินการมีจุดแข็งแต่โอกาสไม่เอื้ออำนวยให้เนื่องจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาพแวดล้อมภายในอยู่ในช่องจุดแข็ง (S) แต่ปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาพแวดล้อมภายนอกในช่องอุปสรรค (T)

ยุทธศาสตร์เชิงถอย (WT strategies) เป็นยุทธศาสตร์ที่ปรับการดำเนินงานเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ไปเป็นรูปแบบอื่น เนื่องจากปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาพแวดล้อมภายในอยู่ในช่องจุดอ่อน (W) และปัจจัยแห่งความสำเร็จของสภาพแวดล้อมภายนอกอยู่ในช่องอุปสรรค (T)

เทคนิคที่ใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ SWOT มี 6 ประการ คือ

1) การเขียนความคิดในกระดาศี

เทคนิคการเขียนความคิดในกระดาศีช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้คิดถ้อยแถลง และเป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนอภิปรายความคิดและขยายความคิดของผู้เข้าร่วมให้

กว้างขวางขึ้นด้วย นอกจากนี้กระดาศียังช่วยในการจัดกลุ่มความคิด และเคลื่อนย้ายจัดกลุ่มใหม่ได้

2) การกระตุ้นให้เกิดการอภิปราย

การกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมอภิปรายเป็นเทคนิคที่ช่วยให้เขากระตือรือร้นในการเข้าร่วมกระบวนการ การใช้คำถามเป็นเทคนิคที่ช่วยกระตุ้นให้เขาตอบ อาจต้องใช้คำถามนำบ้างเพื่อกระตุ้นให้คิด การเขียนข้อความหรือวาดภาพสิ่งที่เขาเสนอหรือพูดบนกระดานเป็นอีกเทคนิคหนึ่ง ที่ช่วยทำให้การอภิปรายเกิดความต่อเนื่องขึ้นได้ หากปล่อยให้ผู้เข้าร่วมฟังเป็นเวลานานจะเกิดความเบื่อหน่ายและง่วงได้ บางครั้งอาจต้องแทรกกิจกรรมคลายเครียดบ้างเป็นระยะ ๆ ดังนั้น การกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายเป็นเทคนิคที่สำคัญอย่างยิ่ง

3) การให้น้ำหนักเพื่อระบุปัจจัยหลัก

เทคนิคการให้น้ำหนักเป็นเทคนิคที่ช่วยระบุว่า จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค อันใดเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อองค์กร การให้น้ำหนักแต่ละชุดปัจจัยใช้วิธีการให้คะแนน โดยปัจจัยที่มีค่าคะแนนสูงจะเป็นปัจจัยหลักในแต่ละชุด

4) เทคนิคการจับคู่

การจับคู่ (SWOT matching) เป็นเทคนิคที่ดัดแปลงมาจาก งานของเดวิด (David, 1996) เทคนิคการจับคู่ใช้ในการสร้างกลยุทธ์ทางเลือก โดยใช้วิธีการจับคู่ที่ละคู่ระหว่างปัจจัยจุดอ่อนและโอกาส จุดอ่อนและอุปสรรค จุดแข็งและโอกาส จุดแข็งและอุปสรรค ทั้งนี้ ในการจับคู่แต่ละครั้งอาจจะใช้ปัจจัยหลายตัวก็ได้ หรือโดยตัวมันเองอาจไม่จับคู่กับตัวใดเลยก็ได้ จากการใช้เทคนิคนี้พบว่า กลยุทธ์ที่ได้มีความละเอียดและเป็นจุดเล็ก ๆ จึงต้องจัดกลุ่มกลยุทธ์ที่คล้ายกัน แล้วสังเคราะห์เป็นกลยุทธ์ทางเลือก

5) การจัดลำดับความสำคัญ

เทคนิคการจับคู่เปรียบเทียบแบบพบกันหมดช่วยในการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ โดยเฉพาะเมื่อมีกลยุทธ์ที่ต้องการเปรียบเทียบจำนวนมาก เทคนิค

การจับคู่เปรียบเทียบนี้จะช่วยให้การเปรียบเทียบกระทำได้ง่ายขึ้น

6) บรรยายภาคผ่อนคลาย

การสร้างบรรยายภาคผ่อนคลายเป็นกันเอง และมีกิจกรรมคลายเครียด เป็นสิ่งจำเป็นมาก การพักผ่อน น้ำเย็น ชา กาแฟ ก็ช่วยให้ผู้เข้าร่วมผ่อนคลายได้ การเล่าเรื่องตลก หรือการพูดจาสนุกสนานช่วยให้บรรยากาศดีขึ้น

สรุปการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด (SWOT Analysis) เป็นการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ทางเลือกขององค์การ 4 ประการ การประยุกต์ใช้เครื่องมือ SWOT ในการจัดการเรียนการสอน เป็นการฝึกผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analytical thinking skill) เพื่อให้รู้ตนเอง รู้คนอื่น รู้สถานการณ์รอบด้าน ดังสุภาษิตจีนที่ว่า “รู้เขา รู้เรา รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง”

4. ตารางการตัดสินใจ (Decisionmatrix)

ตารางการตัดสินใจ (Decision matrix) เป็นรายการของคำตอบในแถวแนวตั้งและแนวนอนที่ช่วยให้นักวิเคราะห์สามารถวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เป็นการทำงานของความสัมพันธ์ระหว่างชุดของค่าและข้อมูล องค์ประกอบของตารางการตัดสินใจ (Decision matrix) ที่แสดงพื้นฐานการตัดสินใจบางอย่าง ตารางนี้จะเป็นประโยชน์ในการมองภาพรวมขนาดใหญ่ที่เป็นปัจจัยในการตัดสินใจ และการประเมินความสำคัญในแต่ละปัจจัย (The Global Voice of Quality: ASQ,2555)

ตารางการตัดสินใจ (Decision matrix หรือ Decision table) คือ ตารางที่ใช้ในการอธิบายการทำงานของกระบวนการ (Process) ที่มีเงื่อนไขการตัดสินใจที่ซับซ้อน โดยแสดงเงื่อนไข (Conditions) การกระทำ (Actions) และกิจกรรมที่เป็นไปได้ตามกฎเกณฑ์ (Rules) ของเงื่อนไขในรูปแบบของตารางดังนี้

- Conditions คือ เงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดขึ้น เช่น การใช้วงเงินเกินเครดิต, ประวัติการชำระเงินที่ดี เป็นต้น

ถ้าหากลูกค้ามีการใช้วงเงินเกินเครดิต

→ ใช่

ถ้าลูกค้ามีประวัติการชำระเงินที่ดี

→ ใช่

ถ้ามียอดค่าใช้จ่ายเกิน 200 เหรียญ

→ ใช่

- Action คือ ผลของเงื่อนไข ซึ่งได้จากเงื่อนไขต่างๆ มาประมวลจนได้ผลลัพธ์ เช่น

ไม่อนุมัติการใช้บัตรเครดิต เป็นต้น

- Rule คือ กฎเกณฑ์ เป็นการรวมกันของเงื่อนไขและการกระทำอันใดอันหนึ่งที่ระบุว่ากิจกรรมใดที่จะต้องกระทำตามเงื่อนไขใดในกรณีนี้ เงื่อนไขคือจริง (Y = Yes, condition true) และไม่จริง (N = No, condition not true)

		Rules							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Conditions	Credit Limit exceeded	Y	Y	Y	Y	N	N	N	N
	Customer with good payment history	Y	Y	N	N	Y	Y	N	N
	Purchase above \$200	Y	N	Y	N	Y	N	Y	N
Actions	Allow Credit					X	X	X	X
	Refuse Credit	X		X	X				
	Refer to manager		X						

Y = Yes, condition true/ N = No, condition not true

ตารางที่ 2 ตัวอย่างการใช้ตารางการตัดสินใจ (Decision Matrix) ของการอนุมัติบัตรเครดิต

จาก course.eau.ac.th/course/Download/0230805/Chapter8.doc

การประมวลผลในลักษณะของตารางการตัดสินใจของการอนุมัติบัตรเครดิตโดยเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งถ้าเงื่อนไขเป็น Y จะหมายถึงถูกต้องเงื่อนไข ถ้าเป็น N จะไม่ตรงกับเงื่อนไข ส่วน Action คือ การกระทำหรือผลที่เกิดจาก Condition ต่างๆ ว่าจะได้ผลอย่างไร

สรุปขั้นตอนการเขียนตารางการตัดสินใจ (Decision Tables)

- เริ่มจากตารางเปล่าคำนวณจำนวนแถวตั้งโดยนำจำนวนค่าที่เป็นไปได้ของแต่ละเงื่อนไขมาคูณกัน ได้ผลลัพธ์เท่าไรบวกอีก 1 ใส่ชื่อเงื่อนไขแถวตั้งแถวแรก และใส่ตัวเลขเรียงลำดับตั้งแต่ 1 ในแถวถัดมาจนครบทุกแถวตั้ง
- จำนวนแถวตั้งลบด้วย 1 แล้วนำผลลัพธ์มาหารด้วยจำนวนค่าที่เป็นไปได้ของเงื่อนไขแรกจะได้ว่า จะต้องเขียนค่าของเงื่อนไขนั้นซ้ำกี่ครั้ง
- ทำซ้ำสำหรับเงื่อนไขอื่นๆ เหมือนข้อที่แล้วแต่จะใช้จำนวนซ้ำของเงื่อนไขก่อนหน้าเป็นตัวตั้ง
- ตั้งชื่อสัญลักษณ์ที่ใช้แทนการตัดสินใจ
- สร้างแผนอนการตัดสินใจและเติมค่าที่ถูกต้องตามเงื่อนไขแต่ละอัน
- อ่านเงื่อนไขตามแนวตั้ง

- พยายามเขียนตารางนี้ใหม่อีกทีเพื่อให้กะทัดรัด โดยตัดแถวตั้งที่ไม่จำเป็นออก

จาก http://classroom.hu.ac.th/courseware/SA/CHAPTER11/ch11_5.html

สรุป ตารางการตัดสินใจ (Decision matrix)

เป็นการแสดงเงื่อนไขการตัดสินใจ (Conditions) การกระทำ (Actions) และกฎเกณฑ์ในการตัดสินใจ (Rules) ในรูปแบบตาราง เป็นเทคนิคที่รองรับการทำงานที่มีเงื่อนไขซับซ้อนได้โดยไม่ทำให้ผู้อ่านสับสนการนำตารางการตัดสินใจ (Decision matrix) ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเหมาะสำหรับเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนหาข้อสรุปอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจเลือก ช่วยให้ผู้เรียนใช้ทักษะการวิเคราะห์จำแนกแยกแยะภายใต้สถานการณ์เงื่อนไขได้อย่างสมเหตุสมผล

การประยุกต์ใช้เครื่องมือช่วยคิดในการเรียนการสอน

เครื่องมือช่วยคิดดังกล่าวข้างต้น (แผนที่ความคิด (Mindmap), ผังก้างปลา (Fishbone diagram), การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด (SWOT analysis) และ ตารางการตัดสินใจ (Decision matrix)) สามารถนำ

เครื่องมือเหล่านี้มาใช้ตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา ยกตัวอย่าง เช่นการใช้แผนที่ความคิดในการพัฒนาความสามารถ ในการจับใจความ การเขียน หรือการอ่าน การใช้ผังก้างปลาเพื่อวิเคราะห์สาเหตุและผลในรายวิชาวิทยาศาสตร์ การใช้การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัดเพื่อวิเคราะห์ตนเอง และการใช้ตารางการตัดสินใจในรายวิชา คณิตศาสตร์ เพื่อจัดการกับปัญหา หรือเป็นแนวทางในการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในการใช้ตารางการตัดสินใจในระดับประถมศึกษา อาจใช้ในการกรณีการตัดสินใจ เลือกซื้อสินค้า การเลือกบริโภคอาหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่าย

สำหรับการประยุกต์ใช้เครื่องมือช่วยคิดในระดับที่สูงขึ้น สามารถนำมาใช้ในรายวิชาการคิดเชิงระบบ จะใช้เป็นส่วนหนึ่งในรายวิชาการคิดเชิงระบบในช่วงแรกของการเรียนการสอน เพื่อช่วยจัดการความคิดของผู้เรียน ให้เป็นระบบ ปรับและเพิ่มวิธีคิด ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาที่พบได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีทักษะ การแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งผู้สอนต้องทำความเข้าใจว่า เครื่องมือแต่ละชนิดเหมาะกับการฝึกทักษะการคิดด้านใดซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จะนำไปสู่การสร้างวงจรสาเหตุของปัญหา (Causal loop diagrams: CLD) ต่อไป

สรุป

การคิดเชิงระบบเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับ ศตวรรษที่ 21 ที่เน้นกระบวนการคิดมากกว่าสาระเนื้อหา เพราะฉะนั้นเครื่องมือช่วยคิดเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบทั้ง 4 คือ 1. แผนที่ความคิด (Mindmap) 2. ผังก้างปลา (Fishbone diagram) 3. การวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส ข้อจำกัด (SWOT Analysis) และ 4. ตารางการตัดสินใจ (Decision matrix) จึงจำเป็นอย่างยิ่งในกระบวนการเรียน การสอน เพื่อช่วยพัฒนาทักษะการคิดในด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถจัดการกับปัญหาที่มีความซับซ้อน จนส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากเครื่องมือช่วยคิดดังกล่าวแล้ว ยังมีเครื่องมือช่วยคิดอื่นๆ อีกมากมายที่จะช่วยพัฒนาความคิดเชิงระบบ บทความนี้เป็นเพียงข้อเสนอแนะส่วนหนึ่งในการพัฒนาการคิดเชิงระบบอย่างมีคุณภาพ

อ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **การคิดเชิงสังเคราะห์**. กรุงเทพฯ: ชัดเชส มีเดีย.

คลังความรู้ โรงพยาบาลสุโขทัย-ลก. **Fishbone Diagram**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2555. จาก <http://www.km.kolokhospital.com/index.php?action=profile;area=showposts;u=1>.

ลือศักดิ์ จักรพันธุ์. (2553). **ลงมือสร้างผังความคิด Mind Map**. ผู้ส่งออก 23, (549):106-107.

วิทยา สุฤทธดำรง และศิริศกย เทพจิต. (2550). **การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking): เครื่องมือจัดการความซับซ้อนในโลกธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: ซี.ไอ.สแควร์ สำนักพิมพ์.

ธัญญา ผลอนันต์ และขวัญฤดี ผลอนันต์. (2550). **Mind Map กับการศึกษาและการจัดการความรู้**. กรุงเทพฯ: ขวัญข้าว'๙๔.

มกราพันธุ์ จุฑารสก. (2550). **บทที่ 3 การฝึกทดลองการคิดอย่างเป็นระบบในชีวิตประจำวัน**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2555. จาก <http://www.bcnsurin.ac.th/e-teacher/data/PkPSPonFri91803.doc>.

มนตรี แยมกสิกร. (2546). **การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาการคิดเชิงระบบของนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีทางการศึกษา**. ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บทที่ 8 คำอธิบายขั้นตอนการทำงานของระบบ (Logic of Processes/Logic Modeling). [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2555. จาก course.eau.ac.th/course/Download/0230805/Chapter8.doc.

สำนักสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดนครสวรรค์. (2555). **การวิเคราะห์ SWOT**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2555 จาก http://nakhonsawan.labour.go.th/2010/index.php?option=com_content&view=article&id=61:-swot-&catid=35:academic&Itemid=57.

อภิชัย ศรีเมือง. (2555). **Swot: เทคนิควิเคราะห์ธุรกิจอย่างเฉียบคม (สไตล์ผู้บริหารมืออาชีพ)**. นนทบุรี: ริงค์ บีคอนด์ บั๊คส์.

สารานุกรมเสรี วิกีพีเดีย. (2556). **การวิเคราะห์สวอต**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 7 กุมภาพันธ์ 2557. จาก <http://th.wikipedia.org/wiki>

Tony Buzan. (2005). **Mind Map Handbook**. London: Thorsons. The Global Voice of Quality. (2555). **Decision Matrix**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2555. จาก <http://asq.org/learn-about-quality/decision-making-tools/overview/decision-matrix.html>.

การประเมินโครงการพัฒนาครูภาษาอังกฤษ ของสถาบันภาษาอังกฤษ An Evaluation of a Capacity Building Programme of English Teachers in Thailand

Maream Nillapun*

Chaiyos Phivitayasirithum **

Siriwan Vanichwatanavorachai ***

Ubonwan Songserm****

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการพัฒนาครูภาษาอังกฤษ ของสถาบันภาษาอังกฤษ ตามโครงการความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กับมูลนิธิเทมาเส็ก และ SEAMEO RELC ประเทศสิงคโปร์ มีวัตถุประสงค์การวิจัยคือ เพื่อประเมินพัฒนาการการสอนภาษาอังกฤษ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครูภาษาอังกฤษที่ผ่านการอบรม เพื่อประเมินสมรรถนะการสอนภาษาอังกฤษ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนิสิตภาษาอังกฤษ และเพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาครูภาษาอังกฤษและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21 และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 43 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจำนวน 43 คน ศึกษานิเทศก์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน 43 คน ครูผู้สอนภาษาอังกฤษที่ผ่านการอบรม จำนวน 43 คน นักเรียนที่เรียนนิสิตภาษาอังกฤษที่เรียนกับครูผู้สอนภาษาอังกฤษที่ผ่านการอบรม จำนวน 1,815 คน ครูเครือข่ายในการขยายผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนภาษาอังกฤษที่ผ่านการอบรม จำนวน 509 คน และกลุ่มผู้กำหนดนโยบายและพัฒนาแนวคิดในการพัฒนาครูภาษาอังกฤษของสถาบันภาษาอังกฤษ ได้แก่ ผู้บริหารสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 คน ผู้ประสานงานโครงการ จำนวน 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบประเมินตนเอง ประเด็นการสนทนากลุ่ม แบบประเมินคุณภาพคุณภาพงานวิจัย ชุดฝึกอบรม (Module) หน่วยการเรียนรู้/แผนจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษ แบบสอบถามความคิดเห็น แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าร้อยละ(%) ค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการวิจัย พบว่า ครูภาษาอังกฤษมีพัฒนาการด้านการสอน และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปฏิบัติงานของตนเอง สูงขึ้นกว่าก่อนการอบรม สมรรถนะการสอนภาษาอังกฤษพบว่ามีความสามารถในระดับมาก ความสามารถในการทำวิจัยในชั้นเรียน สื่อ/นวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสอนภาษาอังกฤษอยู่ในระดับมาก ความสามารถในการขยายแนวคิดการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาอังกฤษสู่ครูเครือข่าย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ

This research was funded by English Language Institute, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education of Thailand.

Faculty of Education, Silpakorn University, THAILAND.

* Department of Curriculum & Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University

** Department of Education Foundations, Faculty of Education, Silpakorn University

*** Department of Curriculum & Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University

**** Department of Curriculum & Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University

***** Department of Curriculum & Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University

นักเรียนมีพัฒนาการด้านการเรียนรู้ภาษาอังกฤษดีขึ้นมาก รูปแบบการพัฒนาครูภาษาอังกฤษ DATANE มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการสอนการใช้ภาษาอังกฤษสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาความเป็นมืออาชีพและเป็นผู้นำทางนวัตกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและสร้างมั่นใจในการสอนภาษาอังกฤษมี 6 ขั้นตอน 1. การพัฒนา (Developing) 2. การประเมิน (Assessing) 3. การฝึกอบรม (Training) ในประเทศต่างประเทศ 4. การประเมินเพื่อเป็นผู้ฝึกอบรม (Assessing to be the Trainer) 5. การสร้างเครือข่ายและการขยายผล (Networking and Disseminating) 6. การเป็นชุมชนมืออาชีพด้านภาษาอังกฤษ (English Professional Community)

Abstract

It is universally accepted that continuous professional development can significantly improve teacher effectiveness and student achievement. A professional development programme strategically integrated in an educational system is likely to provide a promising sign of positive outcomes. Processes to ensure that any capacity-building programme contain high quality to master teachers 'valuable skills are, therefore, required. This research article highlights results of a capacity-building programme initiated by the English Language Institute, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education which has been in partnership with Temasek Foundation CLG Limited and Southeast Asian Ministers of Education Organization Regional Language Center (SEAMEO RELC), Singapore. This professional development programme has been applied to promote skills and knowledge required for English teachers in Thailand in order to better prepare students in the country for ASEAN Community in 2015.

The research was conducted to explore the effectiveness in developing teaching and professional behaviors of the teachers taking part in this programme, and was also aimed to eventually propose of a model for English language teachers and to identify characteristics of English language teachers for the 21st century. Project evaluation and mixed method approaches were applied as the major conceptual framework of the analysis. Results indicated strong satisfaction of this capacity building programme. Towards this end, the research identifies systematic model of teacher's expected competencies is teacher capacity building.

KeyWords : Project Evaluation/ English Teacher Development/ Competencies in English Language Teaching

Introduction

With the completion of ASEAN Economic Community (AEC) in 2015, member countries' skilled labor will soon be allowed to move freely across the region. The more liberalized labor market could provide opportunities for Thai workers;

however, they need to be equipped with English proficiency and cultural understanding of people from different countries. In order to either reap benefits from liberalization or survive the strong competition among themselves and from ASEAN workers,

Thai workers inevitably need to improve their necessary working skills, for example, international languages, computer usage, and creativity. Consequently, it is crucial for Thai workers to advance their working skills to catch up with the globalizing trend and to increase their job performance. Among those necessary working skills, English language proficiency is one of the most important tools as language is a fundamental part of workers' human capital.

According to the current plan (Eleventh National Economic and Social Plan (2012-2016) of the country, it sets two out of four major missions in supporting the knowledge society. The first one is "to develop people with integrity, knowledge and skills appropriate to their ages, and to strengthen social institutions and local communities for positive adaptation to changes." And the second mission is "to enhance the efficiency of production and services based on local wisdom, knowledge, innovation, and creativity by developing food and energy security, reforming the structure of the economy and consumption to be environmentally friendly, and strengthening relations with neighboring countries in the region for economic and social benefits."

The current *National Education Plan* (2002-2016) emphasizes human-centered development and an integrated/holistic scheme of education, religion, art and culture in order to increase quality of life. The plan serves as a framework for formulating the development and operational plans in all levels of the education system. More specifically, the Plan aims to lead to a Knowledge-Based Economy and Society,

promote continuous learning, and involve all segments of society in designing and decision-making concerning public activities.

Amongst other main educational inputs, teachers are usually regarded as one of the most important inputs affecting students' achievements and quality of education of the country as a whole. As teachers play essential role in reforming the learning process and are considered change agents for educational quality improvement, great efforts have been made to upgrade the status and standards of the teaching profession, through both pre-service and in-service training programmes. To upgrade teaching to a highly respected profession, teachers have been empowered and professional standards have been controlled. In conformity with National Education Act, the teaching profession development system in Thailand has been reformed in four key areas: teacher educational development; personnel management and a new salary scale; maintaining professional standards; and the development and promotion of teachers and educational personnel.

Thailand's major on-going education reform is the Second Decade of the Fourth Phase of Educational Reform (2009-2018) reflects major educational priorities and strategies. One of the major visions of this reform emphasizes the new generation of teachers (OEC, 2009) as it is relevant to other major educational issues, including internationalization of education in Thailand, quality of education problems, regional disparities and inequalities, and development of science and technology and related research and development. The teachers of this generation are expected

to be Professional Teachers or C-Teachers who acquire skills of the next-generation learning.

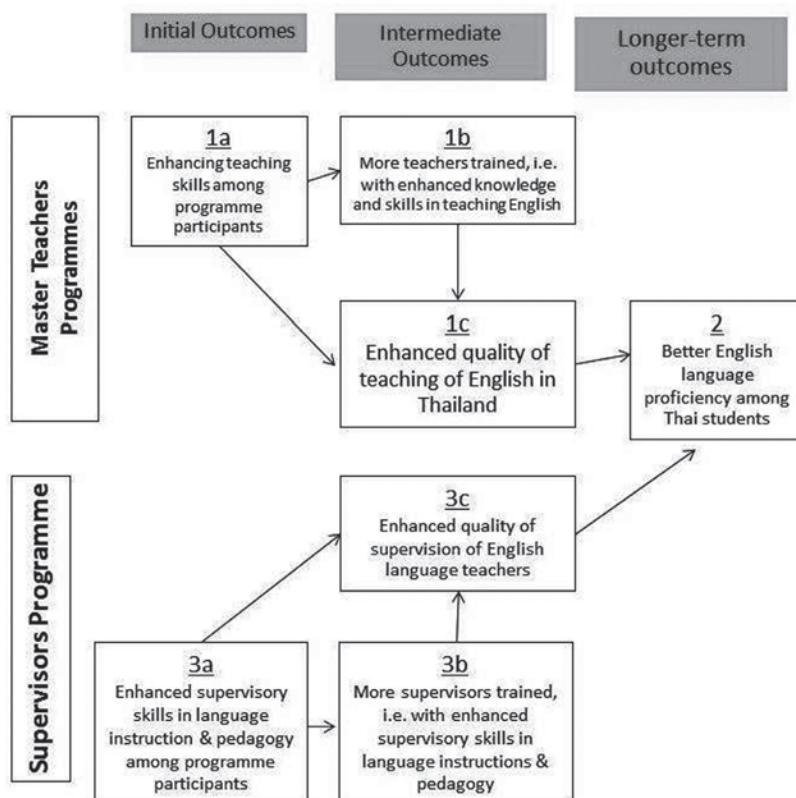
The English Language Institute, Office of the Basic Education together with SEAMEO Regional Language Centre (RELC) has developed the capacity-building programme for English teachers in the country in order to improve the standards of English language teaching and learning. Three phrases of outcomes; initial outcomes, intermediate outcomes, and longer-term

outcomes have been set to identify relevant activities that will finally help the country to reach the long term goal. Below is the diagram of developmental phrases and major targets involved in the impact study. However, this research study is particularly intended to focus on the Master Teacher Programmeme, and to find out whether the programme reaches its Initial Outcomes and Intermediate Outcomes.

Impact Study

TF-SEAMEO Regional Language Centre (RELC)
Capacity-Building Programme for Thai Master Teachers of English in Collaboration with the English Language Institute, Office of the Basic Education (OBEC), Thailand

Goal: To enhance the English standards in primary and secondary schools in Thailand



The objectives of this research study are to evaluate development of English language teaching and professional behaviors of English teachers who took part in this capacity building program. Additionally, it is aimed to seek opinion of school directors, supervisors and heads of English department toward the participants' teaching competencies. Eventually, a proposal of model to increase the capacity building for English language teachers and to identify characteristics of English language teachers for the 21st century and ASEAN community is recommended for further implementation.

Research Model and Conceptual Framework

Capacity building should be driven by clearly defined objectives that state what the initiative is intended to achieve and how it will accomplish its objectives. Due to the fact that this research was aimed to evaluate the capacity-building program of an initiative by the Ministry of Education of Thailand, the theoretical and conceptual framework of the study, several models related to project evaluation are applied. The conceptual framework stresses the interrelationship of the three components: evaluation models, English language teaching and quality of learning.

Evaluation Models

Three major models in evaluating research projects consisted of "a goal's attainment model", "operations-description and judgment model" and "evaluation model". **Tyler's model of evaluation** focuses on an examination whether desired educational objectives have been attained or not.

It was used to evaluate the achievement level of either individuals or a group of students. The evaluator working with this model is interested in the extent to which students developing in the desired way. As for **Countenance's Model** for conducting education evaluation, the model emphasizes on two major operations-description and judgment. The model divides descriptive acts according to whether they refer to what was intended or what was actually observed. It is indicated that both intentions and what actually took place must be fully described. Additionally, **CIPP model** of evaluation was applied in this research study. CIPP is an acronym representing the four types of evaluation identified by this model namely, context evaluation, input evaluation, process evaluation and product evaluation (Education, 2008: 1-12; Stufflebeam & Shinkfield, 2007: 325; and มาเรียม นิลพันธุ์ 2553). Evaluation is the process of delineating, obtaining and providing useful information for judging decision alternatives. To collect in-depth information for this study, **Stakeholder** analysis of qualitative data of Robert E. Stake was also applied as the research's conceptual framework for further improvement of the project.

English Language Teaching Conceptual Framework

Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education of Thailand (Office of the Basic Education Commission of Thailand, 2553) has applied David McClelland, psychological theorist, Harvard University, theories, as the model for evaluating teacher's competencies. McClelland's theory of competency focuses on different levels

of competency. Behavioral components such as motives, attitude, traits, thinking styles, self-image, and social role have been applied by the Office of the Basic Education Commission as fundamental concept for promoting competencies of teachers in the country. Descriptions of Core Competency and Functional Competency were identified and promoted as a focus of evaluation within the Ministry of Education. As for this research study, competencies related to English language teacher were carefully investigated. Competencies related to teaching, profession, lesson plan writing, development of research and innovation, and training aspects were identified and evaluated.

Quality of Learners

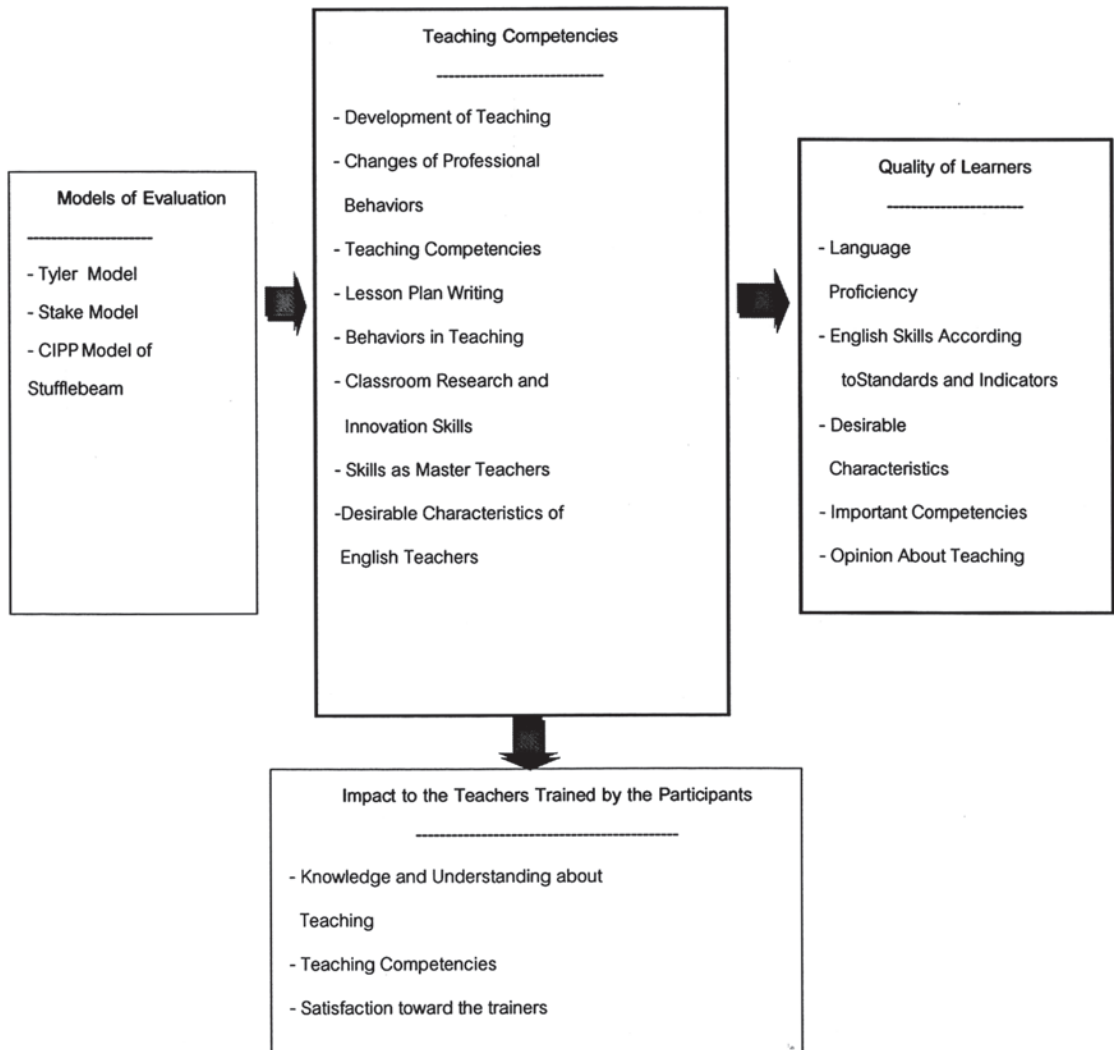
Basic Education Core Curriculum (2551 A.D. 2008) of the Ministry of Education, Thailand which served as the national education has been applied as the core focus on quality of learning in this study. As guiding principles for human development for the 21st century, the core curriculum focuses on learners' development for attainment

of the following desirable characteristics, enabling learners to enjoy a life of harmony among others as Thai citizens and global citizens: Love of nation, religion and king; Honesty and integrity; Self-discipline; Avidity for learning ; Observance of principles of Sufficiency Economy Philosophy in one's way of life ; Dedication and commitment to work; Cherishing Thai-ness; Public-mindedness. In addition, knowledge and skills for communication, thinking, problem-solving, technological knowhow, and life skills are also the goals of this core curriculum.

As indicated in the goals of learning set for the national basic core curriculum, quality of learning for Thai students need to be reflected from several aspects such as learning achievement, English language skills according to standard and indicators, desirable characteristics, and opinion related to language teaching. These aspects of information can be used to reflect the quality of learning, and thus were used as conceptual framework of this research.

The following figure indicates conceptual framework of this research study:

Conceptual Framework of the Study



Research Methods

This study is an evaluation research applying theoretical frameworks from Tyler, Stake and Stufflebeam models. Mixed methods were employed in the study by using both quantitative and qualitative methods. Three major processes of the mixed methods approach as the conceptual frame conducted in this study included:

1. An in-depth study of fundamental information including analysis of the capacity-building program initiated by the English Language Institute, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education in collaboration with Southeast Asian Ministers of Education Organization Regional Language Center (SEAMEO RELC); focus group and individual interviews. The content

analysis was used to analyze qualitative data and descriptive statistics were used to analyze the quantitative data.

2. An evaluation of teacher's teaching competencies. As for this research study, it is divided into four major categories: changes of professional behaviors, lesson plan writing, classroom research and innovation skills, and skills as master teachers.

3. A synthesis of capacity building model for English language teachers and the desirable characteristics to prepare the students as 21st century teachers.

Population and samples of this research including all related stakeholders are shown in the table below:

Population and samples of the study	
1. School directors	43 (1 director/school)
2. Heads of English department or academic affairs	43 (1 head/school)
3. Supervisors	43 (1 supervisor/school)
4. English teachers who took part in this capacity building program	43 teachers as participants of the program from Primary Educational Service Area and Secondary Educational Service Area from 35 different provinces
5. Students	1,815 students
6. English teachers who were trained by the participants	509 English teachers
7. Executives from the Ministry of Education	2 executives
8. Program coordinator	1 coordinator
9. English language teaching experts	5 experts

To collect extensive information, several research tools were developed and implemented, including 1) a self-evaluation form in language teaching and professional behaviors, 2) in-depth interviews of the participants, 3) lesson plan's evaluation, 4) a classroom observation form, 5) evaluation of classroom research/instructional media/ or related innovation in language teaching and learning, 6) evaluation of a teaching module produced by the participants, 7) questionnaire for master teachers 'teaching, 8) in-depth interviews related to the participants' behaviors and professional competencies, 9) in-depth interviews related to the participants' teaching, 10) questionnaire of the students' opinion about their teachers and 11) in-depth interviews of the executives and experts in language teaching policies of the English Language Institute, Office of the Basic Education Commission.

Results and Discussion

According to the first objective of the research, which was intended to evaluate development of English language teaching and professional behaviors of English teachers who took part in this capacity building program, the self-evaluation of the English teachers was generally found higher than before participating in the program. The following questions were answered by the participants to analyze the outcome of the capacity building program:

1. What do you think about the overall process of this training programme? Are you satisfied with that? How? Please also express your opinion towards the initial programme organized

in Thailand and the programme organized in Singapore.

2. State the benefits of the following aspects obtained from attending the course

3. How has the course helped you in your current job?

3.1 Development and skills in language teaching

3.2 Lesson plan and lesson construction

3.3 Classroom research/Innovation in language teaching and learning

3.4 Students' English language competence

4. Are you satisfied with the overall capacity building programme? Please state the reasons and suggestions

5. What do you think about the selection process of the participants in this programme? Is the program suitable for the qualification of the participants? How? Please state the reasons

6. Please suggest approaches, processes, models, and activities in which the Office of Basic Education Commission (OBEC), Thailand should further collaborate and improve the capacity building programme with TF-SEAMEO in the future. What activities/skills/knowledge should also be included in this program if it is organized in the future?

7. As the ASEAN Economic Community (AEC) will come into fully effect in 2015, and to prepare Thai students for the readiness to compete in a global economy for 21st century, what competence and capability should an English teacher have? What skills/knowledge/content should an English teacher have? Please also suggest ways to help

the teachers to obtain those skills/knowledge and content.

8. What do you think about one of the requirements in which the programme required you to share your learning/innovation with other teachers

after you returned from the training? Are you satisfied with this task? How should it be further developed? As for the teachers 'self-evaluation, questions related to eight components of teacher competencies were employed.

Self-Evaluation of Teacher's Competencies

Components of Teacher's Competencies	Before attending the program	After attending the program
1. Curriculum and lesson plan writing	3.48	4.30
2. Contents	3.71	4.65
3. Teaching methods, techniques, and activities	3.35	4.39
4. Innovational media, and application of teaching resources	3.42	4.41
5. Classroom management	3.74	4.51
6. Communication	3.58	4.57
7. Assessment	3.35	4.35
8. Professional development	3.60	4.53
Overall	3.54	4.48

As can be observed from the result of the self-evaluation of teacher's competencies, the teachers, generally, expressed higher satisfaction toward their own competencies after attending the capacity-building program. The overall satisfaction was found much higher than before attending the program (3.54 and 4.48).

The Contents Component gained highest scores (4.65) which reflected that the teachers

were highly satisfied with the knowledge and pedagogy in language teaching gained during the capacity-building program. The lowest scores found from the statistical description were on the component of Curriculum and Lesson Plan Writing (4.30), yet it was still considered at the high level of the satisfaction. The follow-up interviews conducted after the questionnaire showed that lesson plan writing was not the major focus of the instructor at

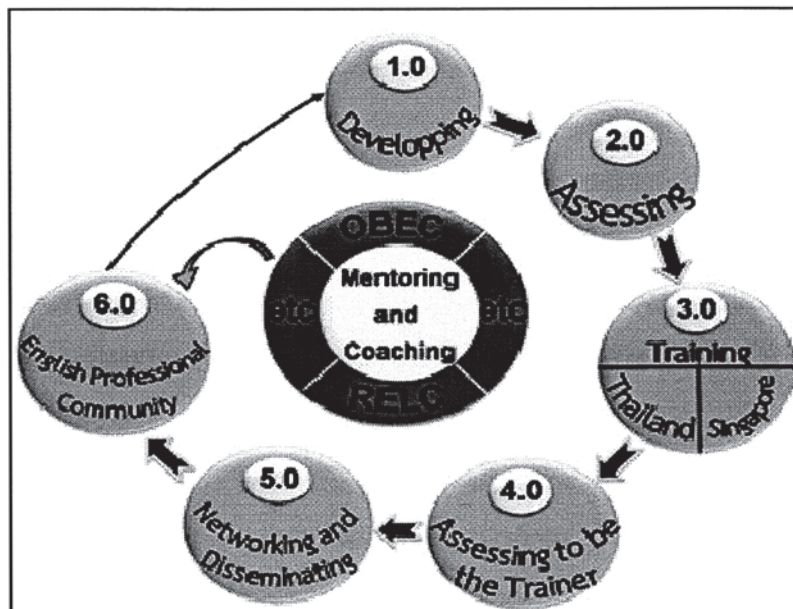
the program. Instead the focus was given more on theoretical concept and creative idea behind each lesson plan, not on the lesson plan writing.

Additionally, the findings obtained from the opinion of school directors, supervisors and heads of English department stated that the participants of this capacity building program could perform their teaching professionally. They applied extensive methods and techniques in language teaching and learning in all four skills. They could effectively and strategically planned and carried out their lesson plans. Student-centered learning, innovation in developing instructional materials, and language testing and assessment were found in the participants. Furthermore, the participants were more confident and active in their profession. The findings also indicated that they could produce more innovation in teaching, and

obtained higher respect from the schools and their communities.

The research was also conducted to propose a model for English language teachers and to identify characteristics of English language teachers for the 21st century and ASEAN community. "DATANE" was proposed as a capacity building model for English language teachers and to identify characteristics of English language teachers for the 21st century and ASEAN community. The six major procedures consisted of "developing", "assessing", "training", "assessing to be the trainers", "networking and disseminating", and "English professional community". Throughout the processes of implementing these six proposed procedures, strong mentor and partnership with all stake holders involved is necessary as indicated in the following figure:

Six Proposed Procedures of a Capacity-Building Model in Enhancing the Teacher's Competencies



To effectively implement a capacity-building program to enhance the teacher's competencies, the following were factors contributing to the success of English language teachers' development program. Furthermore, according to the research study, there are five major aspects that highly contribute to the success of English language teacher's development program:

1. **School support:** English language teachers' effectiveness in taking part of the development program needs strong support from his/her school, especially from school principals and colleagues.

2. **English teacher's willingness to personal development:** By recognizing and addressing the instrumental role of "self" in teacher development, a language teacher development program is likely to meet its objectives. Improvement will not be achieved by forcing a teacher to take part in the program.

3. **Government continuous support:** Impact of a teacher development program is normally observed over long periods of time and can be affected by unstable political situation and social environment and by a lack of sustained resources. Hence it is vital to take into the consideration not only the immediate implications of a teacher development program when it is being developed, but also the long-term requirements in terms of political support, and finance.

4. **Professional and teaching credential:** Teacher education should be organized and sustained through series of learning activities, intended to strengthen teachers' commitment and competence. It is important that the government

needs to develop ongoing guidance, monitor and support by giving the teachers more autonomous guideline in deciding on their own training and education, and it is especially important that the government needs to provide policies that link promotion to participation and success in training.

5. **Partnership in teacher development:**

It is essential for the government to continuously seek partnership with both public and private sectors at national and international levels to help developing teacher education program. Financial resources and innovative teaching approaches can be achieved with the strong partnership with them. In conjunction with the government education experts, other public and private sectors from around the world can contribute with new approaches, activities and materials that any English language teachers can use to help students achieve their full potential.

Three major aspects of the characteristics of English language teachers for the 21st century and ASEAN community are composed of "knowledge", "skills", and "attributes". **Knowledge** includes 1. Content related to language teaching and learning, language assessment and instructional media and technology, 2. Cross cultural understanding, 3. Action Research, 4. Global awareness issues and 5. Social issues. **Skills** include 1. Communication, 2. Innovation, 3. Creativity, 4. Problem Solving, 5. Life and Career skills, 6. Integrating and 7. Collaboration. **Attributes** include 1. Smart, 2. Leadership, 3. Self Confidence, 4. Positive Thinking, 5. Life Long Learning, 6. Professionalism and 7. Moral and Ethic.

Suggested Policies for the government

Strong positive outcomes were found from the study. The program could effectively contribute to the Basic Education of Thailand as indicated that the teachers found the knowledge and experience gained from the program useful for their teaching and profession. The researchers suggested policies and implementations if the program is carried out in the future. Firstly, English Language Institute, Office of the Basic Education Commission should continuously support this program.

The long-term sustainability of the program is essential for more sustained impact. Furthermore, several criteria of the selection process and more coverage of the groups of participants should be taken into the consideration. In addition to TEMASEK, English Language Institute, Office of the Basic Education Commission should also seek other partnerships with other local higher education institutions providing language teaching and learning training as a form of official memorandum of understanding (MOU).

Regarding to the selection process, teachers should be given more opportunities to take the placement test. If they later pass the required level, they should be able to participate in the program. It is essential that the participants of the program and the English teachers who are trained by them should continuously work together to strengthen their professional network.

Furthermore, English Language Institute, Office of the Basic Education Commission, together with Education Service Area Offices and other higher education institutes, should develop and implement more systematic and on-going coaching

and mentorship as a collaborative partnership. As for the training process, domestic and international trainings should be organized. As for international training, trainings at other English native speaking countries such as the United Kingdom, the United States, and Australia should also be considered. Most importantly, more collaboration with the participants' schools is required. English Language Institute, Office of the Basic Education Commission should seek other support and contribution from the schools in terms of financial support and time. It was found out that teachers and schools are willing to contribute more to the program if they are properly informed.

Implementation of Research Findings

1. Supervision system needs to incorporate coaching and mentoring models.
2. Before sharing their knowledge and experience gained from the training with other schools, the participants should be required to share with the colleagues at their schools first.
3. Continuous assessment of the English teacher's competence and proficiency is important. Prior to taking part in this program, English teachers should improve themselves first to meet the minimum requirement before receiving the opportunity to attend the program.
4. Online training and social network tools should be encouraged as an alternative tool for the continuous self-learning and improvement.
5. As a motivational mechanism, not only new participants recruited from the placement test, but also English teachers with extensive experience should be provided this opportunity as a reward.

Recommendations for Further Studies

1. More research studies related to English language instructional models and development of English teaching competencies should be conducted.

2. More research studies to synthesize both qualitative and quantitative studies of characteristics of English teachers, English teacher development, strategies in producing English teacher should also be carried out.

3. Lesson distilled from the best practices of the teachers and the supervisors who participated in this program should be undertaken.

4. Research and development related to systematic coaching and mentoring for both English teachers who participated in this program and the teachers who are trained by these participants should be able to suggest insightful learning.

5. Research and development in English teachers' standards, and language teaching indicators should be further studied.

Conclusion

There are some important conclusions that can be usefully drawn from this project evaluation research that may have implications for planning teacher's development policies. Findings from this research study evidently revealed significantly positive outcomes. The program could effectively contribute to the Basic Education of Thailand as indicated that the teachers found the knowledge and experience gained from the program useful and relevant for their teaching and professional development.

Results suggest that there is a link between knowledge and skills acquired by the participants and increased their performance in the profession. To prepare Thai students to be fully integrated with ASEAN community, and develop essential skills for the 21st century, further continuous implementation of this capacity building program is extremely important as any effective and sustainable programs might take up to ten years to see the better results. Office of the Basic Education Commission together with participants, schools, community, and community of English profession should collaborate in order to create systematic and continuous development of this program. As a blueprint for moving forward, suggestion for strategic planning and implementation are provided to improve the teachers' skills, knowledge-base and competencies.

Acknowledgement

The authors would like to sincerely thank the English Language Institute, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education for providing grant for this research. The authors also thank the Faculty of Education, Silpakorn University, many experts, and graduate students in the Curriculum and Instruction Program who have generously shared thoughts and ideas for this research.

References:

- Maream Nillapun and other. (2553). **An Evaluation Project for Leveling the Teacher Quality System** : The New Supervision Development Activity. Bangkok.
- Office of the Basic Education Commission of Thailand. (2553). **Manual of Teacher Competence Evaluation of Office of the Basic Education Commission of Thailand**. Bangkok
- Bernie Trilling and Charles Fadel. (2009). **21st Century Skills: Learning for Life in Our Times**. U.S.A.: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- Cresswell J.W.&Plano Clark V.L. (2011). **Mixed Methods Research**. 2nd Sage Publications, Inc.UK,
- Danieleson, Charlotte. (2009). **Implementing the framework for teaching in enhancing professional practice**. ASCD Printed. USA.
- Justi, R., and Driel, J.V.. (2006). "The use of the Interconnected Model of teacher Professional Growth for understanding the development of science teacher's knowledge on models and modeling." **Teaching and Teacher Education**. 22: 437– 450.
- Kearsley, G. (1998). Authoring considerations for hypertext. **Educational Technology**, 28 (p. 11), 21-24. 1988.
- Kelly, AV. (2004). **The Curriculum Theory and Practice**. 5th ed. USA.: Sage Publications.
- Lucas, Robert E. (1988). On the mechanics of economic development. **Journal of Monetary Economics**, 22, 3-42.
- McGraner, K. and Saenz, L. (2009). "Preparing teachers of English language learners." **TQ Connection Issue Paper**. National Comprehensive Center for Teacher Quality.
- Murphy F. and Timmins F.. (2009). "Experience Based Learning (EBL): Exploring professional teaching through critical reflection and reflexivity." **Nurse Education In Practice**. 9 (1 January) : 72-80.
- Office of the Education Council. (2008). **Education in Thailand 2007**. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Office of the Education Council. (2009). **Thai Education amongst the Global Forum 2007**. Bangkok: OEC. (Available in Thai only).
- Office of the Education Council. (2009). **Second Decade of Education Reform 2009-2018**. Bangkok: OEC.
- Office of the Education Council. (2012). **Educational Development Plan 2012-2016**. Bangkok: OEC.
- Office of the Education Council. (2013). **Thailand Education Statistics and Indicators 2012**. Bangkok : OEC.
- Second Decade of Education Reform 2009-2018, (Office of the Education Council)
- Summary of the Eleventh National Economic and Social Development Plan (2012-2016)
- Wichadee, S, and Orawiwatnakul, W. (2012). Characteristics of effective language teachers as perceived by low and high proficiency students. **European Journal of Social sciences**. 31(3), 424-438.
- World Bank. (2010). **Stepping Up Skills for More Jobs and Higher Productivity**. World Bank, Washington D.C, USA.
- Worthen, Blaine R., Sanders, James r., and Fitzpatrick, Jody L. (1997). **Educational Evaluation; Alternative Approaches and Practical Guidelines**. 2nd ed. New York: Long-man.

บทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนสำหรับ นักเรียนในเขตอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

Local English lessons for enhancing reading and writing skills for students in the area
of Sampran district, Nakhon Pathom province

วิไลรัตน์ ศิรินทร์*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษจากข้อมูลในอำเภอสามพรานจังหวัดนครปฐม และศึกษาผลของการทดลองใช้บทเรียนที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจการเขียน และความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 45 คน ในภาคการศึกษา 2 ปีการศึกษา 2555 จากโรงเรียนนาครประสิทธิ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ บทเรียนท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบการอ่านและการเขียน และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา บทเรียนท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมี 3 บทแผนการจัดการเรียนรู้และซีดีประกอบบทเรียนผลการทดลองใช้บทเรียนพบว่านักเรียนมีคะแนนด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนด้านการเขียนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนท้องถิ่นในด้านเนื้อหา กิจกรรม บรรยากาศในชั้นเรียนและประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้สอนทุกด้าน ยกเว้นด้านเนื้อหาที่อยู่ในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : บทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษ ความสามารถในการอ่าน การเขียนบรรยาย

Abstract

The purposes of this study were to develop English lessons based on local information of Sampran district and to study the consequence of the instruction on students' reading comprehension and writing abilities and the students' and teacher's opinions. The sample was 45 grade 8 students studying in the second semester of the academic year 2012 from Nakprasith School. The instruments used for study and collecting data were local lessons, lesson plans, reading and writing tests and opinion questionnaires for students and a teacher on the utilization of the local lessons. The developed local lessons consist of 3 units, accompanied by lesson plans and a CD of all units. The results of the

lesson implementation reveal that the students' reading ability scores are higher in the posttest than in the pretest. The writing test scores of the posttests are also a little bit higher than those of the pretests. The students' and teacher's opinions on the English local lessons instruction are found to be at a high level for the aspects of contents, activities, classroom atmosphere and usefulness of the lessons. However, the aspect of the teacher's role obtained from the teacher's questionnaire is rated at a moderate level.

Keywords : English local lessons, reading comprehension, narrative writing

บทนำ

ภาษาอังกฤษถูกกำหนดให้เป็นภาษาราชการ (working language) เพื่อสื่อสารกันระหว่างประชากร ซึ่งจะรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN community) ในปี พ.ศ. 2558 ดังนั้นสถานศึกษาทุกระดับในประเทศไทย จึงมีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้คนไทย มีความรู้และทักษะทางภาษาอังกฤษเพื่อเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ในการติดต่อสื่อสารหรือเผยแพร่ ข้อมูลข่าวสารของคนในกลุ่มประเทศอาเซียนนั้นสมาชิก จำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจในด้านวัฒนธรรม ของกันและกันเพื่อเอื้อประโยชน์ในการเรียนรู้หรือ ทำธุรกิจร่วมกัน การเตรียมความพร้อมโดยเฉพาะด้าน ความรู้หรือความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่รวมถึง บริบทในชุมชนของตนเอง เช่นอาหารวิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยว หรือภูมิปัญญาของคนในชุมชน เป็นความรู้ที่จะช่วยให้ คนในกลุ่มประเทศอาเซียนเห็นความสัมพันธ์ของคนใน ภูมิภาคนี้ ซึ่งจะเป็แนวทางหนึ่งในการสร้างเครือข่าย และการทำงานร่วมกัน หลักสูตรแกนกลางสำหรับการศึกษาร ะดับพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ก็มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียน มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย อนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) การได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตในชุมชนของตนเอง จะช่วยเพิ่มพูนความผูกพันหวงแหนวัฒนธรรมและเข้าใจ วิถีชีวิตของตนเองมากขึ้น ซึ่งแนวทางหนึ่งในการพัฒนา ผู้เรียนเพื่อ ให้มีความรู้และทักษะในการอธิบายเกี่ยวกับ วัฒนธรรมและความเป็นอยู่โดยใช้ภาษาอังกฤษ ในการ

ถ่ายทอดก็คือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการอ่าน เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านสามารถอ่านได้ เข้าใจนั้นประกอบด้วย ทักษะในการเดาความหมาย ความรู้เรื่องโครงสร้างภาษา คำศัพท์และวัฒนธรรม ที่ปรากฏในเรื่อง กลวิธีการอ่านและการพัฒนาความเร็ว ในการอ่าน (Finocchiaro and Brumfit, 1983: 144) นอกจากนี้หากผู้อ่านได้อ่านเรื่องที่คุ้นเคยจะสามารถ ทำความเข้าใจคำศัพท์ที่ไม่เคยเห็นมาก่อนได้ง่าย และ ในขณะเดียวกันก็สามารถใช้ความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อทำ ความเข้าใจเรื่องที่อ่าน โดยไม่จำเป็นต้องรู้ความหมาย ของคำศัพท์ยากนั้นๆ (Nation, 1990) ความสามารถในการอ่านเรื่องที่คุ้นเคยแล้วเข้าใจได้ง่ายกว่าการอ่านเรื่อง ที่ไม่เคยพบมาก่อนนี้เป็นหลักการของทฤษฎีโครงสร้าง ความรู้เดิม (Schema Theory) ซึ่งเชื่อว่าสมองเป็นที่เก็บ และสั่งสมความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ทั้งที่เป็น รูปธรรมและนามธรรมที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นลำดับขั้น (building block) และเครือข่าย (network) เมื่อมีข้อมูล ใหม่ก็จะได้รับการเชื่อมโยงเข้ากับข้อมูลเก่าด้วย (Rumelhart, 1981) เมื่อผู้อ่านมีความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่อง ที่อ่านอยู่ ความรู้นี้จะช่วยให้อ่านบทอ่านได้เข้าใจง่ายขึ้น สมิทท์ (Smith, 1973: 52) ก็เชื่อว่าความรู้เดิมมีผลต่อ การอ่านอย่างมาก โดยเห็นว่าความคิดรวบยอดหรือ ความรู้เดิมของผู้อ่านที่นำมาใช้ในการทำความเข้าใจ บทอ่านนั้นมีความสำคัญมากกว่าภาษาที่ปรากฏในข้อความ ในบทอ่าน ดังนั้นวิธีหนึ่งที่ผู้สอนจะช่วยให้อ่านสามารถ

เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่ายขึ้นก็คือการใช้บทอ่านที่ผู้อ่านมีความรู้เดิมอยู่แล้ว ซึ่งแม้บทอ่านจะมีคำศัพท์ใหม่ที่นักเรียนไม่รู้ในปริมาณมากกว่าบทอ่านที่ผู้เรียนใช้อ่านอยู่ก็ตาม ผู้อ่านจะยังสามารถเข้าใจบทอ่านได้โดยใช้ความรู้เดิม ความหมายของคำหรือโครงสร้างไวยากรณ์ที่ปรากฏในข้อความ การอ่านเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ในชุมชนของผู้เรียนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถอ่านเนื้อเรื่องได้เข้าใจมากขึ้นและยังช่วยให้มีความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพูดหรือเขียนเพื่ออธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเองและชุมชนมากขึ้น

สาระที่ 3 ของกลุ่มภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) มีเกณฑ์มาตรฐานด้านการใช้ภาษาให้สัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น โดยกำหนดให้ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนา แสวงหาความรู้ และเปิดโลกทัศน์ของผู้เรียน นอกจากนี้สาระที่ 4 ด้านภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก มาตรฐานที่ 2 กำหนดให้ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก ดังนั้นในการเตรียมการเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียนโรงเรียนควรพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ในหลักสูตร การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนในด้านต่างๆ เช่น เกษตรกรรม ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เป็นต้น จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้โรงเรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางได้

จากความจำเป็นที่สถานศึกษาจะต้องเตรียมความพร้อมในการพัฒนาประชากรของประเทศเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและจากมาตรฐานของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 จึงเป็นแนวทางให้ผู้วิจัยพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเองไปพร้อมๆ กับการเพิ่มพูนความรู้และทักษะทางภาษาอังกฤษด้าน

การอ่านและการเขียนในขณะเดียวกันผู้สอนก็สามารถนำความรู้และประสบการณ์จากการจัดกิจกรรมไปพัฒนาบทเรียนด้วยตนเอง รวมทั้งได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรจากข้อมูลท้องถิ่นไปด้วย ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาต่อยอดไปสู่การพัฒนาหลักสูตรอื่นๆ ในโรงเรียนในเขตพื้นที่อื่นต่อไปนอกจากนั้นการพัฒนาบทเรียนภาษาอังกฤษจากข้อมูลท้องถิ่นอำเภอสามพรานครั้งนี้ยังมุ่งศึกษาผลที่ได้จากการทดลองใช้บทเรียนที่มีต่อความสามารถทางการอ่านและการเขียนของนักเรียนและความคิดเห็นของนักเรียนและครูสอนภาษาอังกฤษที่ได้มีประสบการณ์ในการใช้บทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษที่พัฒนาขึ้นด้วยเช่นกัน

วิธีวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จากโรงเรียนนาครประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน 1 กลุ่มที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสำหรับการสุ่ม

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ บทเรียนภาษาอังกฤษเกี่ยวกับท้องถิ่นอำเภอสามพรานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจำนวน 3 บท คือ Guavas, How to Grow Guava Trees และ Amazing Sampran ประกอบด้วยเนื้อเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล สื่อการสอนและคู่มือครู โดยกระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วยกิจกรรมก่อนอ่าน ขณะอ่าน และหลังอ่านซึ่งบูรณาการกับการพูดและการเขียน ส่วนข้อมูลท้องถิ่นเป็นข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยใช้ข้อมูลทุนตำบลจากโครงการตำบลสาสุขของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม แล้วคัดเลือกหัวข้อ ฝรั่ง การปลูกฝรั่งและประวัติและการท่องเที่ยวในอำเภอสามพรานมาพัฒนาเป็นบทเรียนตัวแปรตาม ประกอบด้วย 1) ความสามารถในการอ่าน

ภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ที่วัดความรู้เกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นประเมินด้วยแบบทดสอบการอ่าน) ความสามารถในการเขียนซึ่งประเมินจากแบบทดสอบการเขียนบรรยายภาพ 2 เรื่อง 3) ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนด้วยบทเรียนท้องถิ่นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอนบรรยายภาคในห้องเรียน และประโยชน์ที่ได้รับ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นมีรูปแบบเป็นมาตราประมาณค่าให้เลือก 5 ระดับ และ 4) ความคิดเห็นของผู้สอนในประเด็นเดียวกับแบบสอบถามของผู้เรียนแต่เพิ่มด้านบทบาทครูและประเมินโดยใช้แบบสอบถาม

เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูล ประกอบด้วย แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ข้อมูลท้องถิ่นบทเรียนท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่งให้รายละเอียดวิธีสอนและการจัดกิจกรรม เฉลยคำตอบ แนวทางการวัดและประเมินผลการทำงานกิจกรรมของนักเรียน พร้อมซีดี ซึ่งพัฒนาโดยผู้วิจัยและผ่านการตรวจสอบความถูกต้องทางภาษาอังกฤษโดยอาจารย์เจ้าของภาษา เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินความสอดคล้องของความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนภาษาอังกฤษจำนวน 3 คน โดยมีการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำก่อนนำไปทดลองใช้ส่วนเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียนบรรยาย แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนท้องถิ่น ในด้านการหาคุณภาพเครื่องมือด้านความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์ของแบบทดสอบการอ่านและการเขียนพบว่ามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ .87 ส่วนแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอนพบว่ามีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ .92

กระบวนการวิจัย

กระบวนการพัฒนาบทเรียนและการศึกษาผลของการนำบทเรียนไปทดลองสอนมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

1) การพัฒนาบทเรียนท้องถิ่น เนื้อหาของบทเรียนภาษาอังกฤษได้มาจากการหาข้อมูลจากท้องถิ่นของนักเรียนจากโรงเรียนวัดบางช้างใต้ (ซึ่งตั้งอยู่เขตอำเภอสามพราน) แล้วนำข้อมูลมาเขียนบรรยายเป็นเรียงความ โดยครูสอนวิชาภาษาไทยเป็นผู้คัดเลือกชิ้นงานที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้วิจัยนำมาแปลเป็นภาษาอังกฤษจำนวน 3 บท ต่อจากนั้นผู้วิจัยออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะอ่านและเขียน โดยรูปแบบกิจกรรมเป็นการบูรณาการการอ่าน การพูดและการเขียน โดยมีแผนการจัดการเรียนรู้ และซีดีประกอบบทเรียน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สอน

2) การทดลองใช้บทเรียนท้องถิ่น ผู้วิจัยนำบทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขไปให้ผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษที่โรงเรียนนาครประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ได้ศึกษาและทำความเข้าใจร่วมกันก่อนนำไปใช้สอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 45 คน โดยใช้เวลาสอนบทเรียนละ 3 คาบๆ ละ 50 นาที รูปแบบการสอนประกอบด้วยกิจกรรมก่อนอ่านขณะอ่าน และหลังอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านไปพร้อมๆ กับเรียนรู้คำศัพท์และโครงสร้างไวยากรณ์ในบทอ่าน รวมทั้งได้ฝึกพูดและเขียนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน

3) การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการทดสอบผู้เรียนก่อนเรียนด้วยแบบทดสอบความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียน และทดสอบหลังเรียนด้วยแบบทดสอบชุดเดิม นอกจากนี้ นักเรียนทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้วยบทเรียนท้องถิ่น เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนครูสอนภาษาอังกฤษทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้วยบทเรียนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน ต่อจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการหา

ค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากแบบสอบถามปลายเปิดใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

การศึกษาผลของการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษในเขตอำเภอสามพรานที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจและการเขียน เมื่อมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพแล้วผลการวิจัยมี ดังนี้

การพัฒนาบทเรียนท้องถิ่น

บทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วยบทเรียน 3 บท คือ บทที่ 1 เรื่อง Guavas บทที่ 2 เรื่อง How to Guava Trees และบทที่ 3 เรื่อง Amazing Sampran ใช้เวลาสอนเรื่องละ 3 คาบ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแต่ละบทประกอบด้วยกิจกรรมก่อนอ่าน ระหว่างอ่านและหลังอ่านกิจกรรมก่อนอ่านมีเป้าหมายเพื่อตรวจสอบความรู้ของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนและเพื่อให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน รวมถึงกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปราย การทบทวนความรู้เดิม การออกเสียงคำศัพท์ใหม่ การเดาความหมายคำศัพท์ การจับคู่ภาพกับคำอธิบาย การให้ความรู้ทางไวยากรณ์ที่เกี่ยวข้อง การถามคำถามนำก่อนอ่านแต่ละย่อหน้า เป็นต้น กิจกรรมระหว่างอ่านประกอบด้วย การเดาเรื่องที่จะอ่าน การพิจารณารูปภาพแล้วอภิปรายร่วมกัน การลำดับเนื้อเรื่อง การตอบคำถามเพื่อแสดงความเข้าใจเนื้อเรื่อง เป็นต้น ส่วนกิจกรรมหลังอ่านประกอบด้วย การเติมข้อมูลที่อ่านลงในแผนภูมิหรือตาราง การจับคู่รูปภาพและคำอธิบาย การเขียนประโยคเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน การเขียนเรื่องเกี่ยวกับตัวเองและนำเสนอหน้าห้อง เป็นต้น ส่วนแผนการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีสอนตามขั้นตอนต่างๆ เฉลยคำตอบในแบบฝึกและชี้ดีเสียประกอบบทเรียน

ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจ

ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองสอนด้วยบทเรียนท้องถิ่น โดยใช้แบบทดสอบการอ่านเพื่อความเข้าใจแบ่งออกเป็น ข้อสอบแบบโคลซ (cloze test) การจับคู่คำอธิบายกับภาพ และการแปลคำศัพท์ พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่านจากแบบทดสอบโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการทดลอง

ความสามารถในการเขียนบรรยาย

การวิเคราะห์ความสามารถในการเขียนบรรยายภาพของนักเรียนพิจารณาจากระดับ (band) คะแนนเฉลี่ยของงานเขียนก่อนและหลังการทดลอง 2 ชั้น คือ การเขียนบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งและ สถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอสามพราน ซึ่งได้รับการตรวจโดยวิธีวิเคราะห์ (analytical scoring system) โดยพิจารณาความสามารถด้านเนื้อหา การเรียบเรียง ไวยากรณ์และคำศัพท์ โดยผู้วิจัยตรวจงานแต่ละชิ้น 2 ครั้งแล้วนำระดับคะแนนมาเปรียบเทียบกัน หากคะแนนต่างกันผู้วิจัยจะตรวจงานชิ้นเดิมซ้ำซึ่งเมื่อพิจารณาระดับคะแนนเฉลี่ยรวมของการเขียนบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งและบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวก่อนและหลังการทดลองพบว่า มีคะแนนเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อยทั้ง 2 หัวข้อ และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนจากการเขียนทั้งสองหัวข้อพบว่าคะแนนจากการเขียนเรื่องสถานที่ท่องเที่ยวสูงกว่าคะแนนจากงานเขียนเกี่ยวกับฝรั่งเล็กน้อย

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอน

การวิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอนเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนท้องถิ่นในเขตอำเภอสามพรานด้วยการหาค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามพบว่าผู้เรียนมีความเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา กิจกรรม บรรยากาศในห้องเรียนและประโยชน์ที่ได้รับในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นของผู้สอน

พบว่ามีความคิดเห็นในระดับมากเช่นกันในด้านกิจกรรม
บรรยากาศในห้องเรียน ประโยชน์ที่ได้รับ และบทบาทครู
ส่วนด้านเนื้อหาอยู่ในระดับปานกลาง

การอภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจาก
แบบทดสอบและแบบสอบถามสามารถอภิปรายผลได้
ดังนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบ
ทดสอบการอ่านทำให้สามารถสรุปได้ว่าบทเรียนท้องถิ่น
ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสำหรับใช้ในระดับมัธยมศึกษา
ตอนต้นทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนสามารถอ่านเนื้อเรื่องได้
เข้าใจเพิ่มขึ้นหลังการทดลอง แม้บทอ่านจะเป็นเรื่องที่ไม่
เคยเรียนมาก่อน ทั้งนี้ข้อมูลจากแบบสอบถามทำให้รู้ว่า
นักเรียนมีความรู้เดิมก่อนเรียนเกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่น
อยู่ในระดับมาก ซึ่งตามทฤษฎีความรู้เดิม (Schema
Theory) การที่ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่าน
จะช่วยให้เข้าใจบทอ่านได้มากและเร็วขึ้น ทั้งนี้เพราะ
ผู้เรียนเข้าใจเนื้อเรื่องอยู่แล้ว ทำให้สามารถคาดเดา
โครงสร้างประโยคและคำศัพท์ยากบางคำได้ แม้จะเป็น
คำศัพท์ใหม่ก็ตาม ดังนั้นแม้ในแบบสอบถามนักเรียน
จะเห็นว่าการเรียนเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นเรื่องยาก
มาก่อนการทดลอง แต่การมีความรู้เดิมเกี่ยวกับการ
ปลูกฝรั่งช่วยให้นักเรียนชอบบทเรียนในระดับมาก
เช่นกันหลังการทดลองจึงอาจกล่าวได้ว่าการพัฒนา
บทอ่านจากเรื่องใกล้ตัวสามารถสร้างแรงจูงใจในการอ่าน
ได้มาก เนื่องจากผู้เรียนมองเห็นความสำเร็จในการอ่าน
เรื่องซึ่งมีส่วนช่วยให้การอ่านเรื่องที่ไม่เคยเห็นมาก่อน
(unseen text) ประสบความสำเร็จได้มากกว่า

รูปแบบการพัฒนาบทเรียนที่มีกิจกรรมก่อน
อ่านและขณะอ่านเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้เดิม
มาช่วยในการเรียนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่บทเรียน
เป็นเรื่องใกล้ตัวและสามารถมีส่วนร่วมได้ ทำให้สนใจ
เรียนเนื่องจากสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนได้
นอกจากนี้ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่านักเรียนเห็นว่า
บทอ่านช่วยเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นในระดับมาก

และนักเรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนไปใช้ประโยชน์ได้
มากเช่นกันปัจจัยดังกล่าวอาจช่วยกระตุ้นให้นักเรียน
ตั้งใจเรียนมากขึ้น นอกจากนี้หลังเรียนนักเรียนเห็นว่า
ตนเองมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่นเป็นภาษาอังกฤษใน
ระดับมาก และการเรียนเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นทำให้นักเรียน
ภูมิใจในท้องถิ่น การเรียนเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น
ยังทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับท้องถิ่น
ในระดับมากอีกด้วย จากความคิดเห็นของนักเรียน
จึงอาจให้ข้อสรุปเกี่ยวกับบทเรียนที่พัฒนาขึ้นได้ว่าเป็น
บทเรียนที่สามารถเพิ่มความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นและยัง
กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น
คะแนนด้านความสามารถทางการอ่านของนักเรียนที่สูงขึ้น
หลังการทดลองสอนด้วยบทเรียนท้องถิ่นนี้สามารถอธิบาย
จากทฤษฎีความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Theory) ที่เชื่อว่า
จิตใจคนเราประกอบด้วยระบบรวมทางความคิด ซึ่ง
เรียกว่า *ความรู้เดิม* (schemata) ความรู้เดิมนี้หมายถึง
แนวความคิดที่สัมพันธ์กันเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
(Rumelhart, 1977) ในกรณีบทเรียนท้องถิ่นเรื่องการปลูกฝรั่ง
และการท่องเที่ยวในอำเภอสามพราณ ความรู้เดิมของ
นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องทั้งสองประกอบด้วยประสบการณ์
ทั้งหมดที่นักเรียนแต่ละคนมีหรือได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่อง
ดังกล่าว ดังนั้นเมื่อต้องอ่านเรื่องเกี่ยวกับการปลูกฝรั่ง
และการท่องเที่ยวในอำเภอสามพราณ ก็จะนำความรู้และ
ประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาใช้ในการทำความเข้าใจบทอ่าน
เช่น รู้ว่าลักษณะทางกายภาพของฝรั่งหรือสวนฝรั่งเป็น
อย่างไร รู้ว่ากระบวนการปลูกฝรั่งมีอะไรบ้าง หรือรู้ว่า
สถานที่ท่องเที่ยวในสามพราณมีอะไรบ้าง แต่แต่ละแห่งมี
อะไรเป็นจุดเด่น เป็นต้น ความรู้เดิมนี้ช่วยผู้เรียนได้มาก
ในการแปลความบทอ่าน นั่นคือ ผู้อ่านจะใช้ประสบการณ์
ของตนเองคาดเดาความหมายของข้อความที่อ่านหรือ
ใช้การสร้างภาพหรือจินตนาการ แนวคิดนี้สอดคล้องกับ
แฮริสและซีเพย์ (Harris & Sipay, 1990) ที่เห็นว่าภูมิหลัง
และความเข้าใจทางวัฒนธรรมจะทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่อง
ที่อ่านได้ง่ายขึ้น ความรู้เดิมจึงน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วย
ให้นักเรียนสามารถอ่านเรื่องได้เข้าใจง่ายขึ้น

ผลจากการอ่านบทเรียนท้องถิ่นเกี่ยวกับอำเภอสามพรานที่ช่วยให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการอ่านเพื่อความเข้าใจนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในรูปแบบเดียวกัน เช่น อัจฉราวรรณ ศิริรัตน์ (2549) ซึ่งใช้ข้อมูลท้องถิ่นเมืองกาญจนบุรีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ออมรัตน์ นิตดาหลง (2551) ซึ่งใช้ข้อมูลจากจังหวัดตราดสำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 4 เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้ที่นักเรียนมีอยู่แล้วเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านช่วยให้สามารถอ่านบทอ่านได้เข้าใจเร็วขึ้น จากการวิเคราะห์แบบสอบถามพบว่านักเรียนเห็นว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับข้อมูลท้องถิ่นก่อนเรียนในระดับมาก นั่นคือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านอยู่แล้วเป็นภาษาไทย นอกจากผู้อ่านจะใช้ประโยชน์จากความรู้เดิมแล้วผู้อ่านแต่ละคนยังมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการหาเหตุผลและสร้างความเข้าใจในบทอ่านอีกด้วย จึงนับได้ว่า การอ่านเรื่องใกล้ตัวสามารถช่วยให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ง่ายดังจะเห็นได้จากคะแนนเฉลี่ยของแบบทดสอบการอ่านที่สูงขึ้นหลังได้รับการสอนด้วยบทเรียนท้องถิ่นเรื่องฝรั่งและสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอสามพราน

รูปแบบของการจัดกิจกรรมในบทเรียนก็มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านมีคะแนนด้านการอ่านเพื่อความเข้าใจสูงขึ้นเช่นกันในบทเรียนท้องถิ่นนี้มีการจัดกิจกรรมก่อนอ่านและขณะอ่านเพื่อช่วยให้นักเรียนระลึกถึงความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่และนำมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ดังนั้นผู้ที่ไม่มีประสบการณ์จึงสามารถเรียนรู้จากเพื่อนร่วมห้องได้ กิจกรรมดังกล่าวครอบคลุมถึงความรู้ทางสาระและคำศัพท์ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนสามารถอ่านบทอ่านได้เข้าใจมากยิ่งขึ้น เพราะคำศัพท์ที่อาจลืมไปแล้วเมื่อมีการทบทวนทำให้ผู้เรียนได้เพิ่มเติมความรู้เกี่ยวกับคำศัพท์นั้นๆ ในต่างบริบท ทำให้จำคำศัพท์ได้ดีมากขึ้นด้วย เห็นได้จากความคิดเห็นของผู้สอนที่กล่าวว่า พัฒนาการของนักเรียนที่เห็นได้ชัดเจนคือ ความรู้ด้านคำศัพท์ โดยจากการตรวจแบบทดสอบพบว่านักเรียนสามารถทำคะแนนส่วนนี้ได้เพิ่มขึ้นมาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมผนวกกับการกระตุ้นความรู้เดิมจึงช่วยพัฒนาความเข้าใจในการอ่านได้มาก

ผลการตรวจงานเขียนบรรยายภาพของนักเรียนชี้ให้เห็นว่าคะแนนเฉลี่ยด้านการเขียนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในทุกด้านคือ ด้านเนื้อหา/การเรียบเรียง ด้านไวยากรณ์และคำศัพท์ โดยด้านเนื้อหา/การเรียบเรียงมีคะแนนน้อยที่สุด ซึ่งเหตุผลสำคัญที่ทำให้คะแนนด้านการเขียนไม่เพิ่มมากเหมือนคะแนนด้านการอ่านอาจเป็นเพราะทักษะเขียนเป็นทักษะที่ยากแก่การพัฒนาในช่วงเวลาสั้นๆ นอกจากนี้การฝึกเขียนในระหว่างเรียนบทเรียนท้องถิ่นยังมีไม่มากพอเนื่องจากบทเรียนมีวัตถุประสงค์เน้นทักษะอ่านมากกว่าทำให้มีเวลาในการฝึกเขียนน้อยและผู้สอนไม่ได้สอนหลักการเขียนโดยตรง ผู้เรียนเพียงเห็นตัวอย่างงานเขียนจากบทอ่านเกี่ยวกับฝรั่งและสถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้นพัฒนาการทางการเขียนที่ดีขึ้นเล็กน้อยหลังการสอน 3 บท จึงสมเหตุสมผลกับระยะเวลา 3 สัปดาห์ ที่ใช้สำหรับการเรียนบทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษซึ่งหากบทเรียนสามารถพัฒนาให้มีจำนวนบทเรียนมากขึ้นหรือสามารถสอนได้ตลอดภาคเรียนโดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีการอ่านและเสริมด้วยการเขียนก็เป็นไปได้ว่าจะสามารถช่วยให้นักเรียนได้เพิ่มความสามารถในการเขียนได้

ในด้านองค์ประกอบในการเขียนพบว่าความรู้เดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสามารถในการเขียนของนักเรียนเช่นเดียวกับความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจจากการตรวจงานเขียนพบว่านักเรียนส่วนใหญ่อธิบายเกี่ยวกับฝรั่งโดยใช้คำศัพท์และไวยากรณ์ระดับพื้นฐาน (basic level) ซึ่งต่างจากการเขียนบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวที่นักเรียนใช้โครงสร้างไวยากรณ์ในระดับที่สูงกว่า หากเปรียบเทียบความรู้เดิมระหว่างการอ่านบทอ่านเกี่ยวกับฝรั่งกับบทอ่านเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวจะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ไม่เคยอ่านงานเขียนเกี่ยวกับฝรั่งที่เป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นการนำองค์ประกอบในการเขียนโดยเฉพาะ คำศัพท์ไปใช้เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ถนัดนักที่นักเรียนพบคำศัพท์และการบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งเป็นครั้งแรกในบทเรียนท้องถิ่น ทำให้ยังไม่สามารถนำไปใช้ได้คล่องแคล่วนัก นอกจากนี้คำศัพท์เกี่ยวกับการปลูกฝรั่ง เช่น กระบวนการปลูกฝรั่ง เป็นคำศัพท์ใหม่

และยากสำหรับการเรียนรู้ นักเรียนจำเป็นต้องมีการฝึกใช้ภาษาทั้งในการพูดและเขียน รวมทั้งต้องมีการพบคำศัพท์ดังกล่าวในบทอ่านเกี่ยวกับฝรั่งเศสอีกหลายครั้งกว่าจะจำได้ในระดับที่สามารถนำไปใช้ในการเขียนได้ ในทางตรงกันข้ามนักเรียนส่วนใหญ่เคยอ่านงานเขียนเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ แม้จะไม่ได้เป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นก็ตาม นักเรียนมักคุ้นเคยกับคำศัพท์พื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอยู่แล้ว เช่น tourists, tourist attractions, famous, near, far เป็นต้น นอกจากนี้นักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวทำให้คุ้นเคยกับชื่อสถานที่ท่องเที่ยว โดยเฉพาะในอำเภอสามพราน ซึ่งมักมีชื่อภาษาอังกฤษกำกับด้วย ทำให้นักเรียนรู้สึกคุ้นเคยกับการเขียนเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวมากกว่าจึงเขียนได้ในปริมาณมากกว่า และดีกว่าการเขียนเกี่ยวกับฝรั่งเศส

เหตุผลสำคัญที่มีส่วนทำให้นักเรียนสามารถเขียนบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวได้ดีกว่าเขียนบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งเศสหลังการทดลองนั้นอธิบายได้จากแนวคิดของทฤษฎีความรู้เดิม ซึ่งเชื่อว่าความรู้เดิมที่ผู้เรียนแต่ละคนได้สั่งสมมานั้นจะถูกนำมาใช้ในการเขียนด้วย ในกรณีนี้จะเห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวไปในสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะในอำเภอสามพรานมากกว่าประสบการณ์เกี่ยวกับฝรั่งเศส จากการตอบคำถามปลายเปิดทำให้ทราบว่านักเรียนจำนวนหนึ่งไม่ได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการปลูกฝรั่งมาก่อน แม้ว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนที่มีการปลูกฝรั่งก็ตาม แต่เนื่องจากอำเภอสามพรานเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ทำให้บางครอบครัวดำเนินชีวิตแบบคนในเมืองมากกว่า จึงขาดการมีปฏิสัมพันธ์กับคนจากหมู่บ้านเดียวกัน การขาดประสบการณ์จึงน่าจะเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้นักเรียนไม่สามารถเขียนบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งได้มากนัก โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปลูกฝรั่ง แม้ว่านักเรียนจะได้อ่านจากบทอ่านที่ได้รับการสอนไปก็ตาม เมื่อพิจารณาสาระในการเขียนพบว่ามึนักเรียนจำนวนไม่มากนักที่เขียนบรรยายถึงกระบวนการปลูกฝรั่ง เช่น การห่อฝรั่งด้วยถุงพลาสติก

หรือการโรยปุ๋ยรอบๆ ต้น เป็นต้น ส่วนใหญ่นักเรียนจะบรรยายเป็นประโยคโดดๆ แสดงถึงการขาดความรู้หรือประสบการณ์ที่จะนำเสนอ ซึ่งแตกต่างจากการเขียนบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่เขียนต่อเนื่องเป็นเรื่องราวมากกว่า

เมื่อพิจารณาลักษณะการเขียนของนักเรียนส่วนใหญ่พบว่านักเรียนบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งในรูปแบบการเขียนเป็นประโยคให้ครบ 5 ประโยค ไม่ต่อเนื่องกับประโยคข้างหน้าหรือข้างหลัง นั่นคือ การเขียนขาดความเป็นเอกภาพ (unity) ในขณะที่การเขียนบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวมีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่เขียนเรื่องเป็นความเรียงต่อเนื่องกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะเนื้อหาที่กำหนดให้เขียนเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวเอื้อให้มีการสร้างตัวละคร (ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้เขียนเอง) เพื่อให้สัมพันธ์กับสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อนักเรียนบางคนสอดแทรกประสบการณ์ของตนเองไปในงานเขียนทำให้เขียนได้มากและเป็นธรรมชาติ น่าอ่าน ส่วนการเขียนบรรยายเกี่ยวกับฝรั่งเศสเป็นเรื่องที่ยากแก่การเรียบเรียงให้เป็นเรื่องราวต่อเนื่อง จึงยากจะผูกเข้ากับตัวละครหรือบริบทที่เป็นสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีบรรยายเป็นประโยคเดี่ยวที่ไม่สัมพันธ์กันนัก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการกำหนดหัวข้อสำหรับงานเขียนสามารถเป็นตัวกำหนดความยากง่ายในการเขียน ตลอดจนรูปแบบการเขียน หัวข้อบางประเภท (เช่น เรื่องฝรั่ง) อาจเป็นหัวข้อที่ไม่เหมาะสำหรับการกำหนดให้เขียนบรรยาย เป็นต้น ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า ผู้เรียนมีพัฒนาการในการเขียนบรรยายสถานที่ท่องเที่ยวดีกว่าการเขียนเกี่ยวกับฝรั่งเศส โดยเฉพาะในการนำคำศัพท์และตัวอย่างการเขียนในบทอ่านของบทเรียนท้องถิ่นมาใช้ในการเขียน จึงอาจกล่าวได้ว่าการได้เห็นตัวอย่างงานเขียนจากบทอ่านประกอบกับความรู้เดิมเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างงานเขียนของตนเองได้อย่างอิสระมากกว่าการเขียนเรื่องที่ผู้เขียนไม่คุ้นเคย

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้บทเรียนท้องถิ่นเกี่ยวกับข้อมูลในอำเภอสามพรานพบว่า ใน

ภาพรวมทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งเหตุผลที่สำคัญน่าจะเป็นเพราะรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้ การที่ผู้เรียนมีความรู้เดิมเกี่ยวกับบทเรียน ทำให้ผู้เรียนทุกคนไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เก่งหรืออ่อนสามารถแสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ของตนเองได้ เช่น กระบวนการปลูกฝรั่ง ความรู้เกี่ยวกับฝรั่งหรือประวัติของสามพราน เนื่องจากผู้สอนให้ผู้เรียนใช้ภาษาแม่ได้ ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่าผู้เรียนรู้สึกว่าคุณเองได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กับเพื่อนในระดับมากซึ่งแตกต่างจากการเรียนด้วยบทอ่านภาษาอังกฤษจากหนังสือนำเข้าจากต่างประเทศที่เป็นเรื่องในบริบทต่างประเทศหรือเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่มีความรู้เดิมอยู่ ทำให้ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้มากนัก แม้ผู้สอนจะอนุญาตให้ใช้ภาษาแม่แสดงความคิดเห็นได้ก็ตาม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้สึกในทางที่ดีกับบทเรียน เห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นของผู้สอนที่กล่าวว่านักเรียนเห็นว่าบทเรียนนี้เรียนแล้วไม่เครียดกิจกรรมในบทเรียนช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานกับการเรียน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความรู้สึกมีส่วนร่วมในการได้แสดงความคิดเห็นจากประสบการณ์ของตนเองในกระบวนการกลุ่ม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การอ่านหรือทำกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว ซึ่งผู้เรียนอาจสนใจหรือไม่ก็ตาม แต่เป็นเรื่องที่มีความรู้พื้นฐานอยู่ช่วยให้การอ่านภาษาอังกฤษทำได้ง่ายขึ้น เพราะผู้เรียนนำความรู้ที่มีอยู่มาช่วยในการเดาหรือทำความเข้าใจบทอ่านหรือแบบฝึกหัดทั้งด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ ซึ่งต้องนำมาใช้ในการฟัง พูด อ่านและเขียน อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าสามารถเรียนภาษาอังกฤษได้อย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นไม่ยากนัก

อีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้วยบทเรียนท้องถิ่นภาษาอังกฤษไปในทางบวกเกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนเนื้อเรื่องที่ผู้เรียนคุ้นเคยจะเห็นได้ว่าผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นเพิ่มขึ้นในระดับมาก

และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ซึ่งหมายความว่าสามารถพูดและเขียนได้ เห็นได้จากแบบสอบถามที่พบว่านักเรียนมีความมั่นใจในความรู้และสามารถถ่ายทอดด้วยการพูดหรือเขียนอธิบายได้ในระดับมาก ซึ่งแตกต่างจากการเรียนเนื้อหาทั่วไปในวิชาภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนจำนวนหนึ่งไม่สามารถสื่อสารหรืออธิบายเป็นภาษาอังกฤษได้ นอกจากนี้นักเรียนยังเห็นว่าการได้เรียนเนื้อเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นภาษาอังกฤษเป็นการเพิ่มพูนความรู้ในระดับมาก ส่งผลให้เกิดความรู้สึกภูมิใจในท้องถิ่นในระดับมากเช่นกัน ปัจจัยที่เกี่ยวข้องทางด้านทัศนคติและความรู้สึกดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่ามีผลต่อพฤติกรรมการเรียนบทเรียนท้องถิ่นค่อนข้างมาก

ข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้สอนที่กล่าวถึงบรรยากาศในห้องเรียนว่านักเรียนส่วนใหญ่ชอบเรียนบทเรียนนี้เพราะเป็นกิจกรรมที่ไม่เครียด และเรื่องที่เรียนเป็นเรื่องใกล้ตัวซึ่งนักเรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่บ้างแล้ว ส่วนประโยชน์ที่ได้รับ ผู้สอนคิดว่าไม่เพียงนักเรียนเท่านั้นที่ได้ประโยชน์ แต่การสอนบทเรียนท้องถิ่นช่วยให้ผู้สอนได้ความรู้เพิ่มขึ้นด้วย (เนื่องจากไม่ใช่คนในพื้นที่) จากเดิมที่ผู้เรียนมีความรู้เดิมเกี่ยวกับการปลูกฝรั่งหรือสถานที่ท่องเที่ยวเป็นภาษาไทย ก็ทำให้รู้เนื้อหาและคำแปลเป็นภาษาอังกฤษ และยังช่วยให้ทั้งครูและนักเรียนรู้ประวัติของอำเภอสามพรานด้วย เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องนี้ จึงอาจสรุปได้ว่าการนำเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียนมาทำบทเรียนสำหรับฝึกอ่านและเขียนช่วยให้การเรียนภาษาอังกฤษเป็นเรื่องที่ไม่ยากและยังสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้สึกถึงประโยชน์ของการเรียนเรื่องท้องถิ่นที่มีต่อตนเองและท้องถิ่นอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่น

ในกระบวนการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่นผู้วิจัยได้เรียนรู้และพบปัญหาต่างๆ จึงขอเสนอแนวทางในการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

ด้านคู่มือครู

ในการพัฒนาเอกสารสำหรับผู้สอน เช่น แผนการสอน สื่อซีดีเสียง เฉลยคำตอบในแบบฝึกต่างๆ ผู้วิจัยจำเป็นต้องสนทนากับผู้สอนเพื่อวิเคราะห์ความต้องการตามบริบทของผู้สอน การได้สนทนากันจะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษของผู้สอนแต่ละคน ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้สามารถกำหนดรายละเอียดของสื่อต่างๆ ที่ทำขึ้นสำหรับผู้สอน ตัวอย่างเช่น จากการสังเกตการสอนในงานวิจัยนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่า ผู้สอนไม่ได้สอนกลวิธีการเดาคำศัพท์จากบริบทให้นักเรียน (guessing word meanings from contexts) ตามที่ผู้วิจัยคาดหวัง ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้สอนเองไม่ชำนาญกลวิธีนี้หรือยังไม่เข้าใจกระบวนการจัดกิจกรรมการสอนอ่าน ดังนั้นการพูดคุยกับผู้สอนก่อนเป็นความจำเป็น หากรู้ว่าผู้สอนขาดประสบการณ์ที่สำคัญสำหรับการจัดกิจกรรมผู้วิจัยควรเพิ่มเนื้อหาดังกล่าวในแผนการจัดการเรียนรู้

แม้จะมีขั้นตอนการทำความเข้าใจกับผู้สอนเพื่อจัดเตรียมสื่อที่เหมาะสมแล้วก็ตาม ก่อนเรียนผู้วิจัยควรตรวจสอบกระบวนการสอนกับผู้สอนอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้สอนเข้าใจวัตถุประสงค์ของบทเรียนและแนวทางการจัดกิจกรรมตามที่ผู้วิจัยวางแผนไว้จริง การได้สนทนายังช่วยให้ผู้วิจัยจัดเตรียมสื่อการสอนรวมถึงเฉลยคำตอบได้ตรงตามความต้องการของผู้สอนอีกด้วย เช่น ผู้สอนบางคนไม่ต้องการซีดีเสียงเจ้าของภาษา บางคนต้องการให้มีการบรรยายทุกเรื่องในบทเรียน บางคนต้องการเพียงการออกเสียงคำศัพท์ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สอนแต่ละคนมีความต้องการความรู้ในรายละเอียดของบทเรียนแตกต่างกัน เช่น ในด้านการออกเสียงคำศัพท์ ความหมายหรือคำอธิบายไวยากรณ์ ผู้สอนบางคนต้องการความช่วยเหลือทุกด้าน บางคนไม่ต้องการรายละเอียดมากนัก ดังนั้นการจัดทำสื่อสนับสนุนการสอนสำหรับผู้สอนจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้สอนและต้องมีการพูดคุยก่อนการสอน เพื่อให้ได้สื่อที่สามารถช่วยและสนับสนุนผู้สอนได้อย่างแท้จริง

ด้านการพัฒนาบทเรียนท้องถิ่น

บทเรียนสอนอ่านควรมีความยาวที่เหมาะสม โดยสามารถสอนให้จบได้ใน 1 หรือ 2 คาบเรียนตามกำหนดเวลาเรียนของโรงเรียน และบทเรียนควรสามารถยืดหยุ่นได้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนบทเรียนท้องถิ่นมักเป็นในรูปแบบการสอนเสริม ทำให้การหาเวลาเรียนทำได้ยากและไม่แน่นอน การทำบทเรียนให้สามารถสอนได้จบแม้เพียง 1 คาบเรียนจะช่วยให้การนำบทเรียนไปใช้ทำได้ง่ายมากขึ้น

สำหรับกิจกรรมการเขียนผู้สอนควรจัดให้มีการฝึกเขียนอย่างต่อเนื่องในทุกบทเรียน โดยอาจเริ่มจากการเขียนแบบควบคุม (controlled writing) ตามด้วยการเขียนแบบอิสระ (free writing) ทั้งนี้เนื่องจากการเขียนเป็นการนำความรู้ด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์จากการอ่านมาใช้ ดังนั้นการเขียนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ได้มีการทบทวนความรู้และนำไปใช้อย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถพัฒนาทักษะการนำภาษาไปใช้ (productive skills) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารจัดการการเรียนการสอน

ผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษควรขอรับการส่งเสริมจากผู้บริหารโรงเรียนเพื่อให้บทเรียนท้องถิ่นสามารถผสมผสานเข้ากับรายวิชาภาษาอังกฤษที่เรียนตามปกติตลอดหลักสูตรได้ ทั้งนี้เพื่อให้มีเวลาเรียนที่แน่นอนรวมถึงมีคะแนนสำหรับกิจกรรมต่างๆ ด้วย หากสามารถทำได้จะทำให้นักเรียนสนใจและตั้งใจเรียนบทเรียนท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนจำเป็นต้องจัดกิจกรรมและอธิบายให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนเรื่องใกล้ตัว โดยโยงเข้ากับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและสิ่งที่สามารถช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจบทเรียนมากที่สุดคือการนำนักเรียนเข้าไปศึกษาของจริงตามบทเรียน เช่น การไปดูสวนฝรั่ง สวนกล้วยไม้ เป็นต้น เนื่องจากนักเรียนจำนวนหนึ่งไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการปลูกผลไม้ดังกล่าว ดังนั้นการได้ลงพื้นที่และเห็นของจริงจะช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนและอาจสามารถพูดหรือเขียนได้ดีมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

ศึกษาศาสตร์, กระทรวง. (2551). **หลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.**
ออนไลน์. <http://www.curriculum51.net/>.
[5/3/12].

อัจฉราวรรณ ศิริรัตน์. (2549). การพัฒนาแบบฝึกเสริม
ทักษะการอ่านและเขียนเพื่อการสื่อสารโดย
ใช้ข้อมูลท้องถิ่นเมืองกาญจนบุรี สำหรับชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3. **วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต** สาขาการสอนภาษาอังกฤษใน
ฐานะภาษาต่างประเทศ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อมรรัตน์ นัดดาหลง. (2551). การพัฒนาแบบฝึกเสริม
ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับ
จังหวัดตราด สำหรับนักเรียนระดับช่วงชั้น
ที่ 4 **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต** สาขา
การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

Finocchiaro, M., & Brumfit, C. (1983). *The Functional-
notional approach: From theory to practice.*
Oxford: Oxford University Press.

Harris, A. J., & Sipay, E. R. (1990). *How to increase
reading ability: A guide to developmental
and remedial methods* (9th ed.). White
Plains, NY: Longman.

Nation, P. (1990). *Teaching and learning vocabulary.*
New York: Newbury House.

Rumelhart, D.E. (1977). Toward an interactive
model of reading. In S. Dornic (Ed.),
Attention and Performance VI (pp. 575-
603). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Rumelhart, D. E. (1981). Schemata: the building
blocks of cognition. In J. T. Guthrie (Ed),
**Comprehension and Teaching: Research
Reviews**, (pp. 3-26). Newark, DE:
International Reading Association.

Smith, F. (Ed.). (1973). *Psycholinguistics and reading.*
New York: Holt, Rinehart and Winston.

การจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ Knowledge Management of Agriculturists in the Northeastern Region

ปราโมทย์ เหลาลาภะ¹
ศิรินทร์ จงวุฒิเวศย์²
ภัทรพล มหาพันธ์³
เฉลิมพล เยื้องกลาง⁴

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและพัฒนาแนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพการศึกษาสภาพการจัดการความรู้โดยการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มที่ศึกษาประกอบด้วย กลุ่มเกษตรกรทำนา 2 กลุ่ม กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา 2 กลุ่ม และกรณีศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี 2 กลุ่ม ส่วนการพัฒนาแนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการ 6 ท่าน และเกษตรกร 4 ท่าน เครื่องมือวิจัยคือประเด็นการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ 1) การแสวงหาความรู้ กลุ่มเกษตรกรทำนา แสวงหาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย แสวงหาความรู้สมัยใหม่จากหัวหน้ากลุ่ม หมอдин หมอข้าว สมาชิกกลุ่ม สื่อต่างๆ หน่วยงานส่งเสริมการเกษตรของรัฐในท้องถิ่น เกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราแสวงหาความรู้จากหัวหน้ากลุ่ม ครูช่าง สมาชิกกลุ่ม ตลาดจำหน่ายยางประจำกลุ่ม สวนยางพารา สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางประจำท้องถิ่น ตลาดกลางจำหน่ายยางพารา สื่อต่างๆ วิธีการเรียนรู้ ได้แก่ การเลียนแบบ การชิมชั่ง การสอน การสาธิต การสอบถาม การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน การประชุม การพบปะพูดคุย 2) การจัดเก็บความรู้ เกษตรกรส่วนใหญ่จัดเก็บความรู้แบบการจดจำมากกว่าการจดบันทึก เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและสามารถนำความรู้ออกมาใช้ได้ทันที 3) การสร้างความรู้ เกษตรใช้ประสบการณ์ ความรู้เดิม และการสังเกตเป็นฐานคิด เพื่อสร้างความรู้ใหม่ด้วยการทดลองปฏิบัติ การลองผิดลองถูก 4) การประเมินความรู้ เกษตรกรมีการประเมินก่อนและหลังการใช้ความรู้ 5) การใช้ความรู้ คือการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การใช้ความรู้สมัยใหม่ และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ 6) การแลกเปลี่ยนความรู้ มี 4 รูปแบบ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับเครือข่าย วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ คือ การสอน การสาธิต การบอกเล่า การพบปะพูดคุย การประชุม การฝึกอบรม และการศึกษาดูงาน

2. แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ คือ 1) การแสวงหาความรู้ เกษตรกรควรกำหนดความต้องการความรู้ วิธีการเรียนรู้ การส่งเสริมให้มีทั้งแหล่งภูมิปัญญาพื้นบ้านและแหล่งความรู้สมัยใหม่ 2) การจัดเก็บความรู้

¹นักศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดนตรีและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษาดนตรี

²อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาดนตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

³อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาดนตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์ประจำคณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ความรู้ที่ฝังอยู่ในคนโดยการถอดบทเรียน แล้วจัดทำเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ส่วนความรู้ที่ชัดเจนควรมีสถานที่จัดเก็บเอกสาร จัดทำระบบการจัดเก็บ ผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บ 3) การสร้างความรู้ ได้แก่ การรื้อฟื้นภูมิปัญญาพื้นบ้าน การเขียนแบบ การสร้างความรู้ใหม่โดยการทดลองด้วยตัวเอง กลุ่ม และเครือข่าย 4) การประเมินความรู้ เกษตรกรควรประเมินก่อนการใช้ความรู้ ระหว่างการใช้ความรู้ และหลังการใช้ความรู้ 5) การใช้ความรู้ ได้แก่ การใช้ความรู้ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และควรประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ และสร้างข้อสรุป 6) การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดับครอบครัว ควรให้สมาชิกครอบครัวมีโอกาสเข้ารับการฝึกอบรมตามความถนัด ความสนใจ และนำมาบอกเล่าคนในครอบครัว ส่วนระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับเครือข่าย ควรมีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ

Abstract

The purposes of this research were to study the state of knowledge management and the guidelines development for promoting the knowledge management of agriculturists in the northeastern region of Thailand. Qualitative research was applied in this research. The study of the state of knowledge management used focus group and in-depth interview with two agriculturist groups of rice cultivation farmers, two agriculturist groups of rubber planters, and two best practice case studies. The guidelines development for promoting the knowledge management used in-depth interview with six scholars and four agriculturists. The research instruments were the focus groups issue and the structure interview. Data were analyzed by using content analysis. The results revealed that;

1. The state of knowledge management of the agriculturist groups included 1) Knowledge acquisition. Rice cultivation farmers were seeking the local wisdom from their parents and grandparents, and seeking modern knowledge from group leader, group members, soil specialists, government agencies of agricultural extension, best practices, and media. Rubber planters were seeking knowledge from group leader, group members, rubber plantation specialists, rubber fields, rubber markets, and Office of the Rubber Replanting Aid Fund. The learning approaches were emulating, absorption, query, teaching, demonstrating, training, field trip, and meeting. 2) Knowledge storage. Most of the agriculturist groups stored knowledge by memorizing more than recording. Because it was the easy way and knowledge could be used immediately. 3) Knowledge creation. The agriculturist groups used former experience, indigenous knowledge, and observation to create new knowledge and to confirm by practicing, and trial and error. 4) Knowledge evaluation. The agriculturist groups were evaluating knowledge both before and after knowledge usage. 5) Knowledge usage. The agriculturist groups were using local wisdom, modern knowledge, and integrated local wisdom with modern knowledge. 6) Knowledge sharing. The agriculturist groups were sharing knowledge in family level, within group level, community level, and the group networks.

2. The guidelines development for promoting the knowledge management of the agriculturist groups included 1) Knowledge acquisition, they should determine the knowledge and

methods to learn, and should promote the local wisdom and modern knowledge resources. 2) Knowledge storage. The tacit knowledges storage with the lesson learned should be recorded in media. The explicit knowledge should be stored, classified and assigned systematically. 3) Knowledge creation included revival of local wisdom, emulating, and new knowledge creation through action with self-trial, group, and network. 4) Knowledge evaluation should be evaluated pre knowledge usage, between knowledge usage, and post knowledge usage. 5) Knowledge usage should be used under the advice of agricultural extension officers, local wisdom usage, and application of local wisdom with modern knowledge. 6) Knowledge sharing included knowledge sharing at family level with shared responsibilities among family members and providing the opportunity to attend training according to their aptitude and brought back to tell other members; at group and community levels, the network should arrange the meeting and sharing knowledge regularly.

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)ระบุว่าท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูประบบการจัดการความรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะของประเทศในทุกด้าน การจัดการความรู้จะมีบทบาทสูงทั้งการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ และจินตนาการ เป็นแรงงานความรู้ที่มีความสามารถ มองปัญหาแบบบูรณาการเกิดโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาที่แข็งแกร่ง สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน เกิดสังคมเกษตรฐานความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553: 40-43) การจัดการความรู้ที่ผ่านมา มักประสบผลสำเร็จกับองค์กรภาคธุรกิจ แต่ว่าการจัดการความรู้ที่มุ่งเน้นให้คนหรือชุมชนเป็นผู้สร้างและปฏิบัติ เป็นผู้ประยุกต์ในการทำงานยังมีการดำเนินงานน้อยมาก ซึ่งการจัดการความรู้นั้นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการกลุ่มที่เปิดโอกาสให้เกษตรกร ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งการปฏิบัติ และเรียนรู้จากประสบการณ์จริงเป็นพื้นฐาน ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ให้อยู่ในแนวราบที่ให้เกิดมิติแก่

ชาวบ้านได้เป็นผู้คิดเอง ทำเอง ประยุกต์ดัดแปลงสิ่งที่มีอยู่ในสำนึกหรืออยู่เบื้องลึกความเคยชินของตนเองมาปรับใช้ ผสมผสานความรู้ท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาและสั่งสมมาอย่างต่อเนื่อง ให้เข้ากับความรู้หรือวิทยาการสมัยใหม่ภายนอก อีกทั้งปรับตัวให้เข้ากับเงื่อนไขและบริบทที่แตกต่างหลากหลายที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และจะช่วยทำให้การทำกิจการต่างๆ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (ชลกานดารัตน์ นาคทิมา, 2551: 4-5)

เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นกลุ่มประชากรที่มีมากที่สุดของประเทศไทย (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2552: 12) ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เพื่อการบริโภคในครัวเรือน กระบวนการทำนา เช่น การเตรียมดิน วิธีคัดเลือกพันธุ์ข้าว วิธีเก็บรักษาพันธุ์ข้าว การเพาะปลูก การบำรุงรักษา วิธีป้องกันและกำจัดวัชพืชและศัตรูพืช เหล่านี้คือการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของวิทยาการหรือภูมิปัญญาพื้นบ้านที่สั่งสมกันมาแต่บรรพบุรุษ การถ่ายทอด จดจำ เรียนรู้ ทดสอบ ประเมินผล บทเรียนต่างๆ เรื่องทำนาเป็นวัฏจักรที่ต่อเนื่องแนบแน่นอยู่กับวิถีชีวิตอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ (เอี่ยม ทองดี, 2547: 43-49) ยุคสมัยผ่านไปเมื่อรัฐบาลนำประเทศเข้าสู่นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ

ระบบทุน เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ต่อโครงสร้างสังคมเกษตรกรรม จากการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน กลายเป็นการผลิตปริมาณมากเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรม และการส่งออก ความเปลี่ยนแปลงนำมาซึ่งผลกระทบต่อวงจรกิจชีวีตของเกษตรกร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2548: 18) นอกจากนี้ จากการศึกษาพบพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกยางพารามีมากกว่า 25.16 ล้านไร่ กระจายอยู่ทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกษตรกรที่เคยปลูกพืชเศรษฐกิจจากเดิมปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก เปลี่ยนมาปลูกยางพารากันมากขึ้นเรื่อยๆ และมีแนวโน้มของการปลูกขยายมากขึ้นโดยตลอดทุกปี คาดว่าในอนาคตยางพาราจะเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับ 1 ของภูมิภาค และเป็นภูมิภาคที่ผลิตยางที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย (สุวัฒน์ จิตต์จันทร์, 2552: 418)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวข้างต้น เมื่อรูปแบบการผลิตทางการเกษตรและวิถีชีวิตของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เกษตรกรจะมีวิถีในการจัดการความรู้ได้อย่างไร ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยศึกษากลุ่มเกษตรกรทำนาซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิม และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราซึ่งเป็นอาชีพใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อพัฒนาแนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัย (Documentary Studies) เกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีการจัดการความรู้ เพื่อกำหนดเป็นกรอบการวิจัยว่ากระบวนการจัดการความรู้ในสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Pre-survey) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและความเข้าใจกลุ่มเกษตรกร สำหรับกำหนดแนวคำถามเกี่ยวกับการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีประเด็นในการสัมภาษณ์ คือ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่ม แนวคิดการจัดตั้งกลุ่ม โครงสร้างการบริหารงาน ทุน กิจกรรม ปัจจัยและเงื่อนไขของความสำเร็จ ปัญหาความรู้เกี่ยวกับการทำนา/สวนยางพารา ส่วนสภาพการจัดการความรู้มีประเด็นในการสัมภาษณ์คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การใช้ความรู้ และการแลกเปลี่ยนความรู้

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างเครื่องมือวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ ประเด็นการสนทนากลุ่มและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยนำผลจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นและการศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีต่างๆ มากำหนดเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือวิจัย รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน จากนั้นนำเครื่องมือการวิจัยไปการทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม นำมาวิเคราะห์และปรับปรุงเครื่องมือวิจัย แล้วจัดทำเป็นเครื่องมือวิจัยฉบับจริง เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การดำเนินการวิจัย โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Groups) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ซึ่งมีประเด็นในการสนทนากลุ่มคือ บริบทของกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ ประวัติการก่อตั้งกลุ่มการบริหารงานของกลุ่ม กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม ความสำเร็จหรือจุดเด่นของกลุ่ม ปัญหาหรือจุดด้อยของกลุ่ม ความต้องการเป้าหมายสูงสุดของกลุ่ม ทศนคติต่อการทำนา/สวนยางพาราความรู้การทำนา/สวนยางพารา ส่วนประเด็นที่เกี่ยวกับสภาพการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร ได้แก่ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การใช้ความรู้ การประเมินความรู้และการแลกเปลี่ยนความรู้

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษากรณีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) โดยวิธีการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา ประเภทละ 1 กลุ่ม

ขั้นตอนที่ 6 การพัฒนาแนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ ดำเนินการดังต่อไปนี้

6.1 ผู้วิจัยนำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 4 และ 5 มาสรุปเป็นแบบสัมภาษณ์แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 สรุปผลการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของเกษตรกร และส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนา

6.2 การส่งแบบสัมภาษณ์แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้โดย 1) ส่งแบบสัมภาษณ์แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้สำหรับกลุ่มเกษตรกรทำนาให้กับเกษตรกรทำนา 2 ท่าน นักวิชาการจัดการความรู้ 1 ท่าน นักวิชาการสายผู้สอนสาขาการเกษตร 3 ท่าน นักวิชาการสำนักงานเกษตรอำเภอ 1 ท่าน และ 2) ส่งแบบสัมภาษณ์แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้สำหรับกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราให้กับเกษตรกรทำสวนยางพารา 2 ท่าน นักวิชาการจัดการความรู้ 1 ท่าน นักวิชาการสายผู้สอนสาขาการเกษตร 3 ท่าน นักวิชาการสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 1 ท่าน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ศึกษาผลการศึกษาสภาพการจัดการความรู้ของเกษตรกรเพื่อเป็นแนวคิดและเตรียมตัวสำหรับการสัมภาษณ์แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ของเกษตรกร

6.3 ผู้วิจัยนัดวันเวลา และสถานที่สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัย ผู้วิจัยเขียนรายงานสรุปผลการวิจัยรวมถึงการตรวจสอบความถูกต้องของงานวิจัย โดยอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข และจัดทำฉบับสมบูรณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ กลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรสวนยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกรพ.ศ. 2547 ประกอบด้วยกลุ่มเกษตรกรทำนา จำนวน 1,023 กลุ่ม และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา จำนวน 15 กลุ่ม

2. กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรสวนยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ได้จดทะเบียนจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกรพ.ศ. 2547 ประเภทละ 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 4 กลุ่ม โดยวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างดังนี้

2.1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยแบ่งตามภูมิภาค คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างแล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจังหวัดที่มีกลุ่มเกษตรกรประเภทนั้นๆ มากที่สุด และได้กลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนคือ กลุ่มเกษตรกรทำนาในจังหวัดร้อยเอ็ด และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราในจังหวัดนครพนม ส่วนกลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างคือ กลุ่มเกษตรกรทำนาในจังหวัดบุรีรัมย์และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราในจังหวัดอำนาจเจริญ

2.2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการจับสลากได้กลุ่มตัวอย่างดังนี้ กลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนคือ กลุ่มเกษตรกรทำนาศรีโคตรจังหว็ดร้อยเอ็ด และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราโนนตาลจังหวัดนครพนม ส่วนกลุ่มตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างคือ กลุ่มเกษตรกรทำนากระสังจังหวัดบุรีรัมย์ และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราในแต่ จังหวัดอำนาจเจริญ

3. กลุ่มที่ใช้ศึกษาในกรณีศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี คัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 2กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวบ้านข้าวขอนแก่น หมู่ที่ 5 ตำบลต้นผึ้ง

อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร (กลุ่มเกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2553) และกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราบ้านทรัพย์สมบูรณ์ หมู่ที่ 5 ตำบลดุนนาค อำเภอกระนวน จังหวัดขอนแก่น (หมู่บ้านชาวสวนยางพัฒนาเฉลิมพระเกียรติฯ “60 พรรษามหาชริราชลภรณ์”)

4. กลุ่มที่ใช้ในการศึกษาแนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ คัดเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มกรณีศึกษาแนวปฏิบัติที่ดี นักวิชาการด้านการจัดการความรู้ นักวิชาการสายผู้สอนสาขาการเกษตร และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ประกอบด้วย การวิเคราะห์แบบอุปนัยหรือการตีความการจำแนกชนิดข้อมูล และการวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล ที่จะนำไปสู่ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยผู้วิจัยได้เน้นการวิเคราะห์จากประเด็นเนื้อหาสาระสำคัญในสถานการณ์ที่ศึกษาเป็นหลัก (สุภางค์ จันทวานิช, 2549: 130-144)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร

1.1 กลุ่มเกษตรกรทำนา

1.1.1 การแสวงหาความรู้ เกษตรกรทำนามีการแสวงหาความรู้ คือ 1) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน เป็นความรู้การทำนาตามขั้นตอนต่างๆ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อโดยเรียนรู้จากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย วิธีการเรียนรู้ เช่น การซึมซับ การเลียนแบบ การสอน การสาธิต และการบอกเล่า 2) ความรู้สมัยใหม่ เป็นความรู้ทางวิชาการสมัยใหม่ในเรื่องต่างๆ ที่จะประโยชน์ต่อการทำนา เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การทำน้ำหมักชีวภาพ โดยมีแหล่งความรู้ภายในกลุ่ม

ได้แก่ หัวหน้ากลุ่ม สมาชิกกลุ่ม หมอดิน หมอข้าว และสื่อต่างๆ วิธีการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ภายในกลุ่ม เช่น การประชุม การพบปะพูดคุย การบอกเล่า และการสาธิต ส่วนแหล่งความรู้ภายนอกกลุ่ม ได้แก่ สำนักงานเกษตรในท้องถิ่น กรมส่งเสริมสหกรณ์ มหาวิทยาลัยที่อยู่ใกล้ชุมชน เครือข่ายเกษตรกรที่ประสบผลสำเร็จ วิธีการเรียนรู้จากแหล่งความรู้ภายนอกกลุ่ม เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการประชุมสัมมนา เป็นต้น

1.1.2 การจัดเก็บความรู้ เกษตรกร

ทำนาจัดเก็บความรู้ด้วยวิธี 1) การจดจำ เกษตรกรส่วนใหญ่จัดเก็บความรู้โดยการจดจำความรู้ไว้ในตัวบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากเป็นวิธีที่ง่ายและสามารถนำความรู้ออกมาใช้ได้ทันที นอกจากนี้ยังเป็นเพราะเกษตรกรในสมัยก่อนยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ จึงเรียนรู้ผ่านวิธีการบอกเล่า จนเกิดความเคยชินแล้วใช้วิธีการบอกเล่าเพื่อถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น 2) การจดบันทึก ส่วนใหญ่เป็นการจดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ สมุดทะเบียนสมาชิก สมุดบันทึกการประชุมกลุ่ม ส่วนการจัดทำเป็นเอกสารยังมีน้อย

1.1.3 การสร้างความรู้ เกิดจากการ

สั่งสมประสบการณ์ ความรู้เดิม และการสังเกต เป็นฐานคิดในการสร้างความรู้ใหม่ โดยการทดลองปฏิบัติ การลองผิดลองถูก ทั้งนี้เพื่อเพิ่มผลผลิต ความสะดวกรวดเร็ว ลดขั้นตอนการทำนา และลดต้นทุนการผลิต เช่น การสร้างความรู้การทำนาหว่านแบบตัดต้นข้าว โดยเกษตรกรสังเกตต้นข้าวที่ถูกควายกัดกินลำต้น ข้าวต้นนั้นจะแตกกอใหญ่กว่าต้นอื่น เกษตรกรจึงทดลองตัดต้นข้าวประมาณ 1 งาน แล้วพบว่าข้าวแตกกอได้ดี รวงใหญ่ และวัชพืชน้อย เกษตรกรจึงเปลี่ยนมาทำนาหว่านแบบตัดต้นข้าวมากขึ้น

1.1.4 การประเมินความรู้เกษตรกร

มีการประเมินความรู้ คือ 1) การประเมินก่อนใช้ความรู้ โดยเกษตรกรจะประเมินความรู้นั้นว่าเหมาะสมกับสภาพไร่นาของตนหรือไม่ ถ้าไม่เหมาะสมและยังต้องเพิ่มงบประมาณลงทุน เกษตรกรก็จะไม่ใช้ความรู้นั้น

2) การประเมินหลังใช้ความรู้ ความรู้ที่เกษตรกรได้นำไปใช้แล้ว หลังจากทดลองใช้แล้วเกษตรกรก็จะวิเคราะห์ ทบทวนอีกครั้งว่า ผลการใช้ความรู้ที่ได้มานั้นเป็นอย่างไร หากผลที่ได้ไม่ดีเท่ากับความรู้เดิม เกษตรกรก็จะเลิกใช้ความรู้ใหม่ แล้วกลับมาใช้ความรู้เดิม

1.1.5 การใช้ความรู้ เกษตรกรมีการใช้ความรู้ คือ 1) การใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ซึ่งเป็นความรู้ การทำนาที่ได้รับถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษรวมถึง พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำนาต่างๆ เช่น การคัดเลือก แปลงสำหรับหว่านกล้า การจัดการน้ำ พิธีปลงข้าว การงดเว้นการไถนาในวันพระ 2) การใช้ความรู้สมัยใหม่ เกษตรกรได้มีการนำความรู้สมัยใหม่เข้ามาช่วยในการทำนาและการบริหารจัดการกลุ่ม ได้แก่ การใช้เครื่องจักรกลการเกษตรแทนการใช้แรงงานคนและสัตว์ การใช้ ตาข่ายไนล่อนแทนการทำลานแบบเดิม การใช้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการทำงานกลุ่มที่ต้อง อาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน อันจะนำพากลุ่มไปสู่ความ เจริญก้าวหน้า เกิดความเข้มแข็ง ความโปร่งใส และความยั่งยืน 3) การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสาน กับความรู้สมัยใหม่ ถึงแม้เกษตรกรจะนำเทคโนโลยี สมัยใหม่ต่างๆ เข้ามาช่วยในการทำนา แต่บางอย่างก็ต้อง ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเข้ามาผสมผสาน เช่น การทำลาน โดยใช้ตาข่ายไนล่อน แต่ยังคงใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ร่วมด้วย คือ เลือกแปลงนาที่เป็นที่ราบแห้ง เพื่อไม่ให้ข้าว มีความชื้นและขึ้นรา เลือกแปลงนาที่ใกล้ถนนเพื่อให้ ง่ายต่อการขนข้าวขึ้นยุ้ง เป็นต้น

1.1.6 การแลกเปลี่ยนความรู้ เกษตรกร มีการแลกเปลี่ยนความรู้ คือ 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดับครอบครัว เช่น พ่อแม่สอนให้ลูกดำนาและเกี่ยวข้าว วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การสอน การสาธิต การบอกเล่า 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ระดับกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม วิธีการ แลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การประชุมกลุ่มอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง การสร้างขบวนการโรงเรียนชาวนา โดยการทำให้ แปลงทดลองปลูกข้าวเพื่อให้สมาชิกได้ปฏิบัติการเรียนรู้

ร่วมกัน จากนั้นนำผลการเรียนรู้สู่เวทีเสวนาเพื่อสรุป ผลการเรียนรู้ แล้วสมาชิกนำความรู้ไปใช้ต่อไป 3) การแลกเปลี่ยนความรู้ระดับชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยน ความรู้ของสมาชิกกลุ่มและชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิก กลุ่ม เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆ ของกลุ่มสู่ชาวบ้าน ในชุมชน และอีกทางหนึ่งเป็นการนำความรู้จากชุมชน เข้ามาในกลุ่มด้วยวิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การสอบถาม การบอกเล่า การพบปะพูดคุย 4) การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดับเครือข่าย คือการแลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่ม เกษตรกรอื่น วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน และการประชุมสัมมนา เป็นต้น

1.2 กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา

1.2.1 การแสวงหาความรู้ เกษตรกร

ทำสวนยางพาราแสวงหาความรู้จาก 1) แหล่งความรู้ ภายในกลุ่ม เช่น หัวหน้ากลุ่ม ครูช่าง สมาชิกกลุ่ม หนังสือคู่มือยาง ไปสเตอร์ โทรทัศน์วีดิโอ ตลาดจำหน่าย ยางประจำกลุ่ม สวนยางพาราวิธีการเรียนรู้ เช่น การประชุม การสอน การสาธิต การสอบถาม การพบปะพูดคุย การศึกษา จากสวนยางเกษตรกรรายอื่น เป็นต้น 2) แหล่งความรู้ ภายนอกกลุ่ม เช่น สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำ สวนยาง ตลาดกลางจำหน่ายยางพารา สวนยางพารา ของเกษตรกรในท้องถิ่นอื่น วิธีการเรียนรู้ เช่น การฝึก อบรม การศึกษาดูงาน การประชุมสัมมนา และการบอก รับราคาขายพาราผ่านโทรศัพท์มือถือ เป็นต้น

1.2.2 การจัดเก็บความรู้ เกษตรกร

ทำสวนยางพาราจัดเก็บความรู้ด้วยวิธี 1) การจดจำ เกษตรกรส่วนใหญ่จัดเก็บความรู้โดยการจดจำ เนื่องจาก เป็นวิธีที่ง่ายและสามารถนำออกมาใช้ได้ทันที 2) การ จดบันทึก ส่วนใหญ่จะเป็นการจดบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับการบริหารจัดการกลุ่ม เช่น สมุดบันทึกข้อมูลสมาชิก กลุ่มสมุดบันทึกการประชุมกลุ่ม และนอกจากนี้กลุ่ม เกษตรกรทำสวนยางพาราบางกลุ่มได้มีการนำคอมพิวเตอร์ มาใช้ในการบันทึกข้อมูล โดยใช้จัดทำตารางวันเปิด ตลาดจำหน่ายยางพารา ซึ่งมีรายชื่อคณะกรรมการและ หน้าที่รับผิดชอบ วันเปิดตลาดจำหน่ายยาง แล้วทำ สำเนาแจกจ่ายให้สมาชิก เป็นต้น

1.2.3 การสร้างความรู้ เกษตรกร

ทำสวนยางพาราสร้างความรู้จากการสังเกต การทดลอง ปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ความรู้ทั้งนี้เพื่อหาแนวทาง เพิ่มผลผลิต มูลค่าผลผลิต การแก้ไขปัญหาต่างๆ การลดต้นทุนการผลิต เช่น การกรีดยาง 3 หน้า ซึ่งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางแนะนำให้กรีด 2 หน้า แต่เกษตรกรมีความเห็นว่าการจะกลับมากกรีดซ้ำที่ รอยกรีดเดิมนั้นทำให้การกรีดยากขึ้น เพราะเปลือกยาง จะแข็งและไม่เรียบสม่ำเสมออีกนอกจากนี้เกษตรกร บางรายได้ปลูกยางพาราบนคันนา โดยเลือกคันนาที่มี ขนาดใหญ่ อยู่ที่ดอนที่น้ำขังไม่นานเป็นต้น

1.2.4 การประเมินความรู้ เกษตรกร

ทำสวนยางพารามีการประเมินความรู้ คือ 1) การประเมิน ก่อนใช้ความรู้ โดยการวิเคราะห์หรือประเมินว่าความรู้นั้นเหมาะสมกับสภาพของสวนยางพาราตนเองหรือไม่ เช่น การเลือกใช้สูตรปุ๋ย การเลือกวิธีการแปรรูปน้ำยาง 2) การประเมินหลังใช้ความรู้ คือ การประเมินความรู้ หลังการนำไปใช้ ถ้าได้ผลดีก็จะใช้ความรู้นั้นต่อไปถ้าไม่ดี ก็จะเลิกใช้ เช่น เกษตรกรบางรายได้เปรียบเทียบระยะ ปลูก 3x7 เมตร กับ ระยะปลูก 3x6 เมตร ในสภาพสวน ของตนเอง พบว่าทั้งขนาดลำต้นและปริมาณน้ำยางพารา ต่อต้นไม่แตกต่างกัน เมื่อสร้างสวนยางใหม่เกษตรกร จะปลูกที่ระยะปลูก 3x6 เมตร ซึ่งได้จำนวนต้นยางพารา ต่อไร่มากกว่า และนั่นก็หมายถึงจะได้ปริมาณน้ำยาง เพิ่มขึ้นด้วย

1.2.5 การใช้ความรู้เกษตรกรมีการใช้

ความรู้ดังนี้ 1) การใช้ความรู้ตามคำแนะนำของสำนักงาน กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง โดยไม่มีการประยุกต์ ใช้แต่อย่างใด 2) การใช้ความรู้จากประสบการณ์ เป็น การใช้ความรู้ที่ผ่านการปรับแต่งหรือพัฒนาต่อยอดขึ้น จากประสบการณ์และความรู้เดิม 3) การใช้ความรู้ตาม คำแนะนำของคนภาคใต้ คนภาคใต้ซึ่งมีความรู้ในการ ทำสวนยาง และได้มาตั้งรกรากโดยการแต่งงานกับ คนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แล้วนำความรู้เรื่องการ ปลูกยางมาถ่ายทอด 4) การใช้ความรู้โดยการเลียนแบบ

คือเกษตรกรใช้ความรู้ที่ผู้อื่นสร้างไว้หรือพัฒนาขึ้นไปใช้ ในการทำสวนยางของตนเอง โดยวิธีการเลียนแบบ เช่น การใช้ปุ๋ยสูตรเดียวกัน

1.2.6 การแลกเปลี่ยนความรู้เกษตรกร

มีการแลกเปลี่ยนความรู้ดังนี้ 1) การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดับครอบครัว เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกิดขึ้น ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัว เช่น สามีสอนภรรยา กรีดยาง พ่อตาสอนลูกเขยกรีดยาง วิธีการแลกเปลี่ยน ความรู้ เช่น การสอน การบอก 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ ระดับกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิก ภายในกลุ่ม วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การประชุม การสอบถาม การสาธิต การพบปะพูดคุย 3) การแลกเปลี่ยน ความรู้ระดับชุมชน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่าง สมาชิกกลุ่มและชาวบ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม วิธีการ แลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การสอบถาม การพบปะพูดคุย 4) การแลกเปลี่ยนความรู้ระดับเครือข่าย คือการแลกเปลี่ยน ความรู้กับกลุ่มเกษตรกรอื่น วิธีการแลกเปลี่ยนความรู้ เช่น การฝึกอบรม การศึกษาดูงาน

2. แนวทางส่งเสริมการจัดการความรู้ของ

กลุ่มเกษตรกร

2.1 กลุ่มเกษตรกรทำนา

2.1.1 การแสวงหาความรู้เกษตรกร

ควรกำหนดความรู้ที่ต้องการ วิธีการเรียนรู้ รวมถึงการส่งเสริม ให้มีแหล่งความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านและแหล่งความรู้ สมัยใหม่ ได้แก่ แหล่งความรู้ที่เป็นบุคคล เช่น หัวหน้า กลุ่ม หมอเดิน หมอข้าว ปราชญ์ชาวบ้าน แหล่งความรู้ ที่เป็นสื่อ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ และแหล่งความรู้ ที่เป็นสถาบัน เช่น ศูนย์ข้าวชุมชน

2.1.2 การจัดเก็บความรู้ควรมีการ

ดังนี้ 1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคนควรจัดเวทีเสวนาเพื่อถอด บทเรียน แล้วจัดทำเป็นหนังสือ เอกสารวิทยุ 2) ความรู้ ที่ชัดเจนควรจัดให้มีสถานที่จัดเก็บ เช่น บ้านหัวหน้ากลุ่ม ศูนย์ข้าวชุมชน ควรจัดทำระบบการจัดเก็บ เช่น หมวดหมู่ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกลุ่ม หมวดหมู่ที่เกี่ยวข้อง กับความรู้การทำนา และควรกำหนดผู้รับผิดชอบในการ

จัดเก็บ เช่น หัวหน้ากลุ่ม สมาชิกทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน หรือเวียนหน้าที่กันรับผิดชอบ

2.1.3 การสร้างความรู้ มีดังนี้

1) การรื้อฟื้นภูมิปัญญาพื้นบ้าน ได้แก่ ภูมิปัญญาการศึกษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน เช่น การศึกษาจากมูลไส้เดือน การพยากรณ์ภูมิอากาศ เช่น พยากรณ์จากประเพณีบุญบั้งไฟ การพยากรณ์จากเลือดปลาช่อนหน้าหนาว การพยากรณ์จากการขึ้นกินเปลือกต้นไม้ของปลวก รวมถึงการลงแขกดำนาและการลงแขกเกี่ยวข้าว 2) การสร้างความรู้ด้วยตัวเอง 3) การสร้างความรู้แบบเป็นกลุ่ม และ 4) การสร้างความรู้แบบเป็นเครือข่าย

2.1.4 การประเมินความรู้ได้แก่ 1)

เกษตรกรควรประเมินก่อนการใช้ความรู้ เพื่อเป็นการประเมินความเสี่ยง ความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่นา และศักยภาพของตนเอง 2) เกษตรกรควรประเมินระหว่างการใช้ความรู้ เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้ความรู้นั้น และ 3) เกษตรกรควรประเมินหลังการใช้ความรู้ เพื่อให้ทราบผลการใช้ความรู้ที่ผ่านมามาทั้งหมด ซึ่งอาจใช้การเปรียบเทียบผลผลิต ระยะเวลาต้นทุน และการเปรียบเทียบระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

2.1.5 การใช้ความรู้ได้แก่ 1) ควรใช้

ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ยังคงมีประโยชน์ ควรได้รับการนำมาใช้ ทั้งนี้เพื่อการลดต้นทุนการผลิต การวางแผน การเตรียมตัวเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ภาวะฝนแล้ง นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาดั้งเดิมด้วย 2) ควรใช้ความรู้สมัยใหม่ เกษตรกรควรใช้ความรู้สมัยใหม่ เพราะความรู้สมัยใหม่บางอย่างได้ผ่านการศึกษาวิจัยโดยนักวิจัย ซึ่งสามารถเชื่อถือได้ และ 3) ควรประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่ เพื่อให้ได้ชุดความรู้ที่เหมาะสมกับสภาพของเกษตรกร

2.1.6 การแลกเปลี่ยนความรู้ได้แก่

1) ระดับครอบครัว เปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้รับการฝึกอบรมความรู้ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัด แล้วนำมาบอกเล่าต่อให้คนในครอบครัว

ได้รับรู้ 2) ระดับกลุ่ม ควรมีการประชุมกลุ่มเดือนละ 1 ครั้ง 3) ระดับชุมชน ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนที่ไม่ใช่สมาชิกกลุ่มมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้กับกลุ่มเกษตรกร ทั้งแบบการประชุมที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ 4) ระดับเครือข่าย ควรมีการศึกษาดูงาน อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง และควรไปศึกษาดูงานยังพื้นที่ที่มีสภาพใกล้เคียงกับสภาพความเป็นอยู่ของเกษตรกรด้วย เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้นั้นกลับมาใช้ได้

2.2 กลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา

2.2.1 การแสวงหาความรู้เกษตรกร

ควรกำหนดความรู้ที่ต้องการ การสร้างแรงจูงใจการเรียนรู้ การจัดแหล่งความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ หนังสือ แผ่นพับ โปสเตอร์ หัวหน้ากลุ่มหมอลำเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางประจำท้องถิ่นกำหนดวิธีการเรียนรู้ เช่น การประชุม การศึกษาดูงาน

2.2.2 การจัดเก็บความรู้ ได้แก่

1) จัดทำเครื่องมือในการจัดเก็บความรู้ เช่น สมุดบันทึก หนังสือ คู่มือ และวิดีโอ 2) จัดระบบการจัดเก็บความรู้ เช่น หมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกลุ่ม หมวดหมู่ที่เกี่ยวข้องกับความรู้การทำสวนยาง 3) สถานที่จัดเก็บความรู้ เช่น บ้านหัวหน้ากลุ่ม ที่ทำการกลุ่มเกษตรกร ตลาดจำหน่ายยาง 4) ผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บเกษตรกรควรกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดเก็บเอกสาร เช่น หัวหน้ากลุ่ม สมาชิกทุกคนรับผิดชอบร่วมกัน หรือเวียนหน้าที่กันรับผิดชอบ

2.2.3 การสร้างความรู้ได้แก่ 1) เกษตรกร

ควรสร้างความรู้โดยการทดลองด้วยตนเอง เช่น การทดลองสูตรปุ๋ยต่างกัน แล้วเปรียบเทียบการเจริญเติบโตของต้นยาง ปริมาณน้ำยาง คุณภาพน้ำยาง เป็นต้น 2) เกษตรกรควรสร้างความรู้โดยการเลียนแบบ เช่น การศึกษาดูงานจากสวนยางที่ประสบความสำเร็จ แล้วนำความรู้นั้นมาใช้ในสวนยางของตนเองด้วยการเลียนแบบ

2.2.4 การประเมินความรู้ ได้แก่

1) เกษตรกรควรประเมินก่อนการใช้ความรู้ ว่ามีความเหมาะสมต่อสภาพสวนยางของตนเองหรือไม่ เช่น ความรู้เรื่องปุ๋ยที่ตัวแทนบริษัทนำมาจำหน่าย ทั้งนี้อาจประเมินโดยวิธีการสอบถามเพื่อนเกษตรกรสวนยางรายอื่นว่าเคยใช้ปุ๋ยสูตรนี้หรือไม่ หรือโทรศัพท์สอบถามเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนการทำสวนยาง 2) เกษตรกรควรประเมินระหว่างการใช้ความรู้ เพื่อให้ทราบผลที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้ความรู้นั้นว่าเป็นอย่างไร 3) เกษตรกรควรประเมินหลังการใช้ความรู้ ความรู้ต่างๆ ที่นำมาใช้ในสวนยางของตน เกษตรกรควรประเมินหลังการใช้ความรู้นั้นว่าผลผลิตที่ได้เป็นอย่างไร คุ่มค่างกับการลงทุนหรือไม่

2.2.5 การใช้ความรู้ได้แก่ 1) เกษตรกร

รายใหม่ควรใช้ความรู้ตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เนื่องจากความรู้เรื่องการทำสวนยางเป็นความรู้ใหม่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งไม่มีการสร้างสรรค์และสืบทอดจากบรรพบุรุษ นอกจากนี้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเป็นแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพราะได้มีการศึกษาวิจัยเรื่องยางพาราที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2) ควรใช้ความรู้ที่เป็นชุดความรู้เดียวกันกับเกษตรกรที่มีสวนติดกัน เช่น สวนของตนเองไม่ได้วัดเคราะห์ค่าดิน ก็สามารถนำชุดความรู้ของเกษตรกรที่สวนติดกันมาใช้ได้ เพราะโดยปกติดินที่อยู่บริเวณเดียวกันมักเป็นดินชุดเดียวกัน 3) ควรใช้ความรู้ที่ผ่านการทดลองและประเมินผล เกษตรกรรายเก่าที่มีความเชี่ยวชาญเรื่องการทำสวนยางแล้ว เมื่อมีการทดลองและประเมินความรู้แล้ว หากผลการทดลองได้ผลดีก็ควรใช้ความรู้นั้นต่อไป หากผลการทดลองไม่ได้ผลดีก็ควรเลิกใช้ความรู้นั้น

2.2.6 การแลกเปลี่ยนความรู้ ได้แก่

1) ระดับครอบครัว ควรเปิดโอกาสให้สมาชิกในครอบครัวได้รับการฝึกอบรมความรู้ใหม่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความสนใจและความถนัด แล้วนำความรู้นั้นมาบอกเล่าให้

คนในครอบครัวได้เรียนรู้ 2) ระดับกลุ่ม ควรมีการประชุมกลุ่มเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกด้วยกัน ว่าใครประสบปัญหาอะไรบ้าง แล้วตนเองสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างไร หรือถ้าไม่สามารถแก้ปัญหาได้ สมาชิกคนอื่นจะมีวิธีช่วยแก้ไขปัญหาให้ได้หรือไม่ 3) ระดับชุมชน ควรมีการประชุมร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับชุมชนอย่างน้อยปีละ 5 ครั้ง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชน 4) ระดับเครือข่าย ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง และควรเป็นการศึกษาดูงานที่สอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรด้วย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่ากลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสภาพการจัดการความรู้ที่คล้ายกัน ได้แก่ การจัดเก็บความรู้ ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรใช้วิธีการจดจำ การสร้างความรู้โดยใช้ประสบการณ์และการสังเกตผ่านกระบวนการทดลองปฏิบัติและการลองผิดลองถูก การประเมินความรู้ โดยมีการประเมินความรู้ทั้งก่อนและหลังการใช้ความรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้มี 4 รูปแบบ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับเครือข่าย ส่วนที่แตกต่างกันคือ กลุ่มเกษตรกรทำนามีการแสวงหาความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน ทั้งความรู้ที่เป็นวิธีการทำนาพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆ โดยการชิมชั้บ การเลียนแบบและการสอนจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ซึ่งสอดคล้องกับ สุจินต์ สิมารักษ์ และคณะ (2549: 146) พบว่า ระบบความรู้ของชุมชนส่วนใหญ่เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม มักจะเป็นการถ่ายทอดแบบไม่ได้ตั้งใจ แต่เป็นเพราะการได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ได้สัมผัส แล้วชิมชั้บเอาความรู้เหล่านั้นไว้ในตัว เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ปราศจากการใช้ภาษา แต่เป็นการเรียนรู้ผ่านการสังเกต เลียนแบบ และฝึกปฏิบัติจากนั้นก็ใช้วิธีการเดียวกันถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นต่อไป Jarvis (2011) กล่าวว่าภูมิปัญญาเป็นส่วนผสม

ของความรู้และการถอดบทเรียนที่เป็นความเชี่ยวชาญต่างๆ ที่เป็นผลมาจากชีวิตประจำวันและส่งต่อจากรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง โดยผู้สูงอายุที่ยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ ส่วนกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพาราจะแสวงหาความรู้และใช้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกยางพาราจากเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางพาราคนภาคใต้ การเลียนแบบเกษตรกรที่สวนยางพาราอยู่ติดกัน และประสบการณ์ตนเอง สอดคล้องกับ สุวัฒน์จิตต์จันทร์ (2552: 420) พบว่า เกษตรกรทำสวนยางพาราในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ไม่มีความรู้ทักษะความชำนาญในการปลูกยางพารามาก่อน จะปฏิบัติตามแนวคิดเทคนิคการฝึกอบรมจากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางหรือสำนักงานเกษตรอำเภอสำหรับแนวทางการส่งเสริมการจัดการความรู้นั้น ควรส่งเสริมให้สอดคล้องกับสภาพการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกร และควรเป็นการจัดการความรู้ที่จะต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นวงจรที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งสถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (2550: 73-74) กล่าวว่าการจัดการความรู้ต้องเริ่มจาก “การเข้าถึงความรู้” ว่ามีความรู้อยู่ที่ไหนบ้าง เมื่อเข้าถึงความรู้แล้วต้องตีความและปรับความรู้นั้นให้เข้ากับบริบทของตนเพื่อ “นำไปใช้” หลังจากนำไปใช้แล้ว มักพบว่ามีความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้นไปอีก ซึ่งเป็น “การยกระดับการเรียนรู้” เมื่อยกระดับความรู้แล้วก็มี “การรวบรวมจัดเก็บความรู้” ให้เป็นระบบหมวดหมู่ จากนั้นจึงสร้างบรรยากาศศัลยญาณมิตร “มีใจแบ่งปัน” เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ แล้วจัดให้เกิดการแลกเปลี่ยน “เรียนรู้ร่วมกัน” สามารถ “สร้างความรู้ใหม่” ได้ภายในตนเอง และ “นำไปปรับใช้” ในการทำงานครั้งต่อไปได้ เป็นวงจรที่หมุนไม่มีหยุด นอกจากนี้ Havelock & Zlotolow (1995: 11-13) ได้กล่าวถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือการแก้ไขปัญหา 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 0 การใส่ใจ (Care) คือ การค้นหาปัญหาที่มีความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับแก้ไขหรือต้องการเปลี่ยนแปลง ขั้นที่ 1 ความสัมพันธ์ (Relate) คือ การติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกในระบบ ซึ่งมีทั้งบุคคล กลุ่มคน

องค์กร และชุมชน ขั้นที่ 2 การตรวจสอบ (Examine) คือ การจำแนกหรือทำความเข้าใจปัญหา ธรรมชาติของปัญหา องค์ประกอบและขนาดของปัญหา ขั้นที่ 3 การแสวงหา (Acquire) คือ การแสวงหาและค้นหาทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน อาจอยู่ในรูปแบบของคน งบประมาณ สถานที่ เวลา เทคโนโลยี และความรู้ที่จะทำให้การแก้ปัญหาประสบผลสำเร็จ ขั้นที่ 4 การทดลอง (Try) คือ การเลือกวิธีการแก้ปัญหา หรือชุดของความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา ที่จะนำไปใช้ในทางปฏิบัติ วิธีการที่อาจต้องปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสิ่งต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ขั้นที่ 5 การขยายผล (Extend) คือ การเลือกวิธีแก้ปัญหาหรือนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกในกลุ่ม ขั้นที่ 6 การเริ่มแก้ปัญหาใหม่ (Renew: Re-C-R-E-A-T-E) แม้ปัญหาจะได้รับการแก้ไข แต่ยังคงมีความจำเป็นที่ต้องมีนวัตกรรมที่สามารถบูรณาการเข้ากับการดำเนินชีวิต การสร้างพลังให้กับกลุ่ม ดังนั้นขั้นตอนสุดท้ายจึงเป็นการย้อนกลับไปเริ่มต้นการทบทวนปัญหาใหม่

ข้อเสนอแนะทั่วไป

กลุ่มเกษตรกรทำนาและกลุ่มเกษตรกรทำสวนยางพารา ควรมีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการทำการเกษตร ดังต่อไปนี้

1. การแสวงหาความรู้ กลุ่มเกษตรกรควรมีการแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ทั้งเพื่อการเพิ่มพูนความรู้อย่างต่อเนื่องและการรู้เท่าทันความรู้ที่ปัจจุบันได้เกิดขึ้นอย่างมากมาย รวมถึงเพื่อเปรียบเทียบความรู้เรื่องเดียวกันจากแหล่งความรู้ที่แตกต่างกันว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจก่อนใช้ความรู้
2. การจัดเก็บความรู้ กลุ่มเกษตรกรควรมีการจัดเก็บความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้โดยการถอดบทเรียนจากผู้รู้ภายในกลุ่ม แล้วจัดเก็บในสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ คู่มือ วิดีโอ เพื่อป้องกันการสูญหายของความรู้

ซึ่งอาจดำเนินการโดยการร่วมมือกับหน่วยงานราชการ ภายในชุมชน เพื่อจัดเวทีการถอดบทเรียน

3. การสร้างความรู้ กลุ่มเกษตรกรควรมี การสร้างความรู้ขึ้นเป็นเอกลักษณ์หรือความรู้เฉพาะกลุ่ม ที่มีความเหมาะสมกับสภาพของกลุ่มหรือชุมชน ทั้งนี้ อาจสร้างความรู้โดยการทดลองด้วยตนเอง การทดลอง แบบกลุ่ม และการทดลองแบบเครือข่าย

4. การประเมินความรู้ กลุ่มเกษตรกรควรมี การประเมินความรู้ต่างๆ ที่ได้รับมา คือ การประเมินก่อน ใช้ความรู้ เพื่อประเมินว่ารู้นั้นมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้หรือไม่ การประเมินระหว่างใช้ความรู้ เพื่อให้ทราบผลของการใช้ความรู้เป็นระยะๆ ว่าควรหยุด หรือควรใช้ความรู้ต่อไป การประเมินหลังการใช้ความรู้ เพื่อให้ทราบผลการใช้ความรู้ทั้งหมดว่าเป็นอย่างไรบ้าง รวมถึงมีข้อดีหรือข้อด้อยกว่าความรู้เดิมอย่างไรบ้าง

5. การใช้ความรู้ กลุ่มเกษตรกรควรมีการใช้ ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งความรู้สมัยใหม่ ที่ได้รับจาก แหล่งความรู้ต่างๆ การใช้ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้สมัยใหม่ผสมผสานกับ ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน

6. การแลกเปลี่ยนความรู้ กลุ่มเกษตรกรควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายทอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้ในระดับครอบครัว ระดับกลุ่ม ระดับชุมชน และระดับเครือข่าย อันจะก่อให้เกิดการหมุนเวียนการใช้ความรู้อย่างต่อเนื่อง การสร้างความยั่งยืนขององค์ความรู้ และการสร้างสรรคความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น เมื่อเกิดความสงสัย ความอยากรู้ ก็สามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ เพื่อหาคำตอบให้กับตนเอง หรือการนำความรู้ที่ได้รับ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพัฒนาต่อยอดเป็นความรู้ใหม่ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการความรู้และการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกร

2. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ของกลุ่มเกษตรกรอื่นๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรทอผ้าไหม กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแปรรูปปลาร้า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2548). **งอกงามด้วยโอกาส**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ชลกานดารัตน์ นาคทิม. (2551). **บทบาทของผู้นำในการจัดการความรู้ของเกษตรกรทำนาเกษตรอินทรีย์: กรณีศึกษากลุ่มเกษตรกรธรรมชาติตำบลท่อม อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนชุมชนมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐธินันท์ เอื้อศิลป์ และคณะ. (2551). **พฤติกรรม การจำหน่ายวัตถุดิบชนิดต่างๆที่ได้จากยางพาราของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย**. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม. (2550). **รายงานประจำปี 2550 สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม(สคส.): ตามรอยความสำเร็จ KM ประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2553). **ทิศทางการพัฒนาฯ ฉบับที่ 11**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). **สรุปผลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (เดือนกันยายน พ.ศ. 2552)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุจินต์ สิมารักษ์ และคณะ. (2549). **โครงการวิจัย: พัฒนากลไกการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาท้องถิ่นระดับตำบล-อำเภอ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2549). **วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ จิตต์จันทร์.(2552). **การเคลื่อนย้ายและแนวทางการพัฒนาฝีมือแรงงานในการปลูกยางพาราเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคอีสาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เยี่ยม ทองดี. (2547). **ควาย ข้าว พระ ผี พิธีกรรม ในกระบวนการพัฒนาชนบทไทย**. นครปฐม: อาศรมชาวพัฒนาชนบท สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Havelock, R.G. & Zlotolow, S.(1995). **The Change Agent's Guide**. 2nd ed. Englewood Cliffs, N.J.: Educational Technology Publications.
- Jarvis, P. (2011). "Teaching, Learning, and the Human Quest: Wisdom". **New Directions for Adult and Continuing Education**. 131 (Fall): 85-93.

ผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน เพื่อการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิต

Effect of organizing active learning and hybrid learning on design of virtual field trip and to enhance creativity for undergraduate education students.

เนาวนิตย์ สงคราม*

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานเพื่อการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิตกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาชั้นปีที่ 3-4 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 60 คน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติที่กำหนดไว้ โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน โดยกลุ่มทดลองได้รับการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน(Hybrid Learning)กลุ่มควบคุมได้รับการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning) และการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า (Face to Face Learning) เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ 1. แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ตามแนวคิดของทอเรนซ์ 2. แบบประเมินการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือน 3. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ 4. แบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน การทดสอบค่าที และค่าขนาดอิทธิพล

ผลการศึกษาพบว่า

1. กลุ่มทดลองที่เรียนแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01
2. กลุ่มทดลองที่เรียนแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันหลังทดลองกับกลุ่มควบคุมที่เรียนตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรับและแนวทางการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.01
3. กลุ่มทดลองที่เรียนแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีคะแนนการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนก่อนและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01
4. กลุ่มทดลองที่เรียนแนวทางการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีคะแนนการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือนแตกต่างกันหลังทดลองกับกลุ่มควบคุมที่เรียนตามแนวทางการเรียนรู้เชิงรับและแนวทางการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ.01

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจในกิจกรรมเชิงรุกทั้ง 8 กิจกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยได้ค่าเฉลี่ย 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68 กิจกรรมที่ได้รับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดได้แก่ กิจกรรมเชิงรุกที่ 4 Focused student journal ค่าเฉลี่ย 4.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58 อยู่ในระดับมากสำหรับกิจกรรมที่ได้รับความพึงพอใจน้อยที่สุดได้แก่ กิจกรรมเชิงรุกที่ 1 One minute paper ค่าเฉลี่ย 3.98 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.75 อยู่ในระดับมาก

6. ค่าขนาดอิทธิพลเป็นไปในทางบวก ได้แก่ คะแนนความคิดสร้างสรรค์มีค่า 1.37 และการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือนมีค่า 2.69 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรต้นได้แก่ การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดเชิงรุกและการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีค่าอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรตาม

Abstract

The purpose of this research was effect of organizing active learning and hybrid learning on design of virtual field trip and to enhance creativity for undergraduate education students. The subjects were sixty undergrad student, academic year 2012, faculty of Education, Chulalongkorn University. They selected with the criteria and divided into a control group and an experimental group which each was thirty. The experimental group received active learning and hybrid learning approach and the control group received passive learning and face to face learning approach. This research instrument consisted of creative assessment by Torrance, design of virtual field trip evaluation, satisfy in learning questionnaire. Data were analyzed by mean, standard deviation, t-test and effect size

The results showed that

1. The experimental group which was received active learning and hybrid learning approach was different pretest and posttest in creative score significantly at .01 level
2. The experimental group which was received active learning and hybrid learning approach was different posttest of the control group which received passive learning and face to face learning approach in creative score significantly at .01 level
3. The experimental group which was received active learning and hybrid learning approach was different pretest and posttest in design of virtual field trip score significantly at .01 level
4. The experimental group which was received active learning and hybrid learning approach was different posttest of the control group which received passive learning and face to face learning approach in design of virtual field trip score significantly at .01 level
5. The experimental group was very satisfied in all activities by mean at 4.18 and sd. at 0.68. The activity that was the highest satisfy was activity 4: Focused student journal by mean at 4.36 and sd. at 0.58 which was in high level but the activity was the lowest satisfy was activity 1: One minute paper by mean at 3.98 and sd. at 0.75 at a high level

6. Positive effect size appeared in creativity at 1.37 and design of virtual field trip at 2.69, which indicates that active learning and hybrid learning approach had influence on the dependent variable.

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาในการวิจัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวทางการปฏิรูปการศึกษา โดยมุ่งเน้นกระบวนการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และรู้จักแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญของเทคโนโลยีการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 9 ปรากฏเป็นที่ชัดเจนว่า รัฐจะต้องจัดสรรโครงสร้างทางเทคโนโลยี และส่งเสริมพัฒนาการผลิตสื่อบทเรียนที่มีคุณภาพแล้ว ยังมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในทักษะการผลิต และการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ในส่วนของผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีทักษะและความรู้เพียงพอในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้ยังครอบคลุมการวิจัยพัฒนา มีการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผล เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการปฏิรูปการศึกษาที่เกิดขึ้นกว่าทศวรรษมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการใช้เทคโนโลยี สนับสนุนกระบวนการเรียนให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน อีกทั้งยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิตด้วยกระบวนการวิธีการและเทคโนโลยี(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นทักษะการคิดขั้นสูงซึ่งอยู่ภายใต้ทักษะทางปัญญาซึ่งหากพิจารณาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 แล้วนับว่าเป็นหนึ่งในห้าคุณลักษณะที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในทุกสาขาวิชา และตามคุณลักษณะของ

บัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ความคิดสร้างสรรค์ก็เป็นทักษะที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาเช่นกัน จากการสำรวจของกระทรวงศึกษาธิการปี 2552 พบว่าการคิดขั้นสูงของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับต่ำ เมื่อผู้เรียนได้ก้าวเข้าสู่การเรียนในสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาและยังเป็นการต่อยอดจากนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐานที่เน้นให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เช่นกัน ดังนั้นในวิชา

จากประเด็นสำคัญที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงเห็นว่าผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นยุคของการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต ซึ่งเน้นให้การศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องเตรียมพร้อมผู้เรียนให้เท่าทันเทคโนโลยี ตลอดจนการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้ก้าวเข้าสู่วงวิชาชีพได้อย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนี้จะส่งผลต่อความก้าวหน้าทางการเรียนของผู้เรียนและความก้าวหน้าในการสอนของผู้สอน รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าเชิงวิชาการของสาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาการที่จะให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้จะต้องมีการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ นอกจากความคิดสร้างสรรค์แล้ว การเรียนรู้เชิงรุกยังเน้นให้ผู้เรียนต้องดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์และความคิดเห็น ซึ่งสามารถกระทำผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การผ่านระบบการสนทนาและการเรียนรู้ออนไลน์ รวมทั้งการแสวงหาความรู้ในโลกของอินเทอร์เน็ต โดยพบว่า

การใช้เทคโนโลยีจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์ได้เป็นอย่างดีเพราะความรู้ที่ได้จากการค้นพบในโลกอินเทอร์เน็ตมีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วในทุกวัน ความรู้ใหม่ๆ และทันสมัยเกิดขึ้นทุกวัน ความรู้เดิมไม่นานจะเป็นความรู้ที่ล้าสมัยในเวลาอันรวดเร็วเนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ทำให้ผู้เรียนต้องตื่นตัวในการหาความรู้ใหม่อยู่เสมอซึ่งมีทฤษฎีที่เรียกว่า Connectivism ดังนั้นเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญเพราะช่วยให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่ทันสมัยและติดตามเรื่องราวใหม่ได้ทันทั่วทั้งที่มีผลต่อการความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนเพราะพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์มาจากความรู้ที่ได้มาจากการแสวงหา (เนาวนิตย์ สงคราม, 2553, 2554)

นอกจากนั้นผู้เรียนคณะศึกษาศาสตร์ และครุศาสตร์จำเป็นต้องมีความรู้ด้านการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนเพราะปัจจุบันการศึกษานอกสถานที่มีการดำเนินการอยู่ในทุกสาขาวิชาประกอบกับเทคโนโลยีที่ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญทางการศึกษาและการออกแบบต้องอาศัยทักษะความคิดสร้างสรรค์ผลงาน จึงจะออกมาอย่างสมบูรณ์ (เนาวนิตย์ สงคราม, 2555) ดังนั้นงานวิจัยเรื่อง ผลของการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานเพื่อการออกแบบการศึกษานอกสถานที่เสมือนและการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิต จะทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน ตามคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ เนื้อหาและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในยุคปัจจุบัน

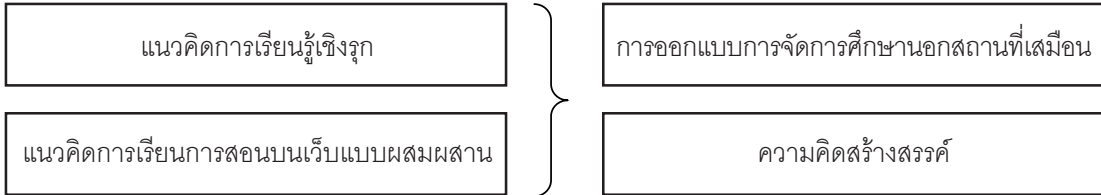
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลของการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังทดลองของกลุ่มทดลองที่เรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนบนเว็บแบบผสมผสาน
2. เพื่อเปรียบเทียบผลของการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์หลังทดลองของผู้เรียนที่เรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานกับกลุ่มควบคุมที่เรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรับและการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน

สมมติฐานวิจัย

1. กลุ่มทดลองที่เรียนแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีคะแนนการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนและคะแนนความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01
2. กลุ่มทดลองที่เรียนแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานมีคะแนนการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนและคะแนนความคิดสร้างสรรค์มีคะแนนแตกต่างกันหลังทดลองกับกลุ่มควบคุมที่เรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ เชิงรับและแนวคิดการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

กรอบแนวคิดการวิจัย



ขอบเขตการวิจัย

ตัวแปร

- ตัวแปรต้น ได้แก่
1. การเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน
 2. การเรียนรู้เชิงรุกตัวแปรตาม ได้แก่
 1. การออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่
 2. ความคิดสร้างสรรค์

ประชากร ได้แก่ นิสิต นักศึกษา คณะครุศาสตร์ หรือศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเปิด

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาชั้นปีที่ 3-4 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 60 คน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามคุณสมบัติ ได้แก่ 1. เป็นนิสิตที่มีความพร้อมในด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ในการใช้เทคโนโลยี

เสมือนจริง 2. มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงในเบื้องต้น 3. ไม่ผ่านรายวิชาใดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือน

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนการวิจัยแบบ Randomized Control Group Pretest-Posttest Design (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2538) โดยทดลองกับนิสิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ชั้นปีที่ 3 และ 4 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา รวมจำนวนทั้งสิ้น 60 คน

E	T ₁	X	T ₂
C	T ₁	-	T ₂

X การเรียนตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน

T₁ การวัดความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนก่อนเรียน

T₂ การวัดความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือนหลังเรียน

E กลุ่มทดลองที่เรียนรู้อัตโนมัติตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวทางการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน

C กลุ่มควบคุมที่เรียนรู้อัตโนมัติตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรับและแนวทางการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า

กลุ่มทดลอง (30 คน)	กลุ่มควบคุม (30 คน)
แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)	แนวคิดการเรียนรู้เชิงรับ (Passive Learning)
การเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน (Hybrid Learning)	การเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า (Face to Face Learning)

เครื่องมือในการวิจัย

ซึ่งตรวจรับรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน ใช้เกณฑ์ IOCยอมรับที่ 0.5 โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือในการวิจัย	ลักษณะของเครื่องมือ
1. แผนการจัดการเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้จัดทำเป็น 2 ชุด ชุดแรกสำหรับกลุ่มทดลองเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน ส่วนชุดที่สองสำหรับกลุ่มควบคุมเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรับและการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้า
2. แบบวัดความคิดสร้างสรรค์	แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของ Torrance ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ชุดคือ กิจกรรมชุดที่ 1 การวาดภาพ กิจกรรมชุดที่ 2 การวาดภาพให้สมบูรณ์ กิจกรรมชุดที่ 3 การใช้เส้น
3.แบบประเมินการออกแบบ การศึกษาสถานที่เหมาะสม	ประกอบด้วยแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) และแบบทดสอบหลังเรียน (Posttest) ประกอบด้วย โดยประเด็นคำถามเกี่ยวกับหลักการออกแบบการเรียนรู้บนสภาพแวดล้อมเสมือนและ ส่วนที่ 2 เป็นแบบอัตนัย
4.แบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้	ลักษณะแบบประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติและการนำเสนอผลการวิจัย



1. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการออกแบบ การจัดการศึกษาสถานที่เหมาะสมและความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง (t-test)
2. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการออกแบบ การจัดการศึกษาสถานที่เหมาะสมและความคิดสร้างสรรค์ก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง กับกลุ่ม

ควบคุม (t-test)

3. การวิเคราะห์ความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกและแนวคิดการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสาน
4. การหาขนาดอิทธิพล (Effect size) ซึ่งเปรียบเทียบขนาดอิทธิพลของกลุ่มควบคุมวิเคราะห์ โดยใช้สูตรของ Glass(1976)

สรุปผล

การจัดกิจกรรมตามแผนการเรียนรู้มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอน/ รายละเอียด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	ลักษณะ กิจกรรม
1.การเตรียม ความพร้อม ของผู้เรียน ผู้สอนเตรียม ความพร้อมใน เนื้อหาที่ เกี่ยวข้องการ การศึกษานอก สถานที่เสมือน	1.หลักการออกแบบ สภาพแวดล้อมในการ เรียนการสอนผ่านเว็บ 2.การจัดการเรียนการ สอนด้วยสภาพแวดล้อม เสมือนจริง	กิจกรรมเชิงรุกที่ 1 One minute paper 1.ผู้สอนแจกกระดาษชิ้นเล็กๆ ประมาณครึ่งหน้า A4 ให้กับผู้เรียน 2. ตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบหลังการบรรยายเป็นระยะๆ 3. ให้เขียนตอบภายใน 1 นาที 4. เก็บกระดาษไว้และอภิปรายร่วมกันเพื่อรับผล ป้อนกลับจากผู้สอน	 3 ชม.
		2.กิจกรรมเชิงรุกที่ 2 Learning log 1.ผู้เรียนแต่ละคนเขียนสะท้อนการเรียนรู้ที่ได้ลงในบล็อก โดยใช้รูปแบบการเขียนแบบการนำเสนอเนื้อหาโดยมี หัวข้อดังนี้ 1.1 หัวข้อที่เรียน 1.2 หัวข้อที่เข้าใจดี 1.3ความรู้ใหม่วันนี้ 1.4 สิ่งที่ยังไม่รู้/ไม่เข้าใจ/ปัญหาโดยผู้เรียนควรหาวิธีการ ที่สร้างสรรค์ในการเพิ่มเติมความรู้ที่ยังไม่เข้าใจ 2.ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกี่ยวกับเนื้อหาที่ยังไม่เข้าใจเพื่อให้ผู้เรียนได้เนื้อหาที่ ครบถ้วนหรือแนะนำเนื้อหาเพิ่มเติม	 3 ชม.

ขั้นตอน/ รายละเอียด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	ลักษณะ กิจกรรม
<p>2.การระบุ ปัญหา/ ประเด็น ผู้เรียน พิจารณาถึง ปัญหาหรือ ประเด็นที่ ต้องการที่ว่า คืออะไร</p>	<p>1.คลิปวิดีโอแนะนำเสนอข่าว เรื่อง “หมีขั้วโลกบุกค่าย ทัศนศึกษาในนอร์เวย์ ขย้ำเด็กดับ 1 ศพ”</p>	<p>กิจกรรมเชิงรุกที่ 3 Video to stimulate discussion 1.ผู้เรียนชมคลิปวิดีโอเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นจาก การศึกษานอกสถานที่ 2.ผู้เรียนอภิปรายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการศึกษานอก สถานที่ในด้านอื่นๆ</p>	<p> 3 ชม.</p>
	<p>2.บทความหรือข่าว เกี่ยวกับปัญหาการศึกษา นอกลูกสถานที่</p>	<p>กิจกรรมเชิงรุกที่ 4 Focused student journal 1.ผู้เรียนหาบทความหรือข่าวที่เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น จากการศึกษานอกสถานที่ 2.ผู้เรียนนำบทความหรือข่าวขึ้นเว็บหรือเชื่อมโยงและ ร่วมกันศึกษา 3.ผู้เรียนร่วมกันสรุปถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจาก การศึกษานอกสถานที่</p>	<p> 2 ชม.</p>
<p>3.การค้นหา แนวคิดการ แก้ปัญหาที่ หรือประเด็นที่ ต้องการศึกษา ผู้เรียนร่วมกัน หาวิธีการ แก้ปัญหาหรือ ประเด็นที่ ต้องการศึกษา</p>	<p>หลักการและวิธีการจัด การศึกษานอกสถานที่ ที่ เสมือน ลักษณะของกิจกรรม การศึกษานอกสถานที่ ที่ เสมือน</p>	<p>กิจกรรมเชิงรุกที่ 5 Stop and Talk 1.ผู้สอนบรรยายการจัดการศึกษานอกสถานที่เสมือน 2.เมื่อบรรยายจบในแต่ละหัวข้อให้ผู้สอนตั้งคำถามเพื่อ ถามผู้เรียนถึงข้อได้เปรียบของการศึกษานอกสถานที่</p>	<p> 2 ชม.</p>

ขั้นตอน/ รายละเอียด	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก	ลักษณะ กิจกรรม
	การสร้างสภาพแวดล้อม เสมือนจริงด้วยโปรแกรม Opensimulator และ โปรแกรม Web page mker	กิจกรรมเชิงรุกที่ 6pair share technique 1.ผู้สอนแจกคู่มือการใช้โปรแกรม Opensimulator และ โปรแกรม Web page mker 2.ผู้เรียนจับคู่แต่ละคู่ศึกษาวิธีการสร้างสภาพแวดล้อม เสมือนจริงตามหัวข้อได้แก่ 1.ด้านกราฟิก 2.ด้านการ สร้างหน้าเว็บและการเชื่อมโยง 3. ด้านการใส่วิดีโอหรือ แอนิเมชัน 4. ด้านการส่งออกและนำขึ้นระบบและสอน เพื่อนในชั้นเรียน 3.ผู้สอนชี้แนะและทบทวนเพิ่มเติม	 3 ชม.
4.การค้นพบ วิธีการ แก้ปัญหา/ คำตอบที่ ต้องการ ผู้เรียนสามารถ ระบุวิธีการ แก้ปัญหาหรือ คำตอบที่ ต้องการ	การออกแบบเว็บไซต์การ จัดการศึกษาออกสถานที่ เสมือน	กิจกรรมเชิงรุกที่ 7 Making a pre-website ผู้เรียนออกแบบเว็บไซต์แบบบูรณาการกิจกรรมต่างๆที่ จัดขึ้นภายใต้หลักการจัดสภาพแวดล้อมเสมือนจริงโดย การร่าง storyboard	 6 ชม.
5.การนำเสนอ วิธีการ แก้ปัญหา/ ประเด็นที่ ศึกษา	การนำเสนอเว็บไซต์แบบ บูรณาการกิจกรรมต่างๆที่ จัดขึ้นภายใต้หลักการจัด สภาพแวดล้อมเสมือนจริง	กิจกรรมเชิงรุกที่ 8 presentationpre-website 1.ผู้เรียนนำเสนอการออกแบบเว็บไซต์แบบบูรณาการ กิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นภายใต้หลักการจัดสภาพแวดล้อม เสมือนจริงให้เพื่อนร่วมชั้นและผู้สอน 2.เพื่อนร่วมชั้นและผู้สอนให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ตามหลักการการจัดการศึกษาออกสถานที่เสมือนและ แผนการเรียนรู้แบบบูรณาการ	 3 ชม.

การอภิปรายผล

1. การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน

การเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้เรียนเป็น
การเตรียมพื้นฐานให้ผู้เรียนได้มีความรู้เพียงพอสำหรับ
การเรียนรู้ในอนาคตนอกจากนั้นยังเป็นการเตรียมความพร้อม
ส่วนบุคคล สังคมและในด้านประสบการณ์ชีวิต เมื่อ
ผู้เรียนได้เรียนมาถึงในระดับที่จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

และเรียนรู้เพื่อให้บรรลุสิ่งที่มีคุณภาพโดยการสร้างแรง
จูงใจในการเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้นและการให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม
ในการเรียนการสอนอย่างมีนัยสำคัญและมีเป้าหมาย
การเตรียมความรู้พื้นฐาน เป็นการสร้างชุดของข้อเท็จ
จริงที่เป็นเนื้อหาหลักของการเรียนการสอนซึ่งมุ่งหวังให้
ผู้เรียนได้เข้าใจและจดจำ (Brooks, A. M., 2013)

2. การระบุปัญหา/ประเด็น

การฝึกให้ผู้เรียนได้ระบุประเด็นย่อยและฝึกการระบุหัวข้อเป็นการฝึกให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์และแยกประเด็นซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ใช้เหตุผลในการอธิบายหรือแสดงความคิดเห็นในหัวข้อปัญหานั้นผู้เรียนยังต้องใช้ความสามารถในการระบุประเด็นปัญหา ซึ่งเป็นความสามารถในการระบุหรือทำความเข้าใจโดยพิจารณาความหมาย ความชัดเจนของข้อมูล เพื่อกำหนดข้อสงสัยและประเด็นหลักที่ควรพิจารณาและแสวงหาคำตอบ รวมถึงความสามารถในการรวบรวมข้อมูล ที่ได้จากการคิด การพูดคุย การสังเกต ทั้งจากตนเองและผู้อื่น รวมถึงการดึงข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ทั้งนี้ผู้เรียนอาจนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่อาศัยข้อมูลจากประสบการณ์เดิมมาร่วมพิจารณาด้วย(Tan, E., and Pearce, N., 2012)

3. การค้นหาแนวคิดการแก้ปัญหาที่หรือประเด็นที่ต้องการศึกษา

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมุ่งให้ผู้เรียนค้นหาแนวคิดการแก้ปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นการจัดการกระทำกับข้อมูลข่าวสารและจัดให้ผู้เรียนสามารถสร้างความหมายได้ด้วยถ้อยคำของผู้เรียนเองหรือเมื่อผู้เรียนรวบรวมข้อมูลมาแล้วผู้เรียนจะสามารถตั้งสมมติฐานวิเคราะห์ข้อมูลแปลความหมายและสรุปผลได้โดยใช้วิธีการให้ผู้เรียนได้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับฟังความคิดของผู้อื่น รวมถึงผู้เรียนจะได้ฝึกการเก็บรวบรวม ข้อมูล การเปรียบเทียบและการใช้เหตุผลในการคัดเลือกข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และยังได้ฝึกทักษะการคิด วิเคราะห์ และการประเมิน โดยที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับ เรื่องที่นำมาแลกเปลี่ยนเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ วิจัย ทั้งนี้เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตรวจสอบ และเลือกรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลเพื่อนำไปสู่แนวทางในการแก้ปัญหา (Eraut, M., & Hirsh, W., 2010)

4. การค้นพบวิธีการแก้ปัญหาคำตอบที่ต้องการ

การค้นพบวิธีการแก้ปัญหาหรือคำตอบที่ต้องการเป็นการให้ผู้เรียนเขียนสรุปความรู้ที่ได้ โดยเฉพาะข้อมูลที่ได้จากการรับข้อมูลในหลายๆ ด้าน แล้วผ่านการวิเคราะห์ไตร่ตรอง โดยต้องอาศัยทักษะการคิดขั้นสูง เพราะมีการเชื่อมโยงความคิดกับแหล่งข้อมูลมีการโต้ตอบความคิดเห็นซึ่งถือว่าเป็นการสะท้อนความคิดอาจแสดงออกมาในลักษณะของการเขียนก็ได้หรือการทาล้างงานก็ได้ โดยผู้เรียนจะได้สร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Shu Z. Schiller, Kendall Goodrichand Pola B. Gupta., 2013, เนาวนิตย์ สงคราม, 2553)

5. การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา/ประเด็นที่ศึกษา

การนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาหรือประเด็นที่ศึกษาเป็นการให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้รับ ผู้เรียนจะได้นำความคิดรวบยอดหรือข้อสรุปใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อไปประยุกต์หรือทดลองใช้หรือเป็นการแสดงผลสำเร็จของการเรียนรู้ และเมื่อพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาหรือประเด็นที่ศึกษาที่สำคัญเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รู้จักนำไปใช้ในชีวิตจริง (Biggs, J., and Tang, C., 2011;เนาวนิตย์ สงคราม, 2555)

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก

กิจกรรมเชิงรุกที่ 1 One minute paper

One minute paper เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจที่มีเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยผู้สอนจะเป็นผู้จัดให้ผู้เรียนได้พิจารณาถึงความแตกต่างและความขัดแย้งระหว่างความคิดของตนเอง ผู้เรียนจะสามารถเห็นแนวทางวิธีการที่หลากหลายในการตีความแล้วกำหนดความคิดใหม่หรือความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนได้รับ ผู้เรียนจะได้ลงมือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างมีความหมายซึ่งจะรวมถึงปฏิริยาระหว่างความรู้ในตัวของผู้เรียนเองกับความรู้ใหม่ที่ผู้เรียนได้รับ

จนสามารถเชื่อมโยงความรู้ระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เก่าและสร้างเป็นองค์ความรู้ขึ้นมาได้และยังเป็นการทบทวนความรู้และการสะท้อนคิดอย่างทันที่ทันใด (Forbes, C., 2010)

กิจกรรมเชิงรุกที่ 2 Learning log

การเขียนสะท้อนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้เรียนสร้างเอกสารที่สะท้อนเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง โดยให้ผู้เรียนเขียนข้อความสั้นๆ เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาซึ่งอาจจะเป็นคำถามจากสิ่งที่เรียนในห้องหรือจากการอ่านการสังเกตเกี่ยวกับการทดลองที่บ้านหรือประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นการเล่าเรื่องหรือบรรยายเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียนเช่น การเขียนรายงานเกี่ยวกับการสังเกตของตนเองความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่มีต่อเรื่องที่อ่านเหตุการณ์และประสบการณ์ที่ได้รับ (Miller, L., Divall, S., and Maloney, A., 2012)

กิจกรรมเชิงรุกที่ 3 Video to stimulate discussion

การใช้ Video to stimulate discussion เป็นการใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยให้ผู้สอนได้พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจ การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และแยกประเด็นซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ความเป็นไปได้สำหรับการผสมและการจับคู่เทคโนโลยีที่แตกต่างเพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้แบบไม่มีที่สิ้นสุดเป็นการกระตุ้นและตอบสนองต่อความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียน และสามารถนำมาใช้เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ระบุประเด็นและระบุหัวข้อโดยเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ใช้เหตุผลในการอธิบายหรือแสดงความคิดในหัวข้อปัญหา ซึ่งแสดงออกซึ่งความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน นอกจากนี้ผู้เรียนยังต้องใช้ความสามารถในการรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นความสามารถในการพิจารณาข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการคิด การพูดคุย การสังเกต ทั้งจากตนเองและ

ฝึกความคิดสร้างสรรค์ในทุกๆประเด็น(Rankin, S., and Willson, R., 2012)

กิจกรรมเชิงรุกที่ 4 Focused student journal

นอกจากการเลือกให้ผู้เรียนชมคลิปวิดีโอเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนโดยผ่านกิจกรรม Video to stimulate discussion แล้ว ผู้สอนยังสามารถใช้กิจกรรมอื่นเพื่อเป็นการชี้ประเด็นให้ผู้เรียนได้ทราบข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงสภาพปัญหาเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนในเวลานั้นๆ ได้อีกเช่นกัน การใช้กิจกรรม Focused student journal เป็นการที่ผู้สอนระบุหัวข้อหลักในการเรียนแล้วให้ผู้เรียนได้เตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อนั้นๆ เพื่อนำมาอภิปรายและแลกเปลี่ยนข้อมูลจากเพื่อนร่วมชั้นหรือผู้สอน ผู้สอนสามารถที่จะพัฒนาผู้เรียนในด้านการค้นคว้าข้อมูลพื้นฐานโดยพิจารณาจากความสามารถในการเลือกเฉพาะข้อมูลของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนอีกทางหนึ่งเช่นกัน การใช้วิธีการร่วมกันสรุปปัญหาจากข้อมูลที่ผู้เรียนแต่ละคนหามาได้เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนข้อมูลจากผู้เรียนคนอื่นและการร่วมกันสรุปปัญหานี้เองที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเปิดใจรับฟังเหตุผลของผู้อื่น ผู้เรียนจะสามารถประมวลผลด้วยตัวเองถึงข้อมูลที่พวกเขาได้รับซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนความคิดรวมถึงการตัดสินใจ เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนวิเคราะห์โดยใช้เหตุและผลและส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสะท้อนเป็นการเขียนบทความที่ได้องค์ความรู้มาจากผู้เรียนเองได้ (Daniel L. D., Marsha C., William S., 2013)

กิจกรรมเชิงรุกที่ 5 Stop and Talk

กิจกรรม Stop and Talk เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ในมิติของตนเองและผู้อื่น เป็นการค้นพบข้อความรู้ด้วยตนเองและสามารถนำมาใช้กับสังคมและการเรียนรู้การทำงานกับผู้อื่นเป็นกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียน

ได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้ตั้งคำถาม และให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบ เป็นการเพิ่มความสามารถในการประยุกต์ใช้ข้อความรู้ของผู้เรียนรวมถึงผู้เรียนได้ประเมินตนเองว่ามีความรู้มาก-น้อยเพียงใดเพื่อนำไปสู่การค้นหาประเด็นที่ผู้เรียนยังมีข้อมูลไม่มากพอวิธีการคือให้ผู้เรียนได้ฟังการบรรยายจากผู้สอนแล้วจากนั้นจึงร่วมกันหาแนวคิดการแก้ปัญหาหรือค้นหาประเด็นที่ต้องการศึกษาโดยผู้สอนใช้วิธีการตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงทัศนคติหรือข้อความรู้ที่ตนเองได้รับ ซึ่งถือเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

กิจกรรมเชิงรุกที่ 6 pair share technique

Pair share technique เป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนร่วมกันหาวิธีการแก้ปัญหาหรือได้ค้นหาประเด็นที่ต้องการศึกษาโดยใช้วิธีการให้ผู้เรียนได้พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันก่อน จากนั้นผู้สอนค่อยอธิบายข้อความรู้เพิ่มเติม การพูดคุยเป็นด้านที่สำคัญของการเรียนรู้ซึ่งเกิดขึ้นบ่อยครั้งในการสร้างพัฒนาความรู้และการสร้างองค์ความรู้ การให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลและคำอธิบายที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียนโดยผ่านทางพูดคุยหรืออภิปรายเป็นวิธีการปลูกฝังวัฒนธรรมของห้องเรียนที่มีกรพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ที่มีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้รวมถึงการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลในเรื่องที่เรียนเป็นสิ่งที่ควรทำเมื่อผู้สอนอนุญาต (DuFour, R., Eaker, R., and Many, T., 2010)

กิจกรรมเชิงรุกที่ 7 Making a pre-website

เป้าหมายของการจัดกิจกรรม Making a pre-website เป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในด้านการคิด วิเคราะห์ วิจัย ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์ และให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ไปใช้ได้ ผู้เรียนจะได้ใช้ข้อมูล ข้อความรู้ที่ได้รับนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ รวมถึงสามารถแปลและสรุปผลจนเกิดเป็นคำตอบที่ต้องการได้ ทั้งนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องทราบก่อนว่าข้อมูลไหน

ที่จำเป็น ข้อมูลที่ยังขาด จากนั้นจึงค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณา ผู้เรียนจะได้รู้จักการแยกแยะ จัดกลุ่มข้อมูลรวมถึงการเรียบเรียงข้อมูลให้กลายเป็นข้อความรู้ที่ตนเองจะนำมาใช้ได้ และสามารถประมวลความรู้ที่ได้รับมาทั้งหมดและนำมาลงมือปฏิบัติให้ออกมาเป็นชิ้นงาน โดยชิ้นงานเหล่านี้เป็นการสะท้อนข้อความรู้ทั้งหมดที่ได้เรียนมาการจัดกิจกรรม Making a pre-website เป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจของผู้เรียน โดยผู้สอนได้กำหนดให้ผู้เรียนแสดงความรู้ผ่านทางการทำ storyboard (Struempler, B., Parmer, S., Graham, K., and Gregg, M., 2012)

กิจกรรมเชิงรุกที่ 8 presentation pre-website

ในกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจเดิมที่มีอยู่เกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนแล้วนำมาผนวกร่วมกับการลงมือทำชิ้นงานเพื่อสะท้อนแนวคิดของตนเอง เป็นการก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ โดยผู้เรียนจะมีบทบาทเป็นผู้ปฏิบัติและบทบาทความรู้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนจะได้ค้นพบ ได้สร้างประสบการณ์ใหม่ ได้ลงมือปฏิบัติรวมถึงได้บทวนแนวคิดของตนเอง ขณะลงมือปฏิบัติงานรวมถึงการต้องใช้ความสามารถในการสื่อสารแนวคิดของตนเองออกมาเห็นเป็นรูปธรรม (Rankin, S., and Willson, R., 2012)

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัย และผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสามารถส่งเสริมตัวแปรตามได้หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการสอนหรือรูปแบบการสอนที่นำไปใช้รวมทั้งการบูรณาการเทคโนโลยีการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นผู้สอนสามารถศึกษาเพิ่มเติมเพื่อจัดหาวิธีการที่เหมาะสมในการวิจัยต่อไป

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนควรมีความยืดหยุ่นด้านเวลาให้เหมาะสมการจัดสภาพการทดลองและความสามารถของผู้เรียน

3. ทางสถาบันหรือหน่วยงานควรมีการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีให้ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการและเปิดโอกาสให้มีการเยี่ยมอุปกรณ์ทางคอมพิวเตอร์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรในการเรียนรู้เชิงรุกกับการใช้เทคโนโลยีการศึกษา

2. พัฒนางานวิจัยจากผลการทดลองนี้ให้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนเฉพาะทาง

3. ศึกษาปัจจัยและตัวแปรอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดสร้างสรรค์และการออกแบบในด้านกราฟิกของงานเทคโนโลยีการศึกษา

รายการอ้างอิง

เนาวนิตย์ สงคราม. (2550). การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้ด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติและการเรียนรู้ร่วมกันสำหรับบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา กรณีศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาเทคโนโลยี และสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนาวนิตย์ สงคราม. (2551). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการเรียนรู้เป็นทีมแบบแตกต่างสาขาวิชา และไม่แตกต่างสาขาวิชาที่มีต่อการสร้างความรู้ที่เป็นนวัตกรรมในสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษาของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนาวนิตย์ สงคราม. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เป็นทีมและกระบวนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างนวัตกรรมของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. ทุนวิจัย คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนาวนิตย์ สงคราม. (2554). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้อย่างบูรณาการและการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการสร้างความรู้ที่เป็นนวัตกรรมสำหรับนิสิต นักศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ทุนวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เนาวนิตย์ สงคราม (2554) เอกสารคำสอนวิชา 2726306 การจัดการศึกษานอกสถานที่ (เอกสารอัดสำเนา) โครงการพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนเอกสารและตำรา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : กรุงเทพฯ

เนาวนิตย์ สงคราม. (2555). การจัดการศึกษานอกสถานที่และการจัดการเรียนนอกลานที่เสมือนเพื่อการเรียนรู้เชิงรุก. เอกสารอัดสำเนา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เนาวนิตย์ สงคราม. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อการสร้างองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนิสิต นักศึกษาคณะครุศาสตร์บัณฑิตในสถาบัน การศึกษาของรัฐ ทุนวิจัยงบประมาณแผ่นดิน ประจำปี 2555 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- วันวิสาข์ อิ่มคุ้ม (2555) การพัฒนารูปแบบการศึกษา
นอกสถานที่เสมือนด้วยฐานกิจกรรมเพื่อ
พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักเรียน
ช่วงชั้นที่ 2 วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ศิริชัย กาญจนาวาสี. (2533). สถิติประยุกต์สำหรับ
การวิจัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2552). นวัตกรรม
การศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา.
เข้าถึงได้จาก [http://bmamedia.in.th/
index.php?option=com_content&task
=view&id=275&Itemid=51](http://bmamedia.in.th/index.php?option=com_content&task=view&id=275&Itemid=51)
- ภาษาอังกฤษ**
- Biggs, John and Tang, Catherine. (2011). *Teaching
for quality learning at university*. Open
University press.
- Brooks, Abby M. (2013). Implementing Ideas to
Improve Learning: The Team-Based
Teaching Approach and the Small Group
Communication Class. *SAVE THE DATE!*,
40.
- Daniel L. Duke, Marsha Carr and William Sterrett.
(2013). *The School Improvement Planning
Handbook: Getting Focused for Turnaround
and Transition*. Rowman & Littlefield
Education: USA.
- DuFour, Rebecca, Eaker, Robert and Many,
Thomas. (2010). *Learning by doing:
A handbook for professional learning
communities at work*. Solution Tree Press.
- Eraut, Michael and Hirsh, Wendy. (2010). The
significance of workplace learning for
individuals, groups and organisations.
SKOPE.
- Forbes, Carrie. (2010). *Getting Started with Assessment:
Using the Minute Paper to Find Trends in
Student Learning*. Brick and Click Libraries.
Northwest Missouri State University.
- Lisa, Miller, Divall, Sarah and Maloney, Anna.
(2012). Using the learning log to encourage
reflective practice. *Education for primary
care: an official publication of the
Association of Course Organisers,
National Association of GP Tutors, World
Organisation of Family Doctors*, 23(1), 50.
- Rankin, Sandra and Willson, Rob. (2012). Video
media as an assessment tool in psychology.
*Compass: The Journal of Learning and
Teaching*, 3.
- Shu Z. Schiller, Kendall Goodrich and Pola B.
Gupta. (2013). Let Them Play! Active
Learning in a Virtual World. *Information
Systems Management*. Volume 30, Issue 1,
- Struempfer, B., Parmer, S., Graham, K., and Gregg,
M. (2012). Developing a Storyboard for
an iPad Nutrition App. *Journal of Nutrition
Education and Behavior*, 44(4), S36
- Tan, Elaine and Pearce, Nick. (2012). Open
education videos in the classroom:
exploring the opportunities and barriers
to the use of YouTube in teaching
introductory sociology. *Research in
Learning Technology*, 19.

การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา

A Development of an Instructional Model to Develop the Research Mind for Undergraduate Students in Educational Technology Major

วิลาวลัย โพร้ทอง*

มนตรี แย้มกสิกร, ทิพย์เกสร บุญอำไพ, พงศ์ประเสริฐ หกสุวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัยสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา โดยการวัดจิตวิสัย เป็นการวัดแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดจิตวิสัย มีกระบวนการวิจัย 3 ขั้นตอนหลัก คือ ขั้นสร้างรูปแบบการสอน (Construction) ประกอบด้วย การสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างข้อสรุปกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการร่างรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย จากนั้นตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนฯ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ขั้นนำรูปแบบการสอนไปใช้ในสถานการณ์จริง (Implementation) ผู้วิจัยดำเนินการตามแผนการทดลองแบบ One-way Repeated Measured Design ลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยกลุ่มตัวอย่างที่นำรูปแบบการสอนไปใช้เป็นนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ชั้นปีที่ 3 จำนวน 30 คน เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเป็นเนื้อหาสาระในรายวิชาการวิจัยและพัฒนาสื่อ (Media Research and Development) ดำเนินการทดลอง 1 ภาคเรียน คือ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 และขั้นประเมิน (Evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอนฯ และประเมินความพึงพอใจของนิสิตจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประเมินรูปแบบการสอนฯ พิจารณาจากแนวโน้มพัฒนาการของคะแนนจิตวิสัย และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มีชื่อเรียกว่า “MER” มาจากกระบวนการวิจัยทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เปิดใจรับ (Opening up mind) ระยะที่ 2 ซึมซับประสบการณ์ (Providing direct experience) และระยะที่ 3 สานสร้างจิตวิสัย (Research mind nurturing)
2. ค่าเฉลี่ยคะแนนของคะแนนที่เกิดขึ้นระหว่างการใช้รูปแบบการสอนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีแนวโน้มของพัฒนาการจิตวิสัยของผู้เรียนสูงขึ้น โดยพิจารณาจากผลคะแนนจากรูปแบบการสอน ระยะที่ 1 เปิดใจรับ (Opening up mind) จำนวน 4 ครั้ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

*นิสิตระดับคุษภักดิ์ สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.ประจักษ์ภาควิชาวัฒนธรรมและเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ที่ระดับ .05 และระยะที่ 3 สานสร้างจิตวิสัย (Research mind nurturing) จำนวน 2 ครั้ง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ระดับความพึงพอใจของนิสิตที่เรียนจากรูปแบบการสอนฯ พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นในระดับมากโดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.20

คำสำคัญ : รูปแบบการสอน, จิตวิสัย

Abstract

The purposed of the study was to develop an instructional model for developing research mind of educational technology undergraduate students. The research process comprised of three phases. The first phase was on constructing the instructional model; it began with content analysis of documents in order to create instructional model prototype, then validation the validity and reliability of model with 5 experts.

The second phase was implementing the developed instructional model with 3rd year undergraduate in educational technology program. The implementation was done in the second semester of the 2012, academic years.

The third phase was about evaluating the efficiency of the model and evaluation students' satisfaction. The model's efficiency evaluation was done through focus group discussion of 9 experts with the average at 4.16. Student satisfaction evaluation was done through the use of questionnaires. Results of the study, it was found that;

1. The developed model was called "MER" featuring of 3 stages of activity, stage 1; opening up mind, stage 2; providing direct experience and stage 3; research mind nurturing.

2. There is a tendency of research mind development during teaching with the "MER" model considered from the scores of stage 1 "opening up mind" with a statistical significant difference at .05 level, and also the scores of stage 3; "research mind nurturing" with a statistical significant difference at .01 level.

3. Students had high satisfaction forwards the "MER" model with the average at 4.20

Keyword : Instructional model, Research mind

ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบ

การวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนา ศาสตร์พัฒนาศักยภาพของคน และเป็นพื้นฐานรองรับ การพัฒนาคุณภาพของสังคม ความรู้ และผลผลิตจาก การวิจัยมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาบุคคลและ สังคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (สำนักงาน

คณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, แผนนำทางการวิจัย การศึกษา 2553-2562)จากผลการศึกษาการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้ในระดับบัณฑิตศึกษาที่พบว่า การเรียน การสอนระดับอุดมศึกษาโดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา ของไทย ยังไม่ได้สร้างองค์ความรู้เท่าที่ควรจำเป็นจะต้อง

เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานของการวิจัย (Research-Based Learning) ให้มากขึ้น (ไพฑูริย์ สีนลาวัฒน์, 2543 หน้า คำนำ) สอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนาระบบการเรียนรู้อันในระดับปริญญาตรีของพันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์ และคณะ ซึ่งพบว่าปัญหาการจัดการเรียนการสอนของไทย กำลังประสบปัญหาวิกฤติ เนื่องจากผู้สอนมักใช้การสอนแบบบรรยายวิธีการสอน ใช้การถ่ายทอดความรู้ไม่ถ่ายทอดความคิดเป็นทำเป็นมุ่งเน้นการท่องจำไม่สามารถปลูกฝังการรักที่จะเรียนรู้เน้นภาคทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ ขาดทักษะและเทคนิคในการผลิตและใช้อุปกรณ์การสอน ขาดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ส่วนด้านผู้เรียน พบว่า บุคลิกภาพของบัณฑิตยังบกพร่อง ในด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ความอดุทน ความอดทน และความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังพบว่าบัณฑิตในระดับปริญญาตรีขึ้นไปขาดทักษะและประสบการณ์ ในการค้นคว้าวิจัย (พันธ์ศักดิ์ พลสารัมย์ และคณะ, 2543)

รายวิชาการวิจัยและพัฒนาสื่อ (Media Research and Development) เป็นรายวิชาของหลักสูตรปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา อยู่ในหมวดวิชาเฉพาะ ประเภทวิชาเอกบังคับมีจำนวน 3 หน่วยกิต ซึ่งลักษณะของรายวิชา กล่าวถึงความหมาย กระบวนการคุณค่าของการวิจัยและพัฒนาสื่อ กระบวนการทดสอบประสิทธิภาพสื่อ แนวคิดการนิยามประสิทธิภาพสื่อ และฝึกปฏิบัติการโครงการวิจัยและพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาระดับบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2555 ซึ่งจากบันทึกผลการสอบนิสิต ระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ ประจำปีภาคเรียนฤดูร้อน ปีการศึกษา 2554 และบันทึกผลการสอนนิสิต ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2554 ในรายวิชาการวิจัยและพัฒนาสื่อ (Media Research and Development) พบว่า นิสิตสาขาเทคโนโลยีการศึกษาที่ผ่านมายังมีปัญหาเกี่ยวกับการวิจัย ทั้งนี้อาจเกิดจากการที่นิสิตไม่มีจิตวิสัย (Research mind) จึงส่งผลให้บัณฑิตสาขาเทคโนโลยีการศึกษา

ประสบปัญหาการอ่อนด้อยด้านการวิจัย ฉะนั้น การสร้างจิตวิสัยให้เกิดขึ้นในนิสิตสาขาเทคโนโลยีการศึกษา ให้เกิดเป็นความสำนึกที่ก่อให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย หรือให้มีความนึกถึง ระลึกถึง ความสามารถในการมองเห็นสิ่งต่างๆ ให้เชื่อมโยงกับการวิจัยได้ รวมทั้งความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย เห็นคุณค่าของการวิจัย ความเชื่อมั่นว่ากระบวนการค้นหาความจริงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดของการแก้ปัญหา จะทำให้นิสิตมีพัฒนาการที่ดีขึ้นในรายวิชาการวิจัยและพัฒนาสื่อได้ (บันทึกผลการสอนนิสิตระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ สาขาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีภาคเรียนฤดูร้อน, 2554)

จิตวิสัย (Research Mind) มีความสำคัญ และส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพการวิจัยเนื่องจากการพัฒนาศักยภาพการวิจัย เป็นวิธีการในการพัฒนานุเคราะห์ให้มีความรู้ ความสามารถสูงสุดในการกระบวนการวิจัย อย่างเต็มขีดความสามารถของแต่ละบุคคล ดังนั้นการพัฒนาให้บุคคลมีศักยภาพการวิจัย จึงจำเป็นต้องมี จิตวิสัย (Research Mind) เพราะการทำให้บุคคลมีศักยภาพ จำเป็นต้องมีความสำนึกที่ก่อให้เกิดเป็นลักษณะนิสัย หรือความรู้สึกทางจิตใจของบุคคลที่เกิดจากการศึกษาหาความรู้โดยใช้กระบวนการวิจัย หรือความนึกถึง ระลึกถึง ความสามารถในการมองเห็นสิ่งต่างๆ ให้เชื่อมโยงกับการวิจัยได้ รวมทั้ง ความตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย เห็นคุณค่าของการวิจัย ความเชื่อมั่นว่ากระบวนการค้นหาความจริงเป็นวิธีการที่ดีที่สุดของการแก้ปัญหา

การพัฒนาจิตวิสัย (Research Mind) หากเกิดขึ้นในนิสิต/นักศึกษาระดับปริญญาตรี โดยให้นิสิต/นักศึกษาทำวิจัยจนเกิดการพัฒนาดตนเอง ย่อมส่งผลถึงจำนวนนักวิจัยรุ่นใหม่เพิ่มขึ้นในอนาคต อันนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้ ผู้วิจัยจึงสนใจเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) ที่ให้ผู้เรียนได้คิด/ค้น/แสวงหา เรียนรู้จากการศึกษางาน

วิจัย และการวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัย แนวคิดเกี่ยวกับ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยการให้ ลงมือปฏิบัติจริงจากการทำวิจัยขนาดเล็ก และใช้แนวคิด การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) เป็นกระบวนการ ขับเคลื่อนหนุนเสริมตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น ฉะนั้น การสร้างจิตวิทย์ให้เกิดขึ้นในนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมีความสำคัญ และสอดคล้องกับภารกิจหลักของ การอุดมศึกษา

จากการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียน การสอนดังกล่าวข้างต้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตวิทย์ ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งมั่นในการพัฒนารูปแบบการสอน การพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิตปริญญาตรีให้มีประสิทธิภาพ มากที่สุด โดยมีความคาดหวังว่าเมื่อผู้เรียนได้รับการ เรียนรู้ตามรูปแบบการสอนที่สร้างขึ้นแล้ว ผู้เรียน จะเกิดทักษะในการทำวิจัยเพิ่มขึ้น มีใจรักในการวิจัย สามารถนำทักษะที่มีช่วยพัฒนาประเทศชาติ อันเป็น การเพิ่มบุคลากรทางการวิจัยของชาติให้เพิ่มขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยทั่วไป เพื่อสร้างและ พัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิต ระดับปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีการศึกษา

วัตถุประสงค์การวิจัยย่อย

1. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนา จิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยี การศึกษา
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการสอน เพื่อพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีสาขา เทคโนโลยีการศึกษา
3. เพื่อรับรองรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนา จิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยี การศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นสร้างรูปแบบการสอน (Construction) มีการดำเนินงานตามลำดับ ดังนี้

1.1 ศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบ การเรียนการสอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน องค์ประกอบเกี่ยวกับรูปแบบการสอน รูปแบบการเรียน การสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (RBL) แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัย เชิงปฏิบัติการ (Action Research) แนวคิดเกี่ยวกับการเสริม พลังอำนาจ (Empowerment) แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทย์ (Research Mind) และกระบวนการสร้างจิตวิทย์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ยก (ร่าง) รูปแบบการสอนฯ โดย ดำเนินการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสร้างข้อ สรุปรกำหนดเป็นกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีในการร่างรูปแบบ การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิทย์

1.3 ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการสอนฯ โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และประเมินความสอดคล้อง ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้อง ของรูปแบบการสอนฯ

2. ขั้นนำรูปแบบการ สอน ไป ใช้ ใน สถานการณ์จริง (Implementation) ผู้วิจัยดำเนินการ นำรูปแบบการสอนที่ปรับปรุงแก้ไขหลังการวิพากษ์ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ ไปทดลองใช้ในเบื้องต้น โดยการศึกษา นำร่อง (Pilot study) กับนิสิตที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 38 คน โดยจัดสอนตามรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้นในระยะเวลาที่ 1 เปิดใจรับ จำนวน 1 ครั้ง หลังจากนั้น นำรูปแบบการสอนต้นแบบไปใช้ในสถานการณ์จริง จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการวัดซ้ำ (Repeated

Measurement) เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงรูปแบบการสอน เป็นระยะลักษณะการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองเป็นเนื้อหาสาระในรายวิชาการ วิจัยและพัฒนาสื่อ (Media Research and Development) ดำเนินการทดลอง 1 ภาคเรียน

3. **ขั้นประเมิน (Evaluation)** ขั้นประเมินเป็นการประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอนที่สร้างขึ้น และประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อรูปแบบ การสอน ประเมินความพึงพอใจของนิสิตจากแบบสอบถาม ความพึงพอใจ และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การประเมินรูปแบบการสอน ประกอบด้วย ด้านผู้เรียนโดยพิจารณาจากคะแนนจิตวิสัยเป็นแนวโน้ม ที่สูงขึ้น และด้านรูปแบบการสอนโดยการนำผลที่ได้จากการทดลองใช้รูปแบบฯ ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ได้พิจารณาและประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ การสอน เพื่อเป็นการรับรองรูปแบบการสอนฯ ในขั้นตอน สุดท้าย

กรอบแนวคิดในการวิจัยและพัฒนา

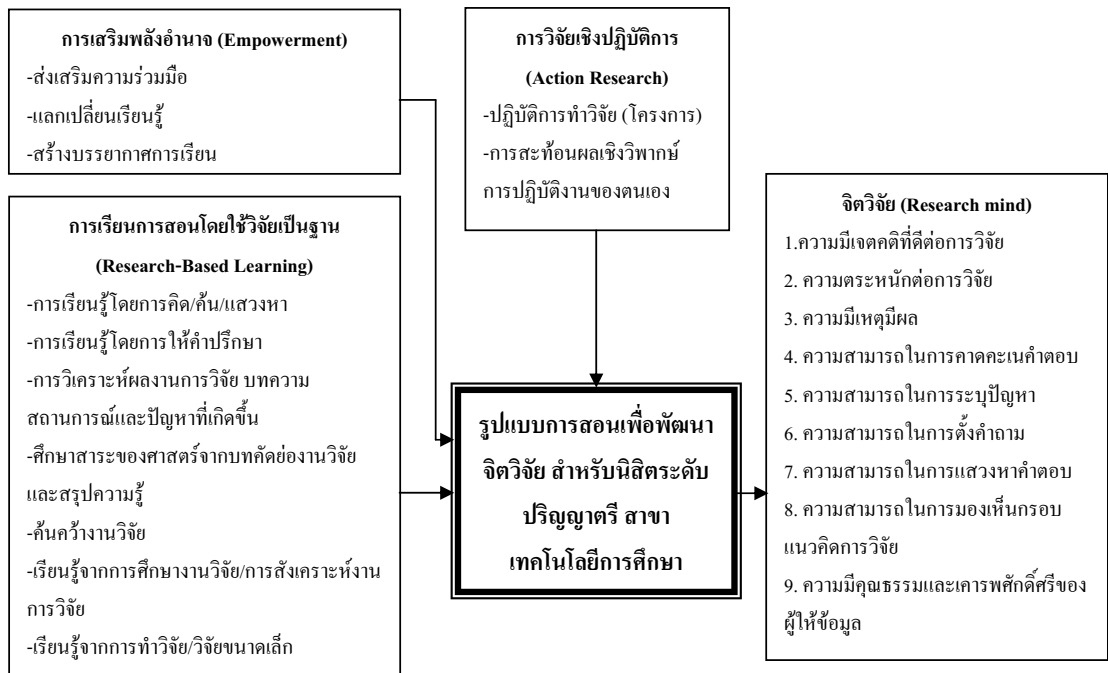
การพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดการพัฒนาแบบการสอนเพื่อ พัฒนาจิตวิสัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยใช้ วิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning) ของ นักวิชาการ ทิศนา แคมมณี (2547), ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2547) และ **ปทีป เมธาคณวุฒิ (2543)**

2. แนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ของนักวิชาการ เลวิน (Kurt Lewin. Citing Kemmis and Mc Taggart. 1990 : 8-9), อิลเลียต (Elliot. 1992 : 69-77 อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2551), เอบบัท (Ebbutt. 1985 : 164, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2551), โคเฮน และแมนเนียน (Cohen and Manion. 1980 : 184-186, อ้างถึงใน ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2551), ฟรีแมน (Freeman, 1998 อ้างถึงใน สุวิมล ว่องวานิช, 2553) และสุวิมล ว่องวานิช (2553), บลอคซ์ชาร์ตคาร์ลอสและ แรนดอล์ฟ(บลอคซ์ชาร์ตคาร์ลอสและแรนดอล์ฟ อ้างถึง ใน สัมพันธ์ ญาณสุทธิ, 2551)

3. แนวคิดการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ของนักวิชาการ สก็อต และเจฟเฟ (Scott & Jaffe, 1991), คินลอร์ (Kinlaw. 1995 : 23-25), เทรซี่ (Tracy : 1990), พรทิพย์ โกโคโยอุดม (2546), บลอคซ์ชาร์ตคาร์ ลอสและแรนดอล์ฟ

นำแนวคิดดังกล่าวมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และกำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิจย สำหรับนิสิตปริญญาตรีสาขาเทคโนโลยีการศึกษา

นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตวิจย (Research mind) หมายถึง ความตระหนักนึกของบุคคลที่มีวิถีคิดในการแก้ปัญหาหรือ ค้นหาความจริงด้วยกระบวนการวิจัย และมีความเชื่อมั่น แนวทางการค้นหาความจริงด้วยกระบวนการวิจัย แบ่งเป็น 4 ด้านหลัก 19 ข้อย่อย

ตัวชี้วัดจิตวิจย หมายถึง เกณฑ์การประเมิน ร่องรอยของผลงานจากการใช้รูปแบบการสอนเพื่อ พัฒนาจิตวิจยสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขา เทคโนโลยีการศึกษา โดยสรุปตัวชี้วัดที่เป็นตัวแทนใน การวัดจิตวิจย จำนวน 9 ด้าน ดังนี้

1. ความสามารถในการคาดคะเนคำตอบ หมายถึง พฤติกรรมการสรุปคำตอบล่วงหน้า การคาดเดา คำตอบของปัญหาล่วงหน้า โดยอาศัยความรู้ประสบการณ์ เดิมเป็นพื้นฐาน

2. ความสามารถในการระบุปัญหา หมายถึง พฤติกรรมการบอก ระบุปัญหา หรือต้นเหตุแห่งปัญหา ได้ชัดเจนถูกต้อง

3. ความสามารถในการตั้งคำถาม หมายถึง ตั้งคำถามได้ตรงประเด็น ครอบคลุม มองเห็นแนวทาง การได้มาซึ่งคำตอบ และเป็นคำถามปลายเปิด

4. ความสามารถในการแสวงหาคำตอบ หมายถึง ดำเนินการแสวงหาคำตอบของปัญหาด้วยวิธี การที่หลากหลาย การสืบเสาะหาคำตอบของปัญหา จากการรวบรวมข้อมูลต่างๆ แล้วสรุปเป็นคำตอบ และ ทดสอบว่าคำตอบหรือข้อสรุปนั้นถูกต้องหรือไม่

5. ความสามารถในการมองเห็นกรอบแนวคิด การวิจัย หมายถึง ความสามารถในการสร้างแบบ จำลองโดยอาศัยทฤษฎีเพื่อแทนความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรได้ โดยสามารถระบุตัวแปรต้นและตัวแปร ตามได้อย่างมีเหตุมีผล

<p>6. ความมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่อกระบวนการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงกระบวนการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ การศึกษาค้นคว้าที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อนำความรู้มาใช้แก้ปัญหาและเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์โดยมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนและใช้ระเบียบวิธีที่มีหลักเกณฑ์เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ที่เชื่อถือได้</p>	<p>ระยะที่ 1 เปิดใจรับ (Opening up mind) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนัก (Awareness) ขั้นที่ 2 ร่วมกันสังเกตปัญหา (Observing problem) ขั้นที่ 3 ตั้งคำถาม (Making questions)</p>
<p>7. ความตระหนักต่อการวิจัย หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกที่รับรู้คิดได้มองเห็นประโยชน์ ความสำคัญ และคุณค่าของการค้นหาความรู้ด้วยวิธีการวิจัย</p>	<p>ขั้นที่ 4 คาดคะเนคำตอบ (Predicting the answers) ขั้นที่ 5 แสวงหาคำตอบ (Researching answers)</p>
<p>8. ความมีเหตุมีผล หมายถึง พฤติกรรมการตระหนักรู้ เห็นความสำคัญและยึดมั่นในหลักเหตุผลปรารถนาที่จะใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล ยอมรับและต้องการคำอธิบายที่มีเหตุผล ไม่เชื่อเรื่องที่ขาดประจักษ์พยานที่น่าเชื่อถือ มีความสงสัยและต้องการพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงในสิ่งต่าง ๆ</p>	<p>ขั้นที่ 6 ให้ข้อมูลย้อนกลับทันที (Immediate feedback) ระยะที่ 2 ซึมซับประสบการณ์ (Providing direct experience) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ระบุปัญหา (Identify problems) ขั้นที่ 2 ตั้งวัตถุประสงค์ (Set up the objectives)</p>
<p>9. ความมีคุณธรรมและเคารพศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล หมายถึง มีคุณงามความดีที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เคารพ ให้เกียรติผู้ให้ข้อมูล และไม่นำข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลมาเปิดเผย</p>	<p>ขั้นที่ 3 คาดคะเนคำตอบ (Predict the answers) ขั้นที่ 4 เขียนกรอบความคิด (Design the conceptual framework) ขั้นที่ 5 นำเสนอเค้าโครง (Present the outline)</p>
<p>สรุปผลการวิจัย</p>	
<p>การวิจัยเรื่องนี้พบว่า ได้รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ที่มีชื่อเรียกว่า “MER” มาจากกระบวนการวิจัยทั้ง 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เปิดใจรับ (Opening up mind) ระยะที่ 2 ซึมซับประสบการณ์ (Providing direct experience) และระยะที่ 3 สานสร้างจิตวิสัย (Research mindnurturing) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้</p>	<p>ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงาน (Create media) ขั้นที่ 7 ดำเนินการทดลอง (Perform the experiments) ขั้นที่ 8 สรุปผล (Make the result) ระยะที่ 3 สานสร้างจิตวิสัย (Research mindnurturing) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ร่วมสรุปองค์ความรู้/ ประเมิน (Body of knowledge conclusion/ evaluation) ขั้นที่ 2 สร้างลักษณะนิสัย (Characterization by value)</p>
<p>1. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มี 3 ระยะ คือ</p>	

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า

2.1 รูปแบบการสอนในระยาะที่ 1 เปิดใจรับพบว่า ผลการพัฒนาจิตวิสัยของนิสิตที่เรียนจากรูปแบบการสอนในระยาะที่ 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระยาะ .05 และเมื่อดำเนินการวิเคราะห์เป็นรายคู่

พบว่า รูปแบบการสอนฯ ในระยาะที่ 1 ทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการของคะแนนสูงขึ้น จะเห็นว่าคะแนนของครั้งที่ 2 มากกว่าครั้งที่ 1 แต่ครั้งที่ 2 ไม่แตกต่างจากครั้งที่ 3 อาจเนื่องมาจากผู้เรียนมีพัฒนาการที่สูงขึ้นคงที่ ดังนั้น ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 3 จึงไม่แตกต่างกัน แสดงว่ารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัยในระยาะที่ 1 มีประสิทธิภาพ ดังตารางที่ 1 และตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนที่ได้จากรูปแบบการสอนฯในระยาะที่ 1 เปิดใจรับของนิสิตที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
รูปแบบการสอนในระยาะที่ 1 เปิดใจรับ	160.067	1	160.067	26.688	.000
ความคลาดเคลื่อน	173.933	29	5.998		

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการวัดจิตวิสัยระหว่างกิจกรรมการเรียนของนิสิตที่เรียนจากรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัยในระยาะที่ 1 เปิดใจรับ

รูปแบบการสอนในระยาะที่ 1		ความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ย (MD)	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับนัยสำคัญ (P)
ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	-3.233*	1.030	.004
	ครั้งที่ 3	-3.267*	.632	.000
ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 1	3.233*	1.030	.004
	ครั้งที่ 3	-.033	.889	.970
ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 1	3.267*	.632	.000
	ครั้งที่ 2	.033	.889	.970

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระยาะ .05

2.2 รูปแบบการสอนในระยาะที่ 2 ซึมซับที่เรียนจากรูปแบบการสอนในระยาะที่ 2 ไม่แตกต่างกัน ประสพการณ์ พบว่า ผลการพัฒนาจิตวิสัยของนิสิต ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนที่ได้จากรูปแบบการสอนฯ ในระยะที่ 2 ซึมซับ ประสบการณ์ของนิสิตที่เรียนด้วยรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ผลคะแนนจิตวิสัยในระยะที่ 2 ซึมซับ ประสบการณ์	3.200	1.00	3.200	1.561	.222
ความคลาดเคลื่อน	59.467	29.000	2.051		

2.3 รูปแบบการสอนในระยะที่ 3 สถานสร้าง
จิตวิสัย พบว่า ผลการพัฒนาจิตวิสัยของนิสิตที่เรียน
จากรูปแบบการสอนในระยะที่ 3 แตกต่างกันอย่างมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายคู่
พบว่า ขั้นตอนการระบุนำถาม การตั้งคำถาม การคาดคะเน

คำตอบ และควมมีคุณธรรมและเคารพศักดิ์ศรีของผู้ให้
ข้อมูล หลังเรียนจากรูปแบบการสอนฯ มีคะแนนสูงกว่า
ก่อนเรียน แสดงว่ารูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย
โดยภาพรวมของระยะที่ 3 มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียน
มีคะแนนจิตวิสัยสูงขึ้นดังตารางที่ 4

Paired Samples Test

		\bar{X}	SD	T	df	p (2-tailed)
ความมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัย	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.40	1.50	-1.461	29	.155
ความตระหนักต่อการวิจัย	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.43	1.22	-1.941	29	.062
ความมีเหตุมีผล	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.57	1.91	-1.628	29	.114
ความสามารถในการระบุปัญหา	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.47	1.22	-2.088	29	.046
ความสามารถในการตั้งคำถาม	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.80	1.21	-3.607	29	.001
ความสามารถในการคาดคะเนคำตอบ	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.93	1.53	-3.342	29	.002
ความสามารถในการแสวงหาคำตอบ	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.10	1.47	-.372	29	.712
ความมีคุณธรรมและเคารพศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-0.47	0.51	-5.037	29	.000
คะแนนรวม	ครั้งที่ 1-ครั้งที่ 2	-4.17	7.32	-3.117	29	.004

3. การรับรองรูปแบบการสอนฯ โดยผู้ทรง
คุณวุฒิ จำนวน 9 คนพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็น
เกี่ยวกับรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัยสำหรับนิสิต
ระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษาในภาพรวม
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย
เท่ากับ 4.16

4. ระดับความพึงพอใจของนิสิตที่เรียนจาก
รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับ
ปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า นิสิตที่เป็น

กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการสอนที่
พัฒนาขึ้นในระดับมากคือ ผลการประเมินความพึงพอใจ
จากแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี
ค่าเฉลี่ย 3.85 และผลคะแนนความพึงพอใจจากระบบ
สำรวจความคิดเห็นผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
มหาวิทยาลัยบูรพา มีค่าเฉลี่ย 4.20

5. ผลการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group
Discussion) นิสิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่า นิสิตมีความ
พึงพอใจกับรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยเฉพาะ

รูปแบบการสอนฯ ในระยะที่ 1 ทำให้ นิสิตมีเจตคติที่ดีต่อ การวิจัย และ นิสิตรู้สึกสนุกสนานในการเรียน เนื่องจาก กิจกรรมการเรียนการสอนสนุก และมีประโยชน์ ทำให้ รู้สึกชื่นชอบในการทำวิจัยมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1. รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัยสำหรับ นิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ซึ่งเป็น ระดับปริญญาตรี ด้วยการฝึกกระบวนการวิจัย การใช้ ผลการวิจัยเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการใช้การเสริมพลังอำนาจเพื่อให้ผู้เรียนรู้สึก ว่าตนเองสามารถทำได้ และเมื่อพิจารณาถึงประสิทธิภาพ ของรูปแบบการสอนในภาพรวมแล้วพบว่ารูปแบบการสอน มีประสิทธิภาพ เนื่องจากรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัย ได้พัฒนาขึ้นนี้ผ่านกระบวนการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน ทั้งทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบ ตลอดจนกระบวนการ พัฒนารูปแบบและได้ปรับปรุงแก้ไขในทุกขั้นตอน จึงทำให้รูปแบบการสอนมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่าน ดังประเด็นที่ค้นพบ ดังนี้

1.1 การจัดการเรียนการสอนในระยะที่ 1 เปิดใจรับ เพื่อเตรียมความพร้อมของผู้เรียนให้มี คุณลักษณะของนักวิจัย รวมทั้งการสร้างให้ผู้เรียนเกิด ความตระหนัก เห็นประโยชน์ เห็นคุณค่าของการวิจัย เป็นอันดับแรก นั้น โดยผู้วิจัยเน้นที่การจัดกระบวนการเรียน การสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ สนุกไป กับการเรียนรู้ มีความสุขกับการเรียน และไม่เน้นทฤษฎี มากเกินไป การที่นิสิตมีจิตวิสัยสูงขึ้นนั้น อาจเป็นเพราะ การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการใช้ผลการวิจัยในการจัด การเรียนรู้ในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การระบุปัญหา การตั้ง คำถาม การคาดคะเนคำตอบ การแสวงหาคำตอบ ซึ่ง การที่ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการวิจัยในทุกขั้นตอนนี้ ทำให้ ผู้เรียนมีจิตวิสัยเป็นแนวโน้มที่สูงขึ้น

1.2 รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย ทำให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะของนักวิจัย สอดคล้องกับ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเดิม (2546) ได้ กล่าวว่าการวิจัยเป็นการพัฒนาผู้วิจัยให้กล้าซักถาม ตั้งคำถามเป็น ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ คุณลักษณะ ดังกล่าวสอดคล้องกับผู้มีจิตวิสัยนั่นเอง นอกจากนี้ การจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นที่ประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เปิดใจรับ ระยะที่ 2 ซึมซับประสบการณ์ และระยะที่ 3 สถานสร้างจิตวิสัย รูปแบบดังกล่าวทำให้ นิสิตได้เข้าใจ กระบวนการวิจัยอย่างถ่องแท้และเป็นลำดับขั้นตอน รวมทั้งได้รับคำแนะนำจากผู้สอนและอาจารย์ที่เลี้ยง ในทุกขั้นตอนของการวิจัย และได้เรียนรู้จากการทำงาน เป็นทีม ส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตวิสัยสูงขึ้น

1.3 แนวคิดการจัดการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ที่มีฐานคิดและความเชื่อ มา จากกลุ่มทฤษฎี Constructivism ที่มีความเชื่อ ในกระบวนการสร้างความรู้ในตนของคนเรา การเรียนรู้ จากการศึกษาทำให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานการวิจัยที่ดีขึ้น ส่งผลให้มีจิตวิสัยที่สูงขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สราวุธ ชัยยง (2552) ที่ศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้ โดยใช้การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาความคิดเชิงวิทยาศาสตร์ ในรายวิชาชีววิทยาพื้นฐานสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ซึ่งผลการจัดกิจกรรมพบว่านักเรียนมีพฤติกรรม ดีขึ้นในด้านการเรียนด้านความสนใจและด้านการทำ กิจกรรมกลุ่มมีเจตคติทางบวกในระดับสูงต่อการจัดการ เรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานมีระดับความสามารถ ในการคิดเชิงวิทยาศาสตร์จากมากไปหาน้อยเรียง ตามลำดับคือการคิดสร้างสรรค์การคิดวิพากษ์วิจารณ์การคิด เชิงตรวจสอบและการคิดเชิงประเมินการคิดอย่างมีเหตุผล และการคิดวิเคราะห์ซึ่งอยู่ในระดับดีทุกด้านและความ สัมพันธ์ระหว่างคะแนนชิ้นงานกับคะแนนความคิดเชิง วิทยาศาสตร์ของนักเรียนอยู่ในระดับสูง ($R = 0.71$) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สถาพร ภูผาใจ (2553) ที่ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชา

ชีวิตวิทยาเพิ่มเติม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาชีวิตวิทยาเพิ่มเติมในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีผลการเรียนรู้ ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะพื้นฐานการวิจัย คือ มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไปและมีระดับคุณภาพของทักษะพื้นฐานการวิจัยในทุกทักษะอยู่ในระดับสูงสุด แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ในรายวิชาชีวิตวิทยาเพิ่มเติม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและนักเรียนมีการพัฒนาทักษะพื้นฐานการวิจัยที่ดีขึ้น

1.4 ขั้นตอนการระบุปัญหา สอดคล้อง

กับแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนักจิตวิทยา คือ พียาเจต์ (Piaget) ได้แก่ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) โดยกระบวนการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย การให้ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นจากสภาพแวดล้อม เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการระบุปัญหา ในระยะที่ 1 เปิดใจรับ โดยผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียน หรือผู้สอนให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งผู้เรียนจะคิดวิธีตอบสนองของการกระตุ้นที่ได้รับโดยใช้โครงสร้างทางความคิดในสมอง (Schema) ที่ตนมีอยู่ และตอบสนองต่อสิ่งเร้าตามที่ได้คิดไว้จากนั้นจะนำไปสู่กระบวนการดูดซึม (Assimilation) หรือกระบวนการปรับโครงสร้าง (Accommodation) ซึ่งเป็นกระบวนการพื้นฐานของ Constructivism ที่ทำให้เกิดการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในที่สุดซึ่งสอดคล้องกับขั้นตอนการระบุปัญหา

1.5 ขั้นตอนการแสวงหาคำตอบ เป็นทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสได้พัฒนาทักษะทางปัญญา ได้แก่ ทักษะการอ่าน จากการค้นคว้า ทักษะการเขียน ทักษะการพูด ทักษะการอภิปราย ทักษะการคิดขั้นสูง คิดไตร่ตรอง คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ทักษะทางสังคม ทักษะในการทำงานร่วมกัน การติดต่อประสานงาน การวางแผน การดำเนินการวิจัย การประเมินผลการดำเนินงาน การได้

เรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ ได้เรียนรู้วิธีการวิจัยหรือวิธีการแสวงหาความรู้และได้เรียนรู้กระบวนการ/วิธีที่ตนเองเกิดการเรียนรู้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551) นอกจากขั้นตอนการแสวงหาคำตอบจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยค้นพบประเด็นที่สำคัญคือ การอ้างอิงแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อการวิจัย จากการทดลองค้นพบว่า ผู้เรียนยังไม่ให้ความสำคัญกับการอ้างอิงแหล่งข้อมูล หรือการนำข้อมูลเอกสารที่ไม่ยืนยันถึงที่มาของข้อมูลมานำเสนอ ดังนั้น บทบาทของผู้สอนในขั้นตอนนี้จึงควรเน้นย้ำผู้เรียนให้ความสำคัญของที่มาของข้อมูลให้มาก เนื่องจากเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของนักวิจัยที่ดีต่อไปในอนาคต

1.6 การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์

โดยเฉพาะรูปแบบการวิจัยในระยะที่ 2 ชี้นำประสบการณ์ที่เน้นให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการทำวิจัย ได้ปะทะหรือสัมผัสด้วยตัวเอง ได้พบเอง กระทำเอง เนื่องจากการมีประสบการณ์ตรงจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งในเรื่องที่ประสบด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ศึกษา โดยยึดระเบียบแบบแผนของการวิจัยเป็นกรอบการเรียนรู้ มีการบูรณาการเนื้อหาและวิธีการสอนและใช้แนวการสอนที่อิงปัญหาในชีวิตและสังคม มีการจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนการสอนที่มีวิจัยเป็นฐาน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงหรือประสบการณ์ภาคปฏิบัติในเรื่องที่ศึกษา ซึ่งเชื่อว่ากระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้จะมีคุณค่าและถาวรมากกว่าเป็นเพียงการรับรู้ (Passive learning) (อมรวิทย์ นาครทรรพ, 2546) ซึ่งสอดคล้องกับ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์และทัศนีย์บุญเดิม (2537: 6) ที่กล่าวถึงหลักการของรูปแบบการสอนแบบเน้นวิจัยว่า ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดีถ้ามีประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้น (Learning by doing) และควรให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดทักษะย่อยๆ ทีละน้อยอย่างเป็นลำดับขั้นตอนจะทำให้ผู้เรียนมีความสามารถและมีความชำนาญในงานนั้นๆ การฝึกให้ผู้เรียนคุ้นเคยกับกระบวนการวิจัยหรือกระบวนการแสวงหาความรู้

ทีละน้อยอย่างเป็นลำดับขั้นตอนถึงแม้ว่าการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จากรูปแบบการวิจัยในระยษะที่ 2 จะทำให้ผู้เรียนพบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการวิจัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ผู้เรียนยังยืนยันว่าชอบการลงพื้นที่ (ลงปฏิบัติงานวิจัยในสถานศึกษา) มากกว่าการเรียนอยู่ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว

1.7 ผลการประเมินจิตวิสัยของผู้เรียนด้านความมีเจตคติที่ดีต่อการวิจัยและด้านความตระหนักต่อการวิจัย หลังจากเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกัน (ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ) อาจเนื่องมาจากผู้เรียนมีวุฒิภาวะ (Maturation) ที่มีความพร้อมในการรับรู้ว่าการวิจัยนั้นมีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ และเห็นสอดคล้องกันว่า ความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติขึ้นอยู่กับจำนวนนักวิจัยว่ามีมากน้อยเพียงไร

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบและการศึกษาผลการใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2.1 ลักษณะของผู้เรียนในสาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา พบว่า ชอบการเรียนรู้จากการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้แต่ทฤษฎีเพียงอย่างเดียว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมั่นใจได้ว่า รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิสัย สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษาที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเกิดจิตวิสัยได้จริง เนื่องจากรูปแบบการสอนเป็นการพัฒนาจิตวิสัย ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติจริง ซึ่งเหมาะกับธรรมชาติของผู้เรียนในสาขาวิชานี้

2.2 ธรรมชาติเนื้อหาของวิชาเกี่ยวกับวิจัย เป็นลักษณะเนื้อหาที่เน้นการเรียนรู้หลักการ (Principle) ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกกังวลใจในการเรียนรู้ในระยษะแรก ๆ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในระยษะที่ 1 เปิดใจรับ นอกจากจะเป็นการวางพื้นฐานด้านทฤษฎีให้กับผู้เรียนแล้ว ผู้วิจัยยังต้องลดอคติ หรือทัศนคติในแง่ลบที่มีต่อวิชาการวิจัยให้ลดลงด้วย ด้วยการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกไปกับการเรียนรู้ โดยการเสนอสถานการณ์ปัญหา หรือการให้ผู้เรียนเป็นผู้ค้นพบปัญหาด้วยตนเอง ในขั้นตอนการระบุปัญหา

2.3 ระยะเวลาในการทดลองในระยษะที่ 2 ซึ่มีข้อประสพการณ์ พบว่า เป็นช่วงระยะเวลาที่ยังน้อยเกินไป คือ จำนวน 10 สัปดาห์ ซึ่งผู้เรียนเกือบทุกกลุ่มไม่สามารถเขียนรายงานการวิจัยได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ทำให้ต้องเลื่อนระยะเวลาออกไป 2 สัปดาห์ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้เรียนบางคนกังวลใจในการเขียนรายงาน ด้วยกระบวนการเขียนที่ต้องเป็นขั้นเป็นตอน และสมเหตุสมผล รวมทั้งการให้เหตุผลในทุกขั้นตอนของการวิจัย และจากการสนทนากลุ่มเพื่อเป็นการสะท้อนความในใจของผู้เรียน ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมในชั้นเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนการสอนในระยษะที่ 1 เปิดใจรับ แต่ผู้เรียนบางกลุ่มไม่ชอบการทำวิจัย เนื่องจากต้องค้นคว้าเอกสารจำนวนมาก ทำให้ต้องใช้เวลามาก ประกอบกับผู้เรียนบางคนไม่มีทักษะการเขียน ทำให้รู้สึกกังวลใจเป็นอย่างมากซึ่งการที่ผู้เรียนบางกลุ่ม ไม่ชอบการทำวิจัย อธิบายเปรียบเทียบกับบัว 4 เหล่า คือ บัวประเภทที่ 4 บัวจมน้ำ ในที่นี้มีได้หมายความว่าผู้เรียนกลุ่มนี้ไร้สติปัญญา แต่หมายถึงไม่ว่าจะใช้วิธีการใด ก็ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนกลุ่มนี้รู้สึกชอบวิจัย หรือมีแนวโน้มที่จะเกิดจิตวิสัยขึ้นมาได้โดยผู้วิจัยต้องให้การเสริมแรงด้วยการให้กำลังใจ และให้ทดลองเขียนก่อน จากนั้นให้ความช่วยเหลือเป็นระยษะ ๆ

2.4 รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น มีจุดเด่น คือ เป็นรูปแบบการสอนที่เป็นขั้นเป็นตอน คือ เริ่มจากการให้ผู้เรียนได้เตรียมความพร้อมเรื่องทฤษฎีพื้นฐานเป็นอันดับแรกก่อน พร้อมกับการปรับลดอคติที่มีต่อคำว่า “วิจัย” ให้ลดลง จากนั้นจึงเข้าสู่ระยษะของการปฏิบัติจริง คือ การทดลองทำวิจัยจริง ๆ ซึ่งการจะทำให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเกิด หรือไม่เกิดสิ่งใด ต้องเกิดหลังจากการได้ลงปฏิบัติจริงแล้วเท่านั้น และเมื่อ

ผู้เรียนได้มีประสบการณ์แล้ว ในระยะสุดท้าย จึงเป็นการเน้นย้ำพฤติกรรมให้คงอยู่ เมื่อผู้เรียนพบเจอปัญหาจะทำให้ผู้เรียนนำกระบวนการแก้ไขปัญหานั้นๆ เป็นพื้นฐานในการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นๆ ส่วนจุดด้อยของรูปแบบการสอนฯ นี้ อาจเป็นเรื่องของระยะเวลาที่มีระยะเวลาจำกัด ความเร่งรีบในการดำเนินการในแต่ละระยะ โดยเฉพาะในระยะที่ 2 ซึ่งมีข้อประสบการณ์ อาจทำให้ผู้เรียนกังวลใจ และรูปแบบการสอนฯ นี้ยังไม่มีส่วนของการติดตาม ประเมินผล เพื่อเป็นการศึกษาผลหลังจากผู้เรียนได้เรียนจากรูปแบบการสอนฯ นี้ไปแล้วระยะหนึ่ง

2.5 ผู้เรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นทำให้ผู้เรียนมีความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และเจตคติ (Psychomotor) เพิ่มขึ้นมากกว่าเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วยพัฒนาทักษะการทำวิจัย ทักษะการติดต่อประสานงาน ช่วยพัฒนาบุคลิกภาพทางวิชาการ และการให้เหตุผลทางวิชาการมองปัญหาที่เผชิญอย่างเป็นขั้นตอน และมองเห็นแนวทางการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งในภาพรวมเห็นว่ามี ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนฯ ในระดับมาก

2.6 รูปแบบการสอนฯ ที่พัฒนาขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะเกิดจิตวิทย์ และมีความยั่งยืนจนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่ติดตัว เนื่องจากรูปแบบการสอนฯ ในระยะที่ 3 สานสร้างจิตวิทย์ จะเป็นการเน้นย้ำให้ผู้เรียนคงลักษณะของการเกิดจิตวิทย์นั้นไว้

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรนำรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา ไปใช้อย่างต่อเนื่องในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง และเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดจิตวิทย์ เพื่อเตรียมสร้างบัณฑิตนักวิจัยสู่สังคมไทย มีจิตใจที่พร้อมจะทำวิจัยอย่างต่อเนื่อง

ตลอดเวลา จนนำไปสู่นักวิจัยมืออาชีพในที่สุด

2. บทบาทของผู้สอนมีส่วนสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนควรเป็นผู้กระตุ้นความสนใจและอำนวยความสะดวก (Motivating and Facilitating) โดยจัดหาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมผู้เรียนตามเหมาะสม เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายในสังคมออนไลน์ ข้อมูลดังกล่าวมีทั้งข้อมูลที่เชื่อถือได้และข้อมูลที่ขาดความน่าเชื่อถือ

3. การปฏิบัติงานและเรียนรู้ร่วมกับครูพี่เลี้ยง ในสถานศึกษามีอุปสรรคในการดำเนินงานพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประสานงานระหว่างผู้เรียนและอาจารย์พี่เลี้ยง บางครั้งทำให้ผู้เรียนรู้สึกท้อแท้ใจเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้สอนควรให้คำปรึกษา (Mentoring) รับฟังปัญหา แนะนำผู้เรียน (Coaching) รวมทั้งหาแนวทางแก้ไขให้กับผู้เรียน ตลอดจนเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้เรียนเป็นระยะ ๆ

4. ควรมีการเพิ่มระยะของการติดตาม ประเมินผล สำหรับผู้เรียนที่ได้เรียนจากรูปแบบการสอนฯ นี้ไปแล้ว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาผลการใช้รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ที่เรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดจิตวิทย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรว่าปัจจัยตัวใดมีอิทธิพลสูงสุด

3. ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้เรียน มีส่วนสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาจิตวิทย์ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี สาขาเทคโนโลยีการศึกษา อย่างไร เช่น บุคลิกภาพ (Personality) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievements) จึงเป็นประเด็นสำคัญในการนำไปศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ทิตนา แชมมณี. (2547). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้
เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.**
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ธีรฤดี เอกะกุล. (2551). **การวิจัยปฏิบัติการ (Action
research).** อุบลราชธานี: บงส์วีส์ดีอินเตอร์กรุ๊ป.
ธีรศักดิ์ อุ่นอารมณ์เลิศ. (2548). **การพัฒนาตัวบ่งชี้
คุณลักษณะที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้
วิจัยเป็นฐานของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร :
การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับ
ที่สอง.วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร 3 (2): 184-193.**

ปทีป เมธาคุณวุฒิ. (2547). **การเรียนการสอนโดยใช้
กระบวนการวิจัยในโพซุรีย์ สิ้นลารัตน์
(บรรณาธิการ), การเรียนการสอนที่มีการวิจัย
เป็นฐาน(หน้า 21-37).** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ:
คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิพย์ ไก่โดยอุดม. (2546). **เสริมพลังอำนาจนักศึกษา
สู่บัณฑิตบูรณาการ ฉบับประสบการณ์.**
(ถ่ายสำเนา).

ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์. (2543). **รายงานการวิจัย เรื่อง
การพัฒนาระบบการเรียนรู้ในระดับ
บัณฑิตศึกษา.** กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด
อรุณการพิมพ์.

_____. (2547). **หลักการสอนแบบเน้นการวิจัย
(Research-Based Teaching) ในระดับอุดมศึกษา.**
ใน ไพฑูริย์ สิ้นลารัตน์ (บรรณาธิการ), **การเรียน
การสอนที่มีการวิจัยเป็นฐาน** หน้า 1-7.
(พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสาร
ทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และ
นท.หญิง ทิพย์รัตน์ สีเพชรเหลือง. (2543).
**รายงานการวิจัย การพัฒนาระบบการเรียนรู้
ในระดับปริญญาตรี.** กรุงเทพฯ: ทบวง
มหาวิทยาลัย.

ลัดดา ภูเกียรติ. (2552). **การสอนแบบโครงการและ
การสอนแบบใช้วิจัยเป็นฐาน: งานที่ครูประถม
ทำได้.** กรุงเทพฯ: สาระแอนดริวชั่นพริ้นติ้ง.

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และทัศนีย์ บุญเดิม. (2537).
การสอนแบบ Research Based Learning.
วารสารวิธีวิทยาการวิจัย6, (1) : 1-14.

สถาพร ภูผาใจ. (2553). **ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้
การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาชีววิทยาเพิ่มเติม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์
ศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.**

สราวุธ ชัยยง. (2552). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้
การวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาความคิดเชิง
วิทยาศาสตร์ในรายวิชาชีววิทยาพื้นฐาน
สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัย
และสถิติการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**

สุวิมล ว่องวานิช. (2553). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน.**
พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ. (2553). **แผนนำทางการวิจัย
การศึกษา 2553-2562.** กรุงเทพมหานคร:
ไอคอนพริ้นติ้ง.

สัมพันธ์ ญาณสุธี. (2551). **การพัฒนาแนวทางการมี
ส่วนร่วมในงานวิชาการของคณะกรรมการ
สถานศึกษา ชั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษานครนายกโดยวิธีการเสริม
พลังอำนาจ. ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัย
ราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.**

- Kemmis, Stephen and Robin Mc Taggart. (1990). *The action research planner*. 3rd ed. Victoria: Brown Prior Anderson National Library of Australia Cataloguing in Publication Data.
- Kinlaw, D.C. (1995). *The practice of empowerment: making the most of human competence*. USA: Gower Publishing.
- Scott, C.D., and Jaffe, D.T. (1991). *Empowerment: building a committed workforce*. California: Kogan Page.
- Tracy, D. (1990). *10 steps to empowerment: a common-sense guide to managing people*. New York: William Morrow.

การฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง

Social Skills Practice Of Autistic Students Through Power Cards Accompanied With Simulation Situations.

วุฒิชัย ใจนะภา*
กมล โพธิ์เย็น**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ก่อนและหลังการฝึกโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนออทิสติก อายุระหว่าง 12 - 16 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียนมหารณพาราม ในโครงการเรียนร่วม จำนวน 3 คน กำหนดการทดลองตามแบบแผนการวิจัยกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (Single Subject Design) รูปแบบ A-B-A ดำเนินการทดลองเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที รวม 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง แผนการจัดกิจกรรม แบบบันทึกพฤติกรรมแบบช่วงเวลา และแบบประเมินทักษะทางสังคม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ผลการวิจัยพบว่า

ทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก หลังการสอนโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลองสูงขึ้น

คำสำคัญ : ทักษะทางสังคม บัตรพลัง (Power Card) สถานการณ์จำลอง

Abstract

The purpose of this research was to compare social skills of autistic students before and after using power card accompanied with simulation situations. The participants of the study were 3 autistic students. The students, aged between 12-16 years old, were studying in Semester 2 of the academic year 2012 in the mainstreaming program of Mahannoparam School. The research method was Single Subject Design (A-B-A). The experiment lasted for 4 weeks (24 sessions, 2 sessions a day, 3 days a week). Instruments used in the research were Power Card, activity plans, interval recording and social skills evaluation forms. The data were analyzed using mean. (\bar{X})

* นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาพิเศษ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยศิลปากร
โทร. 081-5439282 E-mail keng_spe45@hotmail.com

** อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Results of the research indicated that :

The autistic students' social skills after using power cards accompanied with simulation situations were higher ($\bar{X} = 10.73$) than that of before ($\bar{X} = 3.97$)

Keyword : SOCIAL SKILLS, Power Card, SIMULATION SITUATIONS

บทนำ

ทักษะสังคม (social skills) เป็นกลุ่มของทักษะต่าง ๆ ที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันในสังคม อันได้แก่ ทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานร่วมกันเป็นทีม ฯลฯ รวมทั้งความสามารถในการเข้าใจถึงสถานการณ์ที่หลากหลายรวมทั้ง กฎ กติกาต่าง ๆ ในสังคม ความสามารถในการรู้จักผู้อื่น และการคิดคำนึงถึงคนรอบข้างอย่างเข้าใจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในทางบวกให้เกิดขึ้น ดังนั้นทักษะทางสังคมจึงเป็นทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับทุกเพศทุกวัย ทั้งวัยเด็กที่ต้องการการการพินิจ การเรียนรู้สิ่งใหม่ในชีวิต วัยรุ่นที่ต้องการการยอมรับจากเพื่อนฝูงคนรอบข้าง วัยผู้ใหญ่ที่เริ่มสร้างครอบครัวและต้องการความสำเร็จในหน้าที่การงาน จึงกล่าวได้ว่าทักษะสังคมเป็นทักษะที่จำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบเช่นเดียวกับทักษะอื่น ๆ ในชีวิตของคนเราโดยทั่วไป

เด็กออทิสติกหรือเด็กที่มีภาวะออทิสซึมเป็นเด็กที่มีความผิดปกติทางพัฒนาการในด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อความหมาย และพฤติกรรม รวมทั้งการขาดจินตนาการ โดยจะปรากฏให้เห็นได้ในระยะ 3 ปีแรกของชีวิต (ทวิศักดิ์ สิริวิรัตน์เรขา. 2549: online) เด็กออทิสติกบางคนไม่สามารถพูด ได้เลย หรือพูดแบบนกแก้วนกขุนทอง หรือบางคนพูดได้ดีแต่ไม่สนใจคนรอบข้าง แยกตัวจากกลุ่ม ไม่สามารถเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกันได้นาน มีพฤติกรรมซ้ำๆ หรือสนใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากเกินไปจนมองวัตถุที่เคลื่อนไหว หรือวัตถุที่หมุนๆ มีความล่าช้าหรือมีความผิดปกติในด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และได้พบกับคนรอบข้าง มีปฏิริยาตอบสนองต่อการรับรู้ต่อการเร้าประสาทรับความรู้สึก

ต่างจากคนปกติ เช่น กลัวนาฬิกาโบราณแต่ไม่กลัวลิงที่นำกลั้ว การวิ่งออกไปนอกถนนเพื่อดูป้ายทะเบียนรถแล้วมาจดบันทึก บางคนมีความจำดีแต่จำสิ่งที่ไม่เป็นสาระสำคัญที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ (เพ็ญแข ลิ้มศิลา. 2544: 10)

เด็กออทิสติกส่วนใหญ่ขาดทักษะทางสังคม ซึ่งเป็นปัญหามูลฐาน (ผดุง อารยะวิญญูและคณะ. 2546: 1) ส่งผลให้มีปัญหาทางสังคม มีพฤติกรรมที่แปลกๆ ซ้ำๆ เด็กออทิสติกจะไม่สามารถแสดงพฤติกรรม อารมณ์ และความรู้สึกได้เหมาะสมกับสถานการณ์ไม่รู้แบบแผนของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ไม่รู้ว่าทำไมเราต้องทักทายคน ทำไมต้องหยุดคุยกับคน ทำไมต้องแบ่งปัน เด็กออทิสติกจะไม่สามารถกระทำสิ่งเหล่านี้ได้เหมือนคนปกติ อันเนื่องมาจากความบกพร่องทางการรู้คิดเกี่ยวกับสังคม การเรียนรู้กฎ ระเบียบ แบบแผนของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (สุชีริน เย็นสวัสดิ์. 2553: 68) ดังนั้นเด็กออทิสติกจึงมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคม

ลักษณะของพฤติกรรมต่างๆ ดังกล่าวข้างต้นมักทำให้นักเรียนออทิสติกไม่เป็นที่ต้องการหรือยอมรับของเพื่อน ดังนั้น หลักสูตรสำหรับนักเรียนออทิสติกจึงไม่ควรเน้นเฉพาะกิจกรรมในชั้นเรียนหรือด้านวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนควรเน้นในเรื่องของการพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ เพื่อที่จะช่วยให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (ดารณี อุทัยรัตนกิจ. 2545: 33) การสอนให้นักเรียนออทิสติกมีความเข้าใจกฎเกณฑ์ มารยาททางสังคม และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การทำความเคารพคุณครู คุณพ่อคุณแม่ การทักทาย การกล่าวขอบคุณ ฯลฯ

จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสอนควบคู่ไปกับทักษะทางวิชาการ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการหลักสูตรสำหรับบุคคลออทิสติก พ.ศ. 2554 ที่มีจุดมุ่งหมายเน้นการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขความบกพร่องตามความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนรวมทั้งการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพตามข้อจำกัดและความแตกต่างกัน ทั้งลักษณะอาการและระดับความรุนแรงที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในพัฒนาการด้านต่างๆ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเช่นเดียวกับนักเรียนปกติทั่วไป โดยสมรรถนะของผู้เรียนในด้านทักษะทางสังคมที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสำหรับบุคคลออทิสติก จำนวน 5 สาระการเรียนรู้ คือ 1) การรับรู้การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น 2) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น 3) การปฏิบัติตนในสังคม 4) การเล่น และ 5) การปฏิบัติตามกติกาของสังคม (สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ. 2554: 10)

นักเรียนออทิสติกเมื่อเข้าไปเรียนในโรงเรียนเรียนร่วมมักจะมีปัญหาในเรื่องการปฏิบัติตามกติกาของสังคม คือ การลุกจากที่นั่งขณะที่ครูกำลังสอน การออกจากห้องเรียนโดยไม่ได้ขออนุญาต การขาดระเบียบวินัยเมื่อต้องเข้าแถวเคารพธงชาติ และการเข้าแถวตามลำดับในการซื้ออาหาร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางสังคมที่ไม่เหมาะสม ขาดความมีระเบียบวินัยของการเป็นนักเรียนที่ดี จึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดังกล่าว โดยสอนให้นักเรียนออทิสติกเกิดการเรียนรู้ในการปฏิบัติตามกติกาของสังคมในโรงเรียน มีทักษะทางด้านสังคมที่ดีสามารถแก้ปัญหาและเชื่อมโยงสู่ชีวิตจริงได้ จึงเลือกใช้วิธีการสอนโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) เป็นกิจกรรมในการฝึกทักษะเพื่อให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตามกติกาของสังคมในโรงเรียน (Gagnon, Elisa.; et al. 2004: 103-109) ซึ่งการสอนด้วยบัตรพลังเป็นการนำบุคคลหรือตัวการ์ตูนที่นักเรียนชื่นชอบมาเป็นตัวแบบในการสอน บัตรพลังมีลักษณะเป็นบัตรขนาดเล็กเท่า

นามบัตร ใช้ในการสอนนักเรียนแอสเพอร์เกอร์ ให้แสดงออกทางสังคมได้ถูกต้องเหมาะสม ภายในบัตรพลังประกอบด้วยรูปการ์ตูนที่นักเรียนชอบและข้อความประมาณ 1-3 ข้อ ที่บอกว่าการ์ตูนที่ปรากฏอยู่ในบัตรจะแสดงออกอย่างไรจึงจะเหมาะสมในทางสังคม การ์ตูนนั้นจะต้องเป็นการ์ตูนที่นักเรียนชอบมากที่สุด หากไม่ใช้การ์ตูนอาจเป็นบุคคลที่นักเรียนชอบมากที่สุด อาจเรียกได้ว่าเป็น “พระเอกในดวงใจ” หรือ Hero ของนักเรียน นอกจากนี้ใช้สอนทักษะทางสังคมแล้ว บัตรพลังอาจใช้สอนการวางตน การแสดงออก การประพடுத்தิน การใช้ภาษาและหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) ได้อีก

ในขณะเดียวกัน การสอนทักษะทางสังคมจำเป็นต้องจัดสถานการณ์เพื่อฝึกให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ในการแสดงออกทางสังคม การจัดสถานการณ์จำลองที่มีความใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง จึงใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการสอน เพราะการใช้สถานการณ์จำลองเป็นกระบวนการที่สร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียน ได้เรียนรู้สภาพความเป็นจริงเกิดความเข้าใจสถานการณ์ที่ใกล้เคียงชีวิตจริง กระบวนการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น กระบวนการสื่อสาร กระบวนการแก้ปัญหา และกระบวนการคิด ดังที่ สุวิทย์ มูลคำ (2545: 74) ให้ความหมายของการจัดรูปแบบสถานการณ์จำลองว่าเป็นกระบวนการที่ผู้สอนจัดให้ผู้เรียนเข้าไปอยู่ในสถานการณ์จำลองที่สร้างขึ้นมา ซึ่งสถานการณ์จำลองนั้นจะมีลักษณะคล้ายคลึงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งสภาพแวดล้อมและปฏิสัมพันธ์โดยการมีบทบาท ข้อมูล และกติกาไว้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดแก้ปัญหา และตัดสินใจจากสถานการณ์ที่กำลังเผชิญอยู่ ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้ข้อมูลทั้งหมดที่ได้รับปฏิบัติหน้าที่ตามสถานการณ์นั้นให้ดีที่สุด

จากความสำคัญและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง ทำการสอนทักษะทางสังคมให้กับนักเรียนออทิสติก เพื่อให้นักเรียนได้รู้จัก

การปฏิบัติตามตามกฎระเบียบทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ให้เป็นที่ยอมรับและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการฝึกทักษะทางสังคมของครูผู้สอนนักเรียนออทิสติกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ก่อนและหลังการสอนโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง

คำถามในการวิจัย

ทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก หลังการสอนโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองหรือไม่
วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นออทิสติก หรือมีภาวะออทิสซึม ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพ มีความสามารถในการเข้าใจภาษา อ่านและเขียนได้ สามารถพูดสื่อสารได้ และช่วยเหลือตนเองได้ กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียนมหารมณพาราม ในโครงการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 โรงเรียน จำนวน 3 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะทางสังคม

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ดำเนินการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นออทิสติก หรือ มีภาวะออทิสซึม ไม่มีปัญหาด้านสุขภาพ มีความสามารถในการเข้าใจภาษา อ่านและเขียนได้ สามารถพูดสื่อสารได้และช่วยเหลือตนเองได้ กำลังศึกษาอยู่ใน

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 ของโรงเรียนมหารมณพาราม ในโครงการเรียนร่วม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 1 โรงเรียน จำนวน 3 คน

3.2 กำหนดการทดลองตามแบบแผนการวิจัยกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (Single Subject Design) เป็นแบบ A-B-A Design

3.3 เลือกผู้สังเกต โดยผู้สอนและผู้สังเกต ทำความเข้าใจจุดมุ่งหมายของการวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะและแบบสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินความสามารถทักษะทางสังคม เพื่อให้เข้าใจตรงกันและใช้ได้ถูกต้อง

3.4 ดำเนินการสอนตามที่กำหนดตามแบบแผนการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะเส้นฐาน (A1) สังเกตความสามารถทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีภาวะออทิสซึมเมื่อยังไม่มีฝึกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา โดยบันทึกทุกวันเป็นเวลา 1 สัปดาห์ติดต่อกัน

ระยะที่ 2 ระยะทดลอง (B) การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกทักษะทางสังคมโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง กำหนดการฝึกทีละทักษะใช้เวลาในการฝึกทีละละ 1 สัปดาห์ๆ ละ 3 วัน ในวันจันทร์ พุธ ศุกร์ วันละ 2 ครั้ง เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ เป็นจำนวน 24 ครั้ง และบันทึกผลลงในแบบสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินความสามารถทักษะทางสังคม ในการปฏิบัติตามกติกาของสังคมของแต่ละสถานการณ์ทุกครั้งฝึก ตารางการฝึกทักษะทางสังคม ในการปฏิบัติตามกติกาของสังคม

ระยะที่ 3 ระยะติดตามผล (A2) ผู้วิจัยติดตามโดยการสังเกต ใน 1 สัปดาห์ต่อมา พร้อมกับจับบันทึกผลลงในแบบสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินความสามารถทักษะทางสังคม ในการปฏิบัติตามกติกาของสังคมของแต่ละสถานการณ์ เป็นระยะเวลา 5 วัน

3.5 นำข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมและแบบประเมินความสามารถทักษะทางสังคม ในการปฏิบัติตามกติกาของสังคมของแต่ละสถานการณ์ของนักเรียนที่มีภาวะออทิสซึมแต่ละคนมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 บัตรพลัง (Power Card) โดยใช้ตัวการ์ตูนหรือบุคคลที่เด็กชื่นชอบเป็นตัวเอกของเรื่อง โดย Hero ของเด็กแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันไปตามความชอบ และความสนใจของเด็กแต่ละคนตรงกับเรื่องที่ต้องการฝึก จัดทำเป็นแผ่นบัตร มีขนาดประมาณ 9x6 เซนติเมตร จำนวน 4 เรื่องได้แก่ การไม่ลุกจากที่ขณะที่ครูกำลังสอน การขออนุญาตออกจากห้องเรียน การเข้าแถวเคารพธงชาติ การเข้าแถวซื้ออาหาร

4.2 แผนการจัดกิจกรรม การฝึกทักษะ

ตาราง 1 แสดงค่าคะแนนเฉลี่ยของการฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อน และหลังการฝึกโดยใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง

คนที่	การไม่ลุกออกจากที่นั่งขณะที่ครูกำลังสอน				การขออนุญาตออกนอกห้องเรียน				การเข้าแถวเคารพธงชาติ				การเข้าแถวซื้ออาหาร			
	A1	การแปลผล	A2	การแปลผล	A1	การแปลผล	A2	การแปลผล	A1	การแปลผล	A2	การแปลผล	A1	การแปลผล	A2	การแปลผล
1	2.6	พอใช้	8.2	ดีมาก	3.2	พอใช้	11.0	ดีมาก	3.0	พอใช้	11.8	ดีมาก	2.6	พอใช้	11.6	ดีมาก
2	1.6	พอใช้	8.4	ดีมาก	5.6	ปานกลาง	10.4	ดีมาก	4.6	พอใช้	11.6	ดีมาก	4.8	พอใช้	11.8	ดีมาก
3	2.2	พอใช้	8.8	ดีมาก	7.0	ปานกลาง	11.6	ดีมาก	4.8	ปานกลาง	11.6	ดีมาก	5.6	ปานกลาง	12.0	ดีมาก

จากตาราง 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยของผลการฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ระยะเส้นฐาน (A_1) และระยะติดตามผล (A_2) โดยการใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง ของนักเรียนจำนวน 3 คน ในทักษะทั้ง 4 ด้าน เป็นดังนี้ พฤติกรรมการไม่ลุกจากที่นั่งขณะที่ครูกำลังสอน ระยะติดตามผล (A_2) มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 8.2, 8.4 และ 8.8 ตามลำดับ ซึ่งสูงขึ้นจากระยะเส้นฐาน (A_1) ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.6, 1.6 และ 2.2 ตามลำดับ ส่วนทักษะการขออนุญาตออกนอกห้องเรียน ระยะติดตามผล (A_2) มีค่าคะแนน

ทางสังคมของนักเรียนออทิสติกชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้ บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง จำนวน 4 แผน ใช้เวลา ในการจัดกิจกรรมแต่ละ 50 นาที

4.3 แบบบันทึกพฤติกรรมแบบช่วงเวลา

และแบบประเมินความสามารถทักษะทางสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

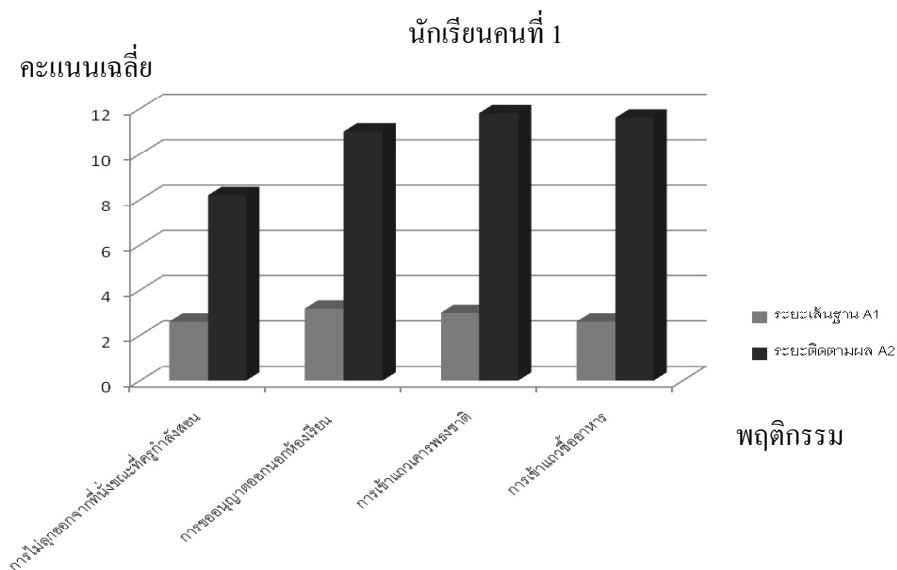
เปรียบเทียบทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean)

ผลการวิจัย

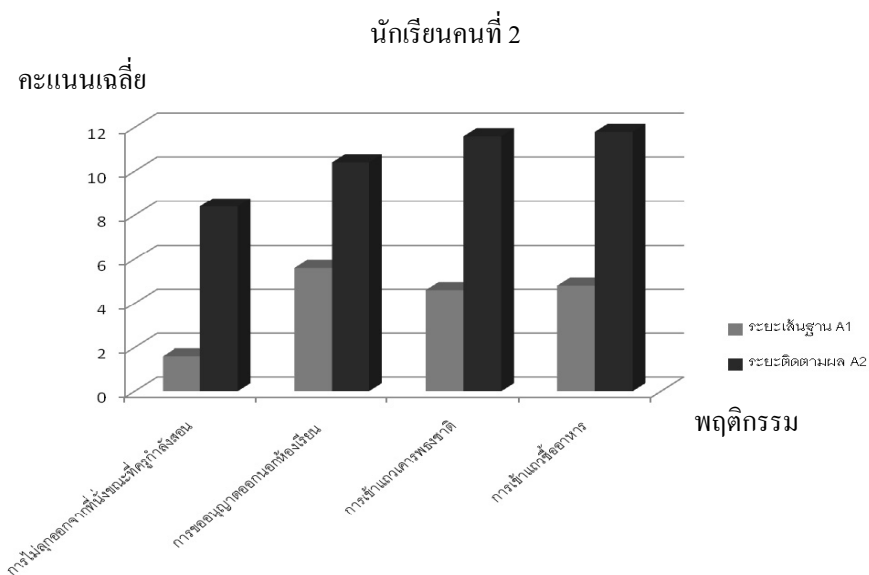
ทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการสอนโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลองสูงขึ้น

เฉลี่ยเท่ากับ 11.0, 10.4 และ 11.6 ตามลำดับ ซึ่งสูงขึ้นกว่าระยะเส้นฐาน (A_1) ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.2, 5.6 และ 7.0 ตามลำดับ และทักษะการเข้าแถวเคารพธงชาติ ระยะติดตามผล (A_2) มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.8, 11.6 และ 11.6 ตามลำดับ ซึ่งสูงขึ้นกว่าระยะเส้นฐาน (A_1) ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.0, 4.6 และ 4.8 ตามลำดับ ในขณะที่ทักษะการเข้าแถวซื้ออาหาร ระยะติดตามผล (A_2) มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 11.6, 11.8 และ 12.0 ตามลำดับ ซึ่งสูงขึ้นกว่าระยะเส้นฐาน (A_1) ที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.6, 4.8 และ 5.6 ตามลำดับ

กราฟแสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของผลการฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนระยะเส้นฐาน (A_1) และระยะติดตามผล (A_2) โดยการใช้บัตรพลังร่วมกับสถานการณ์จำลอง

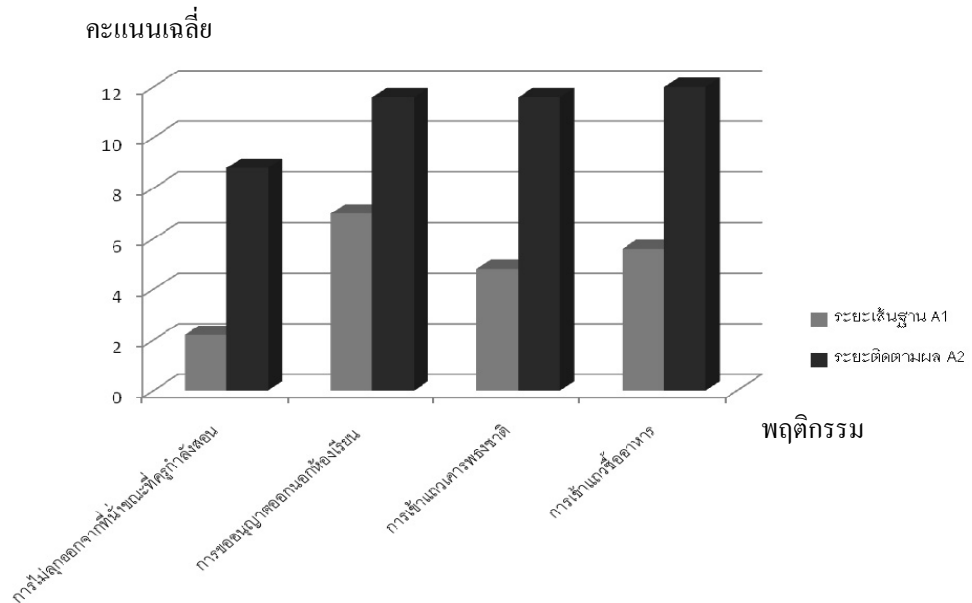


จากภาพประกอบ นักเรียนคนที่ 1 มีทักษะทางสังคมได้แก่ การไม่ลุกจากที่นั่งขณะที่ครูกำลังสอน การขออนุญาตออกนอกห้องเรียน ทักษะการเข้าแถวจราจร และ การเข้าแถวซื้ออาหาร สูงขึ้นเป็นคะแนนเฉลี่ย 8.20 11.00 11.80 และ 11.60 คะแนน ตามลำดับ



จากภาพประกอบ นักเรียนคนที่ 2 มีทักษะทางสังคมได้แก่ การไม่ลุกจากที่นั่งขณะที่ครูกำลังสอน การขออนุญาตออกนอกห้องเรียน ทักษะการเข้าแถวเคารพธงชาติ และการเข้าแถวซื้ออาหาร สูงขึ้นเป็นคะแนนเฉลี่ย 8.40 10.40 11.60 และ 11.80 คะแนน ตามลำดับ

นักเรียนคนที่ 3



จากภาพประกอบ นักเรียนคนที่ 3 มีทักษะทางสังคมได้แก่ การไม่ลุกจากที่นั่งขณะที่ครูกำลังสอน การขออนุญาตออกนอกห้องเรียน ทักษะการเข้าแถวเคารพธงชาติ และการเข้าแถวซื้ออาหาร สูงขึ้นเป็นคะแนนเฉลี่ย 8.80 11.60 11.60 และ 12.00 คะแนนตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

ทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก หลังการสอนโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลองสูงขึ้น ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้

อภิปรายผล

จากการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นมัธยม

ศึกษาตอนต้นก่อน และหลังการฝึกโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง ผลการวิจัยพบว่า ทักษะทางสังคม ของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการฝึกสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึก โดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการฝึกโดยใช้บัตรพลัง (Power Card) ร่วมกับสถานการณ์จำลองสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการใช้บัตรพลัง (Power Card) สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญต่อการชักจูง กระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมตามที่ผู้วิจัยได้วางเป้าหมายไว้ในการฝึกทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก และผู้วิจัยได้นำบัตรพลัง (Power Card) มาเป็นต้นแบบเพื่อชักจูง และกระตุ้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม พฤติกรรมในสถานการณ์ ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นทางสังคมด้วยการฝึกอย่างละเอียด และเป็นลำดับ

ขั้นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งก่อนการจัดทำ บัตรพลัง (Power Card) ผู้วิจัยได้สำรวจพระเอกในดวงใจของนักเรียนแต่ละคนว่าชื่นชอบบุคคลใดมากที่สุดเพื่อจะนำมาเป็นต้นแบบสำคัญในบัตรพลัง (Power Card) และได้ดำเนินการวิเคราะห์พฤติกรรมของแต่ละทักษะทางสังคม โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์งาน (Task Analysis) มาสร้างเป็นข้อความที่ชี้แจงให้เกิดการกระทำพฤติกรรมตามข้อตกลงในรายละเอียดของพฤติกรรมที่ผู้วิจัยคาดหวังในแต่ละทักษะ อย่างชัดเจน และในขณะเดียวกันผู้วิจัยก็ได้สร้างสถานการณ์จำลองโดยเป็นการจัดประสบการณ์ตรงที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันตามทักษะทางสังคมที่ได้กำหนดไว้ทั้งหมดใน 4 ทักษะของการวิจัยในครั้งนี้มาใช้ในการฝึกทักษะทางสังคมในครั้งนี้ด้วย ซึ่งสถานการณ์จำลองนั้นจะเป็นการจำลองสถานการณ์เสมือนจริงที่นักเรียนจะต้องเผชิญอยู่ในชีวิตประจำวันในขณะที่ต้องดำเนินชีวิตอยู่ในโรงเรียนทุกวัน อันได้แก่ การนั่งอยู่ในห้องเรียนขณะที่ครูกำลังสอน การเข้าแถวเคารพธงชาติในตอนเช้า และการเข้าแถวซื้ออาหารในตอนกลางวัน ซึ่งการสร้างสถานการณ์จำลองดังกล่าวจะเป็นการช่วยส่งเสริมประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนและเอื้อต่อการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบที่พระเอกในดวงใจที่อยู่ในบัตรพลังของการฝึกพฤติกรรมในแต่ละทักษะที่ผู้วิจัยได้นำเสนอให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ในครั้งแรกของการฝึกก่อนหน้านี้แล้ว ดังนั้นเมื่อนักเรียนได้มีโอกาสได้แสดงพฤติกรรมหรือฝึกปฏิบัติตามสถานการณ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดขึ้นควบคู่กันไป จึงทำให้นักเรียนมีทักษะทางสังคมสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึกในขณะเดียวกันการที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึกทักษะทางสังคม ทั้ง 4 ทักษะดังกล่าว ในลักษณะของการทำซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง ซึ่งจะเห็นได้จาก แผนการจัดกิจกรรมในแต่ละทักษะ แผนละ 1 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 2 ครั้ง ครั้งละ 50 นาที ซึ่งช่วงระยะเวลาดังกล่าวน่าจะช่วยให้เด็กนักเรียนเกิดการเรียนรู้ทักษะทางสังคมแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี จึงส่งผลให้ทักษะทางสังคมของ

นักเรียนออทิสติกหลังฝึกสูงขึ้นกว่าก่อนการฝึก ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอลิซ่า และคณะ (Elisa.; et al. 2004: Abstract) ได้ศึกษา ถึงประสิทธิผลของบัตรพลัง (Power Card) ในการเพิ่มทักษะทางสังคมที่เหมาะสมในสนามเด็กเล่น พบว่า โอเวน (Owen) นักเรียนออทิสติกสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดของเวลาที่ใช้ในการเล่นได้ดีมาก อีกทั้งยังมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นขณะเล่นได้เป็นอย่างดีอีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถสื่อสารกับเพื่อนร่วมชั้นของเขาได้ดียิ่งขึ้น และยังสามารถสื่อสารกับงานวิจัยที่สเปนเซอร์และคณะ (Spencer.; et al. 2008: 2-3) ได้ดำเนินการวิจัยเชิงทดลองใช้บัตรพลัง (Power Card) เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก ผลการทดลองพบว่านักเรียนออทิสติกมีทักษะทางสังคม คือ สามารถเล่นกับเพื่อนในสนามเด็กเล่นได้นานขึ้น และผลการวิจัยยังพบอีกว่าลักษณะเด่นของนักเรียนออทิสติกนั้นจะเรียนรู้ได้ดีโดยผ่านการมองเห็น การรับรู้ทางสายตา (Visual Perception) เป็นกระบวนการของสมองในการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับจากสายตาซึ่งเป็นลักษณะเด่นของนักเรียนออทิสติก ที่สามารถรับรู้ความคิด ความจำ ความเข้าใจสิ่งต่างๆ ในความสัมพันธ์กับภาพโดยการมอง (Visuospatial Relationships) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับสุรัสวดี ว่องไว (2553: 69) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมในการซื้อและรับประทานอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีภาวะออทิสติก จากการสอนตรงร่วมกับการใช้บัตรพลัง (Power Card) ผลการทดลองพบว่า พฤติกรรมในการซื้ออาหารและการรับประทานอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีภาวะ ออทิสติกหลังการสอนตรงร่วมกับการใช้บัตรพลังสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การฝึกทักษะทางสังคมเพื่อเป็นการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และการจัดการกับพฤติกรรมที่

เป็นปัญหาของนักเรียนออทิสติก ครูผู้สอนจำเป็นจะต้องใช้เทคนิคบัตรพลัง (Power card) ควบคู่ไปกับการสร้างสถานการณ์จำลอง เนื่องจากนักเรียนจะได้เห็นแบบอย่างการแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของพระเอกในดวงใจจากบัตรพลัง (Power card) แต่ในขณะที่เดียวกันครูก็ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรมดังกล่าวผ่านประสบการณ์ตรงที่ครูได้สร้างขึ้นจากสถานการณ์จำลองควบคู่กันไป

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลครูที่ทำหน้าที่เป็นครูผู้สอนในสาขาการศึกษาพิเศษ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้บัตรพลัง (Power card) ให้แก่ครูการศึกษาพิเศษอย่างทั่วถึง เพื่อครูผู้สอนเหล่านั้นจะได้มีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กพิเศษได้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำการใช้บัตรพลัง (Power card) ร่วมกับสถานการณ์จำลอง กับนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษในกลุ่มอื่น ๆ เช่น เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับพอเรียนได้

เอกสารอ้างอิง

- การศึกษาวັນนี้. (2551). "ทักษะทางสังคม" ใครว่าไม่สำคัญ. เข้าถึงเมื่อ 20 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.kriengsak.com/node/1646>.
- ดารณี อุทัยรัตนกิจ. (2545). "การจัดการเรียนรวมสำหรับเด็กออทิสติก" ในเอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการเรื่อง ครู หมอ พ่อ แม่: มติการพัฒนาศักยภาพของบุคคล. หน้า 29 – 41. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา. (2549). เด็กพิเศษรู้ก่อนเกิดได้อย่างไร. เข้าถึงเมื่อ 20 กรกฎาคม. เข้าถึงได้จาก <http://www.happyhomeclinic.com/08-specialchildscreen.htm>.

ผดุง อารยะวิญญู; และคณะ. (2546). **วิธีการสอนเด็กออทิสติก**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษาพิเศษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

_____. (2551). **บัตรพลัง (Power Card)**. กรุงเทพฯ: เจ.เอ็น.ที.

เพ็ญแข ลิ้มศิลา. (2544). **ปัญหาภาษาและการพูดในเด็กออทิสติกเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับออทิสซึม**. สมุทรปราการ : แสงงามการพิมพ์

สมพร หวานเสร็จ. (2552). **การพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกโดยใช้สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมองเห็น**. ขอนแก่น : คลังนานาวิทยา.

สุชีริน เย็นสวัสดิ์. (2553). "เปิดโลกออทิสติก ครั้งที่ 4" ศูนย์วิจัยออทิสติก มหาวิทยาลัยขอนแก่น เอกสารประกอบในการบรรยาย ณ โรงแรมโสมพะ จังหวัดขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

สุรัสวดี ว่องไว. (2553). **การศึกษาพฤติกรรมในการซื้อและรับประทานอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีภาวะออทิสติกจากการสอนตรงร่วมกับการใช้บัตรพลัง (Power Card)**. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

สุวิทย์ และอรทัย มูลคำ. (2545). **21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุขสม สิวะอมรรัตน์. (2552). **ผลของการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อความสามารถในการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดเลียบราษฎร์บำรุง เขตบางซื่อ กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สำนักบริหารการศึกษาศึกษาพิเศษ กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). รายงานการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานโครงการโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วม ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำหรับบุคคลออทิสติก ปีงบประมาณ 2553. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว.
- อริสา ไสค์คำภา. (2551). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นิทานอีสปประกอบการใช้สถานการณ์จำลอง. ปรินญานินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อาพร ตีรื้อน. (2550). ผลของการใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีการรับรู้ผ่านการมองในการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก. ขอนแก่นฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Gagnon, Elisa.; et al. (2004). Using The Power Card Strategy to Teach Sportsmanship to a Child with Autism. Focus on Autism and Other Development Disability. (18): 103– 10.
- Spencer, V. G., Simpson, C. G., Day, M., & Buster, E. (2008). Using the power card strategy to teach social skills to a child with autism. TEACHING Exceptional Children Plus, 5(1) Article 2. Retrieved [date] from <http://escholarship.bc.edu/education/tecpplus/vol5/iss1/art2>

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อ พัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริม การตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย

Development of Training Course for Students Teacher to Develop the Ability
to Enhance the Experiences of Self Awareness for Kindergarten Children.

พิจิตรา ทีสุกะ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย การวิจัยจำแนกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็น โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการตรวจสอบยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การนิยามมโนทัศน์สำคัญ กิจกรรมการฝึกอบรม และเครื่องมือประเมินที่ใช้ในการฝึกอบรม การศึกษานำร่องเพื่อปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมและมีความเป็นไปได้ก่อนนำหลักสูตรฝึกอบรมไปใช้ ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมด้วยแบบแผนการวิจัยเชิงทดลองขั้นพื้นฐาน (pre-experimental research) กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย กลุ่มแรกเป็นนักศึกษาวิชาชีพครู จำนวน 40 คน เป็นนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อน-หลัง (one-group pretest-posttest design) ส่วนกลุ่มที่สองเป็นเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 3-4 ปี เป็นเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กที่นักศึกษาวิชาชีพครูปฏิบัติงานอยู่ รูปแบบการศึกษาพัฒนาการทดลองกลุ่มเดียว (the one-group time-series design research) ระยะที่ 4 การประเมินหลักสูตร โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) แบบ dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบทดสอบความรู้แบบประเมินความสามารถการเขียนแผนและจัดประสบการณ์ และแบบสอบถามความคิดเห็นนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม และแบบประเมินการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. นักศึกษาวิชาชีพครูมีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง
2. หลักสูตรฝึกอบรมประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรม เนื้อหาสาระ และประสบการณ์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การประเมินการเรียนรู้ และประเมินผลหลักสูตร
3. ความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูหลังได้รับการฝึกอบรมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. ความสามารถในการเขียนการจัดประสบการณ์ที่สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาหลักสูตรและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

ของนักศึกษาวิชาชีพครูอยู่ในระดับมาก

5. พัฒนาการการจัดประสบการณ์ที่สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง ของนักศึกษาวิชาชีพครูอยู่ในระดับมาก

6. ความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์ที่สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู, การตระหนักรู้ในตนเอง

Abstract

This research aims to develop training course for students teacher to develop the ability that enhance the experiences of self awareness for kindergarten children. The study was divided into four phases. Phase 1 included a study and analysis on relevant needs. Data were gathered from documents and related research which were checked for appropriateness and consistency by experts. Phase 2 comprised curriculum design and development to define the concept, activities, and curriculum assessment tools. A pilot study was conducted to improve appropriateness and possibilities before implementation of the curriculum. Phase 3 was a trial course in a form of pre-experimental research, using two groups of samples : The first group consisted of 40 education students majoring in Early Childhood Education in the second semester of 2012, using the one-group pretest-posttest design research format; the second group comprised 160 kindergarten children aged between 3–4 years old studying at Child Development Center, where the education students worked, using the one-group time-series design research format. Phase 4 was an assessment process by analyzing quantitative data using percentage, mean, standard deviation, dependent t-test, and qualitative content analysis. The research tools used in this study included 1. assessment tools, i.e., assessment of knowledge, evaluation of lesson plan writing, evaluation of experience provision, and questionnaires for opinions of education students towards the curriculum, and 2. assessment tools for kindergarten children development.

The results of the study were as follows :

1. Education students played an important role in supervising and monitoring the results from the training courses.
2. Training materials in the training course included principles and rationales, curriculum objectives, contents and learning experiences, teaching and learning activities, learning media, and evaluations and assessments of learning.
3. The results of the training curriculum showed that the knowledge of the students teacher gained after the training of a statistical significance level of .01.
4. There is a significantly high level of writing on experiences that enhance self awareness of teacher profession students.

5. The study shows a high level of arranging experiences that enhance self awareness of teacher profession students.

6. The opinions reviewed by teacher profession students toward the training course for teacher profession students to develop the arrangement of experiences that enhance self awareness for elementary children are at a high level.

Keyword : Development of Training Course for Students Teacher, Self Awareness

บทนำ

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษา เพื่อวางรากฐานชีวิตของเด็กไทยให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีพัฒนาการสมวัยอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา บนรากฐานความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยใช้กิจกรรมการกระตุ้นและส่งเสริมพัฒนาการของสมองอย่างเต็มที่ รวมทั้งเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะเรียนรู้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับที่สูงขึ้น อันจะนำไปสู่ความเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของประเทศต่อไป การศึกษาปฐมวัยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานการอบรมเรียนรู้และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และการพัฒนาการของเด็กแต่ละบุคคล ภายใต้บริบททางวัฒนธรรม อารยธรรม และวิถีชีวิต ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550 : 9)

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาการศึกษาปฐมวัย มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ การเรียนรู้ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่ทำให้เด็กได้รับรู้ มีทักษะปฏิบัติและเห็นในสิ่งต่างๆ ที่ครูต้องการให้รู้โดยจัดให้สอดคล้องกับลักษณะความใคร่รู้ ใคร่เรียนของเด็ก ได้สร้างเสริมประสบการณ์สัมพันธ์กับผู้อื่นและสร้างเสริมกิจกรรม เปิดโอกาสให้เด็กมีความชัดเจนในความรู้อันและทักษะที่ต้องการพัฒนา ลักษณะของการจัดประสบการณ์จะอยู่ในรูปกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งกำหนดตามหน่วยประสบการณ์ที่สอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก แต่ละหน่วยจะจัดประสบการณ์

จะครอบคลุมสาระตามหลักสูตร และจะประกอบด้วยกิจกรรมมากน้อยต่างกัน และที่สำคัญในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมต้องสามารถสร้างการเรียนรู้ได้จริงตามจุดประสงค์ที่ต้องการ การจัดประสบการณ์จึงเป็นแกนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (Seefeldt and Babour, 1994 : 197-200, Wakefield, 1999 : 200 Morrison.2000:97) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยจะไม่เจาะจงไปที่เนื้อหาวิชาแต่ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผ่านการบูรณาการผ่านการกระทำหรือการเล่น เป็นประสบการณ์ตรงที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเสริมพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและมีวุฒิภาวะ (กระทรวง ศึกษาธิการ, 2552 : 50 Rosser, 1998 : 20) ในทำนองเดียวกันหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรักความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม (กรมวิชาการ, 2546 : 1)

การศึกษาปฐมวัยนั้นต้องปลูกฝังและมุ่งเน้นให้เด็กมีคุณลักษณะที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีในสังคม การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่นก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ด้วยการจัดประสบการณ์การสอนให้ผู้เรียนรู้ว่าคนเรามีความแตกต่างกัน ในขณะที่เดียวกันก็สอนให้ตระหนักว่าคนเรามีความคล้ายคลึงกันและต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน

ซึ่งมีหลักการว่า “การที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจผู้อื่น ก็จำเป็นต้องรู้จักตนเองก่อน” การปลูกฝังให้ผู้เรียนที่เป็นเด็กมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นตั้งแต่อยู่ในวัยเรียนจะมีผลต่อพฤติกรรมของเด็กไปตลอดชีวิต โดยสรุปแล้ว เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับความคิดเห็นและทัศนคติของส่วนรวมอย่างที่ยอมรับกัน เพราะจะช่วยให้เด็กเข้าใจคนที่มีความคิดต่างกัน ซึ่งการมีชีวิตอยู่ในสังคมนั้นสิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึงคือการสนับสนุนให้เด็ก สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถและเห็นคุณค่าของตนเอง ทางด้านการตระหนักรู้ด้านอารมณ์ตนเอง ทางด้านการประเมินตนเอง ได้อย่างถูกต้อง ทางด้านความมั่นใจในตนเอง ฉะนั้นเด็กทุกคน สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตในสังคมทั้งปัจจุบันและอนาคต

การตระหนักรู้ในตนเอง เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่บุคคลจะต้องทำความเข้าใจและหาคำตอบว่าตรงส่วนไหนในความเป็นตนเองที่ยังไม่ตระหนัก ทั้งนี้ การตระหนักรู้ในตนเองจะทำให้บุคคลเข้าใจตนเอง และทำให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับการศึกษาของนันทนา ธรรมบุศย์ (2540) ที่พบว่า การเข้าใจตนเอง และการยอมรับในตนเองเป็นสิ่งสำคัญมากในการพัฒนาตนเองที่ไม่รู้จักตนเองย่อมไม่อาจทราบได้ว่า ตนคือใคร ตนมีข้อดีข้อบกพร่องอย่างไร ตนมีบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางไม่ให้บุคคลก้าวไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความสำเร็จของชีวิต ตรงกันข้ามกับผู้ที่รู้จักภาพของตนเองอย่างแท้จริง ย่อมสามารถกำหนดแนวทางของชีวิตให้อยู่ในทิศทางซึ่งมีความหมายตามที่ต้องการได้ นอกจากนี้การรู้จักตนเองยังช่วยให้บุคคลมองเห็นข้อบกพร่อง หรือจุดอ่อนของตนเองโดยเฉพาะถ้าบุคคลนั้นเป็นคนที่มีการยอมรับในตนเองด้วยแล้ว ก็จะมีความเต็มใจมากยิ่งขึ้นที่จะปรับปรุงตนให้มีความเจริญงอกงามในทุกด้าน อีกทั้งสามารถช่วยให้บุคคลเรียนรู้ตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (เจียม ศรีทอง, 2540)

สามารถจัดการกับสิ่งต่าง ๆ และวางเป้าหมายในชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

การให้บุคคลมีพฤติกรรมในทิศทางที่พึงปรารถนา จำเป็นที่จะต้องให้บุคคลเกิดตระหนักรู้ตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม และการที่บุคคลจะมีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองได้นั้นจำเป็นที่จะต้องได้รับการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การเรียนรู้ต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจจะได้จาก การได้เห็น ได้ยิน ได้ฟังจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เมื่อบุคคลเกิดการรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากแหล่งข้อมูลดังกล่าว ก็จะทำให้บุคคลเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เกิดความคิดรวบยอด ก่อให้เกิดความรู้ อันจะส่งผลถึงการตระหนักรู้ในตนเอง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่จำเป็นที่ปรารถนาได้ จากการศึกษาสรุปได้ว่าการตระหนักรู้ในตนเอง เป็นการรู้สึกสัมผัสเกี่ยวกับตนเอง บุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมในขณะนั้น คือ รู้ว่าตนเองกำลังคิดอะไรอยู่รู้สึกอย่างไร และทำอะไรกับตนเองกับผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ในขณะนั้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

การพัฒนา “การตระหนักรู้ในตนเอง” เป็นประโยชน์สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตรนักศึกษาวิชาชีพครูมีความสำคัญอย่างมากที่จะส่งเสริมพัฒนาการ ด้านอารมณ์ – จิตใจ สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งนักศึกษาวิชาชีพครูต้องมีความรู้ทั้งในเรื่องการออกแบบกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้ การใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอน และทักษะในการสร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง วิธีการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้สามารถจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น สถานศึกษาและองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน โดยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญและลักษณะการตระหนักรู้ในตนเอง ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การตระหนักรู้ใน

ตนเอง มีความสำคัญต่อบุคคล ช่วยให้บุคคลมีความรู้และความเข้าใจตนเองทั้งในด้านความคิด ความรู้สึก พฤติกรรม และยังช่วยให้บุคคลรู้จักข้อดี ข้อบกพร่องของตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์สาขาหลักสูตรและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการพัฒนาครูผู้สอน โดยเฉพาะสาขาวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย จึงเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพิ่มเติมให้กับนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง และเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะดังกล่าวให้กับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เฉพาะดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย
4. เพื่อประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัด

ประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 เปรียบเทียบความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู ในเรื่อง การจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

4.2 ประเมินความสามารถของนักศึกษาวิชาชีพครูในการเขียนแผนจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง

5. ศึกษาพัฒนาการการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย จากนักศึกษาวิชาชีพครูหลังได้รับการฝึกอบรม

6. ความคิดเห็นนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1.1 นักศึกษาวิชาชีพครู สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 4 กลุ่ม ๆ ละ 40 คนรวมทั้งสิ้น 160 คน

1.1.2 เด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี กำลังเรียนอยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดนครพนม ที่นักศึกษาวิชาชีพครู 160 คนปฏิบัติงานอยู่ จำนวนแห่งละ 10 คนรวมทั้งสิ้น 1,600 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.2.1 นักศึกษาวิชาชีพครูกับสาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 กลุ่มที่มีจำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)

1.2.2 เด็กปฐมวัย อายุ 3-4 ปี กำลังเรียนอยู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จังหวัดนครพนม ที่นักศึกษาวิชาชีพครู กลุ่ม 2 จำนวน 40 คนปฏิบัติงานอยู่ ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างโดยไม่อาศัยความน่าจะเป็น วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยนักศึกษาวิชาชีพ 1 คนเลือกเด็กปฐมวัยอายุ 3-4 ปี จำนวน 10 คนรวมทั้งสิ้น 400 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย ใช้แบบแผนการทดลองขั้นพื้นฐาน(pre-experimental design) แบบ one group pretest-posttest design (Tuckman, 1999 : 160)

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยตัวแปร 2 ประเภท คือ

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

คือ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

คือ

2.2.1 ความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู

2.2.2 ความสามารถของนักศึกษาวิชาชีพครูในการเขียนแผนจัดประสบการณ์

2.2.3 พัฒนาการการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย

2.2.4 ความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

2.2.5 พัฒนาการการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย

2.2.6 ความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครูเกี่ยวกับหลักสูตรฝึกอบรม

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับ

เด็กปฐมวัย มีเนื้อหาดังต่อไปนี้

3.1 การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

3.1.1 แนวคิด หลักการจัดประสบการณ์

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

3.1.2 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

3.2 การตระหนักรู้ในตนเอง

3.2.1 การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง

3.2.2 การประเมินตนเองได้ถูกต้อง

3.2.3 ความมั่นใจในตนเอง

3.3 การวัดและการประเมินการตระหนักรู้ในตนเอง

รู้ในตนเอง

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาการศึกษาวิจัย

ระยะเวลาของแผนการดำเนินงานวิจัย เริ่มดำเนินการวิจัยและพัฒนาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 (ธันวาคม 2555 – มีนาคม 2556)

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย ใช้วิธีดำเนินการวิจัยและพัฒนา 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การวิจัย (Research: R)

การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Analysis: A)

ระยะที่ 2 การพัฒนา (Development: D)

การออกแบบและการพัฒนา (Design and Develop: D₁, D₂)

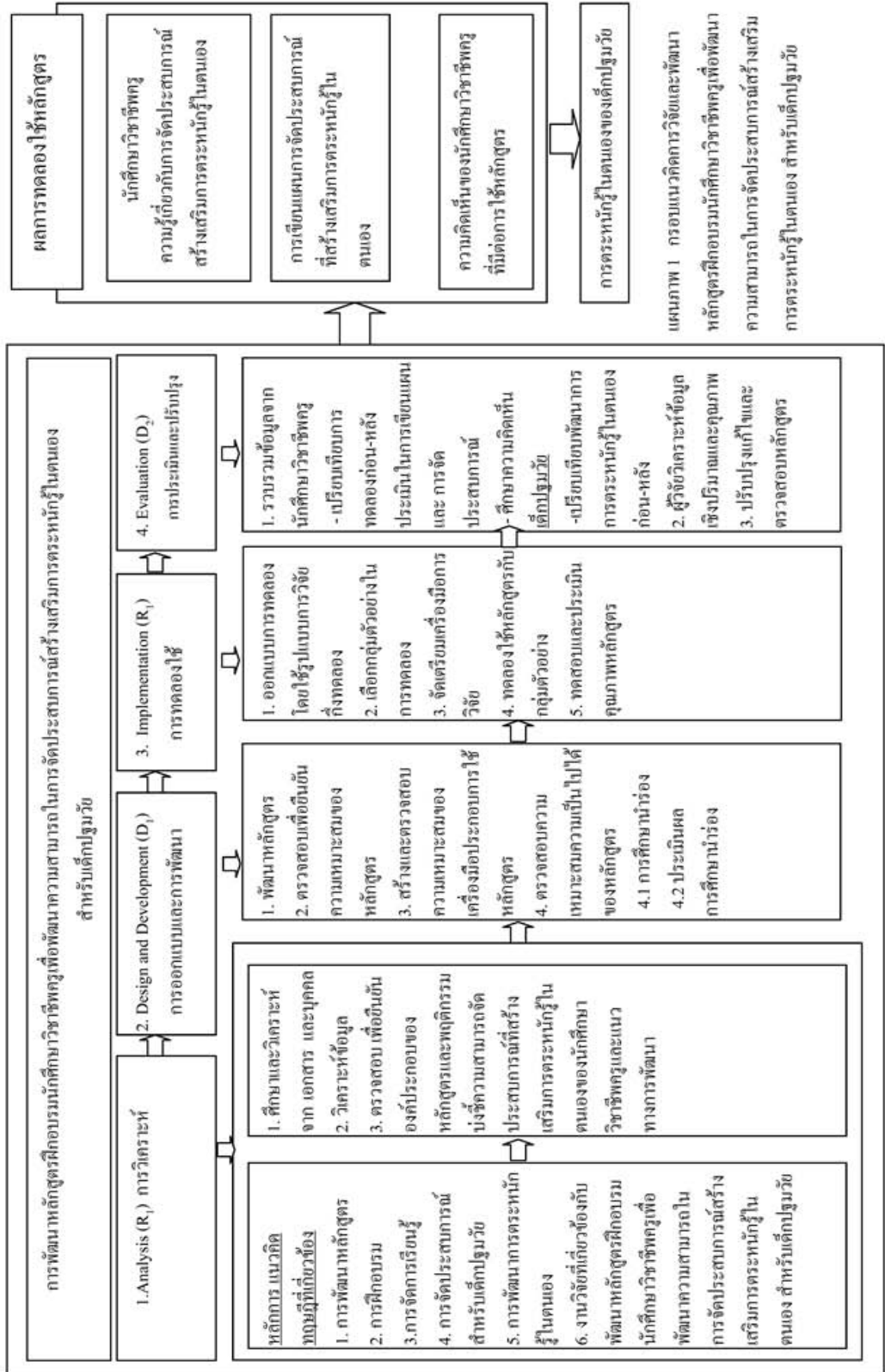
ระยะที่ 3 การวิจัย (Research: R)

การทดลองใช้หลักสูตร (Implementation: I)

ระยะที่ 4 การพัฒนา (Development: D)

การประเมินคุณภาพหลักสูตร (Evaluation: E) รายละเอียดระยะดำเนินการวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักสูตรมี ครอบคลุมดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการวิจัย



สรุปและอภิปรายผล

จากผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย มีผลการวิจัยที่น่ามาอภิปรายผล ดังนี้

1. การศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า “หลักสูตร” คือ ประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียน ที่เกิดจากการกำหนดมาตรฐานของเนื้อหาและมาตรฐานความสามารถของผู้เรียน (Content and performance standards) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแผนการเรียนการสอนที่ได้ผล องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรมี 4 ประการ คือ 1. การศึกษาความต้องการของผู้เรียน การวิเคราะห์สภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม ปรัชญาการศึกษา และข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มากำหนดเป็นแนวทางในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาหลักสูตร ซึ่งขั้นตอนดังกล่าว เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปก่อนการพัฒนาหลักสูตร 2. กำหนดหลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ของหลักสูตร การจัดเนื้อหา และประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นกิจกรรมของการพัฒนาหลักสูตร 3. การนำไปใช้ 4. การวัดผลประเมินผล สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของอารีย์ พรหมเล็ก (2553 : 199 - 200) กล่าวถึงความต้องการจำเป็นการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่านักศึกษาวิชาชีพครูมีความสำคัญอย่างมากที่จะส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ สำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งนักศึกษาวิชาชีพครูต้องมีความรู้ทั้งในเรื่องการออกแบบกิจกรรมตามสาระการเรียนรู้ การใช้สื่อเพื่อการเรียนการสอน และทักษะในการเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ วิธีการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูให้สามารถจัด

ประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น สถานศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือดำเนินงานไปพร้อมๆ กัน โดยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และมีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การนำหลักสูตรไปใช้ คือการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ในอันที่จะทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นดำเนินไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุ ในแต่ละขั้นตอนในการนำหลักสูตรไปใช้ นับแต่การเตรียมหลักสูตรไปใช้ในด้านวิธีการ สื่อ การประเมินผล

การประเมินผลหลักสูตร ประเมิน 1. ด้านเอกสารหลักสูตร เพื่อตรวจสอบว่า จุดหมาย จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหาสาระ และวิธีการวัดและประเมินผล 2. ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้กับสถานการณ์จริงเพียงใด 3. ด้านสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเพื่อตรวจสอบความสำเร็จของหลักสูตร 4. ด้านระบบหลักสูตร เพื่อตรวจสอบหลักสูตรในภาพรวมทั้งระบบ

2. การศึกษาองค์ประกอบหลักสูตร หลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่าหลักสูตรประกอบด้วย 1. การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาหลักสูตร 2. การกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรที่ประกอบด้วย 2.1 จุดหมายของหลักสูตร 2.2 เนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้ 2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน 2.4 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ 2.5 การวัดประเมินผล 3. การนำหลักสูตรไปใช้ โดยดำเนินการตามแผนกิจกรรมการเรียนการสอน 4. การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร 5. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร แต่เนื่องจากผู้วิจัยกำลังศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ต้องการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้จากผู้เชี่ยวชาญ และศึกษานำร่องเพื่อให้มั่นใจในประสิทธิภาพของหลักสูตรก่อนนำไปใช้จริง ดังนั้นผู้วิจัยดำเนินงานโดยใช้รูปแบบพัฒนาหลักสูตรฝึก

อบรม เพื่อพัฒนาการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้าง การตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาหลักสูตร
2. การกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของหลักสูตรที่ประกอบด้วย
 - 2.1 จุดหมายของหลักสูตร
 - 2.2 เนื้อหา และประสบการณ์การเรียนรู้
 - 2.3 กิจกรรมการเรียนรู้
 - 2.4 สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้
 - 2.5 การวัดผลประเมินผล
3. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรก่อนนำไปใช้
 - 3.1 การตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ
 - 3.2 การตรวจสอบคุณภาพโดยศึกษานำร่อง
4. การนำหลักสูตรไปใช้ โดยดำเนินการตามแผน กิจกรรมการเรียนการสอน
5. การประเมินผลหลังการใช้หลักสูตร
6. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร (Beauchamp 1981: 146, Taba 1992: 454, saylor and Alexander 1974:4)

3. การประเมินความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ที่สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง พบว่า ความรู้ก่อนและหลังการอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยความรู้หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรม และมีความรู้ในระดับดี อภิปรายผล ได้ว่า หลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นหลักสูตรที่มี

1. โครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร
2. ความรู้ในการจัดประสบการณ์ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การจัดประสบการณ์ สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง
3. แนวทางการพัฒนาประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย (2553 : 255) ที่กล่าวถึง ผลการประเมินความรู้ความเข้าใจของครูในการใช้รูปแบบ ซึ่งแสดงว่าครูมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะ สำหรับเด็กปฐมวัย โดยครูให้ความเห็นว่าการขั้นตอนของการสอนมีครบทุกขั้นตอนมีความชัดเจน

ทำให้การดำเนินงานตามรูปแบบเป็นไปตามขั้นตอน ส่งผลให้การพัฒนาทักษะโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประสบผลที่ตั้งไว้

4. การประเมินความสามารถของนักศึกษาวิชาชีพครูในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ที่สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง พบว่า มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก อภิปรายผล ได้ว่า วิธีเขียนแผนการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย มีการแสดงขั้นตอนการเขียนไว้อย่างเป็นลำดับขั้น มีการอภิปรายและยกตัวอย่างวิธีเขียน ในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน กับรูปแบบการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ นอกจากนี้ระหว่างใช้หลักสูตรตามแผนการฝึกอบรมที่ได้ฝึกทักษะ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. การตระหนักรู้ด้านอารมณ์ตนเอง
2. การประเมินตนเองได้ถูกต้อง
3. ความมั่นใจในตนเอง และการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้และฝึกทักษะจากหลักสูตร ซึ่งเป็นแผนการจัดประสบการณ์ที่ผ่านการประเมินในเบื้องต้นว่าเหมาะสม สามารถนำมาใช้ในการจัดประสบการณ์ได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรา พุ่มพชาติ (2552 : 236) ที่กล่าวว่า ครูปฐมวัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดประสบการณ์ อยู่ในระดับดีมาก มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ และมีความสามารถในการจัดประสบการณ์ของครูปฐมวัยตามรูปแบบการจัดประสบการณ์ อยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบการจัดประสบการณ์ มีความเหมาะสม และอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเป็นรูปแบบการจัดประสบการณ์ที่แสดงแนวคิด กระบวนการจัดประสบการณ์ สื่อและการจัดสภาพแวดล้อม และการประเมินที่ชัดเจน สามารถปฏิบัติได้ตามสภาพจริง

5. การศึกษาพัฒนาการการตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย พบว่า การตระหนักรู้ในตนเองของเด็กปฐมวัย มีพัฒนาการสูงขึ้นเป็นลำดับ โดยที่หลัง

จากใช้แผนการจัดประสบการณ์แผนที่ 2 ถึงแผนที่ 5 แล้วเก็บข้อมูลการตระหนักรู้ในตนเอง มีค่า 16.14 17.34 30.81 และ 31.14 ตามลำดับ แสดงถึงการตระหนักรู้ในตนเองในระดับน้อยที่สุด และมีพัฒนาการการตระหนักรู้ในตนเอง ระดับมาก การที่เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการการตระหนักรู้ในตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งที่สำคัญมาจากนักศึกษาวิชาชีพครูได้วางแผนและจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัยได้ มีการปฏิบัติในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของสุกิมล สพฤกษ์ศรี (2555 : 183) ที่ศึกษาวิจัยสรุปว่า ผลการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน นักเรียนมีพฤติกรรมด้านบวกของตนเองจากก่อนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง หลังการสอนในแผนจัดการเรียนรู้ที่ 5 ได้พัฒนาพฤติกรรมของตนเองในระดับมากที่สุด 5.1 การตระหนักรู้ด้านอารมณ์ตนเอง หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ว่าคุณสมบัติตนเองมีอารมณ์อย่างไร เช่น อิจฉา ริษยา รัก เป็นต้น มีสาเหตุมาจากอะไร สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ว่าจะแสดงอารมณ์หรือพฤติกรรมอย่างไร และผลที่จะเกิดขึ้นจากการแสดงอารมณ์นั้น เช่น กำล้างโกรธ ก็รับรู้ได้ถึงอารมณ์โกรธ รู้ว่าทำไมถึงโกรธ รู้ถึงอารมณ์โกรธที่เกิดขึ้น และมองเห็นถึงผลกระทบของอารมณ์โกรธ เป็นต้น 5.2 การประเมินตนเองได้อย่างถูกต้อง หมายถึง ความสามารถในการบอกจุดเด่น จุดด้อย ของตนเองได้ตามสภาพความเป็นจริง ไม่ปิดเบื้อง หรือหาข้อแก้ตัวให้กับตนเอง สามารถบอกระดับอารมณ์ของตนเอง เช่น อารมณ์โกรธ อารมณ์กลัว อารมณ์มีความสุข และอารมณ์เศร้าเสียใจได้ตามความเป็นจริงในแต่ละเหตุการณ์ เนื่องจากบางครั้งอารมณ์และความรู้สึกนั้นอาจไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม เช่น ความรู้สึกอิจฉาริษยา หงุดหงิด ใจเสีย เป็นต้น สามารถบอกข้อดีหรือข้อด้อยของตนเอง อันเป็นผลเนื่องมาจากอารมณ์ เช่น ฉันทักขี้ขี้ปน หงุดหงิดง่าย ใคร ๆ ก็รำคาญ และเบื่อฉัน เป็นต้น และพร้อมที่จะมีการพัฒนาตนเอง เพื่อ

เพิ่มพลังแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถแสดงอารมณ์ขัน และมุมมองเกี่ยวกับตนเองได้ 5.3 ความมั่นใจในตนเอง หมายถึง การตระหนักในคุณค่าและความสามารถในตนเองในการทำสิ่งต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จสามารถแสดงจุดยืนของตนเองได้ กล้ายืนยันถึงสิ่งที่แสดงถึงความถูกต้องได้ กล้าตัดสินใจ แม้ในท่ามกลางความกดดันความไม่แน่นอน และไม่ยอมแพ้กับอุปสรรคหรือปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างง่าย ๆ เช่น ถ้ารู้ว่าเป็นคนขี้ใจอ่อนและจะใจอ่อนกับคนประเภทใดเป็นพิเศษ ก็จะสามารถวางแผนล่วงหน้าได้เพื่อไม่ให้ตัวเองต้องตกอยู่ในสถานการณ์คับขันเหล่านั้น หรือถ้าทราบว่าคุณสมบัติของตนเองไม่ได้ เมื่อตกอยู่ในสถานการณ์จำเพาะบางอย่างก็สามารถวางแผน เพื่อหลีกเลี่ยงตัวเองจากสถานการณ์นั้น ๆ ได้ล่วงหน้า ก่อนที่เหตุการณ์นั้น ๆ จะมาถึงตัว หรือป้องกันไม่ให้ตัวเองต้องเสี่ยงกับการต้องพบสถานการณ์นั้น นอกจากนี้เมื่อพบทวนอารมณ์ตนเองแล้ว ทำให้รู้ความสามารถของตนเอง รู้ว่าเป็นคนอย่างไร เก่งไม่เก่งเรื่องอะไร เมื่อได้ทำในสิ่งที่ชอบ มีความรู้สึกหรืออารมณ์เป็นเช่นไร มีความสามารถในการบริหารอารมณ์ได้ดีในระดับใด สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นรากฐานของการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง (Goleman 1998)

6. การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเองสำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก อภิปรายผล ได้ว่า เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพระดับมาก เนื่องจากหลักสูตร พัฒนาด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) ดังนี้ 1. การศึกษาความต้องการจำเป็น การวิเคราะห์สภาพความเปลี่ยนแปลงทางจิตวิทยาและสังคม 2. การกำหนดหลักการ เป้าหมาย จุดประสงค์ของหลักสูตร การจัดเนื้อหาและประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมของการพัฒนา

หลักสูตร 3. การนำไปใช้ 4. การวัดประเมินผล ด้าน
เอกสารหลักสูตร ด้านการใช้หลักสูตร การนำหลักสูตร
มาใช้ในการฝึกอบรม สอดคล้องกับงานวิจัยของอารีย์
พรหมเล็ก (2553 : 204) ที่นักศึกษาให้ความเห็นว่า
หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ เนื่องจากหลักสูตร
ถูกพัฒนาด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
นักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถในการ
จัดประสบการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง
สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

จากข้อมูลความต้องการจำเป็น แสดงให้เห็น
ว่า มีความจำเป็นที่ต้องสร้างเสริมความสามารถของ
นักศึกษาวิชาชีพครูให้มีความสามารถในการจัดประ
สพการณ์สร้างเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง อันเป็นพื้นฐาน
ของการเรียนรู้ร่วมกัน จากการเห็นคุณค่าตนเอง แล้วจะ
เห็นคุณค่าผู้อื่นดังนั้นสถาบันอุดมศึกษา สาขาการ
ศึกษาปฐมวัย ควรมีนโยบายสนับสนุนกิจกรรมเสริม
หลักสูตรด้านการจัดประสบการณ์สร้างเสริมการ
ตระหนักรู้ในตนเองอย่างต่อเนื่อง

ในประเด็นความรู้ของนักศึกษาวิชาชีพครู
ก่อนเข้ารับการอบรมมีค่าเฉลี่ย 14.85 ค่าส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน 2.28 หลังอบรมมีค่าเฉลี่ย 24.58 ค่าส่วน
เบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.61 จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน
แสดงว่า หลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้นช่วยให้ครูมีความ
รู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ควรได้นำไปปรับใช้
ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำสูตรไปใช้

1. สถานศึกษาที่ใช้หลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบ
การพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่
พัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย
จะต้องมีบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ และ
สิ่งสนับสนุน ที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถศึกษาและ

ทำความเข้าใจได้ง่าย รวมทั้งให้มีการกำหนดแนวทาง
การฝึกอบรมครูผู้สอนให้มีความสามารถในการจัด
กิจกรรม และเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการใช้หลักสูตรฝึก
อบรม

2. การเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง
ผู้ฝึกอบรมจะต้องมีความมุ่งมั่นในการแสวงหาและ
พัฒนาตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจึงจะเป็นแรง
จูงใจให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้
สอนต้องมีการกำหนดโครงการ ภาระงาน ระดับ
คุณภาพงาน และแผนหรือปฏิทินในการกำกับติดตาม
เป็นระยะๆ อย่างใกล้ชิด อีกทั้งการชี้แนะ การให้รางวัล
หรือขวัญกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรียนรู้ตามแผน
การเรียนรู้ที่วางไว้

3. การนำหลักสูตรไปใช้ มหาวิทยาลัยหรือ
สถานศึกษา ควรศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักสูตรอย่างละเอียด ให้ครบทุกขั้นตอน และอาจมีการ
ขยายผลความรู้ไปสู่นักศึกษาวิชาชีพครูหรือครูปฐมวัย
และควรจัดสื่อและสภาพแวดล้อมในการจัดประ
สพการณ์ที่ปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นและสร้าง
แรงจูงใจกับนักศึกษาวิชาชีพครูหรือครูปฐมวัยเกิดการ
เรียนรู้และพัฒนาตนเองต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยการนำเนื้อหาสาระ
และหรือรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการจัด
ประสบการณ์ที่พัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับ
เด็กปฐมวัย โดยเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่ใช้อยู่ใน
ปัจจุบัน

2. ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม รูปแบบการ
พัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่พัฒนาการ
ตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย อาจใช้แนวคิด
ทฤษฎีอื่นๆ ในการพัฒนารูปแบบสาขาวิชาอื่นได้

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นครพนม ประจำปีงบประมาณ 2556 ผู้วิจัยจึงขอขอบ
พระคุณเป็นอย่างสูงต่อการสนับสนุนโครงการวิจัยเรื่อง
การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อ
พัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์สร้างเสริม
การตระหนักรู้ในตนเอง สำหรับเด็กปฐมวัย ที่เป็นแหล่ง
ข้อมูลอันมีคุณค่าต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2552).รูปแบบการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย
อายุ 3 – 5 ปี สมรรถนะของเด็กปฐมวัยใน
การพัฒนาตามวัย. กรุงเทพฯ : พริกหวาน
กราฟฟิค.

นันทนา ธรรมบุศย์. (2540).การเข้าใจตนเองและ
ผู้อื่น. วารสารแนะแนว, 13(168), 19-23.

พัชรา พุ่มพชาติ. (2552).การพัฒนารูปแบบการจัด
ประสบการณ์การแก้ปัญหาอย่างสร้าง
สรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย.วิทยานิพนธ์ปร.ด.
มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มยุรี วิสุตราศัย. (2547).ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะ
แนวที่มีต่อการพัฒนาความรู้ในตนเองของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่2.วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา
การศึกษาและการแนะแนว, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.

มารยาท สุจริตรกุล.(2547).ผลของการให้คำปรึกษา
แบบเกสตัลท์ ต่อความตระหนักรู้ใน
ตนเองของเด็กและ เยาวชนในสถานพินิจ
และคุ้มครองเด็กและเยาวชน. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา
การให้คำปรึกษา, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัย
บูรพา.

เยาวานา เลหาบรรจง. (2545).ผลการจัดกิจกรรม
การสอนแบบจิตปัญญาที่มีต่อความ
ภาคภูมิใจในตนเองของเด็กปฐมวัย.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
(การศึกษาปฐมวัย).กรุงเทพมหานคร: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร.

เรียม ศรีทอง. (2542). พฤติกรรมมนุษย์กับการ
พัฒนาตน. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวปเอดิเคชัน.
วิชาการ,กรม. (2546).คู่มือพัฒนาทักษะการดำเนิน
ชีวิตระดับมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
การศาสนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
(2550).แนวทางการนำมาตรฐานการ
ศึกษา ปฐมวัยสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ :
ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุวิมล สพฤกษ์ศรี. (2555).การพัฒนาความฉลาดทาง
อารมณ์ และทักษะการอ่านวิเคราะห์ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดการ
เรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. วิทยานิพนธ์
ศษ.ม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย. (2552).การพัฒนารูปแบบ
การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ
ผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทาง
สังคมสำหรับนักเรียนปฐมวัย. วิทยานิพนธ์
ปร.ด. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อารีย์ พรหมเล็ก. (2553).การพัฒนาหลักสูตรฝึก
อบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนา
ความสามารถการจัดประสบการณ์ที่
ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับ
เด็กปฐมวัย. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.

- Alexander, K.M. (2007). *Effects of Instruction in Creative Problem Solving on Cognition, Creativity and Satisfaction Among Ninth Grade Students in an Introduction to World Agricultural Science and Technology Course*. Texas: Teseas Teach University.
- Ross, A. O. (1992). *The sense of self: Research and theory*. New York: Springer.
- Tuckman, Bruce W. (1999). *Conducting Education Research*. New York : Harcourt Brace Jovanovich. Inc.
- Taba, H. (1962). *Curriculum development; Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Beachamp, George A. (1981). *Curriculum theory* (4thed.) Illinois : F.E. Peacock Publishers.

การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการ ในการจัดการ ศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี

Model Development of Academic Administration for Early Childhood
Education Management of School Belonging to the Office of
Phetchaburi's Primary School Educational Area

บุญเชิด ชำนิศาสตร์*

บทคัดย่อ

การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี 2) พัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี

กลุ่มตัวอย่างใช้ในการศึกษาวิจัย ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน จำนวน 125 คน และครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนละ 1 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโรงเรียนละ 1 คนจำนวน 125 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 250 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จำนวน 15 คน และการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน การหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยหาค่า IOC (Item Objective Congruence Index) เล็กเฉพาะข้อคำถามที่มีค่า IOC 0.50 ขึ้นไป และค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha – coefficient) ของครอนบาค(Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.959 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) จากการสัมภาษณ์และข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้วิธีการสรุปเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.59) และในภาพรวมมีปัญหาในระดับปัญหาปานกลาง ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.90)

* นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม

2. รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับประถมศึกษาเพชรบุรี มีกระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ 6 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การส่งเสริม นิเทศ กำกับ ติดตาม 5) การตรวจสอบ ประเมินผล 6) การรายงานผลการดำเนินงาน โดยภาพรวมรูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.77, S.D. = 0.32) และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.72, S.D. = 0.40)

ABSTRACT

This research was to study the current situation and the problem aspects of the academic administration in educational management of schools belonging to the Phetchaburi's Primary School Educational Area, and to develop the academic administrative model for early childhood education management of these. The sample group was composed of 125 school administrators, 125 primary school teachers sampled by simple randomness from 125 schools and 15 experts. The research tools, the interview schedule, questionnaire and connoisseurship, were evaluated through 3 stages: 1) their content validity was evaluated by 12 experts. 2) the item objective congruence (IOC) was analyzed and then only the items with IOC more than 0.50 were accepted, and 3) alpha-coefficient of Cronbach was 0.959. The quantitative data were analyzed by percentage, mean and standard deviation while the qualitative ones were analyzed through content analysis.

The research results showed that:

1. In overall, the current situation of the academic management for the early childhood of schools belonging to the Phetchaburi's Primary School Educational Area was on the level of high performance (\bar{X} = 4.03, S.D. = 0.59) and the problem aspect was on a moderate level (\bar{X} = 2.70, S.D. = 0.90)

2. The model of academic administration of schools belonging to the Phetchaburi's Primary School Educational Area consisted of 6 stages; 1) indicating target, 2) planning, 3) doing as the plan, 4) encouraging, supervising, monitoring and following, 5) auditing and evaluating, and 6) reporting the results. In overall, the administrative model on early childhood educational management was appropriate at a high level (\bar{X} = 4.77, S.D. = 0.32) and had the possibility in performance at a high level as well (\bar{X} = 4.72, S.D. = 0.40).

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การศึกษাপฐมวัยเป็นการศึกษาระดับหนึ่งในการศึกษาชาติ แม้ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจากพระราชบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าการศึกษาปฐมวัยจัดเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาชาติ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการศึกษาทั้งหมด การพัฒนาการศึกษาในเด็กระดับปฐมวัย เป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3 - 6 ปี จะเป็นช่วงอายุที่สามารถพัฒนาความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาได้เต็มที่ หากไม่ได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาในช่วงนี้ อาจมีผลให้พัฒนาการด้านต่างๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้า ซึ่งจะกระทบต่อการเจริญเติบโตในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542: 1) การจัดการศึกษাপฐมวัยจะมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างไปจากระดับอื่นๆ ทั้งนี้เพราะเด็กในวัยนี้เป็นวัยที่สำคัญต่อการวางรากฐานของบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสมอง (เยาวพา เดชะคุปต์, 2542: 14)

การจัดการศึกษাপฐมวัยจะดำเนินได้สำเร็จขึ้นอยู่กับการบริหารวิชาการของสถานศึกษาที่จะต้องบริหารจัดการและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ผู้บริหารจึงเป็นบุคคลที่ควรจะนำแนวทางต่างๆ ไปพัฒนาคุณภาพการศึกษา และจะต้องเป็นผู้นำนโยบายการศึกษาของรัฐไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพการบริหารวิชาการ จึงเป็นงานหลักสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร การบริหารวิชาการในระดับปฐมวัยนั้น มีความแตกต่างจากการบริหารวิชาการในระดับการศึกษาอื่น คือในการบริหารวิชาการในระดับสูงขึ้นไปจะมุ่งเน้นในเรื่องเนื้อหาสาระทางวิชาการแต่สำหรับเด็กปฐมวัยนี้มุ่งพัฒนาการและเตรียมความพร้อมด้าน

ร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐาน ในการที่จะศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาต่อไป (จันทร์ธานี สงวนนาม, 2545: 143) ผู้บริหารจึงต้องมีความสามารถในการบริหารงานวิชาการ ตามมาตรฐานวิชาชีพผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การบริหารจัดการ การเรียนรู้ การส่งเสริมให้มีกรวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ และการนิเทศการศึกษา (สำนักเลขาธิการคุรุสภา, 2549: 21)

ในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี การจัดการศึกษাপฐมวัย ในภาพรวม ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสนใจในการศึกษาระดับพื้นฐานมากกว่าการศึกษาระดับปฐมวัย โดยเน้นย้ำครูผู้สอนระดับปฐมวัยพยายามสอนให้เด็กอ่านคล่อง เขียนคล่อง เพื่อสนองความต้องการของผู้ปกครองไม่ต้องคำนึงถึงพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็กคือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา จากการรายงานผลการประเมินพัฒนาการนักเรียนที่จบหลักสูตรการศึกษাপฐมวัย พุทธศักราช 2546 ปีการศึกษา 2553 ระดับประเทศ จังหวัดเพชรบุรี ด้านสติปัญญาค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 0.93 เมื่อเปรียบเทียบกับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในกลุ่มภาคตะวันตก ซึ่งประกอบด้วย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดราชบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรีอยู่ในอันดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยและอยู่ลำดับค่อนข้างต่ำ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, คู่มือดำเนินงานประเมินพัฒนาการนักเรียนที่จบหลักสูตรการศึกษাপฐมวัยปีการศึกษา, 2553) และยังคงสอดคล้องกับการประเมินรอบสองของ สมศ.ด้านสติปัญญาอยู่ในลำดับค่อนข้างต่ำ จากสภาพปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นด้านสติปัญญาเป็นประเด็นปัญหาสำหรับเด็กในวัยนี้มาก ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำกรวิจัยใน เรื่องการพัฒนาแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษাপฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การ

ศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีเพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี ขอบเขตของการวิจัย

ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนระดับปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี จำนวน 250 โรงเรียน รวมผู้บริหารและครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 250 คน

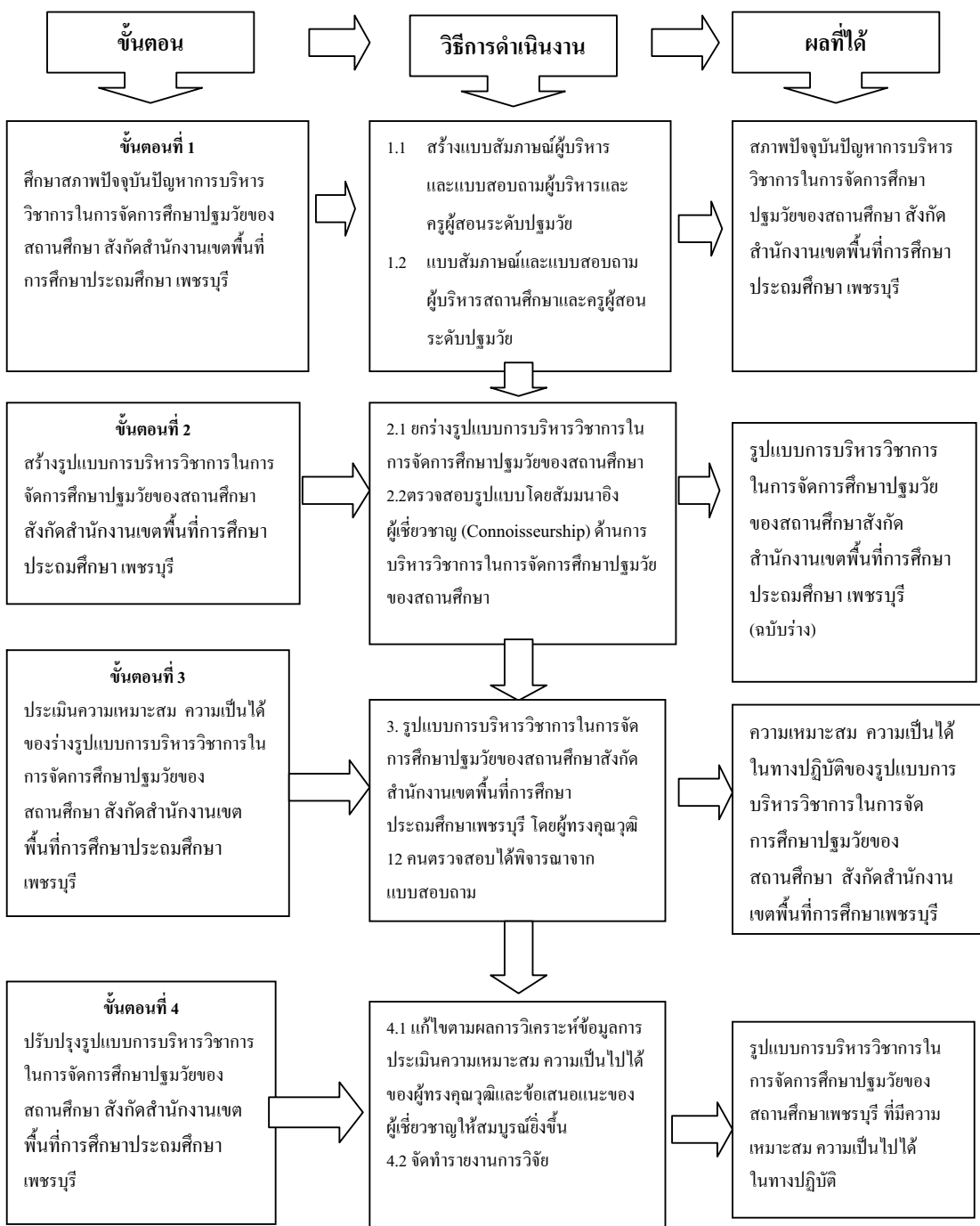
2. กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) กำหนดผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 125 คน และครูผู้สอนระดับปฐมวัยโรงเรียนละ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 125 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

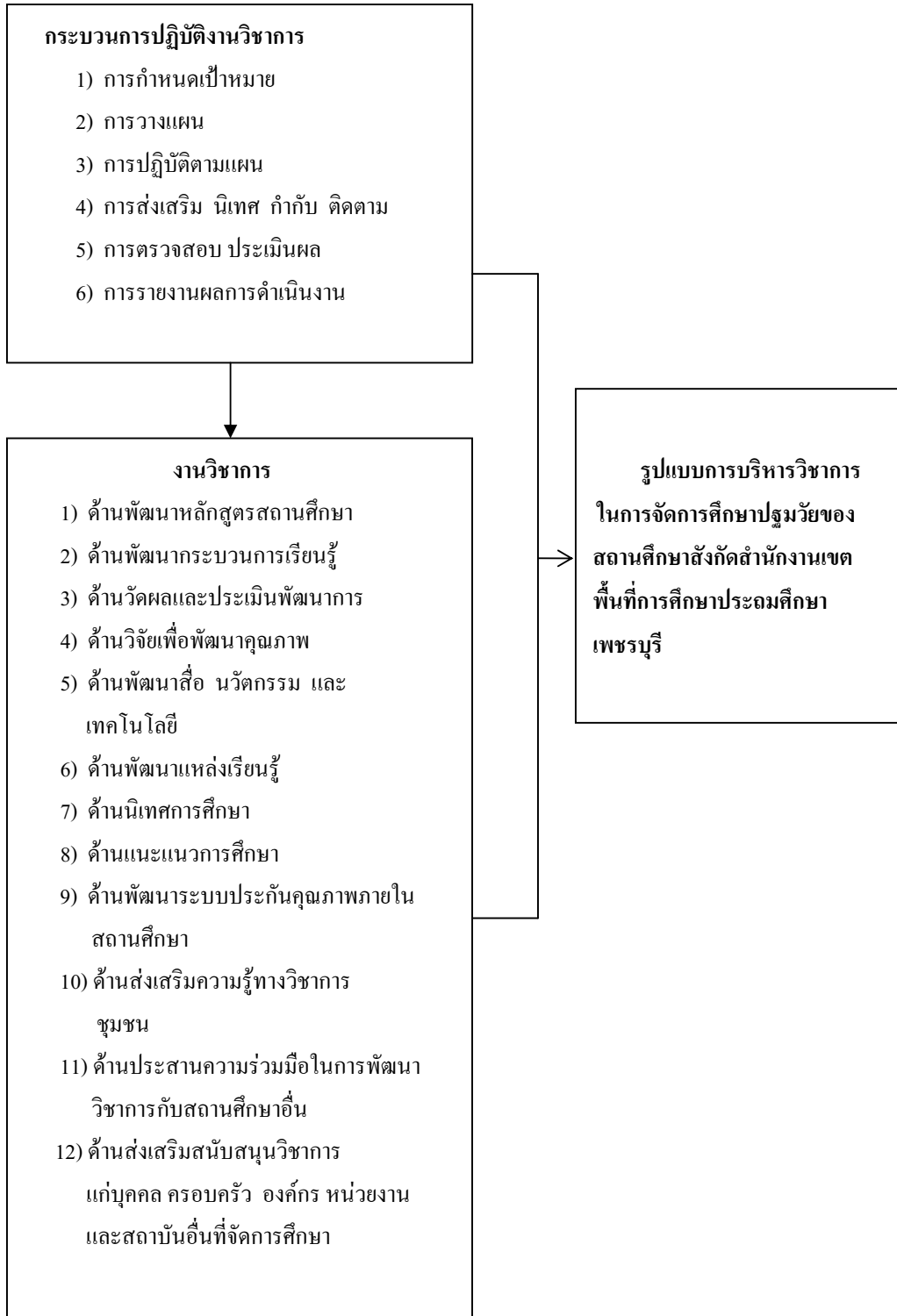
1. แบบสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบ (Best Practice) การศึกษาปฐมวัย จำนวน 1 ฉบับ ของ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี ทั้งหมด จำนวน 9 คน
2. แบบสอบถามความคิดเห็นถามผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนระดับปฐมวัยจำนวน 1 ฉบับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาหรือเชิงบรรยาย (Descriptive Research) การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพชรบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน



กรอบแนวคิดในการวิจัย



ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ในภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปฏิบัติมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปฏิบัติมากทุกด้าน

2. ด้านปัญหาการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรีในภาพรวม มีปัญหาในระดับปัญหากลาง ($\bar{X} = 2.70$, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปัญหากลาง 7 ด้าน และระดับปัญหาน้อย 5 ด้าน

3. รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี

จากการวิเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี โดยรวม พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.40)

ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี โดยรวม พบว่า มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.32)

3.1 รูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ที่มีความ

เหมาะสม ความเป็นไปได้ในทางกระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ 6 ชั้น คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การส่งเสริม นิเทศ กำกับติดตาม 5) การตรวจสอบ ประเมินผล 6) การรายงานผลการดำเนินงาน

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารจัดการและจำเป็นต้องนำพาสถานศึกษาให้เจริญก้าวหน้าเท่าทันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีการแข่งขันกันสูง ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องมีความเป็นผู้นำในการปฏิบัติภารกิจ ที่จะนำสถานศึกษาเข้าเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของสถานศึกษา และต้องพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพที่เชื่อถือได้ ประกอบกับผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการนำทางตนเองเกี่ยวกับการบริหารงานยุคใหม่ที่เรียกว่าการบริหารโดยยึดสถานศึกษาเป็นฐานเพื่อพัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำบริหารมีอาชีพและพัฒนาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาสภาพปัจจุบันเป็นรายด้านแล้ว พบว่า อยู่ในระดับปฏิบัติมาก ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ผู้บริหารต้องเข้าใจและดูแลพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก นั่นถือว่าเป็นแนวทางการสำคัญที่ผู้บริหารจะจัดการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ได้ตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนด ให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด จะต้องเป็นผู้เอาหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรที่หน่วยงานจัดวางไว้ไปใช้ให้เกิดผล และยังมีหน้าที่หลักอีกอย่างหนึ่ง คือ การพัฒนาหลักสูตร

ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความสามารถในการทำความเข้าใจในกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร เนื่องจากหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งเป็นหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไม่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง จึงต้องมีการนำหลักสูตรระดับชาติมาใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Beauchamp (1981: 212) ที่กล่าวว่า สถานศึกษาแต่ละแห่งมีหน้าที่จัดการศึกษาให้เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เพราะชุมชนแต่ละชุมชนมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน และรองลงมาคือ ด้านวัดผลและประเมินพัฒนาการ ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษาปฐมวัย พัฒนาการเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกปฐมวัย ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย ด้านนิเทศการศึกษาปฐมวัย ด้านแนะแนวการศึกษาปฐมวัย ด้านประกันคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ด้านส่งเสริมความรู้การศึกษาปฐมวัย ด้านประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และด้านการส่งเสริมสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันที่จัดการศึกษาตามลำดับ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกรียงศักดิ์ วรรณพันธ์ (2550) ที่ได้ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาทอยู่ในระดับมาก พบว่าด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาการศึกษาปฐมวัย ด้านการส่งเสริมความรู้การศึกษาปฐมวัย และด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้การศึกษาปฐมวัย มีการนำผลการประเมินการใช้หลักสูตรมาปรับปรุงแก้ไข มีการติดตามการประเมินผลการใช้หลักสูตร มีการวิเคราะห์หลักสูตรของคณะทำงานที่สถานศึกษาแต่งตั้ง และความชัดเจนในการจัดบุคลากรเข้าสอนการศึกษาปฐมวัยอย่างเพียงพอ ครูผู้สอนจบการศึกษาปฐมวัยโดยตรง ตลอดจนด้านอาคารสถานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ย่อมส่งผลให้การดำเนินงานด้านการส่งเสริมความรู้

การศึกษาปฐมวัยมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประวิทย์ อ่อนแก้ว (2549) ที่พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ในฝัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 โดยรวมและรายด้านมีสภาพการบริหารวิชาการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติมาก

ปัญหาในการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้ออยู่ในระดับปัญหาปานกลาง 7 ข้อ และอยู่ในระดับปัญหาน้อย 5 ข้อ คือ ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านวัดผลและประเมินพัฒนาการ ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านนิเทศการศึกษาปฐมวัย แต่ข้อที่มีปัญหาการบริหารงานอยู่ในระดับปัญหาปานกลาง 3 อันดับแรกจากมากไปหาน้อย คือด้านการวิจัยเพื่อคุณภาพการศึกษาปฐมวัย ด้านส่งเสริมสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน สถาบันที่จัดการศึกษา และด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สำหรับด้านการวิจัยครู ขาดความรู้ความเข้าใจระเบียบว่าด้วยการวิจัยการศึกษาปฐมวัย มีการจัดหาเครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ในการวิจัยการศึกษาปฐมวัยและเครื่องมือการวิจัยไม่มีคุณภาพ จัดเก็บไม่เป็นระบบ ด้านการส่งเสริมสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรหน่วยงาน สถาบันที่จัดการศึกษา ไม่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุน ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยในเรื่องการประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึง การสรุปและรายงานผลการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและความร่วมมือของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่นซึ่งมีสาเหตุมาจากผู้บริหารไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำหลักสูตร ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตร ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสอดคล้องกับงานวิจัย

ของดุจดาว สุภากร (2548) ในเรื่องการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยที่สำคัญ คือ เขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี ควรมีการนิเทศ ติดตาม ผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาภาคเรียนละ 1 ครั้ง ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ตรงตามหลักสูตรสถานศึกษา

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

2.1 การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา โดยทำการศึกษาทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ถูกต้องชัดเจน สามารถนำมากำหนดเป็นตัวแปรไว้ในแต่ละองค์ประกอบหลักของรูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ได้อย่างถูกต้องตามทฤษฎี และสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ได้ศึกษาได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves (1988); ศักดาสถาพรจนา (2549) กล่าวไว้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่ดีของรูปแบบ สรุปได้ดังนี้ "รูปแบบต้องมีความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรที่ศึกษา สามารถใช้พยากรณ์สิ่งที่เกิดขึ้นได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ได้ศึกษาได้อย่างชัดเจน เป็นการสร้างความคิดรวบยอดใหม่ และมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของเรื่องที่จะทำ"

2.2 การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี จากการพัฒนารูปแบบตามขั้นตอนของการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการบริหารวิชาการโดยประกอบด้วยกระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ 6 ขั้นตอน มีความสัมพันธ์กับงานวิชาการ 12 ด้าน กระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ ดังกล่าว มีความสำคัญต่อรูปแบบการบริหาร

วิชาการเพราะทำให้มีความชัดเจน ผู้บริหาร ครูวิชาการ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยได้เห็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และสามารถนำผลการบริหารไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา งานวิชาการถือว่าเป็นงานหลักของสถานศึกษาเนื่องจากเป็นงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาจึงให้ความสำคัญกับงานวิชาการมากที่สุดโดยเฉพาะด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านวัดผลและประเมินพัฒนาการ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ (2546) ที่ได้กำหนดพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เป็นภารกิจที่สำคัญทางด้านวิชาการ นอกจากนี้ยังมีงานวิชาการอีก คือ ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ด้านนิเทศการศึกษา ด้านแนะแนวการศึกษา ด้านพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านส่งเสริมความรู้วิชาการแก่ชุมชน ด้านประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น และด้านส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านนิเทศการศึกษาจะต้องมีการนิเทศอยู่เป็นประจำเนื่องจากครูผู้สอนยังขาดความมั่นใจในการที่จะใช้หลักสูตรประกอบการสอน ดังนั้นการที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เด็กมีพัฒนาการเจริญเติบโตเต็มวัย ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมุ่งมั่นในการพัฒนางานวิชาการเป็นสำคัญ

กระบวนการปฏิบัติงานวิชาการ 6 ขั้นตอน คือ
1) การกำหนดเป้าหมาย 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติตามแผน 4) การส่งเสริม นิเทศ กำกับ ติดตาม 5) การตรวจสอบ ประเมินผล 6) การรายงานผลการดำเนินงาน เป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรจะใช้หลักวิทยาศาสตร์และ

หลักวิชาการโดยวิธีแก้ปัญหาเชิงระบบภายใต้ความเชื่อ ว่ามนุษย์ทุกคนพัฒนาได้โดยใช้ระบบ PDCA ของ Deming คือ บุคลากรทุกคนร่วมวางแผน (Plan) ร่วมปฏิบัติ (Do) ร่วมตรวจสอบ (Check) และร่วมปรับปรุงพัฒนา (Action) รวมถึงการใช้เทคนิค เชิงบูรณาการกับ กระบวนการปฏิบัติทางวิชาการ 6 ขั้น ดังกล่าว จากการ วิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนต้นแบบ ปฐมวัย (Best Practice) และให้ผู้บริหาร ครูผู้สอนระดับ ปฐมวัยตอบแบบสอบถามเพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาร่าง รูปแบบโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทำการ (Connoisseurship) แล้วนำผลมาปรับปรุงแก้ไขโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ (ฉบับร่าง) จนกระทั่งได้รูปแบบฉบับสมบูรณ์ปรากฏว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาพบว่าระดับปัญหา โดยรวมอยู่ที่ระดับปานกลาง ซึ่งมีปัญหาระดับ ปานกลาง 7 ด้าน และระดับน้อย 5 ด้าน ในที่นี้ผู้วิจัย ขอนำปัญหาระดับปานกลาง 7 ด้านมาอภิปรายผลเรียง ลำดับจากมากไปหาน้อย คือ 1) ด้านวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา ครูส่วนมากไม่มีความรู้เรื่องการ ทำวิจัย แต่ครุมีข้อมูลและผลงานของเด็กที่ครูเก็บรวบรวมเป็นประจำอยู่แล้ว เป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถาน ศึกษาจะต้องกำหนดเป้าหมายที่จะต้องสร้างองค์ ความรู้งานวิจัยให้กับครู วางแผนการจัดอบรมวิจัย ปฏิบัติตามแผนโดยส่งครูเข้ารับการอบรมการทำวิจัย ผู้บริหารติดตามผลหลังจากครูกลับมาแล้วประเมิน ผลโดยการตรวจสอบเริ่มจากการทำวิจัยในชั้นเรียนโดย ให้ครูผู้สอนระดับปฐมวัยส่งรายงานการทำวิจัยต่อ ผู้บริหาร ผู้บริหารรายงานผลส่งต่อเขตพื้นที่ 2) ด้าน ส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กรและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา เป้าหมาย ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเชื่อมความสัมพันธ์กับ ผู้ปกครอง ชุมชน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัย โดยการวางแผนการประชุมสร้างความสัมพันธ์ ปฏิบัติตามแผนเชิญมาประชุมวันและเวลาดังกล่าวร่วม

กันอภิปราย เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านวิชาการ ระดับปฐมวัย กำกับติดตามโดยการสำรวจความร่วมมือ ของแต่ละฝ่ายที่เข้าร่วมประชุม การประเมินผลโดยให้ ผู้ปกครอง ชุมชน สถาบันอื่นที่จัดการศึกษาปฐมวัยตอบ แบบความพึงพอใจในงานวิชาการของสถานศึกษา คณะกรรมการผู้รับผิดชอบรายงานและสรุปผล ผู้บริหารรายงานเขตพื้นที่ 3) ด้านพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา เป้าหมายผู้บริหาร ครูวิชาการ ครูผู้สอน ระดับปฐมวัย กรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ร่วมกันกำหนดเป้าหมายพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยการวางแผนร่วมกันที่จัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนโดยยึดผู้เรียน เป็นสำคัญ แล้วปฏิบัติตามแผนกำหนดวันเวลาให้มา ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของระดับปฐมวัย ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการใช้หลักสูตรของ ครูผู้สอนระดับปฐมวัย ครูผู้สอนประเมินผลการใช้ หลักสูตรหลังจากจบหน่วยการสอนทุกสัปดาห์ ผู้บริหาร กำหนดให้ครูผู้สอนส่งรายงานการใช้หลักสูตรทุก สัปดาห์เพื่อผู้บริหารจะได้ทราบผลการใช้หลักสูตรจะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป 4) ด้านส่งเสริม ความรู้วิชาการแก่ชุมชน เป้าหมายเพื่อพัฒนาด้ว การเรียนการสอนระดับปฐมวัย โดยการวางแผนร่วมกับ ผู้ปกครองเพื่อสร้างความเข้าใจในการเรียนการสอน ร่วมกัน ปฏิบัติตามแผนโดยเชิญตัวแทนผู้ปกครอง ตัวแทนชุมชน ร่วมกันพัฒนาวิชาการระดับปฐมวัย ปฏิบัติตามแผนจัดแสดงผลงานวิชาการ ภาคเรียนละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองที่ส่งบุตร หลานมาเรียนในโรงเรียน นิเทศ กำกับ ติดตาม จาก การที่ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนและ ปฏิบัติตามแผนงาน ประเมินผลโดยการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง ชุมชน ให้ครูวิชาการ ร่วมกับครูผู้สอนระดับปฐมวัยสรุปผลรายงานผลให้ ผู้บริหารสถานศึกษารับทราบ ผู้บริหารรายงานผลการ จัดแสดงผลงานวิชาการต่อเขตพื้นที่ 5) ด้านประสาน ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

เป้าหมายผู้บริหารประสานความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นโดยการสร้างเครือข่าย วางแผนโดยเชิญเครือข่ายมาร่วมวางแผน ปรึกษา เพื่อพัฒนางานวิชาการระดับปฐมวัย ปฏิบัติตามแผนประชุมร่วมกัน เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ ในงานวิชาการ กำกับติดตาม จากการทำผู้ปกครอง ตัวแทนสถานศึกษา เข้าร่วมประชุมตามวันเวลาดังกล่าว ประเมินผลความพึงพอใจในการพัฒนางานวิชาการ รายงานผลโดยครูวิชาการเป็นผู้สรุปผลต่อผู้บริหารสถานศึกษา 6) ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เป้าหมายพัฒนาสื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่า ผู้บริหารร่วมกับครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชนวางแผนสำรวจสื่อ และผลิตสื่อ ปฏิบัติตามแผน ครูผู้สอนระดับปฐมวัยสำรวจสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบัน และทำการผลิตสื่อเพิ่มร่วมกับ ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษานิตเขต กำกับ ติดตาม การใช้สื่อการสอนของครูผู้สอนระดับปฐมวัย ประเมินผล การใช้สื่อโดยครูผู้สอน ใช้สอนเด็ก ครูผู้สอนรายงานผลการใช้สื่อต่อผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อผู้บริหารจะได้ช่วยแนะนำวิธีการผลิต และการใช้ การจัดหาสื่อเพิ่มในโอกาสต่อไป 7) ด้านแนะแนวการศึกษา เป้าหมายเพื่อเตรียมการล่วงหน้าของการรับเด็กเข้าศึกษาต่อในระดับประถมศึกษาปีที่ 1 วางแผน ผู้บริหาร ร่วมกับ ครูผู้สอนระดับปฐมวัยสำรวจเด็กที่จบการศึกษาระดับปฐมวัย ปฏิบัติตามแผน ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ตัวแทนชุมชน มาประชุมร่วมกันเกี่ยวกับแผนรับเด็กเข้าศึกษาต่อและสร้างความมั่นใจให้ผู้ปกครองที่จะส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อยังสถานศึกษาเดิม นิตเขต กำกับ ติดตาม การเข้าร่วมประชุมของผู้ปกครองและตัวแทนชุมชน ประเมินผลตอบแบบสำรวจการเข้าศึกษาต่อสถานศึกษาเดิม และมีความประสงค์จะศึกษาต่อที่อื่น ครูวิชาการสรุปผลข้อมูลการสำรวจส่งผู้บริหารสถานศึกษารับทราบ ผู้บริหารสถานศึกษาสรุปผลการรับเด็กเข้าศึกษาต่อไปรายละเอียดต่อพื้นที่ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์นโยบายให้สถานศึกษาพัฒนารูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา
2. จากสรุปผลการวิจัยที่ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยที่เชื่อมั่นได้ว่าจะมีความเหมาะสม มีประโยชน์และเป็นไปได้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและปัญหาที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งกระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอนถือได้ว่าอาศัยหลักการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ สถานศึกษาควรนำรูปแบบจากการวิจัยไปดำเนินการปรับใช้ในการบริหารวิชาการต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. ด้านพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดภารกิจในการปฏิบัติงานของครู และผู้บริหาร ในด้านการพัฒนาหลักสูตรไว้ให้ชัดเจน
2. ด้านพัฒนาระบบการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการส่งเสริมครูให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ
3. ด้านวัดผลและประเมินพัฒนาการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดให้มีการวัดผลและประเมินพัฒนาการที่หลากหลายเน้นสภาพจริง
4. ด้านวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูสามารถทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อุ้ได้ และทำวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการบริหารงานในสถานศึกษา
5. ด้านพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการพัฒนาปรับปรุงสื่อเทคโนโลยีทางการศึกษาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้

6. ด้านพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับปรุงแหล่งเรียนรู้ทั้งในโรงเรียน และนอกโรงเรียน ให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

7. ด้านนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีโครงการนิเทศภายในเพื่อการพัฒนาโรงเรียนในแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนไว้เป็นประจำทุกปี

8. ด้านแนะแนวการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนการในงานแนะแนวการศึกษาไว้อย่างชัดเจน

9. ด้านพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และนำผลที่ได้มาเป็นข้อมูลในการวางแผนเพื่อพัฒนาต่อไป

10. ด้านส่งเสริมความรู้ทางวิชาการชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนร่วมกับผู้นำชุมชน และองค์การบริหารส่วนตำบลในการพัฒนาชุมชน

11. ด้านประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดแนวทางการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่นอย่างชัดเจน

12. ด้านส่งเสริมสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำครูไปศึกษาและร่วมกันพัฒนากับสถานศึกษานอกเขตพื้นที่การศึกษา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. มีการวิจัย ติดตามผลการใช้รูปแบบว่ามีความสัมพันธ์กับตัวแปรต่างๆ เช่น ผลการประกันคุณภาพ ผลการปฏิบัติงานของครู ผลพัฒนาการของเด็ก เป็นต้น

2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

3. ศึกษาและพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการในการจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในเขตพื้นที่อื่นๆ หรือในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2546.

เกรียงศักดิ์ วรรณพันธ์. **สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบางไผ่เถื่อน (ตันติวิสิษฐ์ประชานุกุล) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศัยนาท.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2550.

ดุจดาว สุภากร. **ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 2.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2548.

ประวิทย์ อ่อนแก้ว. **สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในฝันสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, 2549.

เยาวพา เดชะคุปต์. **การศึกษาปฐมวัย.** กรุงเทพฯ: แม็ค, 2542.

ศักดิ์ดา สถาพรวงษา. **การพัฒนารูปแบบการบริหารมีส่วนร่วมของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ดุขฎิบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงาน Beauchamp.George A. Curriculum Theory. 4th ed.
 เพื่อการปฏิรูปการศึกษาเสนอต่อคณะรัฐ Illinois: F.E.Peacock, 1981.
มนตรีเพื่อพิจารณาดำเนินการตาม Keeve, P. J. Model and Model Building
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ Educational Research Methodology and
พ.ศ. 2542. ม.ป.ท.,2542. Measurement: An international Handbook.
 Oxford : Pergamon Press, 1988.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. คุรุสภา พัฒนาครู
พัฒนาชาติ ไบอโนญาตประกอบวิชาชีพ
ครู. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว,
2549.

รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

The Academic Advisor System Model of Bachelor Degree Level in Faculty of Education, Silpakorn University

นรินทร์ สังข์รักษา*

ลุยง วีระนาวิน**

สาธิต จันทรวินิจ***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ตามลักษณะส่วนบุคคล 3) ศึกษารูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ประชากรเป็นนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 1,306 คน คำนวณตามสูตรของยามานะ ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาในการวิจัย จำนวน 306 คน สุ่มตัวอย่างแบบ ชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม และสนทนากลุ่ม 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์ จำนวน 10 คน และกลุ่มนักศึกษาจำนวน 8 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในปัจจุบัน ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.76) 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ กับลักษณะส่วนบุคคล พบว่า เพศ ระดับชั้นปี สาขาวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนอายุ ความพอเพียงของรายได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การพักอาศัย ไม่แตกต่างกัน 3) รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่เหมาะสมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่ามี 5 รูปแบบคือ (1) รูปแบบระบบครูประจำชั้นควบคู่กับอาจารย์ที่ปรึกษา (2) รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาเพียงชั้นปีเดียว (3) รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษานักศึกษาหลายชั้นปีในความดูแล เป็นรูปแบบผสมผสาน (4) รูปแบบผสมผสานระหว่าง 1, 2 และ 3 กล่าวคือ นักศึกษาแต่ละชั้นปี จะมีอาจารย์ประจำชั้นปีละ 2 คน และ (5) รูปแบบที่มีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ชุด คือ ก่อนเลือกวิชาเอก และหลังเลือกวิชาเอก แต่ส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลหลักมีความคิดเห็นว่า รูปแบบที่สอง ระบบที่ปรึกษาควรเป็นแบบมีนักศึกษาเพียงชั้นปีเดียวดูแล ตั้งแต่ปีแรกที่เข้ามาและดูแลตลอดไปจนจบการศึกษาจะเหมาะสมที่สุด เนื่องจากการปฏิบัติจะมีประสิทธิภาพมากที่สุดและสามารถดูแลต่อเนื่อง รวมถึงอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการและนักศึกษามีความใกล้ชิด สนับสนุนกัน

* รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*** อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

This research was conducted on mixed research methods and aimed to 1) study opinions of undergraduate students studying at bachelor degree level in Faculty of Education, Silpakorn University to their lecturers about academic advisor roles providing for them 2) compare these opinions based on their personal characteristics and 3) find out its appropriate system. From 1,306 undergraduate students known as our population, the respondents were calculated based on Yamane Table (1973) and yielded its amounts to 306 persons and these were selected by simple random sampling technique and quantitatively interviewed with one structural questionnaire set. For another qualitative approach, the 10 academic lecturers and the 8 students were purposively chosen as key informants to joint in two focus group discussions The collected data was statistical and qualitatively analyzed and presented in percentage, mean, standard deviation, independent t-test and outcomes of its content analysis respectively.

From the results it was shown as follows: The opinions of students were evaluated overall at moderate level ($\bar{X}=3.44$, S.D. = 0.76). Furthermore there had these significant different opinions when compared to their personal characteristics of sex status, levels of education, academic section at $P \leq 0.05$. The appropriate model of academic advisor system found here were 5 types as follows Type 1: Class Instructors Co-Work Together With Academic Advisors, Type 2: One Academic Advisor for One Class, Type 3: One Academic Advisor for Many Class, Type 4: Integrated Type among Type 1, 2 and 3 and from this there would have 2 class instructors /one class and Type 5: there should have 2 sets of academic advisor, the first and the second were assigned to take care them before and after selecting the major study subject respectively. The key informants however provided their recommendation to that the system should have only one academic advisor for one student class and he or she had to take care his or her responsible class from the first year of student study until to the end. Based on this type the system would have its most efficient practices. Besides the advisor could play his or her continuous roles/functions and had close relationships with the students.

บทนำ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นหน่วยงานหนึ่งในสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่รับผิดชอบเรื่องการผลิตบัณฑิตในสายวิชาชีพทางการศึกษา ที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีความรัก ความศรัทธาและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู เพื่อทำหน้าที่ในการสั่งสอน ปลูกฝัง และให้ความรู้แก่เยาวชนของชาติ มาเป็นเวลายาวนาน ผู้ที่จะประกอบอาชีพนี้จะต้องมีความประพฤติ และมี

บุคลิกภาพที่ดี เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับเยาวชน ตลอดจนจะต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆที่รับผิดชอบ ดังนั้นหน้าที่หลักของคณะศึกษาศาสตร์ จึงจำเป็นต้องพัฒนานักศึกษาของคณะให้มีทั้งความรู้ความสามารถ รวมทั้งสามารถเป็นแบบอย่างที่ดี มีความพร้อมทั้งร่างกายจิตใจ และอารมณ์เพื่อจะสามารถออกไปพัฒนาเยาวชนที่จะเติบโตเป็นอนาคตของชาติ ได้ซึ่งผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนานักศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวประกอบด้วยหลายฝ่ายด้วยกัน ได้แก่

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ผู้สอน ผู้บริหาร และบุคลากรอื่นๆ

อาจารย์ที่ปรึกษามีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาอย่างมาก เพราะอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยให้นักศึกษาสามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ของนักศึกษาได้ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษา มีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนได้ผลดี อาจารย์ที่ปรึกษายังมีบทบาทในการช่วยพัฒนานักศึกษาให้เป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์ และช่วยในการผลิตบัณฑิตให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา

ผลการวิจัยของนักวิชาการหลายท่าน ซึ่งได้ทำการวิจัยตั้งแต่หลายสิบปีมาแล้วเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นที่ทำให้การดำเนินงานให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนานักศึกษาไม่ประสบความสำเร็จ ได้แก่ การขาดการดูแลเอาใจใส่ของอาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ที่ปรึกษายังไม่เข้าใจและไม่ทราบบทบาท ขอบเขตหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง อาจารย์มีภาระงานด้านการสอนและงานพิเศษอื่นๆ มาก ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะให้คำแนะนำแก่นักศึกษาได้เพียงพอ ขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร ตลอดจนบุคลิกลักษณะที่ควรจะเป็นจะมีในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งการที่นักศึกษาขาดความสนใจ และยังไม่เห็นคุณค่าและความจำเป็นของชั่วโมงที่จัดให้นักศึกษาได้พบอาจารย์ที่ปรึกษา (คณะกรรมกรการศึกษาแห่งชาติ, 2522 ; นฤพรธรณ วลลิสุพรธรณ, 2529 ; ลอช ชูติกร, 2520) แต่จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าระบบที่ปรึกษาวิชาการของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนว่าควรใช้รูปแบบใด มีปัญหาบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในการให้คำปรึกษาทั้งด้านวิชาการ ด้านเวลา ด้านสถานที่ รวมถึงการขาดการเอาใจใส่ ขาดการทุ่มเท ในบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ เนื่องจากปัญหาการมีภาระงานในบทบาทของอาจารย์ ทั้งด้านการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม จำนวนอาจารย์กับ

นักศึกษาไม่สมดุล กล่าวคือมีอาจารย์จำนวนน้อย แต่มีนักศึกษาจำนวนมาก และมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของนักศึกษาที่มีการรับเพิ่มขึ้น ทำให้อาจารย์มีภาระการสอนเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังต้องสอนนักศึกษาต่างคณะวิชาที่มาจากทะเบียนเรียนในวิชาเลือกเสรี ทำให้มีนักศึกษาจำนวนมากที่ต้องทำการสอน จึงทำให้การดูแลให้คำปรึกษาวิชาการไม่ทั่วถึง หรือมีเวลาเพียงพอ รวมถึงการห่างเหินกันได้ เช่นเดียวกับคณะอื่นๆ หรือมหาวิทยาลัยอื่นๆ ที่มีแนวโน้มของจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นทุกปี ในทำนองเดียวกันงานวิจัยของต่างประเทศ พบว่า ปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่ให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ 1) เน้นเนื้อหาวิชาการมากเกินไป ขาดการให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถาบัน 2) อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ 3) อาจารย์ที่ปรึกษาบางคนไม่มีความสนใจในเรื่องการให้คำปรึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 4) อาจารย์ที่ปรึกษาขาดทักษะและต่อต้านการฝึกอบรมอย่างมีระบบ และ 5) อาจารย์ที่ปรึกษามีปัญหาในการติดตามนโยบายของสถาบัน ขั้นตอนการดำเนินงาน กฎ ระเบียบ และเผยแพร่ข้อมูลที่ผิดๆ

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ทั้งในด้านความคิดเห็นของนักศึกษา และอาจารย์ที่ปรึกษา เกี่ยวกับบทบาทของระบบที่ปรึกษาวิชาการในปัจจุบัน จึงได้ทำการวิจัยในเรื่องนี้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของระบบที่ปรึกษาทางวิชาการของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรให้ดียิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อนักศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับ

บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ตามลักษณะส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมของระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรีของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษา

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ประกอบด้วยแนวคิดของนักวิชาการดังนี้

- แนวคิดเกี่ยวกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ประกอบด้วย ประวัติของงานอาจารย์ที่ปรึกษาองค์ประกอบภารกิจความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา หลักคิดในการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่มีประสิทธิภาพ หน้าที่และภารกิจความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา บทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษา การดำเนินงานในการจัดการให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา (Blaesser & Burns, 1960, Hopkins 1926 : Marverick, 1926, สุมณ อมรวิวัฒน์, 2518, William-son, 1961, Mueller, 1961, Axelreod, 1973)

- แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย ความหมายของอาจารย์ที่ปรึกษา จุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษาในระดับอุดมศึกษา นโยบาย แผนงานการดำเนินงานอาจารย์ที่ปรึกษา ความสำคัญของอาจารย์ที่ปรึกษา คุณสมบัติของอาจารย์ที่ปรึกษา ภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษา (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 2550, สำเนา ขจรศิลป์, 2533, พรชูลี อาชวอำรุง, 2533)

- แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนานักศึกษา ประกอบด้วย ความหมายของการพัฒนานักศึกษา เป้าหมายในการพัฒนานักศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนานักศึกษา แนวคิดและหลักการพัฒนา

นักศึกษา (Rodgers, 1980, King & Fields, 1980, Brown, 1972)

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำนวน 1,306 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 306 คน ได้จากการคำนวณตามสูตรของยามาเน (Yamane, 1973) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากรในคณะศึกษาศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ มีความเชื่อมั่น (reliability) เท่ากับ .8957 ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาแบบที่เหมาะสมกับคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) 2 กลุ่ม คือ กลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ 10 คน และกลุ่มนักศึกษา 8 คน ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) รวบรวมข้อมูลที่ได้และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way Analysis of Variance : One – way ANOVA) และวิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วย LSD (Least significant difference) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ

1.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในปัจจุบัน

ตารางที่ 1 แสดงระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในบทบาทปัจจุบัน

(n=306 คน)

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ผลระดับ	ลำดับ ที่
ก. ด้านการแนะนำและให้คำปรึกษา				
1. อาจารย์กำหนดเป้าหมายของการให้คำแนะนำและให้คำปรึกษาโดยคำนึงถึงความต้องการของนักศึกษาเป็นหลัก	3.43	0.91	ปานกลาง	10
2. อาจารย์ให้คำปรึกษาแนะนำแผนการเรียน และการเลือกการเรียนให้กับนักศึกษาในความดูแลอย่างเหมาะสม	3.44	0.98	ปานกลาง	9
3. อาจารย์แนะนำและชี้แจงขั้นตอนการลงทะเบียนและปฏิทินการศึกษาให้นักศึกษาทราบอย่างชัดเจน	3.22	1.07	ปานกลาง	17
4. อาจารย์ให้ความสนใจ ติดตามผลการเรียนและการลงทะเบียนของนักศึกษาในความดูแลอย่างสม่ำเสมอ	3.37	1.08	ปานกลาง	13
5. อาจารย์แนะนำวิธีการเรียน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้แก่ศึกษาอย่างเหมาะสม	3.47	0.99	ปานกลาง	8
6. อาจารย์ให้คำปรึกษาแนะนำการวางแผนอนาคตของนักศึกษาในการศึกษาต่อ หรือการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสม	3.33	1.05	ปานกลาง	16
7. อาจารย์ให้คำปรึกษาและตักเตือนเมื่อพบว่านักศึกษามีผลการเรียนต่ำลง	3.52	1.12	มาก	7
8. อาจารย์ให้คำปรึกษาด้านปัญหาส่วนตัวของนักศึกษาอย่างเหมาะสม	3.21	1.02	ปานกลาง	18
9. อาจารย์กระตุ้นให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของคณะหรือมหาวิทยาลัย	3.13	1.07	ปานกลาง	20
รวม	3.35	0.80	ปานกลาง	
ข. ด้านการพัฒนานักศึกษา				
10. อาจารย์มีแบบฟอร์มให้นักศึกษากรอกข้อมูลด้านการเรียน กิจกรรมและสภาพส่วนตัว	2.90	1.07	ปานกลาง	21
11. อาจารย์นำข้อมูลที่นักศึกษากรอกมาประกอบการให้คำปรึกษา	2.87	0.98	ปานกลาง	22
12. อาจารย์มีการอบรมทางด้านจริยธรรมและคุณธรรมให้แก่ศึกษาในความดูแลอย่างเหมาะสม	3.37	1.13	ปานกลาง	13

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ผลระดับ	ลำดับ ที่
13. อาจารย์ให้คำปรึกษาที่เน้นวิชาการมากกว่าพัฒนานักศึกษาด้านอื่นๆ	3.17	0.99	ปานกลาง	19
14. อาจารย์ส่งเสริมนักศึกษาให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อสาขาวิชาและคณะ	3.85	1.07	มาก	4
15. อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านบุคลิกภาพ	3.93	1.11	มาก	3
16. อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านการตรงต่อเวลา	3.94	1.13	มาก	2
17. อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านความรับผิดชอบ	3.99	1.17	มาก	1
รวม	3.51	0.78	มาก	
ค. ด้านการให้ความช่วยเหลือและประสานงาน				
18. ข้อมูลที่อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถตอบได้ อาจารย์ติดต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือแนะนำให้นักศึกษาเพื่อได้ข้อมูลดังกล่าว	3.36	1.10	ปานกลาง	15
19. อาจารย์ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆเมื่อพบว่านักศึกษามีปัญหา	3.39	1.09	ปานกลาง	12
20. อาจารย์ที่ปรึกษาให้ข้อมูลของคณะและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแก่นักศึกษาเพื่อประโยชน์ของนักศึกษา	3.42	1.07	ปานกลาง	11
21. อาจารย์จะเรียกนักศึกษา เมื่อพบว่ามีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา	3.69	1.14	มาก	5
22. อาจารย์ที่ปรึกษาคิดต่อประสานงานกับผู้สอน หากพบว่าเกิดปัญหาในการเรียน	3.56	1.12	มาก	6
รวม	3.49	0.97	ปานกลาง	
รวมทุกด้าน	3.44	0.76	ปานกลาง	

จากตารางที่ 1 พบว่านักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.76) เมื่อพิจารณา ข้อสูงสุด คือ อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 1.17) รองลงมา คืออาจารย์เป็นแบบ

อย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านการตรงต่อเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 1.13) ส่วนลำดับสุดท้าย คือ อาจารย์นำข้อมูลที่นักศึกษารอขอมาประกอบการให้คำปรึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$, S.D. = 0.98) เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในบทบาทปัจจุบันด้านต่างๆ มีรายละเอียดเป็นรายด้านดังนี้

1) ด้านการแนะนำและให้คำปรึกษานักศึกษามีระดับความคิดเห็นในเรื่อง อาจารย์ให้คำปรึกษาและตักเตือนเมื่อพบว่านักศึกษามีผลการเรียนต่ำลงสูงสุด โดยมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.52$, S.D.=1.12) รองลงมาคือเรื่อง อาจารย์แนะนำวิธีการเรียนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองให้แก่ นักศึกษาอย่างเหมาะสม โดยมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.47$, S.D.=0.99) ส่วนลำดับสุดท้ายคือ อาจารย์กระตุ้นให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.13$, S.D.=1.07)

2) ด้านการพัฒนา นักศึกษา นักศึกษามีระดับความคิดเห็นในเรื่องอาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านความรับผิดชอบสูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, S.D.=1.17) รองลงมาคือเรื่อง อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านการตรงต่อเวลา

อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D.=1.13) ส่วนลำดับสุดท้ายคือ อาจารย์นำข้อมูลที่นักศึกษารอกมาประกอบการให้คำปรึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.87$, S.D.=0.98)

3) ด้านการให้ความช่วยเหลือและประสานงาน นักศึกษามีระดับความคิดเห็นในเรื่องอาจารย์จะเรียกนักศึกษา เมื่อพบว่ามีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา สูงสุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.69$, S.D.=1.14) รองลงมาคือเรื่อง อาจารย์ที่ปรึกษาติดต่อประสานงานกับผู้สอน หากพบว่ามีปัญหาในการเรียน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56$, S.D.=1.12) ส่วนลำดับสุดท้ายคือ ข้อมูลใดที่อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถตอบได้ อาจารย์ติดต่อหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือแนะนำให้นักศึกษาเพื่อได้ข้อมูลดังกล่าว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.36$, S.D.=1.10)

1.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการในปัจจุบัน

ตารางที่ 2 แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการในปัจจุบัน

(n=306 คน)

ข้อความ	\bar{X}	S.D.	ผลระดับ	ลำดับที่
1.อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถทำหน้าที่ให้คำปรึกษาได้เต็มที่ด้วยภารกิจอื่น	2.79	1.16	ปานกลาง	3
2. อาจารย์ที่ปรึกษาขาดข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา	2.31	1.04	น้อย	6
3. อาจารย์ที่ปรึกษาไม่มีเวลาเพียงพอให้นักศึกษาเข้าพบเพื่อขอคำปรึกษา	2.73	1.18	ปานกลาง	4
4. อาจารย์ที่ปรึกษามีนักศึกษาในความดูแลมากเกินไป	2.46	1.03	น้อย	5
5. นักศึกษาเชื่อคำแนะนำจากรุ่นพี่ในการเลือกวิชาเรียนมากกว่าอาจารย์ที่ปรึกษา	2.99	1.19	ปานกลาง	1
6. อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถรู้จักนักศึกษาได้อย่างทั่วถึง เพราะไม่มีโอกาสได้สอนนักศึกษาที่อยู่ในความดูแล	2.87	1.27	ปานกลาง	2
รวม	2.69	1.14	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2 พบว่านักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งตอบแบบสอบถามเห็นว่าปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.69$, S.D.=1.14) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า นักศึกษาเชื่อคำแนะนำจากรุ่นพี่ในการเลือกวิชาเรียนมากกว่าอาจารย์ที่ปรึกษาอยู่ในระดับปานกลาง มากที่สุด ($\bar{X}=2.99$,

S.D.=1.19) รองลงมาข้อ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถรู้จักนักศึกษาได้อย่างทั่วถึง เพราะไม่มีโอกาสได้สอนนักศึกษาที่อยู่ในความดูแลอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.87$, S.D.=1.27) ส่วนข้อต่ำสุด ข้อ อาจารย์ที่ปรึกษาขาดข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}=2.31$, S.D.=1.04)

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ

ตารางที่ 3 สรุปการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของความเห็นต่อบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาระดับปริญญาตรี จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ที่	ลักษณะส่วนบุคคล	การเปรียบเทียบ		วิเคราะห์ความแปรปรวน	
		t-test	Sig	F-test	Sig
1	เพศ	-1.953	0.052		
2	อายุ			1.389	.246
3	ความพอเพียงของรายได้			2.508	.083
4	ระดับชั้นปี			7.748*	.001
5	สาขาวิชา			9.372*	.000
6	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน			.567	.637
7	การพักอาศัย			.328	.859

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับความคิดเห็นต่อบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียวของความคิดเห็นต่อบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาระดับปริญญาตรีของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากรจำแนกตามระดับชั้นปี และสาขาวิชา มีความเห็นต่อระบบอาจารย์ที่ปรึกษาระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ ความพอเพียงของ

รายได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการพักอาศัยไม่แตกต่างกัน

3. รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์ รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษา มีรูปแบบ 5 แบบได้แก่

1) **รูปแบบระบบอาจารย์ประจำชั้น**
ควบคู่กับอาจารย์ที่ปรึกษา หมายถึง คณะวิชาที่ใช้รูปแบบนี้มี 2 คณะวิชา คือ โดยคณะวิชาที่มีอาจารย์ที่ปรึกษาประจำชั้น 1 คนต่อ 1 ชั้นปี และมีคณะกรรมการอีกจำนวนหนึ่ง (ประมาณ 9 คน) ที่ขึ้นตรงกับ

รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา เป็นผู้ร่วมให้คำปรึกษา สำหรับคณะวิชานักศึกษาแต่ละชั้นปีจะมีอาจารย์ที่ปรึกษาประจำชั้น 3 คน และนักศึกษาทุกคนยังมีอาจารย์ในคณะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาควบคู่ไปกับอาจารย์ประจำชั้นด้วย

**2) รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษามิ
นักศึกษาเพียงชั้นปีเดียว** หมายถึง การกำหนดให้ แต่ดูแลไปจนกว่านักศึกษาจะจบการศึกษาจะเป็น ลักษณะที่อาจารย์แต่ละคนจะเป็นที่ปรึกษา นักศึกษา จำนวนหนึ่งจะก็คั่นตามและลักษณะและความจำเป็น ของคณะ เช่น สัดส่วนจำนวนอาจารย์ภายในคณะวิชา ต่อ จำนวนนักศึกษา ซึ่งอาจารย์ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ ที่ปรึกษาจะติดตามนักศึกษาชุดนั้นๆ ไปจนกว่า นักศึกษาจะสำเร็จการศึกษา โดยไม่มีการรับนักศึกษา ชั้นปีอื่นเพิ่มอีก

**3) รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษามิ
นักศึกษาหลายชั้นปีในความดูแล เป็นรูปแบบผสม
ผสาน** กล่าวคือ แต่ละภาควิชามีการปฏิบัติแตกต่างกัน โดยมีลักษณะ 2 ประการ คือ

(1) เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาจำนวนหนึ่งแล้ว ติดตามเป็นที่ปรึกษาไปจนกว่านักศึกษาจะสำเร็จการ ศึกษา

(2) และในขณะเดียวกันก็จะรับนักศึกษาใหม่ เพิ่มขึ้นในแต่ละปีด้วย กล่าวคือ ในแต่ละปีในภาค การศึกษาตอนต้นจะมีการแบ่งนักศึกษาใหม่ให้อาจารย์ ทุกท่านที่ต้องเป็นที่ปรึกษารับไปจำนวนหนึ่ง ในส่วนของ นักศึกษาเก่าก็ยังคงต้องดูแลไปจนกว่าจะสำเร็จการศึกษา

ด้วย ในลักษณะนี้อาจารย์ที่ปรึกษาคนหนึ่งจะดูแล นักศึกษาจากหลายชั้นปี

**4) รูปแบบผสมผสานระหว่าง 1, 2
และ 3 กล่าวคือ นักศึกษาแต่ละชั้นปี จะมีอาจารย์
ประจำชั้น ชั้นปีละ 2 คน** หมายถึงการกำหนดไว้เป็น ที่ปรึกษาทั่วไปและในขณะเดียวกันอาจารย์คนอื่นๆ ก็จะทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาจำนวนหนึ่งแล้วติดตาม เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาไปจนกว่านักศึกษาเหล่านี้สำเร็จ การศึกษาและยังรับเป็นที่ปรึกษานักศึกษาใหม่เพิ่มขึ้น ในแต่ละปีอีกด้วย ฉะนั้นอาจารย์จะมีนักศึกษาหลาย ชั้นปีรวมกันอยู่ในความดูแล ซึ่งเวลาเดียวกันนักศึกษา ก็จะมีอาจารย์ที่ปรึกษาหลายคนที่จะไปกันได้ คือ อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ที่ปรึกษา ทั้งด้านวิชาการ และทั่วไป และยังมีอาจารย์ที่ปรึกษาพิเศษเฉพาะทางที่ นักศึกษามีปัญหาส่วนตัวที่ต้องการผู้ให้คำปรึกษา เฉพาะเรื่องที่นักศึกษาไม่สามารถไปหาอาจารย์ที่ ปรึกษาประจำ หรืออาจารย์ประจำชั้นได้ ระบบอาจารย์ ที่ปรึกษาเฉพาะเรื่องที่นักศึกษาไม่สามารถไปหา อาจารย์ที่ปรึกษาประจำหรืออาจารย์ประจำชั้นได้

**5) รูปแบบที่มีอาจารย์ที่ปรึกษา 2 ชุด
คือ ก่อนเลือกวิชาเอก และหลังเลือกวิชาเอก** หมายถึง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบผสมผสาน โดยมีลักษณะ การใช้ที่คล้ายคลึงกันในกรณีที่นักศึกษาเข้ามาใน ปีแรกๆ โดยที่ยังไม่เลือกวิชาหลัก แต่จะเลือกหลังจาก เรียนไปแล้ว 1 หรือ 2 ปี และเมื่อนักศึกษาเลือกวิชาหลัก แล้ว แต่ละภาควิชาจะมีอาจารย์ที่ปรึกษา โดยติดตามไป จนสำเร็จการศึกษา

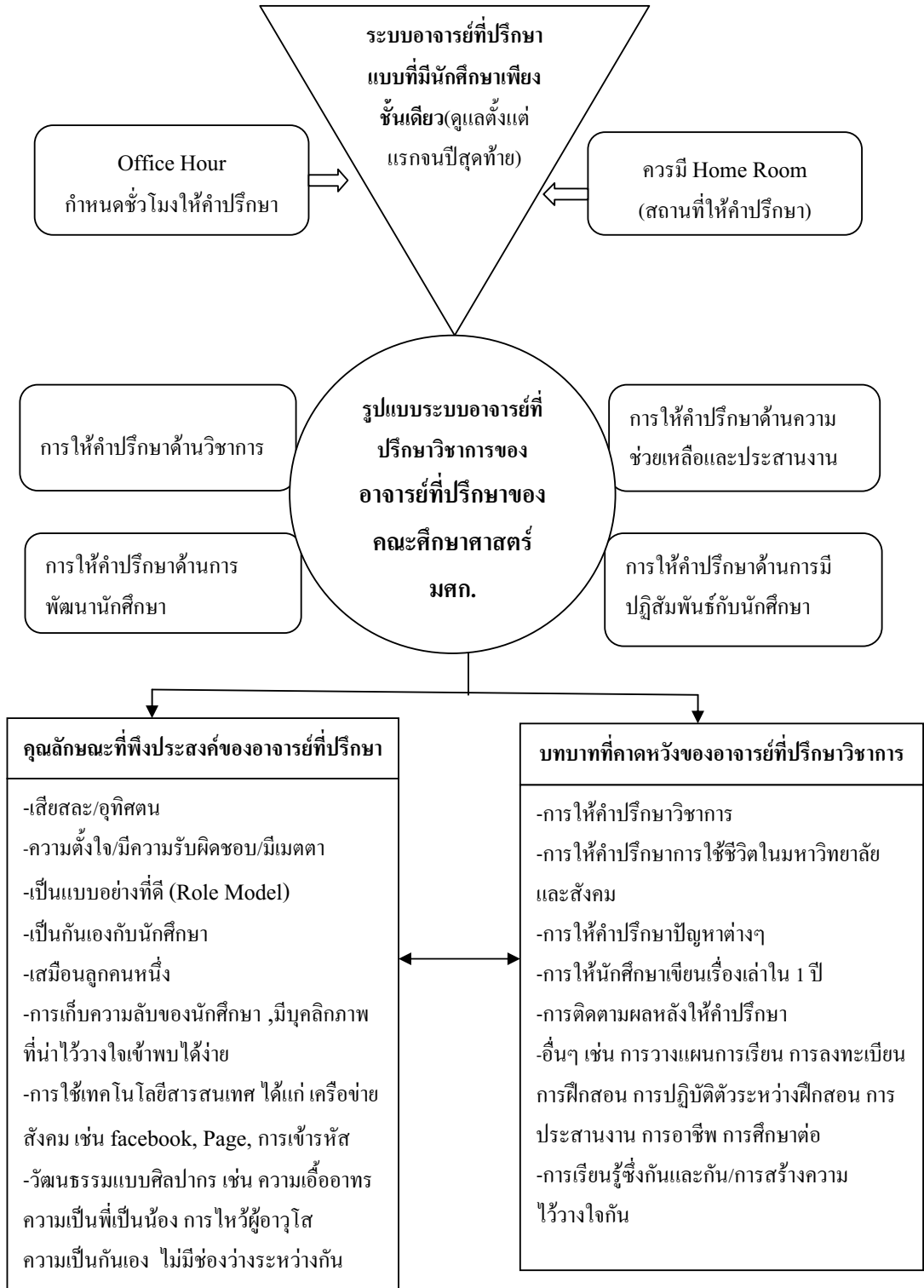
จากผลการสนทนากลุ่มทั้งสองกลุ่ม คณะผู้วิจัยได้สรุปผลรูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ดังนี้
ตารางที่ 4 แสดงความคิดเห็นต่อรูปแบบที่เหมาะสมกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการของ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ที่	กลุ่ม	รูปแบบที่ 2	รูปแบบที่ 4
1	อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ	9 (90.00 %)	1 (10.00%)
2	นักศึกษา	8(100.00 %)	-
	รวม	17 (95.00 %)	1 (5.00 %)

จากตารางที่ 4 พบว่า ในภาพรวมผู้เข้าร่วม
สนทนากลุ่มทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นต่อรูปแบบระบบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ แบบที่ 2 ความถี่ 17 คน
คิดเป็น ร้อยละ 95.00 ส่วนกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษา
วิชาการ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบระบบอาจารย์
ที่ปรึกษาวิชาการ แบบที่ 2 ความถี่ 9 คิดเป็นร้อยละ
90.00 ส่วนกลุ่มนักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบ
ระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการแบบที่ 2 ความถี่ 8
คิดเป็นร้อยละ 100.00

จากที่กล่าวมาทั้งหมดคณะผู้วิจัยได้
สังเคราะห์รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาของ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ควรมีรูปแบบ
และองค์ประกอบของระบบอาจารย์ที่ปรึกษาแบบที่มี
นักศึกษาเพียงชั้นเดียว กล่าวคือมีการให้คำปรึกษา ดูแล
ตั้งแต่เริ่มแรกในชั้นปีที่ 1 ไปจนจบการศึกษาในปีสุดท้าย
ควรมีการกำหนดชั่วโมงให้คำปรึกษา และควรมีสถานที่
เฉพาะให้คำปรึกษา (Home Room) อาจารย์ที่ปรึกษา
วิชาการมีบทบาท 4 ประการ ได้แก่ 1) การให้คำปรึกษา
ด้านวิชาการ 2) การให้คำปรึกษาด้านการพัฒนา
นักศึกษา 3) การให้คำปรึกษาด้านความช่วยเหลือ

และประสานงาน และ 4) การให้คำปรึกษาด้านการมี
ปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ
อาจารย์ที่ปรึกษา ได้แก่ การเสียสละ/อุทิศตน ความ
ตั้งใจ/มีความรับผิดชอบ/มีเมตตา เป็นแบบอย่างที่ดี
(Role Model) มีความเป็นกันเองกับนักศึกษา เปรียบ
เสมือนลูกคนหนึ่ง การเก็บความลับของนักศึกษา
มีบุคลิกภาพที่น่าไว้วางใจเข้าพบได้ง่าย การใช้
เทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ เครือข่ายสังคม เช่น
facebook, Page, การเข้ารหัส (Loxin) มีวัฒนธรรมแบบ
ศิลปากร เช่น ความเอื้ออาทร ความเป็นพี่เป็นน้อง การ
ไหว้ผู้อาวุโส ความเป็นกันเอง ไม่มีช่องว่างระหว่างกัน
และบทบาทที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ
ได้แก่ การให้คำปรึกษาวิชาการ การให้คำปรึกษาการใช้
ชีวิตในมหาวิทยาลัยและสังคม การให้คำปรึกษาปัญหา
ต่างๆ การให้นักศึกษาเขียนเรื่องเล่าใน 1 ปี การติดตาม
ผลหลังให้คำปรึกษา อื่นๆ เช่น การวางแผนการเรียน
การลงทะเบียน การฝึกสอน การปฏิบัติตัวระหว่าง
ฝึกสอน การประสานงาน การอาชีพ การศึกษาต่อ
การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน/การสร้างควมไว้วางใจกัน
(Individual Trust for Learning) ดังแผนภูมิที่ 2



แผนภูมิที่ 2 แสดงรูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

การอภิปรายผล

1. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ** นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.44$, S.D.=0.76) เมื่อพิจารณาข้อสูงสุด คือ อาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านความรับผิดชอบ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, S.D.=1.17) รองลงมา คืออาจารย์เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาในด้านการตรงต่อเวลา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$, S.D.=1.13) ส่วนลำดับสุดท้าย คือ อาจารย์นำข้อมูลที่นักศึกษากรอกมาประกอบการให้คำปรึกษา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=2.87$, S.D.=0.98) จึงเห็นได้ว่าภารกิจของอาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องตั้งอยู่บนรากฐานของปรัชญาที่ได้กำหนดทิศทางเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติสำหรับปรัชญาในการปฏิบัติภารกิจความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษา คือ การให้คำปรึกษาเป็นการให้ข้อมูลและคำแนะนำเพื่อให้บัณฑิตแต่ละคนได้เข้าใจกระบวนการศึกษา เข้าใจตนเอง เข้าใจชีวิตและสังคมในมหาวิทยาลัย อันจะเป็นพื้นฐานความสามารถในการตัดสินใจของตนเองสืบต่อไป สอดคล้องกับการวิจัยของมยุรี สิงห์ไข่มุกด์ (2526 : 215-233) ที่พบว่าอาจารย์ที่ปรึกษาจาก 3 มหาวิทยาลัยมีความเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาโดยส่วนรวมและในแต่ละด้านอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ขณะที่มุลเลอร์ (Mueller, 1961 : 210) ก็ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาว่า ควรจะเป็นคนที่สนใจในเหตุการณ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ หันต่อเหตุการณ์ ชยันขันแข็ง และมีความเอาใจใส่ในหน้าที่เป็นอย่างดี นอกจากนี้ควรจะเป็นผู้มีความรู้กว้างขวาง มีความเข้าใจในด้านวิชาการ ตลอดจนมีความรู้เกี่ยวกับแหล่งบริการต่าง ๆ ที่จะสามารถติดต่อขอความช่วยเหลือให้กับนักศึกษาเพื่อจะได้แนะนำนักศึกษาได้ถูกต้อง นอกจากนี้วิลเลียมสัน (William-son, 1961 :

29) ; มุลเลอร์ (Mueller, 1961 : 210) ; อเซลรอด (Axelrod, 1973 : 150-151) ; เดรสเซล (Dressel, 1974 : 57) ได้กล่าวถึงหน้าที่และภารกิจความรับผิดชอบของอาจารย์ที่ปรึกษาว่า เมื่ออาจารย์ที่ปรึกษาเริ่มรับนิสิตนักศึกษาเข้ามาอยู่ในความดูแลแล้ว งานอันดับแรกที่จะต้องช่วยเหลือนิสิตนักศึกษาคือการให้คำปรึกษาทางวิชาการ ซึ่งได้แก่ 1) การเลือกสายวิชาเรียนและการลงทะเบียนเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องอธิบายลักษณะของหลักสูตร ฝึกการอ่านเลขนรหัสวิชา อ่านลักษณะรายวิชาและแนะนำวิธีการกรอกบัตรลงทะเบียน มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาหลายประการ เช่น นิสิตนักศึกษาเลือกเรียนวิชาเอกที่ตนไม่ถนัด ไม่เข้าใจวิธีการลงทะเบียนไม่เข้าใจวิธีชำระเงินค่าหน่วยกิตและอื่น ๆ 2) การเพิ่มและถอนทะเบียนเรียนในรายวิชาต่าง ๆ เมื่อนิสิตนักศึกษาเรียนไปได้สักระยะหนึ่ง นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนในแต่ละรายวิชาเพื่อปรับให้เหมาะสมกับความสามารถและความถนัด อาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการขอเพิ่มและถอนรายวิชา ตรวจสอบลักษณะรายวิชาตามเหตุผลและการตัดสินใจของนิสิตนักศึกษาให้แน่นอนเสียก่อนลงนามรับรอง 3) การวัดผลในแบบหน่วยกิต การจัดหลักสูตรในแบบหน่วยกิตนั้น รายวิชาทุกวิชามีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด จะต่างกันก็แต่จำนวนหน่วยกิตเท่านั้น ฉะนั้นถ้าสอบไม่ได้ในรายวิชาใดจะเอาคะแนนในรายวิชาอื่นมารวมช่วยเหลือหรือทดแทนไม่ได้ ต้องเรียนซ้ำวิชานั้นจนผ่านถ้าเป็นวิชาบังคับ หรือตัดวิชานั้นทิ้งไปถ้าเป็นวิชาเลือก อาจารย์ที่ปรึกษาต้องแนะนำนิสิตนักศึกษาให้เอาใจใส่การเรียนทุกวิชา และคำนึงอยู่เสมอว่าการวัดผลในแต่ละรายวิชาอาจมีขึ้นได้เสมอ มิใช่การสอบประจำภาคเท่านั้น นอกจากนี้รหัสและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการวัดผลเป็นสิ่งที่อาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตนักศึกษาต้องเข้าใจและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด 4) วิธีเรียนและการแก้ปัญหาการเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาควรแนะนำวิธีการเรียนการค้นคว้า การจัดเวลาเรียนให้นิสิต

นักศึกษาได้ทราบรวมตั้งแต่ต้น และหมั่นสอบถาม ปัญหาการเรียนของนิสิตนักศึกษาอยู่เสมอพร้อมทั้งให้ คำแนะนำตามสภาพที่เป็นจริงและถูกต้องในปัจจุบัน

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการตาม ลักษณะส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างตัวแปรเพศกับความ คิดเห็นต่อระบบอาจารย์ที่ปรึกษา ระดับปริญญา ตรีของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย ศิลปากร ไม่แตกต่างกัน ส่วนการวิเคราะห์ความแปร ปรวนแบบทางเดียวของความคิดเห็นต่อระบบ อาจารย์ที่ปรึกษา ระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากรจำแนกตามระดับ ชั้นปีและสาขาวิชา มีความคิดเห็นต่อระบบอาจารย์ ที่ปรึกษา ระดับปริญญาตรีของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนอายุ ความพอใจของรายได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน และการพักอาศัยไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ พรพรรณ ยศธร (2532 : ข) ได้ศึกษาบทบาทของ อาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ ตามทัศนคติของอาจารย์ ที่ปรึกษาทางวิชาการและนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยมหิดล ที่พบว่า 1) นักศึกษาระดับ ปริญญาตรีที่มีระดับชั้นปีต่างกัน และมีคะแนนเฉลี่ย สะสมต่างกัน มีทัศนคติบทบาทของอาจารย์ ที่ปรึกษาทางวิชาการ ทั้งด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ที่ปรึกษา และด้านหน้าที่และความรับผิดชอบของ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่แตกต่างกัน 2) อาจารย์ที่ปรึกษา ทางวิชาการ และนักศึกษาระดับปริญญาตรีให้ทัศนคติ สอดคล้องกันว่ามีปัญหาเกี่ยวกับเวลาของการให้ คำปรึกษามากที่สุด และได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ให้ พิจารณากำหนดเวลาในการให้การปรึกษาไว้ สอดคล้อง กับ รื่นเรจ ยศวิไล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาถึงปัญหา และแนวทางแก้ไขการบริหารงานกิจกรรมนิสิตของ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามความคิดเห็นของอาจารย์

ที่ปรึกษา กิจกรรมนิสิตและกรรมการนิสิต ที่พบว่า ผลจากการเปรียบเทียบปัญหาการบริหารงานกิจกรรม นิสิตตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา กิจกรรม นิสิต และกรรมการนิสิตแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางสถิติ สำหรับแนวทางแก้ไข พบว่า ด้านงานกิจกรรม นิสิต ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริม และสนับสนุนนิสิตเข้าร่วมกิจกรรม ตามความสนใจ และความถนัดของนิสิตอย่างจริงจัง ด้านงานบริการ และสวัสดิการ ควรจัดให้มีการติดตามประเมินผล การปฏิบัติงานด้านบริการและสวัสดิการนิสิต และ นำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนางานให้ เหมาะสม ด้านงานแนะแนวและจัดหางานควรจัดให้มี ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ตำแหน่งงานและสถานประกอบการ ที่เป็นปัจจุบันเพื่อให้บริการนิสิต ด้านงานวินัยและ พัฒนานิสิต จัดทำคู่มือนิสิตเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มาตรการและการดำเนินการทางวินัย เพื่อให้ นิสิตยึดถือและปฏิบัติตามมีระเบียบเป็นแนวทางเดียว กันที่ชัดเจน ด้านงานธุรการ จัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์ และให้มีบุคลากรปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ ประจำ เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่งาน กิจกรรมนิสิตอย่างถูกต้องทั่วถึง

3. รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผลการวิจัยในระยะที่ 1 คณะผู้วิจัยได้ สังเคราะห์ รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษา มีรูปแบบ 5 แบบได้แก่ 1) รูปแบบระบบอาจารย์ประจำชั้น ควบคู่กับอาจารย์ที่ปรึกษา 2) รูปแบบระบบอาจารย์ ที่ปรึกษามีนักศึกษาเพียงชั้นปีเดียว 3) รูปแบบระบบ อาจารย์ที่ปรึกษามีนักศึกษาหลายชั้นปีในความดูแล เป็นรูปแบบผสมผสาน 4) รูปแบบผสมผสานระหว่าง 1, 2 และ 3 กล่าวคือ นักศึกษาแต่ละชั้นปี จะมีอาจารย์ ประจำชั้น ชั้นปีละ 2 คน และ 5) รูปแบบที่มีอาจารย์ที่ ปรึกษา 2 ชุด คือ ก่อนเลือกวิชาเอก และหลังเลือกวิชา เอก การพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมที่นี้ใช้การแสดงความ คิดเห็นจากนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อหา

รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่เหมาะสมกับ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า รูปแบบระบบที่ปรึกษาควรเป็นแบบที่ 2 คือ เป็นระบบอาจารย์ที่ปรึกษาแบบมีนักศึกษาเพียงชั้นปีเดียวจะเหมาะสมที่สุด คิดเป็นร้อยละ 95 สอดคล้องกับมิตรจิตร์ ทะโรงอาด (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ในวิทยาลัยเทคนิค ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พบว่า นักศึกษามีความคิดเห็นว่า อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำและให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านสถานภาพนักศึกษา ด้านกิจการ นักเรียนนักศึกษา และด้านประสานงานกับฝ่ายต่างๆ อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และนักศึกษามีความคาดหวังให้อาจารย์ที่ปรึกษาได้ปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำแก่นักศึกษาทั้ง 4 ด้าน ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับ อุบลรัตน์ โพรพัฒน์ชัยและคณะ (2551) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการแบบบ้านของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี ที่พบว่า การพัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการแบบบ้านสอดคล้องกับการส่งเสริมและพัฒนาให้นักศึกษาเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข โดยนักศึกษาแต่ละบ้านจะมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง ซึ่งทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างนักศึกษากับนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษากับนักศึกษา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการแบบชั้นเดียวดูแลให้คำปรึกษา

ตั้งแต่ปีแรกจนจบ เห็นว่าเหมาะสมที่สุด ดังนั้นผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรใช้รูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาในแบบที่ใช้อยู่

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ไม่มีสถานที่เฉพาะให้นักศึกษา ในการเข้าพบที่ห้องพักอาจคับแคบไม่สะดวก เนื่องจากห้องพักอาจารย์ส่วนใหญ่มีอาจารย์ห้องละ 2 คน บางครั้งการปรึกษาเรื่องส่วนตัว ทำให้นักศึกษาลำบากใจ ดังนั้นผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรจัดหาสถานที่หรือห้องให้คำปรึกษาเฉพาะให้เป็นคลินิกให้คำปรึกษาวิชาการ

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า อาจารย์บางส่วนได้ใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงสังคมเครือข่ายออนไลน์ในการติดต่อสื่อสารและให้คำปรึกษาวิชาการ ดังนั้นผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและส่งเสริมให้อาจารย์ที่ปรึกษาใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี เช่น facebook, home page, การ lox in คู่มือการเรียนรู้ ฯลฯ ช่วยในการให้คำปรึกษาทางวิชาการ

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการส่วนใหญ่มีภาระงานในบทบาทของอาจารย์หลายภารกิจ ไม่มีเวลาให้คำปรึกษาได้เต็มที่ ดังนั้นผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรกระตุ้น /สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาการสร้างอาจารย์ที่ปรึกษาดั้งแบบ รวมถึงการสร้างควมตระหนักและการให้ความสำคัญกับระบบอาจารย์ที่ปรึกษาที่ถือเป็นภาระงานในหน้าที่ของอาจารย์

5. จากผลการวิจัยที่พบว่า มีผู้เสนอให้มีโครงการที่ช่วยน้อง ดังนั้นผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ควรจัดทำโครงการที่ช่วยน้อง ไม่ว่าจะเป็นการอบรม/พัฒนารุ่นพี่ที่เป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) เพื่อช่วยในการเป็นที่ปรึกษาวิชาการและเรื่องส่วนตัวเสมือนเป็นผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ รวมถึงการจัดเวลาว่างพร้อมกันในแต่ละสัปดาห์ 1-2 ชั่วโมงให้นักศึกษาได้พบปะ พูดคุยในแต่ละสาขาวิชา หรือระดับชั้นปี ได้พบกับรุ่นพี่ และทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้ประโยชน์

จากข้อค้นพบการวิจัยครั้งนี้ ควรพิจารณาประเด็นต่างๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในระบบอาจารย์ที่ปรึกษาของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาบางส่วนไม่มีการกำหนดตารางเวลาแน่นอนให้นักศึกษาเข้าพบ อยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาควรมีการกำหนดชั่วโมงการให้คำปรึกษาที่แน่นอน (Office hour) ในแต่ละสัปดาห์

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาไม่สามารถทำหน้าที่ได้เต็มที่ด้วยภารกิจอื่น และอาจารย์ที่ปรึกษาไม่มีเวลาเพียงพอในการให้คำปรึกษา อยู่ในระดับต่ำสุด และระดับชั้นปีและการจำแนกตามสาขาวิชา มีผลต่อการให้คำปรึกษา ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาควรมีการกำหนดให้นักศึกษามีชั่วโมงว่างที่พร้อมกันในแต่ละสาขาวิชา และแต่ละชั้นปี เพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาได้มีเวลาให้คำปรึกษา จึงควรมีโครงการที่ช่วยน้อง เพื่อช่วยในการกลั่นกรองด้วยฝึก รุ่นพี่ๆ ให้เป็นแบบอย่างรุ่นน้องและยังเป็นการแบ่งเบาภาระงานของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า คุณลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นแบบอย่าง (Role Model) ที่ดีในหลายเรื่อง หลายกิจกรรม เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความเอื้ออาทร ความเป็นพี่เป็นน้อง การไหว้ผู้อาวุโส ความเป็นกันเองและไม่มีช่องว่างระหว่างกัน ฯลฯ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ / สังคมเครือข่ายออนไลน์ นับเป็นคุณลักษณะที่ดีแบบศิลปากร แต่ขณะเดียวกันปัญหาอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในเรื่องบุคลิกภาพของอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ดังนั้น จึงควรมีการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์และเร่งพัฒนาบุคลิกภาพให้กับอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในทุกรุ่น โดยเฉพาะผู้ที่บรรจุใหม่/ อาจารย์รุ่นใหม่ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ

4. จากผลการวิจัยที่พบว่า อาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการกระตุ้นให้นักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย และอาจารย์ติดต่อกับหน่วยงานอื่นที่

เกี่ยวข้องหรือแนะนำให้นักศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้นอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการ ควรให้นักศึกษาได้มีเวลาในการทำกิจกรรมทางวิชาการร่วมกัน รวมถึงการสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการเทียบเคียง (Benchmarking) การปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรีของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. ควรมีการศึกษารูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรีของคณะต่างๆ ในมหาวิทยาลัยศิลปากร

3. ควรมีการศึกษารูปแบบระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษา ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

4. ควรมีการศึกษารูปแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ/สังคมเครือข่ายออนไลน์ในระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรีของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

5. ควรมีการศึกษานโยบายที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง รวมถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบอาจารย์ที่ปรึกษาวิชาการระดับปริญญาตรีของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2522). รายงานผลการพิจารณาวางระบบเกี่ยวกับอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันฝึกหัดครู. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- นฤพรธณ วุฒิจันทร์. (2529). ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษา และนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับบทบาทอาจารย์ที่ปรึกษาฝ่ายกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐ. ปรินญาครุศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พรชูลี อาชวอำรุง. (2533). “การให้คำปรึกษา และแนะแนวในระดับอุดมศึกษา. **นิสิต นักศึกษา**. ภาควิชาอุดมศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า. 46.
- พรพรรณ ยศธร. (2532). **บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ ตามทัศนะของอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการและนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในมหาวิทยาลัยมหิดล**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มยุรี สิงห์ไข่มุกด์. (2526). **บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานคร**. ปริญญาโทบริหารศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มิตรจิตร์ ทะโรงอาด. (2542). **หน้าที่และบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษาประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรมในวิทยาลัยเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารอาชีวศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- รื่นเริง ยศวิไล. (2541). **ปัญหาและแนวทางแก้ไขการบริหารงานกิจการนิสิตของมหาวิทยาลัยบูรพา ตามความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนิสิต และกรรมการนิสิต**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการบริหารงานการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ละออ ชูติกร. (2520). **บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในวิทยาลัยครู**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภร สุนทรชัย, พรระชฎิ ภาวณะที่และ วิภูจักร ดุณฑรา.(2550). **รายงานการวิจัยบทบาทที่เป็นจริงและที่คาดหวังของอาจารย์ที่ปรึกษาในทัศนะของนักศึกษา**. ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยราชธานี อุตรธานี : มหาวิทยาลัยราชธานี วิทยาเขตอุตรธานี.
- อุบลรัตน์ โพธิ์พัฒนชัยและคณะ (2551) รายงานการวิจัย การพัฒนาระบบอาจารย์ที่ปรึกษาแบบบ้านของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี : สถาบันพระบรมราชชนก.
- Axelrod, Joseph. (1973). **The university teacher as artist**. San Francisco : Jossey Bass Publishers.
- Bluesser Willard W., and Crookston B. Burns. (1960). “Student personnel work-college and university.” **American Education Research Association**. Pp. 1415-1417.
- Dressel, Fred.B. (1974). “The faculty advisor.” **Improving Collage and University Teaching**. (Winter) pp. 57.
- Hopakins, L.B. (1926). “Personnel procedure in education.” **The Educational Record Supplement**. Vol 7, No.3 (October) : 25-28.
- King, P.M., and Fields,A.LA (1980). Framework for student development: Form student development goals to educational opportunity practice. **Journal of Student Personnel**, 28, . pp. 541-548.
- Mueller, Hevener Kate, (1961). **Student personnel work in higher education**. Cambridge, Massachusettes, Houghton Mifflin Company,
- Williamson,E.G. (1961). **Student personal services in collage and universities**. New York : McGraw-Hill Inc.

การจัดบริการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบครอบครัวทดแทน สำหรับเด็กต่างชาติ* ที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว**

Informal Alternative Care Service as Foster Care for Separated non-Thai Children

ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์***

บทคัดย่อ

เด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวเนื่องจาก บิดา มารดา ญาติพี่น้องทางสายเลือดไม่สามารถให้การปกป้องคุ้มครองได้ เช่นเสียชีวิต ฐานะยากจนหรือทอดทิ้งเด็ก แม่สังคมไทยจะมีหน่วยงานของภาครัฐในการดูแลเด็กที่ถูกทอดทิ้งและจัดหาครอบครัวทดแทน แต่สำหรับเด็กต่างชาติแล้วยังไม่มียกกฎหมายระบุเฉพาะเจาะจง อีกทั้งอคติเชิงชาติพันธุ์ของคนในสังคมที่มีต่อคนต่างด้าวได้เป็นอุปสรรคหนึ่งต่อการเข้าถึงการจัดบริการครอบครัวทดแทนของภาครัฐ การดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการเกิดขึ้นเมื่อบริการที่จัดโดยภาครัฐไม่สามารถตอบสนองและครอบคลุมความต้องการของเด็กกลุ่มดังกล่าวได้ การดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการเกิดขึ้นโดยภาคส่วนต่างๆ ของสังคม เช่น ศูนย์การเรียนรู้พม่า องค์กรเอกชนไม่แสวงหากำไร เป็นต้น ในบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดูแลเด็กทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวในรูปแบบครอบครัวทดแทนของศูนย์มาริชมิชชั่น ระนอง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ผลการวิจัย พบว่า การดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบครอบครัวทดแทนของศูนย์มาริชมิชชั่น ระนอง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง (Marist Mission Ranong) (MMR) อาสาสมัครครอบครัวทดแทนทั้งหมดเป็นเจ้าหน้าที่ของ MMR ซึ่ง MMR จะรับสมัครอาสาสมัครครอบครัวทดแทนและดำเนินการคัดเลือกอาสาสมัครครอบครัวทดแทนที่มีความรู้ ทักษะ ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว เนื่องจากอาสาสมัครของ MMR ที่เดินทางมาประเทศไทยบางคนมาในลักษณะครอบครัวหรือเดินทางมาคนเดียว เมื่อเป็นอาสาสมัครครอบครัวทดแทนทำให้โครงสร้างครอบครัวทดแทนมีหลากหลาย ได้แก่อยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวมีทั้งพ่อแม่และเด็ก หรือมีเพียงพ่อหรือแม่กับเด็ก รวมทั้งการเข้าห้องแยกต่างหากสำหรับเด็ก สำหรับภาวะเปรียบเทียบการอยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นการอาศัยในลักษณะใดเด็กและอาสาสมัครครอบครัวทดแทนจะร่วมกันวางกฎระเบียบในชีวิตประจำวัน การใช้จ่ายเงิน เป็นต้น

ทั้งนี้หน่วยงานหลักในการสนับสนุนรูปแบบดังกล่าวได้แก่ MMR มีบทบาทในฐานะ ผู้ประเมินอาสาสมัครครอบครัวทดแทน แรกรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว การประสานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อเป็นที่ปรึกษาในการจัดบริการและร่วมเป็นเครือข่ายในการขับเคลื่อนรูปแบบครอบครัวทดแทน นอกจากนี้ยังรวมถึงการสร้าง ความเข้าใจและทัศนคติที่ดีของคนชุมชนคนไทยต่อเด็กต่างชาติ เป็นต้น

* เด็กต่างชาติในบทความนี้หมายถึง เด็กไร้สัญชาติ เด็กต่างด้าวที่มีสัญชาติพม่า และอพยพกับครอบครัวมาอยู่ในประเทศไทย หรือมาเกิดในประเทศไทย

** บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบการดูแลเด็กทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว.2556 ได้รับการสนับสนุนทุนจาก องค์กร Save The Children International

*** อาจารย์ ดร.ประจำหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยประการหนึ่งคือศูนย์ฯควรมีการวางแผนจัดหาครอบครัวทดแทนในระยะยาว เนื่องจากครอบครัวทดแทนชาวพม่าไม่ได้อาศัยอยู่ประเทศไทยถาวรจึงทำให้มีการเปลี่ยนครอบครัวบ่อยและเด็กบางคนรู้สึกไม่มั่นคงในความรัก หรือรู้สึกว่าเป็นผู้สร้างภาระให้กับคนอื่น อันจะมีผลต่อพัฒนาการของเด็กในอนาคต นอกจากนี้ควรมีการจัดทำข้อมูล ความจำเป็น ข้อเสนอแนะเรื่องการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการสำหรับเด็กต่างชาติดังกล่าวที่ควรพิจารณาจากครอบครัวเสนอเชิงนโยบายในหลากหลายช่องทางเช่นเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการและผู้ด้อยโอกาส เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนกฎหมาย การดำเนินงานการดูแลทางเลือกต่อไป

คำสำคัญ : การดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการ ครอบครัวทดแทน เด็กต่างชาติดังกล่าวที่ควรพิจารณาจากครอบครัว

Abstract

Many non-Thai children have been separated from their parents as their parents or relatives, for example, cannot protect them due to the death or poverty. Despite the adoption institutes and foster care provided in Thailand, there are no laws specifically enacted for the non-Thai children. These results in the difficulty of the access to the formal alternative care such as foster care. The informal alternative cares, established when the government services cannot satisfy the demands of the non-Thai children, are operated and provided by the social sectors such as Myanmar learning centers, non-government organizations. This article aims to study the informal alternative cares given to the separated non-Thai children in the format of foster care of Marist Mission Ranong Center located in Muang District, Ranong Province.

The research findings reveal that the informal alternative care provided as the foster care by Marist Mission Ranong (MMR) Center has been mainly operated by its officers. In addition, some volunteer foster families, having proper knowledge and skills in accord with the problems and demands of the separated non-Thai children, have been also recruited. As the volunteers of MMR came to Thailand alone or with their family, the structures of the foster families are various. For example, the separated non-Thai children may stay with the parents while some may stay with a father or a mother. No matter what the foster family style is, the separated non-Thai children and their volunteer foster family will settle the daily regulations together such as expenses, and so on.

The foster care is mainly supported by MMR. MMR also evaluates the foster family volunteers, accepts the separated non-Thai children, coordinates with the external departments for the consultancy on the services, participate as the network promoting the foster care, and enhances the understanding and good attitudes of Thai people communities towards the non-Thai children.

It is suggested from the current research as follows: MMR should plan for the long-term foster family. As the Myanmar foster families do not permanently stay in Thailand, the separated non-Thai children have to change their foster family from time to time. As a result, such separated non-Thai children may feel instable and even think that they are the burden. This may cause problems and affect

the development of such children. Hence, the data related to the necessity and recommendations on the informal alternative care services policy for the separated non-Thai children should be proposed in multi channels for example to the Committee on Social Development and Children, Youth, Women, the Elderly, the Disabled and the Underprivileged Affairs as the framework for further legal enactment on the alternative care services.

Keyword: Informal Alternative Care Foster Care Separated non-Thai Children

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งรัฐบาลไทยมีนโยบายส่งเสริมเขตเศรษฐกิจพิเศษตามบริเวณชายแดน การปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยหรือปัจจัยด้านการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศพม่า เหล่านี้ได้กลายเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านสู่ประเทศไทยมากขึ้น การย้ายถิ่นของแรงงานจะมีผู้ติดตามเช่นเด็กที่ตามมาเป็นแรงงานหรือหนีภัยความขัดแย้ง และมีเด็กบางส่วนที่เกิดในประเทศไทย รัฐบาลไทยได้จัดสวัสดิการให้เด็กต่างชาติ/เด็กไร้สัญชาติในหลายมิติ อาทิ การจัดบริการทางการศึกษาดังเช่นในพ.ศ.2548 คณะรัฐมนตรีมีมติเปิดโอกาสทางการศึกษาให้คนทุกกลุ่มโดยมีเป้าหมายคือ คนทุกคนที่อาศัยอยู่ในประเทศสามารถเรียนได้ถึงระดับสูงสุด และสามารถออกมาเรียนนอกพื้นที่ควบคุมได้ อย่างไรก็ตามการจัดบริการสวัสดิการสังคมโดยภาครัฐพบข้อจำกัด เช่นการไม่มีเอกสารแสดงสถานะบุคคลว่าตนเป็นพลเมืองของประเทศใด การขาดเอกสารจึงทำให้เด็กขาดโอกาสในการเข้ารับบริการ อีกทั้งทัศนคติของเจ้าหน้าที่รัฐบางคนเห็นว่าการจัดบริการสำหรับเด็กต่างด้าวไร้สัญชาติเป็นสิ่งที่สิ้นเปลืองงบประมาณ นอกจากนี้ในบริบทของต่างประเทศพบว่าการอพยพของคนต่างด้าว/ต่างชาติถูกให้ความหมายในฐานะการคุกคามสวัสดิการของรัฐ (Duffek & Kandel, 2003)

แม้รัฐบาลจะมีการจัดบริการทางการศึกษาให้กับเด็กต่างชาติ แต่จากสถานการณ์ข้างต้นและเงื่อนไขที่เกิดจากบริบทแวดล้อมตัวเด็ก เช่นเด็กไม่สามารถ

สื่อสารภาษาไทย หรือครอบครัวเด็กบางคนอาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากที่ตั้งของโรงเรียนเช่นในป่าลึกจึงทำให้ไม่สามารถส่งบุตรหลานสู่การศึกษาในระบบของรัฐได้ ศูนย์การเรียนรู้พม่าหรือศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กข้ามชาติ เป็นบริการทางการศึกษาที่จัดโดยชุมชนแรงงานข้ามชาติหรือโดยองค์กรพัฒนาเอกชน อันมีเป้าหมายหนึ่งเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กข้ามชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณชุมชนที่มีแรงงานข้ามชาติอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ในรายงานการศึกษาของเครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ ได้กล่าวถึงจุดกำเนิดของศูนย์การเรียนรู้พม่าว่า เริ่มต้นจากบริการรับเลี้ยงเด็กต่างชาติและค่อยๆ พัฒนามีการเพิ่มการเรียนการสอนเข้าไปในระหว่างวัน จากนั้นพัฒนาเข้าสู่ระบบรูปแบบการเรียนการสอนที่เรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้ซึ่งระยะต่อมาจะมีรูปแบบการจัดตั้งองค์กรชุมชน (Community Based Organization) เพื่อบริหารศูนย์การเรียนรู้อย่างเป็นทางการมากขึ้น (เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ, 2556)

นอกจากสถาบันการศึกษาที่มีผลต่อพัฒนาการเด็กแล้ว ครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม ส่งเสริมพัฒนาการและปกป้องคุ้มครองเด็ก แต่ทั้งนี้ยังมีเด็กต่างชาติอีกกลุ่มหนึ่งได้กลายเป็นเด็กที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวเนื่องจากบิดา มารดา ญาติพี่น้องทางสายเลือดไม่สามารถให้การปกป้องคุ้มครองได้ เช่นเสียชีวิต ฐานะยากจนหรือทอดทิ้งเด็ก เป็นต้น เด็กกลุ่มนี้แม้จะมีสิทธิการเข้าถึงบริการสวัสดิการสังคมเหมือนกับเด็กไร้สัญชาติที่มีครอบครัว ดังเช่นบริการทางการศึกษา แต่จาก

สถานการณ์พื้นที่ชายแดนพบว่ามีเด็กต่างชาติดังกล่าวต้องพลัดพรากจากครอบครัวได้เข้าเรียนในศูนย์การเรียนรู้พม่าจำนวนหนึ่ง แต่เด็กกลุ่มนี้ออกจากการศึกษากลางคันหรือไม่สามารถเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากเด็กต้องทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองจึงทำให้ขาดเรียนบ่อย บางครั้งเรียนตามเพื่อนไม่ทัน รวมทั้งนายจ้าง หรือเจ้าของสถานประกอบการไม่อนุญาตให้เด็กใช้เวลาว่างไปเรียนหนังสือ เด็กกลุ่มนี้จึงมีความต้องการบริการสวัสดิการเพื่อการปกป้องคุ้มครองที่มากกว่าบริการด้านการศึกษาที่เด็กกล่าวข้างต้น แต่ยังคงต้องการการดูแลครอบครัวทดแทนเพื่อทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้กับเด็กแทนครอบครัวเดิม ที่ผ่านมามีรัฐบาลไทยจะมีศูนย์รับบุตรบุญธรรม สังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นพบว่า ใช้ระยะเวลาค่อนข้างนานในการยื่นเรื่องรับเด็กไร้สัญชาติเป็นบุตรบุญธรรม เป็นต้น (ม.ป.ท.2556.น.1)

เพื่อให้เด็กได้เข้าถึงบริการและได้รับการปกป้องตามหลักสิทธิเด็ก Save the Children International หน่วยงานเอกชนไม่แสวงหากำไรจึงได้ร่วมกับศูนย์การเรียนรู้พม่า เพื่อจัดบริการหนุนเสริมตามความต้องการและสภาพปัญหาของเด็กโดยเรียกแบบดังกล่าวว่า “รูปแบบการดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างด้าวที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว” ทั้งนี้รูปแบบการดูแลทางเลือกมีหลากหลายในบทความวิจัยนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการสำหรับเด็กต่างชาติดังกล่าวพลัดพรากจากครอบครัวในรูปแบบครอบครัวทดแทน เนื่องจากแบบดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นเป้าหมายหลักของรูปแบบการดูแลทางเลือกที่ต้องการให้เด็กต่างชาติดังกล่าวพลัดพรากจากครอบครัวได้มีครอบครัวทดแทนในการทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมและพิทักษ์สิทธิให้กับเด็ก

วัตถุประสงค์ของบทความวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการดูแลทางเลือกอย่างไม่

เป็นทางการสำหรับเด็กต่างชาติดังกล่าวพลัดพรากจากครอบครัวในรูปแบบครอบครัวทดแทน ของศูนย์มาริชมิชชั่น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยเพื่อให้เห็นถึงการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการสำหรับเด็กต่างชาติดังกล่าวพลัดพรากจากครอบครัวในรูปแบบครอบครัวทดแทน ศูนย์มาริชมิชชั่น ระนอง อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เป็นการศึกษาในเดือนพฤศจิกายน 2555-มกราคม 2556

นิยามศัพท์ในการวิจัย

เด็กต่างชาติดังกล่าวพลัดพรากจากครอบครัว หมายถึง เด็กไร้สัญชาติที่พ่อแม่ หรือญาติพี่น้องทางสายเลือดไม่สามารถให้การปกป้องคุ้มครองได้ จากสาเหตุหลายประการ เช่น เสียชีวิต ฐานะยากจนหรือทอดทิ้งเด็ก เป็นต้น

รูปแบบการดูแลทางเลือก หมายถึง

ทางเลือกในการดูแลเด็กหากครอบครัวตามสายเลือดของเด็กไม่สามารถดูแล ให้การสนับสนุนที่เหมาะสม หรือทอดทิ้งเด็ก

ครอบครัวทดแทน หมายถึง

ครอบครัวที่อาสาสมัครเข้ามาดูแลเด็กโดยรับเด็กต่างชาติดังกล่าวพลัดพรากจากครอบครัวเข้าไปอยู่ร่วมครอบครัวในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ทั้งนี้ครอบครัวทดแทนและเด็กไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยรูปแบบการดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติดังกล่าวในการบริหารจัดการรายกรณี (Case Management) และแนวคิดระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner

1. รูปแบบการดูแลทางเลือกสำหรับเด็กต่างชาติ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

รูปแบบที่ 1 การดูแลทางเลือกอย่างเป็นทางการ (Formal Alternative Care)

เป็นการดูแลในระบบสถาบันที่มีหน่วยงานระบบกลไกเข้ามาจัดระเบียบอย่างชัดเจน โดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (2009) ได้ให้ขอบเขตการดูแลอย่างเป็นทางการว่าเป็นการจัดการดูแลให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบครอบครัว โดยคำสั่งของหน่วยงานที่มีหน้าที่หรือศาล ทั้งนี้ประเทศไทยไม่มีรูปแบบการดูแลทางเลือกอย่างเป็นทางการซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Tolfree (2006) พบว่าในประเทศไทยเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวยังไม่สามารถเข้ารับบริการด้านที่อยู่อาศัยจากรัฐได้เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้มีกรอบของกฎหมายที่จะคุ้มครองเด็กไร้สัญชาติเด็กอพยพอย่างระมัดระวังกลุ่มดังกล่าวอย่างชัดเจน องค์กรเอกชนไม่แสวงหากำไรจึงเข้ามามีบทบาทหลักในการปกป้องพิทักษ์สิทธิของเด็กต่างชาติ ดังนั้นรูปแบบการดูแลทางเลือกที่ปรากฏในสังคมไทยจึงอยู่ในลักษณะไม่เป็นทางการ

รูปแบบที่ 2 การดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Alternative Care)

เป็นการดูแลเพื่อให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก การดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการมีหลายรูปแบบโดยแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น รูปแบบหอพัก ครอบครัวทดแทน การดูแลโดยญาติ การดูแลโดยพี่คนโตในครอบครัว เป็นต้น

สำหรับรูปแบบครอบครัวทดแทน (Foster Care) มีขึ้นเนื่องจากพ่อแม่หรือญาติพี่น้องตามสายเลือดไม่สามารถให้การดูแลปกป้องคุ้มครองเด็กได้ โดยครอบครัวที่รับเด็กไปดูแลไม่เกี่ยวข้องทางสายเลือดกับเด็ก เป้าหมายของรูปแบบนี้ต้องการให้เด็กได้มีชีวิตชีวาในรูปแบบครอบครัว ทั้งนี้ครอบครัวทดแทนจะพัฒนาเป็นครอบครัวใหม่ของเด็กอย่างถาวร หรือเป็นครอบครัวทดแทนชั่วคราวในช่วงที่ครอบครัวตาม

สายเลือดไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ และเมื่อครอบครัวตามสายเลือดสามารถดูแลเด็กได้ เด็กจะกลับไปอยู่กับครอบครัวเดิมตามปกติ

2. การบริหารจัดการรายกรณี (Case Management) มีเป้าหมายเพื่อมุ่งเสริมสร้างสมรรถนะ (Capacities) ของผู้ให้บริการ(เด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว) ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา และการเผชิญกับปัญหาของกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งมุ่งสร้างสรรค์และส่งเสริมระบบดำเนินการที่มีมนุษยธรรมและมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถจัดบริการ และทรัพยากร ให้กับผู้ให้บริการได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งเชื่อมโยงประชาชนผู้ให้บริการกับระบบที่ให้บริการทั้งในด้านการบริการ ทรัพยากร โอกาสในการเข้าถึงและได้ใช้บริการ นอกจากนี้การบริหารจัดการรายกรณีมีเป้าหมายที่จะปรับปรุงสมรรถนะและขอบเขตของระบบการให้บริการ อีกทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการผลักดันการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายสังคม (กิตติพัฒน์ นนทปัทมศุลย์, 2553)

จากรายงานการวิจัยของ Dacanay et al (2006) พบว่าเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการดูแลทางเลือก กระบวนการบริหารจัดการรายกรณีมีความสำคัญ เพราะการบริหารดังกล่าวใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการทำงานรายบุคคล เพื่อให้เด็กเข้าสู่กระบวนการดูแล และได้มีการทบทวนซ้ำถึงการทำงานรายบุคคล ทั้งนี้ Dacanay et al (2006) ได้เสนอแนวทางการทำงานกับเด็กสรุปได้ดังนี้

- การเคารพความแตกต่างหลากหลายของวัฒนธรรม กล่าวคือเมื่อครู นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานซึ่งบุคคลเหล่านี้ส่วนหนึ่งมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับเด็ก สิ่งที่คุณปฏิบัติงานต้องให้ความสำคัญคือ การทำงานที่เคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรมของเด็ก เพราะการคำนึงในมิติดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมั่นใจในตนเอง กล่าวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางสังคม

- การทำงานเชิงสหวิชาชีพ เนื่องจากการ

ทำงานกับเด็กมีมิติที่เกี่ยวข้องกับเด็กหลายประการเช่น การวางแผน การปฏิบัติงาน การประเมินผล ดังนั้น การทำงานควรดำเนินในลักษณะของสหวิชาชีพเพื่อให้ การดำเนินงานเป็นไปอย่างรอบด้าน

- การมองพัฒนาการเด็กในลักษณะองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เพื่อป้องกัน และพิทักษ์สิทธิเด็ก

3. แนวคิดระบบนิเวศวิทยาของ Bronfenbrenner

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ต่างแวดล้อมไปด้วยบริบทต่างๆ บริบทเหล่านี้เป็นสิ่งที่มนุษย์มีการติดต่อสื่อสารทั้งทางตรงและทางอ้อม Bronfenbrenner ได้แบ่งบริบทแวดล้อมมนุษย์ออกเป็น 5 ระบบ ระบบแรก ได้แก่ระบบจุลภาค เป็นระบบที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อความคิด พฤติกรรมของเด็กมากที่สุด เช่น ครอบครัว บุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ ระบบที่สอง ได้แก่ระบบ ปฏิสัมพันธ์ เป็นระบบของการเชื่อมโยงหน่วยต่างๆ ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างญาติ พี่น้องกับเด็ก ระบบที่สามเป็นระบบภายนอก เช่น นโยบายของรัฐ แม้เด็กจะไม่ได้ปฏิสัมพันธ์โดยตรงแต่ระบบนี้ล้วน มีผลกระทบต่อเด็ก ระบบที่สี่ได้แก่ระบบมหภาค อันเป็นระบบใหญ่ที่สุดในสังคม ดังเช่นทัศนคติ อุดมการณ์ ความคิดความเชื่อของคนในสังคมที่มีต่อเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ระบบสุดท้ายได้แก่ระบบเหตุการณ์แวดล้อม ได้แก่ระบบของสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคมอันมีต่อการเข้าถึงสิทธิของเด็ก (Bronfenbrenner, 1981 อ้างอิงจาก วิชา เทียงธรรม อภาพร เผ่าวัฒนา และสิรินทร กลัมพากร, 2555)

วิธีวิทยาในการวิจัย

ในการศึกษานี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้วิธี วิทยา การศึกษาทฤษฎีจากฐานราก (Grounded Theory Methodology) เนื่องจากวิธีวิทยาดังกล่าวเป็น การศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมโดยยึดหลักการ

ทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยม ความคิด ความเชื่อจากคนในสังคม โดยทฤษฎีจะถูกสร้าง (Construct) และได้รับการตรวจสอบ (Verify) โดยการ เก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างเป็น ระบบ (นาถภรณ์ หะวานนท์, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และปานจักษ์ เหล่ารัตนวรพงษ์, 2552)

เครื่องมือในการเก็บข้อมูลได้แก่ แบบ สัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแล เด็ก สำหรับการเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลกระทำโดยเทคนิค snowball เริ่มจากขอคำแนะนำจากผู้จัดการศูนย์ มาริชมิชชั่น ระนอง ถึงคุณสมบัติเชิงประสบการณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และผู้วิจัยดำเนินการติดต่อขอสัมภาษณ์ต่อไป การสัมภาษณ์ดำเนินไปตามแนวคำถามซึ่งมีลักษณะ เป็นคำถามปลายเปิด ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 16 คนประกอบด้วย ผู้จัดการศูนย์มาริชมิชชั่น ระนอง 1 คน ครูอาสา สัมครชาวพม่า 5 คน ครูอาสาสมัครชาวไทย 2 คน ครูประจำชั้นในโรงเรียนรัฐบาลไทยของเด็กต่างชาติ ที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว 2 คน เด็กต่างชาติที่ต้อง พลัดพรากจากครอบครัว 4 คน (เด็กผู้หญิง 3 คน พี่น้อง และเด็กผู้ชาย 1 คน) เนื่องจากพี่สาวคนโตในกลุ่ม เด็กผู้หญิงได้แต่งงานและแยกครอบครัวไปอยู่อีกอำเภอ หนึ่ง จึงได้มีการสัมภาษณ์ครอบครัวใหม่ของพี่สาวคนโต 2 คน เพื่อให้เห็นถึงบริบทที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดูแล ในระบบครอบครัวทดแทน

สำหรับข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลพบว่า เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเช่น ครูอาสาสมัครชาวพม่า หรือ เด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวจะนัด การสื่อสารด้วยภาษาพม่า กะเหรี่ยง ดังนั้นจึงมีความ จำเป็นต้องใช้ล่ามแปล การถ่ายทอดผ่านล่ามในบาง บทสนทนาผู้วิจัยไม่สามารถเข้าใจอารมณ์ที่ผู้ให้ สัมภาษณ์ต้องการสื่อสารออกมาผ่านล่ามได้ จึงทำให้ บางตัวบทขาดการตั้งคำถามและการสื่อสารที่ต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามที่หลากหลายเพื่อให้ข้อมูลที่

ได้นั้นมีลักษณะเป็นข้อมูลที่ประกอบด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา (Thick Description) ที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ผลการศึกษา

ครอบครัวทดแทนเป็นการดูแลเด็กชั่วคราว ซึ่งเป็นครอบครัวอาสาสมัครที่มีจิตอาสา ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเด็กทางสายเลือด และได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมทั้งผู้เลี้ยงดูและที่อยู่อาศัย สำหรับผลการศึกษารูปแบบครอบครัวทดแทนสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ซึ่งเป็นบริการหนึ่งที่จัดโดย MMR จะนำเสนอใน 2 หัวข้อ ได้แก่ หัวข้อที่ 1 บทบาทของ MMR ในการจัดบริการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบ ครอบครัวทดแทน หัวข้อที่ 2 รูปแบบครอบครัวทดแทนสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1. บทบาทของ MMR ในการจัดบริการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการในรูปแบบครอบครัวทดแทน

บริบททั่วไปของศูนย์มารีมิชชั่น อำเภอเมือง จังหวัดระนอง ศูนย์มารีมิชชั่น ระนอง (Marist Mission Ranong) (MMR) ตั้งอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดระนอง เป็นองค์กรเอกชนไม่แสวงหากำไร กลุ่มเป้าหมายได้แก่ กลุ่มคนในจังหวัดระนองที่อยู่ในภาวะยากลำบาก โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวและครอบครัว บริการของศูนย์มารีมิชชั่น ระนองที่จัดสำหรับกลุ่มเป้าหมายมีหลากหลาย เช่น การทำงานกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการปกป้องสิทธิเด็ก การให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพผู้ติดเชื้อ HIV แก่ญาติผู้ป่วยในชุมชน หรือการจัดบริการทางการศึกษา เป็นต้น

สำหรับการจัดบริการทางการศึกษา (Education) เป็นกิจกรรมหลักของศูนย์ฯ ทั้งนี้ MMR มีหลักการในการจัดการศึกษาที่ตระหนักว่า เด็กแต่ละคนมีคุณค่าไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศหรือฐานะทางเศรษฐกิจ โดยเห็นว่าการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งใน

การสร้างอนาคตสำหรับเด็ก อย่างไรก็ตาม MMR ได้รับความแตกต่างที่ต่างพลัดพรากจากครอบครัวในการดูแลและพบว่าการจัดบริการทางการศึกษาเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน จึงจำเป็นต้องมีอาสาสมัครครอบครัวทดแทนเพื่อทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมให้กับเด็ก

การจัดบริการดูแลทางเลือกในรูปแบบครอบครัวทดแทนเป็นบริการหนุนเสริมเพื่อให้เด็กได้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องอีกทั้งยังเป็นการปกป้องคุ้มครองเด็กจากภาวะเสี่ยงจากการแสวงหาประโยชน์ การจัดบริการ มีกระบวนการดังนี้

1.1 การรับเด็กเข้าสู่การดูแลทางเลือกในรูปแบบครอบครัว : ปัจจุบัน MMR ได้ดูแล

เด็กต่างด้าวที่พลัดพรากจากครอบครัวทั้งหมด 4 คน แบ่งเป็น เด็กผู้หญิง 3 คน พี่น้อง (อายุประมาณ 17 ปี 15 ปี และ 12 ปีตามลำดับ) และเด็กผู้ชาย 1 คน (อายุประมาณ 12 ปี)

- เจ้าหน้าที่ของ MMR ได้รับแจ้งจากคนในชุมชนว่ามีเด็กต่างด้าวที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ไม่ได้เรียนหนังสือและอาศัยอยู่ตามลำพัง : เนื่องจากกิจกรรมหนึ่งของศูนย์ได้แก่ การปฏิบัติงานในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและครอบครัวแรงงานต่างด้าว ในระหว่างการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ MMR ได้รับแจ้งจากคนในชุมชนดังสถานการณ์ของเด็กต่อไปนี้ **สำหรับกรณีแรก** เด็กผู้หญิง 3 คน พี่น้อง เด็กอยู่ด้วยกันแบบเด็กคนโตเป็นหัวหน้าครอบครัว (Children Household) พี่สาวคนโตรับจ้างทำความสะอาดบ้านคนที่ 2 รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม คนเล็กเรียนหนังสือที่ศูนย์การเรียนรู้พม่า เมื่อเจ้าหน้าที่ได้พบและพูดคุยกับเด็กพบว่า แม่เด็กจะมีเพื่อนบ้านที่ไว้ใจและเข้ามาจากเกาะพยามด้วยกันให้การดูแล อย่างไรก็ตามในด้านสิทธิเด็ก เด็กควรได้รับสิทธิการปกป้องคุ้มครองและพัฒนา ดังเช่นสิทธิในการศึกษา เพื่อให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้ และเพื่อใช้ความรู้ในการดำรงชีวิตประจำวันต่อไป **กรณีที่สอง** เด็กผู้ชาย บาทหลวงของ

ศูนย์ MMR ได้รับแจ้งจากคนในชุมชนว่ามีเด็กผู้ชาย อาศัยอยู่ตามศาลาริมทาง และหาอาหารจากกองขยะ ประทั่งชีวิต เมื่อทางศูนย์ MMR พบเด็กจึงทราบว่า เด็กไม่มีครอบครัวตามสายเลือด แต่ขณะนั้นเด็กได้หนี ออกจากครอบครัวที่รับดูแลเพราะเด็กเห็นว่าตนมัก จะถูกตีเมื่อไม่สามารถทำตามคำสั่งเจ้าของบ้านได้ หลังจากเจ้าหน้าที่ได้พูดคุยกับเด็กและคนในชุมชนจึง ทำให้ทราบว่าเด็กทั้งสองกลุ่มต้องดูแลตัวเอง ไม่ได้รับการ ปกป้องจากครอบครัวแต่อย่างใด ศูนย์ MMR จึงได้ รับเด็กทั้ง 2 กลุ่มไว้ในดูแล

1.2 การประชุมเจ้าหน้าที่ของศูนย์ MMR เพื่อจัดหาคครอบครัวทดแทนโดยรับสมัคร จากครู เจ้าหน้าที่ชาวพม่าในศูนย์เป็นอาสาสมัคร ครอบครัวทดแทน

- กระบวนการคัดเลือกอาสาสมัคร นอกจากจะเกิดจากความสมัครใจแล้ว ผู้บริหารของ ศูนย์ยังได้มีการพิจารณาลักษณะอุปนิสัยของอาสาสมัครว่ามีความเหมาะสมกับเด็กหรือไม่ ทั้งนี้อาสาสมัครครอบครัวทดแทนจะเป็นคนพม่า และเป็น เจ้าหน้าที่ของ MMR ซึ่ง MMR เห็นว่าอาสาสมัคร ชาวพม่าจะมีความเข้าใจภาษา วัฒนธรรมและความ ต้องการของเด็กได้ดีกว่าอาสาสมัครคนไทย อีกทั้งศูนย์ฯ ยังไม่มีกลไกอื่นในการสนับสนุนการดูแลเด็กในระบบ ครอบครัวทดแทน ดังนั้นการรับอาสาสมัครที่เริ่มจากครู ในศูนย์ฯ ทำให้หน่วยงานสามารถติดตามดูแลเด็กได้ อย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ในการจัดอาสาสมัครยังคำนึงถึง ความต้องการเฉพาะของเด็ก เช่น กรณีมีเด็กติดเชื้อ เอชไอวี ศูนย์ฯ จะจัดอาสาสมัครครอบครัวทดแทนที่มี ความรู้ในด้านสุขภาพ เป็นต้น

1.3 การประเมินการดูแลเด็กใน ระบบครอบครัวทดแทน และการประสานกับ หน่วยงานภายนอก :

ในแต่ละช่วงของการดูแล เด็ก อาสาสมัครครอบครัวทดแทนจะมีการปรึกษาถึง แนวทางการดูแลเด็กกับศูนย์ฯ เช่น เรื่องพัฒนาการ เด็กและการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงวัย แต่เนื่องจาก

MMR เป็นหน่วยงานที่มุ่งเน้นการจัดการศึกษา ดังนั้น ทางหน่วยงานจึงเห็นว่าไม่มีความชำนาญในการให้ คำแนะนำแก่เด็กในเรื่องดังกล่าว การประสานกับหน่วย งานภายนอกคือ หน่วยงาน Save the Children International เพื่อหนุนเสริมการจัดการดังกล่าวจึง เกิดขึ้น หน่วยงาน Save the Children International เป็นหน่วยงานที่เน้นการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็ก และมี โครงการในการหนุนเสริมการดูแลทางเลือกสำหรับเด็ก ต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ดังนั้นทาง Save the Children International จึงได้ดำเนินการ สนับสนุนเรื่องค่าใช้จ่ายในการดูแลเด็กแก่อาสาสมัคร ครอบครัวละ 3,000 บาท ทั้งนี้อาสาสมัครกับเด็กจะร่วม กำหนดกติกาการใช้จ่ายเงินร่วมกัน นอกจากนี้ Save the Children International ยังให้คำแนะนำอย่างเป็นทางการแก่ครอบครัวทดแทนและเจ้าหน้าที่ของ ศูนย์ฯ ในการดูแลเด็ก และให้คำปรึกษาแก่เด็กเป็น รายกรณีถึงความต้องการของเด็ก โดยมีเป้าหมายเพื่อ ร่วมกันพิทักษ์สิทธิของเด็ก

1.4 การจัดการบริการทางการศึกษา :

เมื่อศูนย์ฯ จัดหาคครอบครัวทดแทนให้กับเด็กแล้ว ในระหว่างนี้ ศูนย์ฯ และอาสาสมัครครอบครัวทดแทน จะร่วมกันพิจารณาถึงโรงเรียนสำหรับเด็ก โดยพิจารณา จากความสามารถในการสื่อสารกล่าวคือหากเด็ก สามารถสื่อสารภาษาไทยได้จะส่งให้เด็กเข้าเรียนใน โรงเรียนไทยเนื่องจากทางศูนย์ฯ เห็นว่าเด็กสามารถ นำความรู้มาใช้ในการดำรงชีวิตในประเทศไทยได้ต่อไป สำหรับเด็กเล็กเช่นเด็กผู้ชายในช่วงแรกได้ส่งเข้าเรียน ในศูนย์การเรียนรู้พม่าเพราะเด็กยังพูดภาษาไทยได้ค่อนข้างน้อย แต่เนื่องจากเด็กมีพฤติกรรมลักษณะโหมและทาง ศูนย์การเรียนรู้พม่ายังมีวัฒนธรรมการลงโทษเด็กค่อนข้างรุนแรง ซึ่งทาง MMR เห็นว่าการลงโทษที่รุนแรงยิ่ง ทำให้เด็กมีพฤติกรรมก้าวร้าว MMR จึงได้ประสานกับ โรงเรียนไทยเพื่อให้เด็กเข้าเรียนต่อไป สำหรับเด็กติดเชื้อ HIV ทางศูนย์ฯ ได้ให้เข้าเรียนตามหลักสูตรของ MMR ทั้งนี้การเข้าเรียนของเด็กต่างชาติในโรงเรียน

ไทยจะไม่ได้นับตามเกณฑ์อายุ แต่จะเริ่มจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ดังนั้นเมื่อเด็กมีอายุเกินเกณฑ์เช่น อายุ 12 ปี แต่เข้าเรียนในชั้น ป.1 เด็กบางคนจะมีปัญหาในการปรับตัวบ้าง MMR จะมีครูชาวไทยในการติดต่อประสานงานระหว่างโรงเรียนไทย และ MMR เพื่อทราบพัฒนาการเด็ก หรือสถานการณ์ปัญหาเพื่อร่วมกันในการวางแผนทางแก้ไขปัญหาต่อไป นอกจากนี้ครูในโรงเรียนไทยได้มีการเยี่ยมบ้านเด็กทำให้ครูทราบถึงสถานการณ์และให้คำแนะนำในการใช้ชีวิตกับเด็ก

1.5 การจัดบริการทางการแพทย์ : บริการหนึ่งของ MMR ที่จัดให้กับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ได้แก่การจัดบริการทางการแพทย์โดยศูนย์ฯจะมีอาสาสมัครที่มีความชำนาญด้านการแพทย์เบื้องต้น ทำหน้าที่ให้คำแนะนำแก่เด็กต่างชาติฯ ถึงการรักษาสุขภาพอนามัย การพาไปพบแพทย์ตามนัด รวมทั้งให้คำแนะนำแก่ครอบครัวทดแทนในการดูแลเด็กฯ

1.6 การรักษาสายสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง (กรณีพี่สาวคนโตแยกครอบครัวออกไป) เมื่อพี่สาวคนโตได้แต่งงาน (อายุประมาณ 17 ปี) ทางศูนย์ MMR ได้ให้ครอบครัวของฝ่ายชายมาลงลายมือชื่อในเอกสารเพื่อแสดงเจตจำนงในการดูแลพี่สาวคนโตต่อไป เป้าหมายของการลงลายมือชื่อนี้มีนัยยะเพื่อจะแสดงให้ครอบครัวฝ่ายชายเห็นว่าแม้พี่สาวคนโตจะเป็นเด็กกำพร้า แต่ยังมีหน่วยงานที่พร้อมจะดูแลและพิทักษ์สิทธิ์ของเด็ก นอกจากนี้แม้พี่สาวคนโตจะแยกครอบครัวไปแต่ทาง MMR ได้มีการติดต่อ เยี่ยมบ้านครอบครัวใหม่รวมทั้งพาน้องสาวอีก 2 คนไปเยี่ยม เมื่อทาง MMR มีภารกิจต้องเดินทางไปอำเภอดังกล่าว

1.7 การสร้างความเข้าใจและทัศนคติที่ดีของชุมชนคนไทยต่อเด็กต่างด้าว เนื่องจากที่ตั้งของศูนย์ฯ ล้อมรอบด้วยชุมชนชาวไทย ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อกัน ทางศูนย์ฯ เห็นว่าเด็กควรแต่งกายด้วยเครื่องแบบชุดนักเรียนที่สะอาดเรียบร้อย ไว้ทรงผมตามแบบโรงเรียนไทย เพื่อให้เด็ก

ไม่ดูแตกต่างจากเด็กนักเรียนไทย นอกจากนี้การสอนให้เด็กรู้จักแสดงความรักตามวัฒนธรรมไทย ทำให้คนในชุมชนไม่รู้สึกถึงความแปลกแยกทางชาติพันธุ์

1.8 การสอนเสริม : เป็นกิจกรรมหนึ่ง ที่จัดสำหรับเด็กที่ขาดเรียน หรือเด็กต่างชาติที่เข้าเรียนโรงเรียนไทยและยังตามเพื่อนนักเรียนไทยไม่ทันอันเนื่องมาจากข้อจำกัดเช่น ภาษาพูดและเขียนยังสื่อสารได้ไม่ชัดเจน

2. รูปแบบครอบครัวทดแทนสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว มีผลการศึกษา ดังนี้

2.1 ภูมิหลังของอาสาสมัคร ครอบครัวทดแทน

- มีประสบการณ์การทำงานด้านเด็กในประเทศพม่า เช่น เป็นครูสอนภาษาพม่า สอนร้องเพลง เต็มรับแก่เด็กในชุมชน หรือมีประสบการณ์ที่สอดคล้องกับงานของ MMR เช่นงานสุขอนามัย เป็นต้น
- เป็นนักบวชในเครือคาทอลิก และหน่วยงานในประเทศพม่าเป็นเครือข่ายกับ MMR : เมื่อนักบวชทั้งหญิงและชายทราบถึงขอบเขตการปฏิบัติงานของ MMR ในประเทศไทย จึงได้เข้ามาเป็นอาสาสมัครตามความชำนาญของแต่ละคน เช่นเป็นครูสอนภาษาพม่า หรือเป็นพยาบาลอาสาสมัคร และเมื่อ MMR พบเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว MMR จะมีการประชุมและคัดเลือกอาสาสมัคร ครอบครัวทดแทนที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของเด็กฯ

2.2 ลักษณะโครงสร้างครอบครัวทดแทน

เนื่องจากเป้าหมายหนึ่งของอาสาสมัครใน MMR เดินทางเข้ามาทำงานเพื่อหาประสบการณ์ บางคนเดินทางมาคนเดียวหรือมาพร้อมกับครอบครัว แต่ทั้งหมดที่เคยเป็นอาสาสมัครจะอยู่ประเทศไทยชั่วคราว 1-2 ปี บางคนได้เดินทางกลับประเทศพม่า บางคนศึกษาต่อในระดับสูง ลักษณะการเดินทางสู่ประเทศไทย และ

การเปลี่ยนแปลงของอาสาสมัครจึงเป็นเงื่อนไขหนึ่งทำให้เกิดลักษณะโครงสร้างครอบครัวทดแทนอยู่ในลักษณะครอบครัวเดี่ยวที่มีหลายรูปแบบ สรุปได้ดังนี้

- โครงสร้างแบบพ่อแม่ลูก : ในครอบครัวทดแทนจะมีทั้งพ่อแม่และเด็ก เด็กเห็นว่าครอบครัวในลักษณะดังกล่าวมีความอบอุ่น ได้รับการปกป้องคุ้มครอง เพราะได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น รับประทานอาหาร พุดคุย เป็นต้น

- โครงสร้างลักษณะพ่อหรือแม่คนเดียว : จากที่กล่าวข้างต้นอาสาสมัครที่เข้ามาทำงาน MMR ส่วนหนึ่งมีสถานภาพโสด หรือเป็นนักบวช การมีเพียงพ่อหรือแม่คนเดียวไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการขัดเกลาทางสังคมแก่เด็ก แต่การมีอายุที่ไม่ห่างกับเด็กมากนักได้เป็นเงื่อนไขต่อการดูแลเด็ก กล่าวคืออาสาสมัครบางครอบครัวอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น เมื่อให้การเลี้ยงดูเด็ก เด็กรู้สึกว่าเขาใจกันเป็นอย่างดี กล่าวที่เล่าเรื่องราวต่างๆ แต่สำหรับผู้ดูแลที่เป็นนักบวชมีอายุห่างกับเด็กค่อนข้างมากทำให้เด็กรู้สึกเกรงใจและไม่ค่อยกล้าปรึกษาเรื่องส่วนตัว

- การแยกบ้านอยู่ต่างหากสำหรับเด็ก : เนื่องจากเด็ก เคยอยู่ร่วมกับครอบครัวทดแทน แต่เมื่ออาสาสมัครย้ายกลับประเทศ เด็กต้องเปลี่ยนที่อยู่ จึงทำให้เด็กรู้สึกไม่มั่นคง และเห็นว่าตนเองเป็นภาระให้กับหน่วยงาน MMR อีกทั้งลักษณะห้องเช่ามีพื้นที่ค่อนข้างจำกัด ผนวกกับเด็กผู้หญิงอายุอยู่ในช่วงวัยรุ่น เด็กจึงรู้สึกว่าไม่มีพื้นที่ส่วนตัว ทางMMR จึงได้ปรึกษากับครอบครัวทดแทนและเครือข่ายในการตัดสินใจเช่าบ้านให้เด็กอยู่แยกจากบ้านของอาสาสมัครครอบครัวทดแทน แต่ยังคงอยู่ในพื้นที่ใกล้กับห้องเช่าของครอบครัวทดแทน และครอบครัวทดแทนยังคงเป็นผู้ดูแลหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน การใช้จ่าย ฯลฯ การแยกบ้านดังกล่าวทำให้เด็กรู้สึกมีความมั่นคง แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้ดูแลอีกในอนาคตแต่เด็กรู้สึกว่าตนเองมีบ้านที่แน่นอน และมีพื้นที่ส่วนตัวในการทำกิจกรรมต่างๆ เพิ่มขึ้น

2.3 ลักษณะที่อยู่อาศัย : ที่อยู่อาศัยของครอบครัวทดแทน เป็นบ้านเช่าหรือห้องเช่าชั้นเดียว มีการแยกสัดส่วนพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วน เช่น ห้องทานข้าว ห้องนอน ห้องน้ำ และพื้นที่ซักล้าง อย่างไรก็ตามสำหรับห้องเช่าในบางชุมชนที่เด็กพัก เพื่อนบ้านจะเป็นชุมชนพม่า ซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และช่วยเหลือเด็ก ตักเตือนเด็กเมื่อเด็กทำผิด เช่น ไม่ไปเรียนหนังสือหรือชวนเด็กมาร่วมรับประทานอาหาร เป็นต้น

2.4 บทบาทในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องการศึกษา การดูแลสุขภาพอนามัย ทั้ง 2 เรื่องนี้ MMR และอาสาสมัครครอบครัวทดแทนจะร่วมวางแผน เช่นกรณีเด็กติดเชื้อ HIV เจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลจะวางแผนการรักษา และเจ้าหน้าที่ของ MMR จะดำเนินการตามแผนการรักษาและดูแล เด็กในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

2.5 ความสัมพันธ์ในครอบครัวทดแทน

- ความไว้ใจและความผูกพัน เด็กและอาสาสมัครครอบครัวทดแทนเห็นว่า การที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เข้าใจธรรมชาติและความต้องการตามวัยเด็กทำให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย พุดจาอย่างสุภาพ ส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกไว้ใจผู้ดูแล ความเคารพซึ่งกันและกันและความไว้ใจเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เด็กอยู่ในระเบียบวินัยที่ได้สร้างร่วมกันระหว่างผู้ดูแลกับเด็ก และหากมีการละเมิดกฎระเบียบเด็กจะพุดคุยและยอมรับผิดและพร้อมที่จะได้รับการลงโทษตามกติกาที่ได้กำหนดร่วมกัน การอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ ไม่มีการทำโทษโดยการตี หรือใช้เสียงดังดุว่าเด็ก และทำให้เด็กเกิดความไว้ใจและเกิดความผูกพันในที่สุด

- ความเข้มงวดในระเบียบทำให้เด็กไม่กล้าที่จะเล่าความรู้สึกให้กับผู้ดูแลฟัง นอกจากการปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างๆ หรือการพุดคุยถึงการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว เด็กรู้สึกว่าความเข้มงวดในระเบียบวินัย การห้ามไม่ให้คบเพื่อนชาย ทำให้เด็ก

รู้สึกได้ว่าว่างใจคนนอกมากกว่าคนในบ้าน (ครอบครัวทดแทน และพี่น้อง) เพราะหากเล่าให้คนในบ้านฟัง อาจจะถูกตำหนิได้

อภิปรายผลการศึกษา

รูปแบบครอบครัวทดแทนสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว จัดได้ว่าเป็นการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการรูปแบบหนึ่งที่เกิดโดยหน่วยงานเอกชนไม่แสวงหากำไรโดยมีเป้าหมายเพื่อให้เด็กได้รับการปกป้องตามสิทธิเด็ก ทั้งนี้พบว่าครอบครัวทดแทนไม่ได้เป็นเพียงบริบทเดียวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็ก แต่จากการศึกษาพบว่า บริบทที่เกี่ยวข้องกับและมีอิทธิพลต่อรูปแบบครอบครัวทดแทนมีดังนี้

ระบบจุลภาค : เป็นระบบที่มีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ในที่นี้คือระบบครอบครัวทดแทน รูปแบบและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวทดแทนมีผลต่อความคิดและความรู้สึกของเด็ก ดังนี้

1. การมีความเชื่อที่แตกต่างกันระหว่างเด็กและครอบครัวทดแทน : กล่าวคือ ผู้ดูแลเป็นนักบวชในศาสนาคริสต์ มีความเคร่งครัดในการประพฤติตนโดยเห็นว่าการนอบน้อมต่อพระเจ้าคือการเผยความงามทางใจ เช่นไม่ควรสนิทสนมกับเพื่อนต่างเพศ ในทางกลับกันสำหรับเด็กผู้หญิงเป็นช่วงวัยรุ่น และมีความสนใจในเรื่องเพื่อนต่างเพศ ดังนั้นเมื่อผู้ดูแลพบเด็กพูดคุยกับเพื่อนต่างเพศมักจะตำหนิ และเด็กเห็นว่าหากพูดเรื่องเพื่อนชายให้ผู้ดูแลฟังทำให้ผู้ดูแลไม่พอใจ เด็กจึงปกปิดความลับดังกล่าวไว้และหากมีการติดต่อกับเพื่อนชายเมื่อถูกถามจากผู้ดูแลเด็กจะตอบว่าไม่ได้ติดต่อ ความแตกต่างในความเชื่อดังกล่าวทำให้เด็กเลือกที่จะปิดบังทั้งผู้ดูแลและพี่น้องของตน เพราะเกรงว่าพี่น้องจะนำเรื่องดังกล่าวไปบอกผู้ดูแลและตนจะเดือดร้อน สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจึงทำให้เด็กไม่ค่อยปรึกษาเรื่องอื่นๆ ที่นอกจากเรื่องการใช้จ่าย

เงิน เพราะคาดว่าจะการปรึกษาจะได้รับคำตอบเชิงการห้ามปรามเหมือนเดิม

2. การเปลี่ยนแปลงอาสาสมัครค่อนข้างบ่อยมีผลต่อความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจของเด็ก : อาสาสมัครบางคนเดินทางมาทำงานเพียงชั่วคราว หรือเพื่อรอไปศึกษาต่อยังประเทศที่ 3 หรือกลับประเทศต้นทาง ดังนั้นจึงขาดผู้ดูแลเด็กที่ต่อเนื่อง ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในความรัก บางคนไม่กล้าที่จะมอบความรักให้กับครอบครัวใหม่อย่างเต็มที่เพราะเกรงว่าไม่นานจะต้องจากกันอีก นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครบางคนขอยกเลิกการดูแลเด็กฯ เนื่องจากเห็นว่าตนไม่สามารถดูแลเด็กให้อยู่ในครอบครัวที่เคยตกลงร่วมกัน เช่น ห้ามพาเพื่อนมาที่บ้านหรือเด็กควรกลับบ้านตรงเวลา เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าวจึงมีอาสาสมัครส่วนหนึ่งขอยกเลิกการดูแลและMMRได้เปลี่ยนครอบครัวใหม่ให้กับเด็ก การเปลี่ยนแปลงยังมีผลทำให้เด็กรู้สึกว่าตนเองต้องเป็นภาระให้กับคนอื่นอยู่บ่อยครั้ง

3. การเรียนรู้และสังเกตพฤติกรรมของเด็ก : ผู้ดูแลเด็กได้มีการเรียนรู้ถึงความต้องการ ความคาดหวังของเด็กโดยการพูดคุยในโอกาสต่างๆ อีกทั้งผู้ดูแลเด็กเห็นว่าการจะอยู่ร่วมกันได้ ไม่ใช่เพียงการตั้งกฎเกณฑ์ แต่เป็นการเรียนรู้เด็กและเข้าใจเด็กว่าเด็กมีความต้องการสิ่งใด การเรียนรู้ดังกล่าวจะก่อให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งเป็นการเพิ่มความมั่นใจให้กับเด็ก นอกจากนี้เด็กเห็นว่าการที่ผู้ดูแลปฏิบัติกับตนในข้างต้นทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความผูกพันซึ่งกันและกัน เด็กเคารพและไม่ละเมิดกติกาที่ตกลงร่วมกัน

ระบบปฏิสัมพันธ์ : เป็นหน่วยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ทั้งนี้แม้เด็กจะไม่มีเครือญาติทางสายเลือดแต่เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงล้วนแล้วแต่มีผลต่อการรับรู้คุณค่าในตนเอง และเกิดความรู้สึกไว้วางใจเพื่อนข้างบ้าน ดังนี้

ผลต่อการรับรู้คุณค่าในตนเอง : สำหรับเด็กผู้ชายมักจะถูกเพื่อนข้างบ้านพูดทั้งต่อหน้าและลับหลังว่าเป็นเด็กชอบขโมยของ รวมทั้งเป็นเด็กที่

เกียจคร้านไม่ชอบไปโรงเรียน การประทับตราเด็กในลักษณะดังกล่าวทำให้เด็กรู้สึกวุ่นวายไม่เป็นที่ต้องการของสังคม

ผลต่อการเกิดความรู้สึกไวใจ : เพื่อนบ้านที่เข้าใจคอยสอบถามความทุกข์สุข อีกทั้งมีการทำกิจกรรมร่วมกันบ้างเช่น ทำกับข้าว ทำให้เด็กรู้สึกวุ่นวายยังมีที่ปรึกษาและเกิดความรู้สึกอุ่นใจ

ระบบภายนอก : ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ เช่น ตำรวจ องค์การเอกชนไม่แสวงหากำไร โรงพยาบาล โรงเรียนของภาครัฐ ศูนย์การเรียนรู้พ่อแม่ ระบบเหล่านี้แม้จะไม่เกี่ยวข้องโดยตรง แต่มีอิทธิพลต่อเด็กทั้งสิ้น ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าระบบภายนอกเป็นส่วนสำคัญในการหนุนเสริมการทำงานในระบบครอบครัวทดแทน ดังเช่น บทบาทของ Save the Children International ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับครอบครัวทดแทนและพูดคุยกับเด็ก เป็นต้น เนื่องจากภารกิจหลักของ MMR ได้แก่การจัดการศึกษา ดังนั้นผู้ดูแลเด็กจึงมีทักษะความรู้ในเรื่องการจัดการเรียนการสอนเป็นหลัก บางคนจบทางการศึกษามาโดยตรง ฯลฯ แต่ทั้งนี้การดูแลเด็กฯ ยังประกอบด้วยมิติด้านสังคม จิตใจ ฯลฯ ซึ่งอาสาสมัครและครูใน MMR เห็นว่าเป็นมิติที่เจ้าหน้าที่ไม่มีความชำนาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวนั้นมีความซับซ้อนของปัญหาที่หลากหลาย ในปัจจุบันทางศูนย์จึงใช้แนวทางการโทรศัพท์ปรึกษากับนักสังคมสงเคราะห์ของ Save the Children International หรือบางครั้งนักสังคมสงเคราะห์ของหน่วยงานดังกล่าวจะลงพื้นที่เพื่อให้คำปรึกษาแก่เด็ก รวมทั้งมีการติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อพูดคุยกับเด็กเป็นระยะ

ระบบมหภาค : ได้แก่ ความคิด ความเชื่อของคนในสังคมที่มีต่อเด็กต่างชาติ/ เด็กไร้สัญชาติ ด้านหนึ่งคงปฏิเสธไม่ได้ว่าอคติที่มีต่อเด็กไร้สัญชาติในฐานะผู้คุกคามต่อความมั่นคงเรื่องสวัสดิการสังคมยังคงดำรงอยู่ แม้จังหวัดระนองจะเป็นพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากจนกลายเป็นความเคยชินในชีวิตประจำวัน

ของคนไทย แต่เพื่อให้เด็กรู้สึกมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต MMR ได้มีกระบวนการในการสร้างความกลมกลืนระหว่างเด็กต่างชาติกับคนไทย เช่น ให้เด็กแต่งชุดนักเรียนไทยและตัดผมทรงนักเรียน เป็นต้น

ระบบเหตุการณ์แวดล้อม : เป็นบริบทที่มีผลกระทบต่อเด็กทางอ้อม เช่น ความมั่นคงและต่อเนื่องของสถานการณ์ทางการเงินที่จะสนับสนุนครอบครัวทดแทนงบประมาณสนับสนุนครอบครัวมาจากองค์กร Save the Children International เพียงช่องทางเดียวและงบประมาณไม่ได้มีต่อเนื่อง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อจัดการบริการรูปแบบครอบครัวทดแทนในอนาคต

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ครอบครัวจัดได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมหนึ่งทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมสำหรับเด็ก แม้เด็กที่เคยสูญเสียบิดามารดา ขาดญาติ ไร้ที่พึ่ง ฯลฯ แต่การสร้างกลไกทางสังคมดังเช่นครอบครัวทดแทนขึ้นมาดูแลเด็กต่างชาตินั้นจัดได้ว่าเป็นการพิทักษ์สิทธิเด็กประการหนึ่งและเพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศเพื่อให้ครอบครัวทดแทน ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างไม่รู้จักหรือไม่มี ความผูกพันกัน สามารถใช้ชีวิตร่วมกันอย่างเคารพและเรียนรู้ถึงคุณค่าต่อกันและกันเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อหน่วยงานต่างๆ เป็นอย่างยิ่งในการศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อศูนย์มารีซิมิซัน ระนอง

- 1) ควรมีการจัดทำประวัติเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว เพื่อให้อาสาสมัครครอบครัวทดแทนคนใหม่ได้ศึกษาประวัติในเบื้องต้น และเกิดความต่อเนื่องในการดูแลเด็ก
- 2) ควรมีการสังเคราะห์ ประสบการณ์ของอาสาสมัครในการดูแลเด็กเพื่อหน่วยงานจะได้นำประสบการณ์ดังกล่าวมาใช้ในการวางยุทธศาสตร์ขับเคลื่อน และสนับสนุนการจัดการบริการครอบครัวทดแทนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องต่อไป

3) ควรมีการประชาสัมพันธ์การ ดูแลทางเลือกในรูปแบบครอบครัวทดแทน ให้กับประชาชนได้ทราบ เพื่อให้ประชาชนทั้งคนไทยและคนต่างชาติดีที่มีเอกสารการอยู่ในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องกฎหมาย ได้ทราบถึงโครงการดังกล่าว และหากมีความสนใจในการรับเด็กมาดูแลทั้งเด็ก และMMRได้ครอบครัวทดแทนที่มีลักษณะถาวรหรือดูแลเด็กในระยะยาวได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในระดับนโยบาย

4) เพื่อให้เด็กต่างชาติได้รับสิทธิการดูแลเสมือนเด็กของทุกคนที่อยู่ในประเทศไทย จึงควรมีหน่วยงานกลางในการเป็นเจ้าภาพเพื่อพัฒนาระบบข้อมูลการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวเสนอให้เห็นความจำเป็นที่รัฐจะต้องสนับสนุนรูปแบบดังกล่าวเพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนา

5) ควรมีการจัดทำข้อมูล ความจำเป็น ข้อเสนอแนะเรื่องการดูแลทางเลือกอย่างไม่เป็นทางการสำหรับเด็กต่างชาติที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัวเสนอเชิงนโยบายที่หลากหลายช่องทาง เช่นเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาสังคมและกิจการเด็ก เยาวชนสตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ และผู้ด้อยโอกาส เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนกฎหมายการดำเนินงานการดูแลทางเลือกต่อไป

6) ประเทศไทยควรร่วมกับรัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้าน ในการทำข้อตกลงเพื่อร่วมกันพัฒนาแนวทางส่งเสริมสนับสนุนการดูแลเด็กในภูมิภาคให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี อีกทั้งควรมีการสนับสนุนการทำงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรในประเทศไทย และประเทศพม่าเพื่อร่วมกันพัฒนาระบบการปกป้องคุ้มครองเด็ก

เอกสารอ้างอิง

กิตติพัฒน์ นนทปัทมดูล์.(2553). การจัดการรายกรณี (Case Management). เอกสารคำสอนวิชา สค.313 หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 3

ภาค 2/2553 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เอกสารอัดสำเนา คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ.

(2009). **แนวทางการดูแลเด็กทางเลือก(ฉบับแปล)**. เอกสารอัดสำเนา

นภาพรณ์ หะวานนท์, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยกุล และปานจักษ์ เหล่ารัตนวงษ์. (2552). **ความกลมกลืนระหว่างทฤษฎีฐานรากกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในการสร้างดัชนีความเข้มแข็งชุมชน**. กรุงเทพฯ. โครงการปริญญาเอกพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย.

วีณา เทียงธรรม อาภาพร เฝ้าวัฒนาและสุนิธร กลัมพากร. (2555) การวิเคราะห์งานวิจัยการสร้างเสริมสุขภาพใหม่ในกลุ่มผู้ป่วยโรคเรื้อรัง. *Journal of Public Health Nursing*. May-August V.26. No.2 p.1-2

Dacanay et al (2006). **Alternative care for without primary caregivers in Tsunami-Affected Countries**. Unicef. 2006.

Duffek&Kandel.(2003). **The Challenge of diversity :European social democracy facing migration, integration, and multiculturalism**. Innsbruck: studien-Verl.

Tolfree David.(2006). **Strengthening alternative care options for refugee children**. Areport for Unicef Thailand.

เครือข่ายองค์กรด้านประชากรข้ามชาติ (2556). **ความจำเป็นในการออกกฎหมายรองรับศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย**. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2556. (ออนไลน์) จาก <http://www.mwgthailand.org/autopagev4/>

(2556, พฤษภาคม). **สหภาพฯ ฟ้องศูนย์รับบุตรบุญธรรมใส่เกียร์ว่าง “เด็กไร้สัญชาติ”**. ประชาไท. 2556(46661), สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2556. (ออนไลน์). จาก www.prachatai.com/journal.

การศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักงานประหยัดกระดาษ ของสำนักงานอธิการบดี วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

Development approach of the paperless office
the president Sanam Chandra Palace Campus

ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ *

ผกา มาศ พิธรากร **

ทินกฤต รุ่งเมือง **

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อ 1) วิเคราะห์ลักษณะงานและความเชื่อมโยงของงานในการใช้กระดาษ ตามสายงาน 2) ศึกษาพฤติกรรมการใช้กระดาษ 3) แนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมการประหยัดกระดาษ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและบุคลากร กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่ และยานพาหนะ พระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 136 คน โดยการสุ่ม แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามหน่วยงาน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .75 ถึง .93 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สถิติเชิงบรรยายได้แก่ โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. กองงานวิทยาเขตมีปริมาณการใช้กระดาษมากในด้านการประสานงานเรื่อง หนังสือราชการต่างๆ และในด้านการปฏิบัติงาน เก็บเอกสารไว้ตรวจสอบ / อ้างอิง / หลักฐานในการดำเนินงาน
2. พฤติกรรมการใช้กระดาษมากที่สุดคือ การใช้กระดาษเพื่อติดต่อประสานงาน หนังสือราชการ การจัดทำรายงาน รองลงมาคือ การเก็บเอกสารต้นฉบับเพื่อการตรวจสอบและต่ำสุดได้แก่ การใช้กระดาษเพื่อติดต่อราชการกับหน่วยงานภายนอก
3. ความคิดเห็นต่อแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมการประหยัดกระดาษมากที่สุดคือ การใช้กระดาษ Reuse รองลงมาคือ จัดทำเอกสารฉบับร่างก่อนทำฉบับจริงเพื่อให้ผู้บริหารตรวจสอบและการใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงาน

คำหลัก : แนวทางการพัฒนา / สำนักงานประหยัดกระดาษ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** นักศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The purposes of this research were to 1) Job analysis and link in the paper volume according to the official line division 2) Study the use of paper 3) To study ways to enhance the behavior of use the paper. The sample consisted of managers and staff one hundred thirty-six person by Stratified random sampling. These instruments were tested reliability ranging from .75 to .93. Data were analyzed by using means of content analysis and descriptive statistics : mean, standard deviation.

The results were as follows:

1. Division Campus paper use in the field of coordination. the public sector and in the practice. check store documents / references / evidence of implementation.
2. Behavior of the paper the most. in order to coordinate the use of paper. dispatch the report followed by the document for verification and the lowest available. used paper to government contacts with outside agencies.
3. Opinion approach to strengthen the saving habits of paper the most. reuse paper, followed by the preparation of draft documents before the original check to the management and use of technology in the workplace.

Keywords : Development approach / paperless office

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย
ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา เรื่องที่ผู้คนทั่วโลกให้ความสนใจและใส่ใจมากที่สุด คือเรื่องปัญหาสภาวะโลกร้อน (Global Warming) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์สืบเนื่องจากการที่โลกไม่สามารถระบายความร้อนที่ได้รับจากดวงอาทิตย์ออกไปได้อย่างที่เคยเป็น ส่งผลทำให้อุณหภูมิโลกเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากปริมาณก๊าซเรือนกระจก หรือก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มขึ้น ซึ่งเกิดจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงเพื่อใช้งาน อย่างไรก็ตามการปฏิบัติอุตสาหกรรมทำให้เกิดความต้องการใช้พลังงานมากขึ้นเรื่อยๆ การเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล ซึ่งได้แก่ ถ่านหิน น้ำมัน และก๊าซธรรมชาติ รวมไปถึงการสูดเผาอันเป็นวิธีตัดไม้ทำลายป่าแบบดั้งเดิมล้วนแต่มีส่วนทำให้ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มสูงขึ้นอย่างผิดปกติ

การใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ ถือว่าเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาให้ก๊าซที่เกิดจากการเผาไหม้ทำลายชั้น

บรรยากาศด้วยเช่นกัน เช่น มลพิษจากการเผาไหม้ต่างๆ ทั้งจากรถยนต์ การเผาขยะ เผาหญ้า รวมถึงการใช้พลังงานความร้อนจากเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ ในการดำรงชีวิต ยิ่งใช้พลังงานมากเท่าใด ก็ยิ่งได้ก๊าซเรือนกระจกออกมามากขึ้นเป็นเงาตามตัวเท่านั้น สาเหตุดังกล่าวทำให้โลกของเราร้อนขึ้นทุกวันนี้ นำมาสู่การแปรปรวนของอากาศ (อัล กอร์, 2550)

จากการศึกษาของ สุคนธ์ มาศนุ้ย (2551) เรื่อง พฤติกรรมการประหยัดพลังงานเพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อนของบุคลากรสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบังกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการประหยัดพลังงานเพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อน ได้แก่ อายุ อายุการทำงาน ที่สถาบันฯ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและทัศนคติ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการประหยัดพลังงาน ได้แก่ เพศ สถานภาพ ภูมิฐานะทางการศึกษาสูงสุด ตำแหน่ง หน่วยงานที่สังกัด รายได้เฉลี่ยต่อเดือนและความรู้ความเข้าใจ

การลดปริมาณการใช้กระดาษเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สามารถลดการใช้พลังงานและช่วยลดภาวะโลกร้อน ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตกระดาษใหม่ ปริมาณ 1 ตัน จะต้องใช้ต้นไม้ขนาดใหญ่จำนวนประมาณ 19 ต้น ใช้น้ำประมาณ 30,000 ลิตร และต้องใช้พลังงานประมาณ 4,400 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง แต่การนำกระดาษที่ใช้แล้วมาดำเนินการรีไซเคิลให้เป็นกระดาษที่ใช้ได้อีกครั้ง (recycled paper) จะสามารถประหยัดพลังงานไปได้ถึง 60 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดหนองบัวลำภู (2554) ปริมาณการใช้กระดาษตั้งแต่ปี 2551-2554 1080,985, 925, 365 รีม ตามลำดับ และมีแนวทางการประหยัดกระดาษของหน่วยงาน ดังนี้ ใช้กระดาษสองหน้า ในหน่วยงานของตนเองและส่งให้ทุกหน่วยในสังกัด แจกเอกสารการประชุมเท่าที่จำเป็นและนำขึ้นเว็บไซต์ของสำนักงาน จัดกล่องสำหรับเก็บกระดาษที่ถ่ายเอกสารเสียเพื่อนำกระดาษนี้มาใช้งานอีก กระดาษที่ใช้กับเครื่องถ่ายเอกสารและงานพิมพ์ ควรใช้ความหนา 70 แกรมและแจ้งข่าวสารกับเจ้าหน้าที่ทาง E-mail และการศึกษาของรุ่งราตรี ไชยสังข์ (2552) โครงการลดกระดาษและประหยัดเวลา (ส่งข้อมูลข่าวสารทางระบบ Intranet) พบว่า ประหยัดงบประมาณในการสั่งซื้อกระดาษ และวัสดุในการถ่ายเอกสาร 28,728 บาท/เดือน ลดการใช้แรงงานในการเดินเอกสาร มีความรวดเร็วในการส่งข่าวสารและป้องกันเอกสารสูญหาย

ดังนั้นการใช้กระดาษให้คุ้มค่าจึงเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่ง ในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม วัสดุที่ใช้แล้วจากสำนักงานโดยเฉพาะจำพวกกระดาษ มีการปนเปื้อนน้อยจึงอาจนำกลับมาใช้ซ้ำได้อีก หรือแปรรูปเป็นเยื่อกระดาษใหม่ แต่สำหรับส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญ ต่อการใช้ประโยชน์เศษกระดาษ และมักจะทิ้งปะปนกับขยะทั่วไปทำให้เศษกระดาษจากสำนักงานแทบหมดคุณค่าลงไป ดังนั้นการนำเศษกระดาษกลับมาใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ ตามความเหมาะสมจะสามารถลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น

เป็นการลดการใช้กระดาษได้ส่วนหนึ่ง รวมทั้งลดการผลิตกระดาษและเป็นการประหยัดงบประมาณในการซื้อวัสดุสำนักงานได้ด้วย

มหาวิทยาลัยศิลปากรมีวิสัยทัศน์ (Vision) “ศิลปากรเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำแห่งการสร้างสรรค์” ซึ่งไม่ได้หมายถึงการผลิตบัณฑิตที่มีความสร้างสรรค์เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงองค์กรที่มีความสร้างสรรค์ควบคู่ไปกับการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เทคโนโลยีตามสมัย และองค์กรเกิดการพัฒนามีคุณภาพ ผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาสำนักงานการลดการใช้กระดาษของบุคลากร มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์ลักษณะงานและความเชื่อมโยงของงานในการใช้กระดาษของเจ้าหน้าที่ตามสายงาน กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่ และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.2 ศึกษาพฤติกรรมการใช้กระดาษในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2.3 ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมการประหยัดกระดาษในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

3. ขอบเขตพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างแนวทางการพัฒนาสำนักงานไร้กระดาษ ของสำนักงานในมหาวิทยาลัยศิลปากรซึ่งประกอบไปด้วย 2 หน่วยงานได้แก่

3.1 กองงานวิทยาเขต

3.2 กองบริการอาคารสถานที่ และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

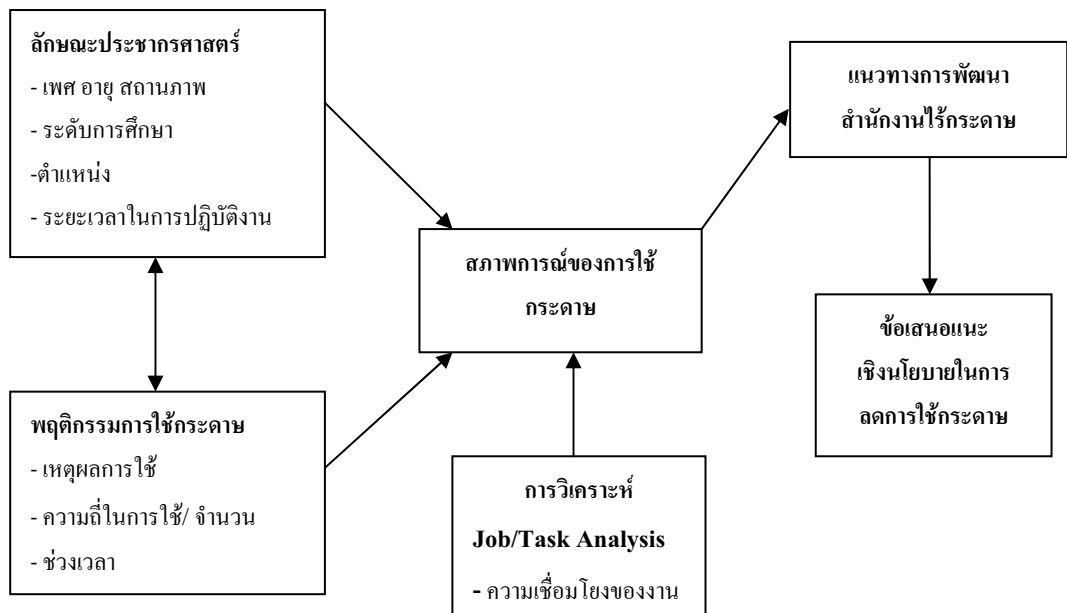
ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากร กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กองงานวิทยาเขต 55 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 9 คน บุคลากร 46 คน กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะ 146 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร 7 คน บุคลากร 139 คน รวมทั้งหมด 201 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้มาโดยการสุ่ม แบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามหน่วยงาน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้กลุ่มตัวอย่าง 136 คน

ขอบเขตตัวแปรที่ศึกษา

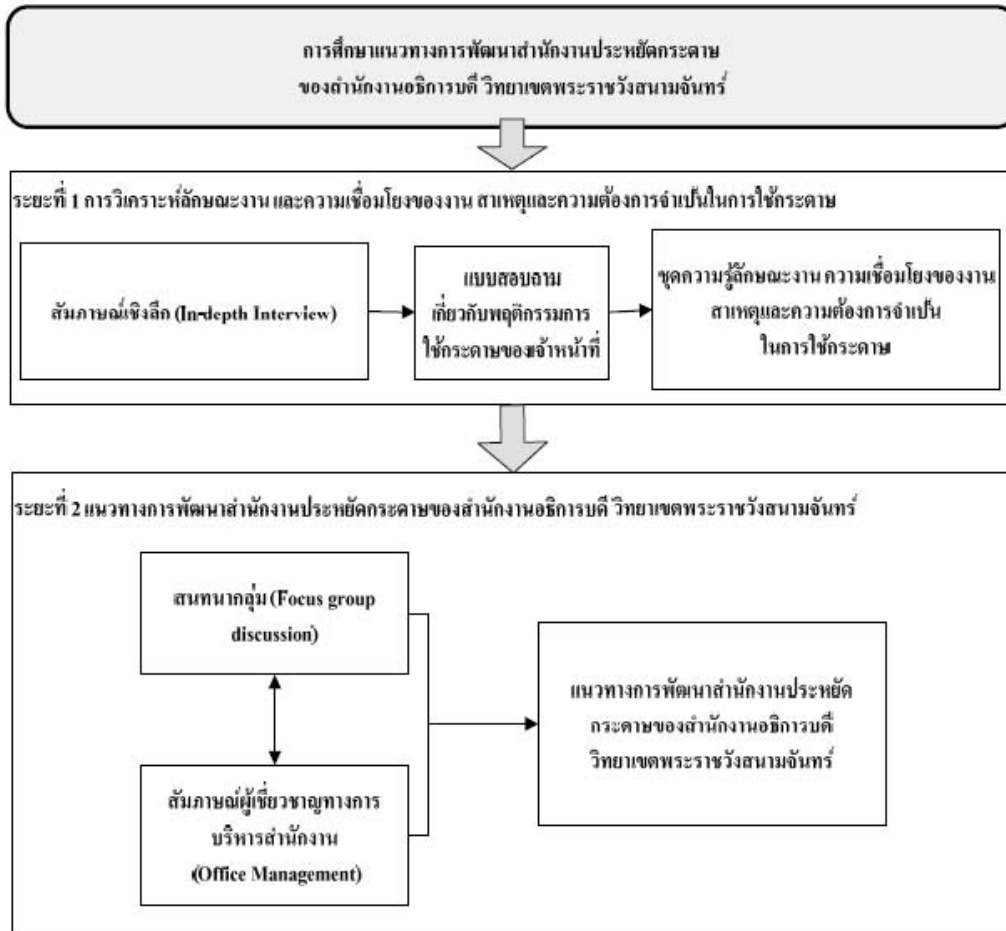
1. ลักษณะประชากรศาสตร์
 - 1.1 เพศ อายุ สถานภาพ
 - 1.2 ระดับการศึกษา
 - 1.3 ตำแหน่ง
 - 1.4 ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน
 - 1.5 ลักษณะงานที่ปฏิบัติ
 - 1.6 เจตคติต่อการใช้กระดาษ
2. พฤติกรรมการใช้กระดาษ
 - 2.1 เหตุผลและความจำเป็นการใช้
 - 2.2 ความถี่ในการใช้/ (ปริมาณ/จำนวน)
 - 2.3 ช่วงเวลา
 - 2.4 ปัญหาของการลดการใช้กระดาษ
3. แนวทางการลดการใช้กระดาษ

4. กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยหรือกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย



ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

5. กรอบการดำเนินการวิจัย



ภาพที่ 1.2 กรอบการดำเนินการวิจัย

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

6.1 ประเภทเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับการวิเคราะห์ลักษณะงาน และความเชื่อมโยงของงาน สาเหตุและความต้องการจำเป็นในการใช้กระดาษปริมาณมากของเจ้าหน้าที่ตามสายงานของกองบริการอาคารสถานที่ และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

2. แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

เกี่ยวกับพฤติกรรมการใช้กระดาษของเจ้าหน้าที่ตามสายงานกองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่ และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ลักษณะของประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม พฤติกรรมการใช้กระดาษของบุคลากร มหาวิทยาลัยศิลปากร ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

3. สนทนากลุ่ม (Focus group discussion) หัวหน้างานทั้งหมด เกี่ยวกับแนวทางการลดการใช้กระดาษ

4. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารสำนักงาน (Office Management) เกี่ยวกับแนวทางการลดการใช้กระดาษ 3 ท่าน

การหาประสิทธิภาพของเครื่องมือด้วย ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง .75 ถึง .93

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ บุคลากร กองงานวิทยาเขตกองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 24 คน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ได้แก่ หัวหน้างาน กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จำนวน 16 คน

เก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถาม ได้แก่ บุคลากร กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ จำนวน 136 คน

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Office Management) จำนวน 3 คน ได้แก่ อาจารย์ ดร.เฉลิมชัย กิตติศักดิ์ นานวิรักษาราชการแทนหัวหน้าสาขาวิชาการจัดการชุมชน ผู้บริหารหลักสูตรบริหารระดับบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, นางวรรณวิมล ศรีประเสริฐศักดิ์ หัวหน้าสำนักงานเลขานุการ คณะศิลปศาสตร์และ

วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน, อาจารย์จวีร์วรรณ จันทลา อาจารย์คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อคำนวณหาค่าสถิติดังนี้

7.1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

7.1.1 สถิติพื้นฐานเพื่อใช้ศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

7.1.1.1 ความถี่ (Frequency)

7.1.1.2 ร้อยละ (Percentage)

7.1.1.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

7.1.1.4 ความเบี่ยงเบน

มาตรฐาน (Standard Deviation)

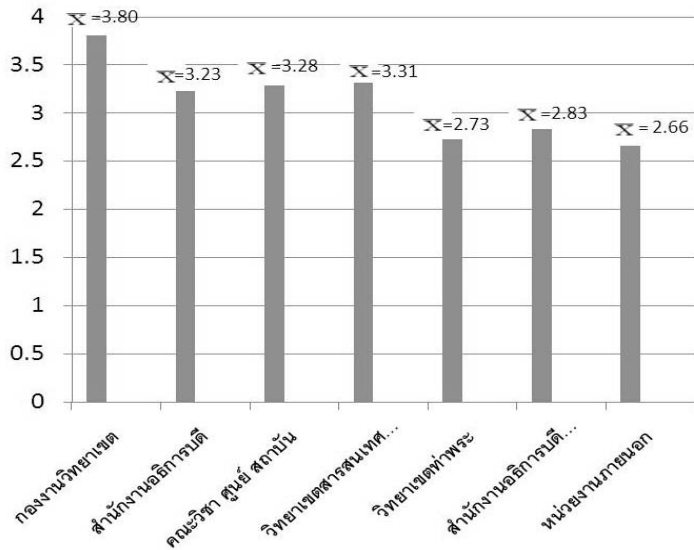
7.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

(Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ และแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสำนักงานประหยักระดาษ ของสำนักงานอธิการบดี วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ และสรุปประเด็นสำคัญและเสนอในลักษณะความเรียง

8. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะงานและความเชื่อมโยงของงานในการใช้กระดาษปริมาณมากของเจ้าหน้าที่ตามสายงาน กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ในการติดต่อราชการต่างๆ กับหน่วยงานภายในกับกองงานวิทยาเขต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 รองลงมาวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 และคณะวิชาศูนย์สถาบัน อยู่ในระดับปานกลาง

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 ตามลำดับ ดังแสดงในรูปที่ 1



ลักษณะงานและ
ความเชื่อมโยงของ
งานในการใช้
กระดาษปริมาณ
มากของเจ้าหน้าที่
ตามलयงาน

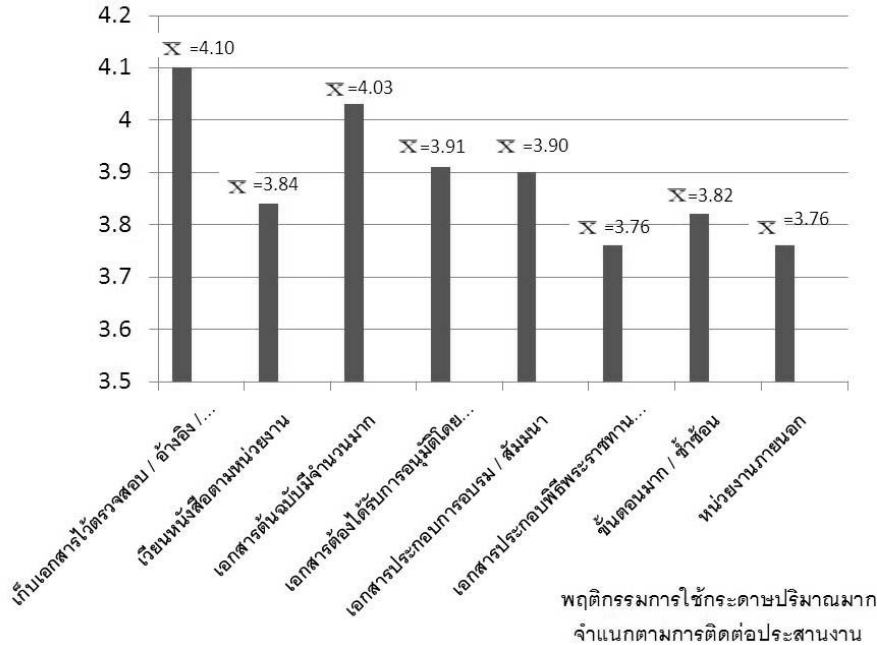
กองงานวิทยาเขตประกอบไปด้วยงานสารบรรณ งานการเจ้าหน้าที่ งานประชาสัมพันธ์ งานแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ งานคลังและงานพัสดุ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ น้อมจิตร บุญชะโด (2550) พบว่าการพัฒนาระบบงานสารบรรณ โรงเรียนชาวครูประชาสรรค์ กิ่งอำเภอนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศ ทำให้การจัดทำเอกสาร มีขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนขึ้น มีการกำหนดผู้มีหน้าที่ให้ผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน สามารถจัดทำเอกสารได้อย่างถูกต้องเพราะมีกระบวนการตรวจสอบคำถูก-ผิด ตรวจสอบรูปแบบเอกสาร และความเหมาะสมของข้อความหรือภาษาที่ใช้ส่งผลให้เอกสารที่ส่งออกไปมีความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นปัจจุบัน (2) การโต้ตอบเอกสาร สามารถดำเนินการโต้ตอบเอกสารได้ทันเวลาที่กำหนดไว้ และมีความถูกต้องตามแบบฟอร์มของเอกสารเพราะมีการตรวจสอบก่อนการลงนาม (3) การจัดเก็บเอกสารมีการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการจัดเก็บเอกสารทำให้สามารถจัดเก็บได้อย่างเป็นระบบ คั่นหาง่ายและสะดวกมากยิ่งขึ้น (4) การทำลายเอกสารสามารถใช้โปรแกรม E-office

ที่พัฒนาขึ้นค้นหาเอกสารได้อย่างรวดเร็ว ทำให้ไม่เสียเวลา และมีเวลาเหลือในการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารที่จะทำลายมากขึ้น รูปแบบการทำลายเอกสารมีความชัดเจนมากขึ้น ง่ายต่อการปฏิบัติ และการตรวจสอบ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของเยาวลักษณ์ วัฒนสน (2551) พบว่าพัฒนาการดำเนินงานสารบรรณ โรงเรียนบ้านนาเชือกวิทยาคม อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์โดยใช้กลยุทธ์การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการศึกษาดูงาน ทำให้ผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า ครูผู้รับผิดชอบงานสารบรรณ มีความรู้ ความเข้าใจ รู้จักขั้นตอนการปฏิบัติงาน สารบรรณได้ถูกต้องสามารถนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบริหารงานสารบรรณได้ ซึ่งจะช่วยให้สามารถปฏิบัติงานได้รวดเร็ว การจัดเก็บงานได้เป็นระบบ คั่นคว้าได้ง่าย ประหยัดเวลา ข้อมูลเป็นปัจจุบันมีความถูกต้อง

2. พฤติกรรมการใช้กระดาษในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่ และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พบว่า การใช้กระดาษปริมาณมากในการติดต่อราชการ จำแนกตามประเภทที่มีการใช้กระดาษ

ติดต่อประสานงาน หนังสือราชการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 รองลงมาการจัดทำรายงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 และการ

บันทึกการอ้ดจาวรปีของยานพาหนะในทุก 1,500 กม. หรือทุก 1 เดือน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41 ตามลำดับ ดังแสดงใน รูปที่ 2

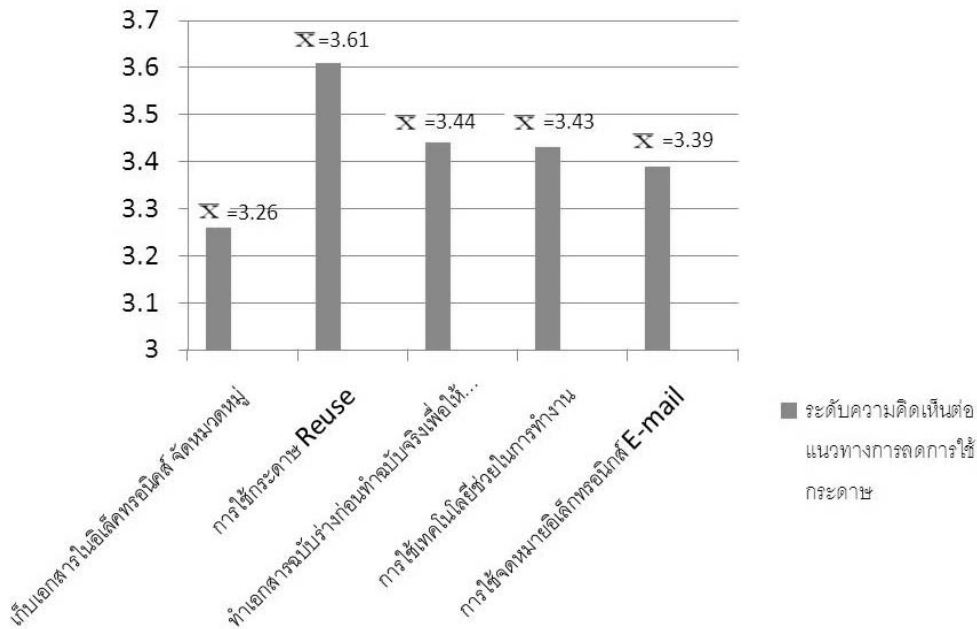


การใช้กระดาษในการติดต่อราชการต่างๆ สามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ หน่วยงานภายใน ได้แก่ กองงานวิทยาเขต วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี คณะวิชาศูนย์ สถาบัน และหน่วยงานภายนอก จำแนกตามประเภทที่มีการใช้กระดาษติดต่อประสานงาน หนังสือราชการ การจัดทำรายงาน การบันทึกการอ้ดจาวรปีของยานพาหนะในทุก 1,500 กม. หรือทุก 1 เดือน เก็บเอกสารไว้ตรวจสอบ อ้างอิง หลักฐาน การดำเนินงาน เอกสารต้นฉบับมีจำนวนมาก และเอกสารต้องได้รับการอนุมัติโดยผู้บังคับบัญชา สังกัดหน่วยงานความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นต่อแนวทางการลดการใช้กระดาษ เพราะในลักษณะงานที่มีความแตกต่างกันความจำเป็นในการใช้กระดาษจำนวนมาก เช่น งานพัสดุ งานคลัง งานแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ เพราะต้องเก็บเป็นหลักฐานทางราชการ ใบสำคัญรับเงิน การประเมินขึ้นเงินเดือน ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว เป็น

พฤติกรรมตามบทบาทหน้าที่ (In-role behavior) เป็นพฤติกรรมที่องค์กรได้กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้พนักงานอย่างชัดเจนและอยู่ภายใต้เงื่อนไขการให้รางวัลผู้ปฏิบัติงานรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งภายในระบบงานและแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการทำงานภายใต้ระบบงานขององค์กร ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่องค์กรใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติงาน (Smith; et al. 1983) สอดคล้องกับ Podsakoff (2000) ทำการศึกษาบรรยากาศขององค์กรความพึงพอใจในการทำงาน สมรรถนะ และความตั้งใจในการทำงานของพยาบาลในโรงพยาบาลกลุ่มตัวอย่างเป็นพยาบาลจากโรงพยาบาล 22 แห่ง จำนวน 2,400 คน ผลการศึกษาพบว่าบรรยากาศขององค์กรมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการทำงาน สมรรถนะในการทำงาน และความตั้งใจในการทำงานของพยาบาลโดยบรรยากาศขององค์กรมีส่วนในการสนับสนุนต่อบุคลิกภาพของพยาบาลในการรับรู้บรรยากาศขององค์กร

3. แนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมการประหยัดกระดาษในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การใช้กระดาษ

Reuse อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 รองลงมาทำเอกสารฉบับร่างก่อนทำฉบับจริงเพื่อให้ผู้บริหารตรวจสอบอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 และการใช้เทคโนโลยีช่วยในการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43 ตามลำดับดังแสดงในรูปที่ 3



แนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมการประหยัดกระดาษในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กองงานวิทยาเขต กองบริการอาคารสถานที่และยานพาหนะพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร สอดคล้องกับแนวทางการประหยัดกระดาษของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (2556) สรุปได้ว่า 1) ให้ใช้กระดาษอย่างคุ้มค่าใช้ทั้งสองหน้า 2) ในสำนักงานให้ใช้การส่งเอกสารต่อกัน แทนการสำเนาเอกสารหลายๆ ชุด เพื่อประหยัดกระดาษ ประหยัดพลังงาน 3) ลดการสูญเสียกระดาษเพิ่มมากขึ้น ด้วยการหลีกเลี่ยงการใช้กระดาษปะหน้าโทรสารชนิดเติมแผ่นและใช้กระดาษขนาดเล็กที่สามารถตัดพับบนโทรสารได้ง่าย และ 4) ใช้การส่งผ่านข้อมูลข่าวสารต่างๆ ผ่านระบบ

คอมพิวเตอร์โดยโมเด็มหรือแผ่นดิสก์ แทนการส่งข่าวสาร ข้อมูลโดยเอกสาร ช่วยลดขั้นตอนการทำงาน ซึ่งสัมพันธ์การศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2555) พบว่าสิ่งที่เด่นชัดของการดำเนินการระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ คือ บุคลากรสามารถติดตามเอกสารเข้า-ออกของตนเองได้อย่างสะดวก การติดตามข่าวสารงานภายในของมหาวิทยาลัยผ่านระบบข่าวด่วน-แจ้งเตือนทำให้บุคลากรได้รับข้อมูลได้รวดเร็วขึ้น การส่งเอกสารระหว่างกันจะรวดเร็วแม้การส่งข้ามคณะ สำนัก สถาบัน จะไปได้ทันที ส่งผลในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยรวมของมหาวิทยาลัย การเน้นในเรื่องความเร็วและเวลาเป็นสิ่งที่ได้ประโยชน์อย่างชัดเจนเพื่อการจัดการเอกสารของมหาวิทยาลัยที่ดีขึ้น

9. ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารมีนโยบายที่ชัดเจนและสนับสนุนเพื่อพัฒนางานสำนักงานประหยัดกระดาษอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งจัดทำโครงการประเมินหรือวิจัยเพื่อหาข้อสรุปและจัดเก็บเป็นหลักฐานอ้างอิง เพราะเอกสารที่เกี่ยวข้องและงานวิจัยที่จะนำมาอ้างอิงยังมีค่อนข้างน้อยและมีจำกัด

2. สถานศึกษาควรส่งเสริมและให้การสนับสนุนในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการบริหารจัดการเพราะนอกจากจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานแล้วยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ของบุคลากรและเป็นการพัฒนาบุคลากรเข้าสู่โลกของเทคโนโลยีและการแข่งขันด้วย

3. ควรมีการสร้างแรงจูงใจหรือแสวงหากลยุทธ์ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการทำงานของบุคลากรให้มีทัศนคติและให้การยอมรับเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่มีประโยชน์ในสำนักงานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรได้ศึกษาค้นคว้า อบรมสัมมนาหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาประสิทธิภาพของสำนักงานประหยัดกระดาษของสำนักงานอธิการบดี วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

2. ศึกษาผลตอบแทนการลงทุนตามนโยบายสำนักงานประหยัดกระดาษของสำนักงานอธิการบดี วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

3. ศึกษาผลกระทบเชิงพฤติกรรมศาสตร์ของการดำเนินงานสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (E - Office)

4. ศึกษาสถิติการใช้กระดาษและแนวโน้มเพื่อการวางแผนในการดำเนินงาน

5. ศึกษาความพึงพอใจของบุคลากร และการเข้าถึงการใช้งานระบบสำนักงานอิเล็กทรอนิกส์ (E - Office)

สำนักงานที่ลดการใช้กระดาษเป็นเป้าหมายที่สำคัญในยุคอิเล็กทรอนิกส์สิ่งที่ต้องการคือประสิทธิภาพการดำเนินงาน ความรวดเร็ว เอกสารอิเล็กทรอนิกส์สามารถส่งผ่านในช่องสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว การเดินทางของคลื่นสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ใช้ความเร็วเท่ากับแสง การจัดส่งอีเมลล์และข้อความบนเครือข่ายมีต้นทุนโดยรวมถูกกว่าวิธีการอื่น ดังนั้นจึงมีผู้นิยมใช้งานบนเครือข่ายจำนวนมากจุดเด่นของการสร้างสำนักงานที่ไร้กระดาษอีกประการหนึ่งคือ เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ทำให้สถานที่ทำงานสะอาดและเป็นระเบียบมาก เมื่อเอกสารสิ่งพิมพ์เก็บในรูปแบบดิจิทัลจึงทำให้มีข้อเด่นอีกประการคือการเรียกค้นทั้งนี้เพราะระบบ Search engine ในปัจจุบัน สามารถเรียกค้นได้ทุกคำที่เก็บไว้

ระบบสำนักงานที่ลดการใช้กระดาษจึงน่าจะเป็นเป้าหมายที่สำคัญขององค์กรที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานภายใน ลดค่าใช้จ่ายโดยรวมสร้างความสะดวกในการทำงาน สร้างสิ่งแวดล้อมที่ให้กับสังคมและยังสร้างความก้าวหน้าให้กับประเทศชาติ ปัญหาสำคัญที่จะก้าวเข้าสู่ระบบสิ่งแวดล้อมไร้กระดาษอยู่ที่ตัวบุคลากร ซึ่งจะต้องได้รับการดำเนินการอย่างจริงจัง สร้างความเข้าใจและเตรียมการให้ทุกคนในองค์กรตระหนักและหันมาใช้กระดาษแบบอิเล็กทรอนิกส์ให้มากขึ้น พร้อมลดการใช้กระดาษจริง

เอกสารอ้างอิง

กรมควบคุมมลพิษ. (2555). การลดปริมาณการใช้กระดาษและเพิ่มการใช้ประโยชน์ขยะกระดาษจากสำนักงาน เข้าถึงได้จาก http://www.pcd.go.th/info_serv/waste_paper.html

กรรณิการ์ โอฟ้าริ. (2555). สำนักงานไร้กระดาษ (Paperless Office). เข้าถึงเมื่อ 19 พฤศจิกายน เข้าถึงได้จาก <http://tsumis.tsu.ac.th/tsukm/UploadFolder>.

- กลุ่มงานคุ้มครองจริยธรรม. (2555). การศึกษา
พฤติกรรมกรปฏิบัติงานเพื่อการพัฒนา
ของข้าราชการสังกัดสำนักงานปลัด
กระทรวงศึกษาธิการ. เข้าถึงเมื่อ 19 มกราคม
เข้าถึงได้จาก [http://www.moe.go.th/moe/
upload/news18/FileUpload/20770-
3066.pdf](http://www.moe.go.th/moe/upload/news18/FileUpload/20770-3066.pdf)
- น้อมจิตร บุญชะโด. (2550). การพัฒนาระบบงาน
สารบรรณโรงเรียนขวาวครูประชาสรรค์
กิ่งอำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด. การ
ศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ประเวศน์ วงษ์คำชัย. (2556). การจัดการเอกสารภายใน
ในสำนักงาน. เข้าถึงเมื่อ 7 กุมภาพันธ์
เข้าถึงได้จาก [http://dit.dru.ac.th/home/004/
tachakorn/oa/ch4.pdf](http://dit.dru.ac.th/home/004/tachakorn/oa/ch4.pdf).
- ปุกนิภา เจติยวรรณ. (2556). คอมพิวเตอร์กับงาน
สารบรรณ. เข้าถึงเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ เข้าถึง
ได้จาก [http://www.panitthon.ac.th:83/
tccmodle/files/puniga1.pdf](http://www.panitthon.ac.th:83/tccmodle/files/puniga1.pdf).
- เยาวลักษณ์ งามสน. (2551). การพัฒนาการดำเนินงาน
สารบรรณโรงเรียนนาเชือกวิทยาคม
อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์.
การศึกษาค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2555). การใช้งาน e-Office.
เข้าถึงเมื่อ 7 พฤศจิกายน เข้าถึงได้จาก [http://
www.cmu.ac.th/mis/download/publica-
tion/454_file.pdf](http://www.cmu.ac.th/mis/download/publication/454_file.pdf).
- รุ่งราตรี ไชยสังข์ (2552) โครงการลดกระดาษและ
ประหยัดเวลา. (ส่งข้อมูลข่าวสารทางระบบ
Intranet) เข้าถึงเมื่อ 19 มกราคม เข้าถึงได้
จาก [medinfo2.psu.ac.th/7s/.../2552/.../
Prize_s6_good_surgery_02_2552](http://medinfo2.psu.ac.th/7s/.../2552/.../Prize_s6_good_surgery_02_2552).
- ศรเพชร บุญอ้อม. (2555). รายงานการประเมิน
โครงการ เรื่อง การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
ที่ชื่อว่า "Paperless" ในงานสารบรรณ
ของวิทยาลัยการอาชีพเทิง. เข้าถึงเมื่อ
19 มกราคม เข้าถึงได้จาก [http://
www.kctc.ac.th/kctc1/pdf/Paperless.pdf](http://www.kctc.ac.th/kctc1/pdf/Paperless.pdf).
- ศักดิ์ เสกขุนทด. (2556). อิเมลภาครัฐ : ข้อควรรู้
การใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและค่าใช้จ่าย
เข้าถึงเมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2556 เข้าถึง
ได้จาก <http://www.ictc.doae.go.th>.
- สามารถ สายตุนแก้ว. (2552). "พฤติกรรมใช้และ
การประหยัดพลังงานไฟฟ้าของบุคลากร
ในสำนักงานเทศบาลลำปาง." วิทยานิพนธ์
ระดับปริญญาตรีสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์
สิ่งแวดล้อม คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย
แม่โจ้.
- สฎายุ ธีระวินิตตระกูล. (2547). "การส่งเสริมพฤติกรรม
การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรสู่การพัฒนา
ทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอย่างยั่งยืน"
วารสารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา.
16,1(มิถุนายน-ตุลาคม): 129-138.
- สุคนธ์ มาศนุ้ย. (2551). พฤติกรรมกรประหยัดพลังงาน
เพื่อลดปัญหาภาวะโลกร้อนของบุคลากร.
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหาร
ลาดกระบังกรุงเทพมหานคร สารนิพนธ์หลัก
สูตริวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การจัดการ
สิ่งแวดล้อม) คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานสหกรณ์จังหวัดหนองบัวลำภู. (2554).
โครงการประหยัดกระดาษ
(ECONOMIZEPAPER). เข้าถึงเมื่อ 19
มกราคม เข้าถึงได้จาก [http://webhost.cpd.
go.th/nongbualamphu/download/Pdf/](http://webhost.cpd.go.th/nongbualamphu/download/Pdf/)
- Ali, M. Eeshad. (2002). Energy Consumption
Pattern in Rural Bangladesh-the Opportunity

- for New Zealand a Household Survey. New Zealand: Massey University.
- Baruch, B, D. (1968). **New Ways in Discipline**. New York: McGraw-Hill.
- Cropanzano, R.; et al. (1997). "The relationship of organizational politics and support to work behavior, attitudes, and stress". **Journal of organization behavior**. 18(March): 159-180.
- Farzandipour, M and Sadoughi, F. (2009). Security Requirements and Solutions in Electronic Health Records: Lessons Learned from a Comparative Study. **Journal of Medical Systems**, 34(4), 629-642.
- Organ, D. W. (1991). **The Applied Psychology of Work Behavior**. 4th ed. USA: Richard Irwin.
- Podsakoff, P. M.; et al. (2000). "Organization Citizenship Behavior: A Critical Review of the Theoretical and Empirical Literature and Suggestion for Future Research". **Journal of management**. 25,3 (March): 351-363.
- Smith, C. A.; et al. (1983). **Organizational Citizenship Behavior: Its Nature and Antecedents**. *Journal of applied psychology*. 68: 653-663.

การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับโรงเรียนเอกชน

The Development of School - Based - Management Model For Private School

ชญาณี ภัทรวารินทร์*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน 2) พัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน มีขั้นตอนการวิจัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ โดยศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน 3) สร้างรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน โดยใช้ข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน และค่าดัชนีการเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น 4) ตรวจสอบรูปแบบ ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมของรูปแบบ ใช้วิธีการสัมมนา กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 5) ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบันของโรงเรียนเอกชน มีสภาพการบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับดังนี้ 1) ด้านหลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน 2) หลักการบริหารตนเอง 3) หลักการพัฒนาทั้งระบบ 4) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ 5) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 6) หลักการกระจายอำนาจ ส่วนความต้องการของโรงเรียนเอกชน ในการบริหารโรงเรียนตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้ 1) ด้านหลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน 2) หลักการบริหารตนเอง 3) หลักการพัฒนาทั้งระบบ 4) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ 5) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม และ 6) หลักการกระจายอำนาจ (2) รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่ง วัตถุประสงค์ แนวคิด และหลักการของรูปแบบ ส่วนที่สอง องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยป้อนเข้า 2) กระบวนการ 3) ผลผลิต/ผลลัพธ์ 4) ข้อมูลป้อนกลับ และ 5) สภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนที่สาม แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และส่วนที่สี่ เงื่อนไขความสำเร็จ

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โรงเรียนเอกชน

* นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสยาม

ABSTRACT

The purpose of this research were to (1) study the current status and needs of School-Based Management for Private School. (2) develop a School-Based Management Model for Private School. The research procedure consisted of 5 steps as follows : 1) Studied to determine the conceptual framework for the research by analyzing, synthesizing researches and related documents. 2) Analyzed current status and needs data of School-Based Management for Private School. 3) Constructed of School- Based Management Model for Private School based on current status and needs data through Priority Needs Index method 4) Validated the appropriateness and the feasibility of the model by experts judgment method through focus group seminar. 5) Adjusted and proposed the Model.

The research findings revealed that (1) Data related states of School-Based Management for Private School were at the high level. In the following orders 1) Transformation Leadership. 2) Self-Management. 3) Whole School Approach. 4) Check and Balance. 5) Participation. and 6) Decentralization. Data related needs of School-Based Management for Private School were at the highest level. In the following orders 1) Transformation Leadership. 2) Self-Management. 3) Whole School Approach. 4) Check and Balance. 5) Participation and 6) Decentralization. (2) The Model of School-Based Management for Private School which composed of 4 parts. 1) Purpose , Concept and Principles of model. 2) The components of School-Based Management Model for Private School were as followed Input, Process, Output/Outcome, Feedback and External environment. 3) Model Guidelines and 4) Conditions for Success.

Keyword : The development of model, School-Based-Management, Private School

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มีความรู้คู่คุณธรรม การจัดการศึกษามีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญกับการให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้โรงเรียนเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น ให้มีความคล่องตัวและมีอิสระในการบริหารจัดการ มีการกำกับติดตามประเมิน

คุณภาพและมาตรฐานจากรัฐ โดยยึดหลักการกระจายอำนาจ ตามมาตรา 39 ที่กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง การให้ประชาชนและสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพิ่มบทบาทและอำนาจหน้าที่ให้กับสถานศึกษาให้มีอิสระในการตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนที่ประกอบด้วย ผู้แทนของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อมุ่งให้การจัดการศึกษาของเอกชนมีคุณภาพมากขึ้นแต่จากการที่สำนักงานเลขาธิการสภา

การศึกษาได้ดำเนินการติดตามและประเมินผล การปฏิรูปการศึกษาที่ผ่านมา พบว่ายังมีปัญหาที่ต้อง เร่งปรับปรุงแก้ไข พัฒนา และสานต่อในด้านการเพิ่ม ประสิทธิภาพการบริหารและจัดการศึกษา และการ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมรวมทั้งการกระจายอำนาจการ บริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลางสู่เขตพื้นที่ การศึกษาและสถานศึกษาแม้จะได้มีการออก กฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจาย อำนาจการบริหารและจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 แล้ว แต่หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและความคล่องตัวใน การบริหารจัดการศึกษาเท่าที่ควร ส่วนการมีส่วนร่วมใน การจัดการศึกษา พบว่า การจัดการศึกษาเอกชนยัง ไม่มีกระจายตัวเท่าที่ควร ในปีการศึกษา 2555 รัฐบาล ตั้งเป้าหมายให้โรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้นักเรียนเพิ่มขึ้นในสัดส่วน ร้อยละ 30 ซึ่งก็ไม่สามารถกระทำได้ สัดส่วนนักเรียน โรงเรียนเอกชนเปรียบเทียบกับโรงเรียนรัฐบาล พบว่า นักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษา มี เพียงร้อยละ 18.9 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 13.1 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 20.5 และ นักศึกษาเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเอกชนระดับอุดม ศึกษา มีเพียงร้อยละ 18.3 (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2556: ออนไลน์)

การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนก็เช่น เดียวกัน ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 โรงเรียนเอกชนมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการ บริหาร ทำหน้าที่บริหารจัดการโรงเรียน และสามารถ จัดการศึกษาได้ทุกระดับ ทุกประเภทการศึกษาตามที่ กฎหมายกำหนด โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายและ มาตรการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเอกชนใน ด้านการศึกษา แต่ถึงขณะนี้การดำเนินการตามพระราช บัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่ม เติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติโรงเรียน เอกชน พ.ศ. 2550 ดังกล่าวก็ยังมีได้มีความคืบหน้าใน ส่วนของการศึกษาเอกชน การดำเนินงานบางเรื่อง

ต้องอยู่ภายใต้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาบางแห่งขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการศึกษาเอกชน อีกทั้งสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษาเอกชนยังขาดบทบาทที่ชัดเจน ทำให้ โรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่เพียงแต่รับรู้ว่าการกระจาย อำนาจและการมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่ดี แต่ในทางปฏิบัติ โรงเรียนเอกชนยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง มากนัก ยังคงดำเนินการไปตามปกติเพราะยังไม่มี ความชัดเจนในทางปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรคของโรงเรียน เอกชนที่เกิดขึ้นเมื่อมีการกระจายอำนาจการบริหาร ปรากฏว่าผู้บริหารและครูจะยกประเด็นปัญหาด้าน บัณฑิต เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ ครูไม่เพียงพอ ภาระ งานมาก รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ซึ่งสาเหตุมา จากโรงเรียนเอกชนยังมีความพร้อมในการบริหารจัดการ น้อย ความพร้อมด้านวิชาการยังต้องพึ่งภาครัฐ ในขณะที่ภาครัฐก็มีงบประมาณจำกัด การดูแลโรงเรียน เอกชนด้านวิชาการไม่เพียงพอ ในด้านบุคลากร ครู โรงเรียนเอกชนส่วนหนึ่งได้รับเงินเดือนไม่เต็มวุฒิ และ หรือ ไม่มีบัญชีเงินเดือนที่แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้า ในอาชีพ จึงเป็นเหตุหนึ่งให้ครูเข้า-ออกบ่อยและลา ออกระหว่างปีการศึกษา การบริหารงานทั่วไปยังไม่เป็น ระบบ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2556 ออนไลน์) ดังนั้นการ นำการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานมาเป็นหลักในการ บริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดคุณภาพ มีการกระจาย อำนาจการบริหารและจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยัง โรงเรียนโดยตรง ให้โรงเรียนมีอำนาจหน้าที่ ความ รับผิดชอบ มีอิสระและมีความคล่องตัวในการตัดสินใจ ทั้ง 4 ด้าน โดยมีคณะกรรมการบริหารร่วมกันบริหารให้ เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จึงนำ จะเป็นทางเลือกหนึ่งที่โรงเรียนเอกชนจะพัฒนาการ บริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะ ผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนมีความสนใจและตระหนัก ถึงความสำคัญของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่

รองรับการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยจะศึกษารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยหรือไม่ และเพื่อจะได้นำรูปแบบดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนเอกชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความต้องการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับโรงเรียนเอกชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการโรงเรียนเอกชนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานและมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนเอกชนในระบบโรงเรียน ประเภทสามัญศึกษา (ทั่วไป) จำนวน 3,145 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนเอกชนจำนวน 355 โรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบกำหนดสัดส่วน (Proportionate) ใช้จังหวัดเป็นชั้นภูมิ ได้โรงเรียนในแต่ละจังหวัดตามสัดส่วนของจังหวัด โรงเรียนในกรุงเทพมหานครได้กลุ่มตัวอย่าง 81 โรงเรียน และในภูมิภาค

ได้กลุ่มตัวอย่าง 274 โรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 4 ฉบับ ได้แก่ 1) แบบวิเคราะห์เนื้อหา 2) แบบสอบถามความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา 3) แบบสอบถามเพื่อการวิจัย และ 4) แบบประเมินตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ซึ่งเครื่องมือแต่ละประเภทใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นการกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการศึกษา สภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน โครงสร้างของแบบวิเคราะห์เอกสารประกอบด้วย ข้อมูลภายนอก (ประเภทของเอกสาร ปีที่พิมพ์ หน่วยงานหรือสำนักพิมพ์ สาขาวิชา) ข้อมูลภายใน (ชื่อผู้เขียนเอกสาร ประเด็นหลักของเอกสาร เนื้อหาสาระของเอกสารที่เชื่อมโยงกับทฤษฎี หรือผลการวิจัยอื่น จุดเน้นการจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล) ข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้ในการจัดทำรูปแบบโดยผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหอสมุดสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ฐานข้อมูลทาง Internet และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเอกชน แล้วทำการศึกษา / วิเคราะห์ สรุปประเด็นและบันทึกข้อมูลในแบบวิเคราะห์เอกสารที่สร้างขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานประกอบการสร้างรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา และแบบสอบถามเพื่อการวิจัย โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1. นำเครื่องมือให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง ตรวจสอบวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้อง และความตรงของเนื้อหา เพื่อเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป

2. นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารโรงเรียนเอกชนซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 40 คน เพื่อนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค (Cronbach, 1974: 161) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .80 ขึ้นไปเป็นเกณฑ์คุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าค่าความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .981

3. นำเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้ว แบบสอบถามความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่แบบสอบถามความคิดเห็นผู้บริหารโรงเรียนเอกชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 355 โรงเรียน เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ตามแนวคิดของ Likert ซึ่งมีการแสดงความคิดเห็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 6 หลักการ ได้แก่ หลักการกระจายอำนาจ หลักการบริหารตนเอง หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน หลักการพัฒนาทั้งระบบ และหลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ โดยยึดแนวคิด การกระจายอำนาจและบริหารจัดการศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปรวมทั้ง กระบวนการบริหารงาน 4 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดต่อขอหนังสืออนุญาตและขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม

พร้อมแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับตัวอย่างทั้งสิ้น 355 โรงเรียน โดยใช้วิธีจัดส่งทางไปรษณีย์ไปยังโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างโดยตรงเพื่อให้จัดเก็บข้อมูลส่งคืนทางไปรษณีย์ที่ผู้วิจัยสอดซองจดหมายติดแสตมป์ไปให้ สำหรับโรงเรียนที่ไม่ได้ส่งคืนทางไปรษณีย์ตามเวลาที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยติดตามทางโทรศัพท์อีกครั้งหนึ่งเพื่อขอให้ส่งกลับมาให้ผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 3 สร้างรูปแบบการบริหารโดยใช้

โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน

การดำเนินการวิจัยในขั้นนี้ มีรายละเอียดดังนี้

1. นำผลการวิจัยในขั้นตอนการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน

2. ดำเนินการร่างรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน โดยใช้แนวคิดของ Lunenberg and Omstein ที่แบ่งองค์ประกอบของระบบ 5 ด้าน ได้แก่ 1. ปัจจัยนำเข้า 2. กระบวนการ 3. ผลผลิต 4. ข้อมูลป้อนกลับ 5. สภาพแวดล้อม นำมาสร้างเป็นองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน โดยข้อมูลที่ได้นำมาจากผลการวิจัยการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน ใช้เกณฑ์ตามค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI^{Modified}

3. ผู้วิจัยนำเสนอร่างรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน โดยนำค่าดัชนีความต้องการจำเป็น PNI^{Modified} ที่ได้จากการวิจัยมาเสนอเป็นองค์ประกอบของรูปแบบ

4. นำร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้น พร้อมรายละเอียดของรูปแบบเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบ

ผลการวิจัยในขั้นนี้ ทำให้ได้ร่างรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนที่พร้อมสำหรับการนำไปตรวจสอบความเหมาะสมและ

ความเป็นไปได้ของรูปแบบ

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบรูปแบบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบประเมิน

รูปแบบ ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน เกี่ยวกับองค์ประกอบรูปแบบ และความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบ โดยมีลำดับขั้นในการสร้างแบบประเมิน ดังนี้

ก) ผู้วิจัยจัดทำร่างเป็นแบบประเมินรูปแบบ และรายการข้อคำถามตามจำนวนองค์ประกอบในรูปแบบ

ข) เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา และความตรงตามโครงสร้าง

ค) ปรับปรุงและจัดทำแบบประเมินรูปแบบฉบับสมบูรณ์แล้วจึงนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 ปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ

การวิจัยในขั้นนี้ เป็นการนำข้อมูลความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ /ผู้เชี่ยวชาญ มาทำการปรับปรุงรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน แล้วเสนอเป็นรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. วิเคราะห์ตัวแปรโดยใช้การวิเคราะห์ค่าความสอดคล้อง IOC (index of item objective congruence) สำหรับข้อคำถามในร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน

2. การวิเคราะห์ค่าระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำค่าเฉลี่ยไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามแนวคิดของเบสต์ (Best)

3. การวิเคราะห์การจัดลำดับความต้องการจำเป็น ใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{Modified}) ซึ่งเป็นดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นที่ใช้หลักการประเมินความแตกต่างและเป็นสูตรที่ นางลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช (2542) ได้ปรับปรุงสูตรการคำนวณมาจากค่าดัชนี PNI โดยการหาค่าผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของสภาพที่คาดหวัง (I) กับค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (D) แล้วหารด้วยค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (D) เพื่อถ่วงน้ำหนักก่อนที่จะนำมาจัดลำดับโดยใช้หลักการกำหนดความต้องการจำเป็นจากระดับสภาพปัจจุบันแล้วจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นตามค่า PNI_{Modified} โดยใช้สูตรในการคำนวณ

$$PNI_{Modified} = (I - D) / D$$

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยสรุปผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน

ผลการวิจัยครั้งนี้ พบว่า สภาพการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ในภาพรวมมีสภาพการดำเนินการในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีการดำเนินการอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากดังนี้ 1) ด้านหลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.16) 2) หลักการบริหารตนเอง (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.06) 3) หลักการพัฒนาทั้งระบบ (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.02) 4) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย S.D. = 3.94) 5) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย S.D. = 3.93) และ 6) หลักการกระจาย

อำนาจ (ค่าเฉลี่ย S.D. = 3.79) ส่วนความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน โดยภาพรวมมีความต้องการที่จะดำเนินการระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ดังนี้ 1) ด้านหลัก การมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.65) 2) หลักการบริหารตนเอง (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.61) 3) หลักการพัฒนาทั้งระบบ (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.59) 4) หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.56) 5) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.54) และ 6) หลักการกระจายอำนาจ (ค่าเฉลี่ย S.D. = 4.52)

ผลการวิจัยค่าความต้องการจำเป็นในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน ด้วยค่าดัชนี PNImodified พบว่า มีลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม (PNImodified = 0.155) 2) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (PNImodified = 0.154) 3) การพัฒนาทั้งระบบ (PNImodified = 0.141) 4) การบริหารตนเอง (PNImodified = 0.135) 5) การมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน (PNImodified = 0.117) 6) การกระจายอำนาจ (PNImodified = 0.098)

ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพจากเอกสารและแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกลำดับความต้องการจำเป็นด้วยค่าดัชนี PNImodified ในแต่ละประเด็น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนดำเนินการตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นด้านหลักกระจายอำนาจอยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนดำเนินการด้านพัฒนาอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงปลอดภัย มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงสุด และโรงเรียนดำเนินการจัดตั้งกองทุนโรงเรียนและมีคณะกรรมการบริหารกองทุนมีค่าเฉลี่ยการ

ดำเนินการต่ำสุด

ความต้องการกระจายอำนาจด้านวิชาการ โรงเรียนเอกชนมีความต้องการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้เพียงพอกับการใช้งาน ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำการวิจัยในชั้นเรียน โดยเข้ามามีบทบาทส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน และนำผลการวิจัยในชั้นเรียนมาใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

ความต้องการกระจายอำนาจด้านงบประมาณ โรงเรียนเอกชนมีความต้องการที่จะตั้งกองทุน เพื่อเป็นกองทุนไว้สำหรับใช้จ่ายเวลาฉุกเฉิน และแจกจ่ายเป็นเงินโบนัสให้กับครูและบุคลากร

ความต้องการกระจายอำนาจด้านบริหารบุคคล โรงเรียนเอกชนมีความต้องการที่จะจัดระบบเครือข่ายทรัพยากรบุคคลเพื่อการจัดการศึกษา เพื่อโรงเรียนจะได้มีเครือข่ายทรัพยากรบุคคลมาช่วยเหลือโรงเรียนที่ขาดแคลนครูได้

ความต้องการกระจายอำนาจด้านบริหารทั่วไป โรงเรียนเอกชนมีความต้องการสร้างระบบฐานข้อมูลทางการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อช่วยให้ครู ผู้บริหารสามารถนำข้อมูลจากฐานข้อมูลทางการศึกษาภายในโรงเรียนมาใช้งานได้อย่างสะดวก และทุกคนสามารถจัดเก็บข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักการบริหารตนเอง

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนดำเนินการตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานด้านหลักการบริหารตนเองอยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนมีความอิสระและความคล่องตัวในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงสุด และโรงเรียนดำเนินการกำหนดมาตรฐานด้านอาคารสถานที่ และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนของตนเองมีค่าเฉลี่ยการดำเนินการต่ำสุด

ความต้องการ โรงเรียนเอกชนมีความต้องการให้กระจายอำนาจอย่างแท้จริงการกำหนดมาตรฐานอาคารสถานที่ ยังมีระเบียบกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการกำหนดขนาดของห้องเรียน อาคารเรียน

และอาคารประกอบ โรงเรียนจึงมีความต้องการที่จะให้มีการแก้ไขระเบียบกฎหมายที่จะเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้บริหารตนเองได้อย่างแท้จริง ภายใต้ตราสารจัดตั้งของโรงเรียน และบริหารจัดการโรงเรียนโดยคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

3. หลักการมีส่วนร่วม

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนดำเนินการตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านหลักการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก โดยครูและบุคลากรของโรงเรียนมีส่วนร่วมในการพิจารณากำหนดและตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงสุด และโรงเรียนดำเนินการระดมและสร้างเครือข่ายบุคคลและองค์กรในชุมชน เพื่อการบริหารงานโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยดำเนินการต่ำสุด

ความต้องการของโรงเรียนเอกชนมีความต้องการให้เครือข่ายบุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครือข่ายครูโรงเรียนเอกชนใกล้เคียง เครือข่ายผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการประสานและส่งเสริมการศึกษาเอกชนจังหวัด และองค์กรในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน ทั้งในส่วนของความร่วมมือร่วมทำ ร่วมพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ โดยมีเป้าหมายสุดท้ายคือพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

4. หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนดำเนินการตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านหลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีการพัฒนาตนเอง มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงสุด และผู้บริหารเป็นผู้ประสานความร่วมมือจากชุมชน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการต่ำสุด

ความต้องการ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนจำเป็นต้องมีบทบาทในการประสานความร่วมมือจากชุมชนและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก เป็นผู้บริหารสิบทิศ โดยสามารถประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น มีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกหน่วยงาน จะทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ที่ดีในการช่วยเหลือในด้านต่างๆ ได้ เช่น การลดหย่อนภาษีโรงเรียนรวมทั้งทำหน้าที่ประสานประโยชน์ให้กับโรงเรียน

5. หลักการพัฒนาทั้งระบบ

สภาพปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนดำเนินการตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านหลักการพัฒนาทั้งระบบอยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนมีระบบการประกันคุณภาพภายในที่สอดคล้องกับระบบการประเมินคุณภาพภายนอก และโรงเรียนมีแผนพัฒนาสถานศึกษาที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงสุด และโรงเรียนมีการจัดระบบโครงสร้างภายในโรงเรียนภายในโรงเรียนให้เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันเป็นลำดับขั้น มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการต่ำสุด

ความต้องการ โรงเรียนเอกชนมีความต้องการให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติงานภายในโรงเรียนทั้งระบบ ครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไป มีการตรวจสอบโดยผู้ปกครอง คณะกรรมการ

6. หลักความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้

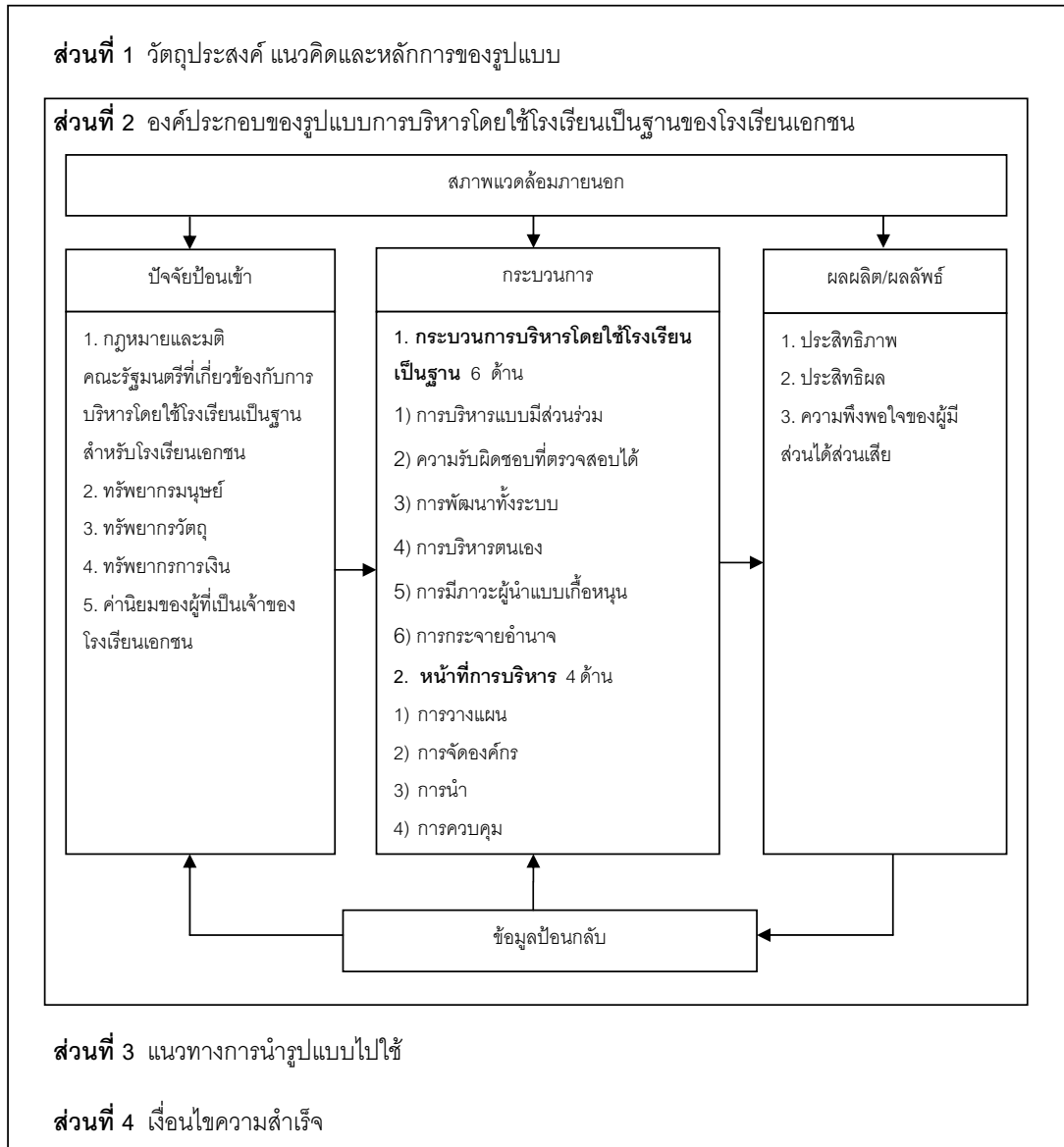
สภาพปัจจุบัน โรงเรียนเอกชนดำเนินการตามแนวทางการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ด้านหลักความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้อยู่ในระดับมาก โดยโรงเรียนจัดให้มีการตรวจสอบแผนการสอนและบันทึกหลังสอนของครู มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการสูงสุด และโรงเรียนจัดให้มีการตรวจสอบผลการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน และต้นสังกัด มีค่าเฉลี่ยการดำเนินการต่ำสุด

ความต้องการ ของโรงเรียนเอกชนมีความต้องการให้ตรวจสอบผลการพัฒนาสถานศึกษาด้วยกันโดยทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มีระบบการทำพันธะสัญญา ระหว่างโรงเรียน บุคลากรแต่ละฝ่ายและชุมชน ที่เรียกว่า ระบบ PSA (ระบบ PSA : Public Service Agreement)

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน

รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนที่ได้ศึกษาวิจัย พบว่าประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 วัตถุประสงค์ แนวคิด และหลักการ ส่วนที่ 2 องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน

ประกอบด้วย ปัจจัยป้อนเข้า กระบวนการ ผลผลิต/ผลลัพธ์ ข้อมูลป้อนกลับ และสภาพแวดล้อมภายนอก ส่วนที่ 3 แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยผู้วิจัยเสนอเป็นแผนภาพรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนเอกชน(ฉบับสมบูรณ์) ดังนี้



อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยได้รูปแบบที่ผ่านการประเมินและตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยวิธีการ Focus Group ผู้วิจัยขอเสนอผลการอภิปรายในส่วนขององค์ประกอบของรูปแบบได้ดังนี้

องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยนำผล

การศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันและความต้องการในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่มีนโยบายการบริหารและพัฒนาโรงเรียนสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ หลักการพัฒนาทั้งระบบ หลักการบริหารตนเอง

หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน และหลักการกระจายอำนาจ เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีระบบการบริหารจัดการวิชาการ งบประมาณบุคลากร นวัตกรรม เทคโนโลยี อาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และพัฒนา นักเรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ให้โรงเรียนมีความเป็นอิสระในการบริหารจัดการมีภารกิจกับติดตามและประเมินคุณภาพและมาตรฐานศึกษาจากรัฐ สอดคล้องกับแนวคิดของ รุ่ง แก้วแดง (2546: 49-50) ว่าโรงเรียนเอกชนมีความเป็นอิสระและมีอำนาจในการบริหารอย่างคล่องตัวสูง จุดเด่นของโรงเรียนเอกชน คือ อำนาจในการสั่งการ ในการตัดสินใจของโรงเรียนอยู่ที่ผู้บริหาร ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ ซึ่งเป็นทีมบริหารมีอำนาจในการตัดสินใจร้อยเปอร์เซ็นต์ ในส่วนคณะกรรมการบริหารโรงเรียนควรมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องออกระเบียบ ข้อบังคับ ให้ความเห็นชอบ ให้คำแนะนำ รวมทั้งกำกับดูแลติดตามตรวจสอบงานต่างๆ ของโรงเรียน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารและคณะกรรมการบริหารโรงเรียนควรมีประสบการณ์การเป็นผู้บริหาร มีทักษะการเป็นผู้นำครบ 3 ด้าน คือ ทักษะการคิดรวบยอด ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะด้านเทคนิค ควรมีวิสัยทัศน์ และการเป็นผู้นำที่เหมาะสมกับการบริหารโรงเรียน มองเห็นภาพรวมทั้งระบบของโรงเรียน รวมทั้งมีเวลาให้กับโรงเรียนในการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน สอดคล้องกับธีระ รุญเจริญ (2547 : 19-20) ที่กล่าวว่าคณะกรรมการสถานศึกษาควรมีสัมรรถภาพหลายอย่าง ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการจัดการศึกษา ทั้งด้านอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การบริหารวิชาการ และการประกันคุณภาพ ด้านทักษะความสามารถในการดำเนินงานร่วมกันกับโรงเรียนในเรื่องการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน การกำหนดวิสัยทัศน์ การวางแผนบริหารโรงเรียน และการประเมินแผนและโครงการของโรงเรียน และคุณลักษณะที่เอื้อต่อการเป็นกรรมการ

คือ มีความสนใจใฝ่รู้ ยอมรับหลักการและความคิดเห็นผู้อื่น มีเวลาและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน

องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ได้แก่

1. กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย การบริหารแบบมีส่วนร่วม พบว่ามีการสร้างเครือข่ายบุคคลและองค์กรในชุมชน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน คณะกรรมการบริหารโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานของโรงเรียน รวมทั้งจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี **ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้** พบว่าโรงเรียนมีการตรวจสอบผลการดำเนินงานของโรงเรียนร่วมกันระหว่างบ้าน ชุมชนและต้นสังกัด ไม่ใช่คณะกรรมการจะเป็นผู้ตรวจสอบอย่างเดียว แต่ควรมีระบบตรวจสอบที่เรียกว่า ระบบ PSA (Public Service Agreement) เป็นการทำพันธะสัญญาระหว่างโรงเรียน บุคลากรแต่ละฝ่าย และชุมชน โรงเรียนเอกชนจะมีการตรวจสอบโดยผู้ปกครองเป็นสำคัญ รวมทั้งผู้แข่งขันของโรงเรียนด้วย **การพัฒนาทั้งระบบ** พบว่า โรงเรียนจะต้องมีการพัฒนา ณ หน่วยงาน (Workplace) ซึ่งก็คือพัฒนา ณ โรงเรียน พัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการหมุนเวียนเปลี่ยนงานเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ มีการพัฒนาก่อนการปฏิบัติงาน ระหว่างการปฏิบัติงาน และหลังปฏิบัติงาน มีการตรวจสอบ มีผู้รับผิดชอบเป็นคณะกรรมการทำหน้าที่ตรวจสอบและรายงานผลการปฏิบัติงาน มีตัวชี้วัดความสำเร็จ นอกจากนี้ยังมีฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามเพื่อเรียนรู้ทั้งระบบ และมีการผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำและผู้ตาม **การบริหารตนเอง** พบว่ามีการบริหารจัดการด้วยตนเอง ทั้งด้านอาคารสถานที่ งบประมาณ การเงิน การจัดทำหลักสูตร แบบทดสอบ ประเมินผล วัดผล กำกับติดตามพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งมีการกำหนดเกณฑ์และมาตรฐานในการทำงาน **การมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน** พบว่า

ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการประสานความร่วมมือกับชุมชนกับผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก เป็นนักประสานลึบทิศ ส่งเสริมให้ขวัญกำลังใจแก่ครูและบุคลากรทุกฝ่าย

การกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจด้านวิชาการพบว่า ต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดหาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาให้เพียงพอกับการใช้งาน และครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อ เป็นอย่างดี มีการวิจัยในชั้นเรียนและนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยความร่วมมือจากบุคลากรทั้งภายในและภายนอก จัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียน มีการนิเทศติดตามพัฒนาคุณภาพการสอนโดยคณะกรรมการกระจายอำนาจด้านงบประมาณ พบว่า ควรมีการจัดตั้งกองทุนโรงเรียนและมีคณะกรรมการบริหารกองทุนเพื่อเป็นกองทุนไว้ใช้จ่ายยามฉุกเฉิน และเป็นเงินสนับสนุนส่งเสริมขวัญกำลังใจครู มีการจัดหารายได้จากการบริหารสถานศึกษารวมทั้งมีการระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การกระจายอำนาจด้านบุคลากรพบว่า ควรมีการจัดระบบเครือข่ายทรัพยากรบุคคลโดยเขตพื้นที่การศึกษาต้องเป็นศูนย์อำนวยการประสานงานโรงเรียนพื้นที่ ให้มีการรวมกลุ่มกัน มีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนเอกชนเพื่อช่วยเหลือกัน ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีการสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานตามเป้าหมายของโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ การกระจายอำนาจด้านบริหารทั่วไป พบว่า ควรมีการสร้างระบบฐานข้อมูลทางการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย จัดระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารและการเรียนการสอน และต้องส่งเสริมกิจกรรมนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์สอดคล้องกับหลักสูตรและมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา กระบวนการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่กล่าวมานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมุทร ชำนาญ (2546 : 131-133) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็น

ฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทยประกอบด้วย 1) ด้านโครงสร้างองค์กร ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและวัตถุประสงค์ 2) ด้านการบริหารวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และการหาแนวทางแก้ไขปัญหการเรียนรู้ของนักเรียน 3) ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ได้แก่ การพัฒนาบุคคล การประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหาร และบุคลากรในโรงเรียน 4) ด้านการบริหารงบประมาณ ได้แก่ การกำหนดแผนงานและงบประมาณของโรงเรียน การรายงานผลการดำเนินงาน การจัดซื้อ จัดจ้างในโรงเรียน 5) ด้านการบริหารทั่วไป ได้แก่ การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของโรงเรียน การจัดทำแผนพัฒนาโรงเรียน การกำหนดนโยบายของโรงเรียน และการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pushpanadham, K. and Khirwadkar, Anjali. (2003 : 38-39) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำมืออาชีพสำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในบริบทของประเทศอินเดีย ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำมืออาชีพสำหรับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ประกอบด้วย 7 ประการ คือ 1) การพัฒนาตนเองสำหรับการบริหารจัดการศึกษา 2) หลักการบริหารจัดการศึกษา 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารจัดการหลักสูตรและทรัพยากร 5) การบริหารจัดการงบประมาณ 6) การกำกับติดตามประสิทธิผลของโรงเรียน และ 7) การบริหารจัดการโรงเรียนที่ดี

2. หน้าที่การบริหาร ประกอบด้วย 1) **การวางแผน** ซึ่งเป็นการกำหนดทิศทางในการทำงานของโรงเรียน จึงควรมีการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเชิงกลยุทธ์ เพื่อให้ได้แผนที่ครอบคลุมภารกิจและบทบาทหน้าที่ของผู้ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน สามารถนำไปกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีที่สามารถนำไปปฏิบัติงานได้จริง และมีประสิทธิภาพ 2) **การจัดองค์กร** โรงเรียนต้องจัดโครงสร้างการบริหารโรงเรียนเอกชน และกำหนดบทบาทหน้าที่ชัดเจนตาม

โครงสร้างการบริหารโรงเรียนเอกชน ให้เหมาะสมกับภาระงานของโรงเรียน 3) **การนำ** นำหลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุนมาเป็นหลักในการปฏิบัติ ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างในการนำทุกด้าน ทั้งด้านความรู้ มนุษย์สัมพันธ์ และเทคนิควิธีการต่างๆ จัดหาปัจจัยเกื้อหนุนที่จะช่วยส่งเสริมให้ครูมีแรงจูงใจในการทำงานให้เกิดผลสำเร็จ เน้นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 4) **การควบคุมคุณภาพ** เป็นการควบคุมคุณภาพโดยใช้ระบบประกันคุณภาพการศึกษา ที่เป็นการประกันคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอกที่ทุกโรงเรียนใช้ควบคุมคุณภาพของโรงเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพและมาตรฐานตามที่โรงเรียนตั้งไว้ โดยผ่านการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ดิเรก วรณเศียร (2545 : 13-15) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) องค์ประกอบเบื้องต้น (Introduction) ได้แก่ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คุณลักษณะโรงเรียน หลักการบริหาร เงื่อนไขและวิธีการใช้รูปแบบ 2) องค์ประกอบด้านการวางแผน (Planning) ได้แก่ การวางแผนกลยุทธ์ การจัดโครงสร้างงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน การจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปี 3) องค์ประกอบด้านการจัดองค์การ (Organizing) ได้แก่ การจัดโครงสร้างองค์กรและแผนภูมิการบริหาร การจัดเป้าหมายของโรงเรียน การจัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และการกำหนดภารกิจของโรงเรียน 4) องค์ประกอบด้านการนำ (Leading) ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารการบริหารโดยองค์คณะบุคคล การบริหารแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการจัดการความขัดแย้ง 5) องค์ประกอบด้านการควบคุม (Controlling) ได้แก่

การประกันคุณภาพและการจัดระบบการควบคุมภายใน 6) องค์ประกอบเกี่ยวกับการจัดระบบการจัดการสารสนเทศทางการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนควรนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียน โดยปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

2) ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนควรศึกษาทำความเข้าใจและวางแผนร่วมกันในการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชนไปใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการนำรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ไปทดลองใช้เพื่อสรุปผลที่เกิดขึ้นในแต่ละองค์ประกอบให้มีความถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อติดตามผลของการบริหารโรงเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับโรงเรียนเอกชน ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นนี้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

ดิเรก วรณเศียร. (2545). **การพัฒนาแบบจำลองสมบูรณในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธีระ รุญเจริญ. (2547). รายงานการวิจัย เรื่องสภาพ
ปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมใน
การบริหารและจัดการศึกษาของ
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ
สภาการศึกษา.
- รุ่ง แก้วแดง. (2546). *โรงเรียนนิติบุคคล*. กรุงเทพมหานคร:
วัฒนาพานิช.
- สมุทรา ชำนาญ. (2546). *การพัฒนารูปแบบการ
บริหารโรงเรียนที่บริหารโดยใช้โรงเรียน
เป็นฐาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต,
สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.
(2551). *พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน
พ.ศ. 2550* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สกสศ.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.
*ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการศึกษา
เอกชน*. วันที่ค้นข้อมูล 27 ตุลาคม 2556
เข้าถึงได้จาก <http://www.kamsondeede.com/school/index.php/chapter-002/48-2008-12-12-12-42-47/104-1-?format=pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. *ข้อมูลสถิติและ
ตัวชี้วัดด้านการศึกษา*. วันที่ค้นข้อมูล 30
ตุลาคม 2556 เข้าถึงได้จาก <http://stat-ed.onecapps.org/StatDetail.aspx?MenuID=9&SubID=2&MainID=1>
- Cronbach, Lee. (1974). *Essentials of Psychological Testing*. 3rd ed. New York: Harper & Row Publishers.
- Pushpanadham, K. and Khirwadkar, Anjali. (2003). *Professional Leadership for School Based Management: Indian Context Where do we stand?*. The Third International Forum on Education Reform: School-Based Management. Office of the Education Council, Bangkok.

กระบวนการเรียนรู้ด้วยประวัติศาสตร์บอกเล่าของกลุ่ม เด็กมะเกลือพิทักษ์รักษ์ถิ่น*

Learning Process with Oral History of Ma Gloe Pitak Raktin Children
Group (Children Group Adored and Protected of Ma Gloe Community)

ศิริณา จิตต์จรัส**

จรัญญา วงษ์พรหม***

ธนาวรรณ สีนประเสริฐ****

พรพรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข*****

บทคัดย่อ

การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชนในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับรากเหง้าของชุมชนผ่านวิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) เป็นหนทางหนึ่งที่จะสร้างให้เด็กได้มีพื้นฐานที่ดีในการเรียนรู้ เพื่อเป็นเกราะป้องกันให้เด็กและเยาวชนห่างไกลจากสิ่งไม่ดี ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รวมทั้งเสริมสร้างจิตอาสาที่จะเป็นพลังการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในอนาคต

กิจกรรมการเรียนรู้จึงถูกสร้างขึ้นอย่างหลากหลาย อาทิ กิจกรรม “นักวิจัยน้อยเรื่องร้อยภูมิปัญญา” กิจกรรม “ท้องถิ่น ผู้เฒ่าเล่าขาน ลูกหลานเรียนรู้ เชิดชูบ้านวัดมะเกลือ” กิจกรรมเด็กพาเดินเฟลิดเฟลินเรียนรู้สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน กิจกรรมการเรียนรู้นอกหมู่บ้าน และการจัดทำแผนกิจกรรม ได้ดำเนินการขึ้นโดยการมีส่วนร่วมระหว่างคณะนักวิจัยและคณะทำงานชุมชน เพื่อให้เด็กในพื้นที่หมู่บ้านวัดมะเกลือได้เกิดการเรียนรู้ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนความคิด ทักษะคิดและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ในระดับหนึ่ง เช่น กล้าแสดงออก กล้าพูด ตั้งคำถามเป็น รู้จักวิธีการสังเกต เกิดความภาคภูมิใจในตัวเองและหมู่บ้าน รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวมในชุมชนท้องถิ่นต่อเนื่องจากที่วางแผนไว้ นอกจากนี้ กระบวนการดำเนินโครงการดังกล่าวยังสามารถสร้างการเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันระหว่าง คณะผู้วิจัย คณะทำงานชุมชน เด็กและผู้ปกครอง และเทศบาลตำบลคลองโยงด้วย

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์บอกเล่า เด็กมะเกลือพิทักษ์รักษ์ถิ่น

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัยเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะใน ต.คลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

*** นักวิจัยชำนาญการพิเศษ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น (นักศึกษาริมนุญาเอก ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

**** พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี (นักศึกษาริมนุญาเอก ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร)

***** อาจารย์ ประจำภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

To set up a learning process management to children and young adults about their community's root through oral history is one significant way to create good foundation of learning for them. This method can also keep them away from involving in practising harmful activities and spend their spare time usefully which will increase their public voluntary mind and eventually increase the community's strength in the future.

Based on these aims, the learning process activities have been created as various as possible, for instance; "Young researchers invented on local wisdom"; "The Elderly has presented and transferred their wisdom knowledge, while the younger have learnt in order to glorify Wat Ma Gloe Community"; "Joyfully walking around the community led by children to learn significant knowledge"; and Learning something outside community". The activities action plan has been made in participatory manner between the research team and the community's working group so that the Wat Ma Gloe Community's children can improve their learning ability. The activities could modify in some extent towards their conception, point of view and behavior. They are brave to speak and express their idea. They know how to set up questions and make an observation. They are proud of themselves and their own community. These activities have also motivated them to participate in making action plan to develop their community after the original plan ended. In addition, the project's operation has also been created learning process on how to work harmoniously between research team, the community's working group, children and their parents as well as the Klong Yoang District Municipality.

Keywords: Learning Process, Oral History, Children Group Adored and Protected of Ma Gloe Community

บทนำ

ตำบลคลองโยง เป็น 1 ใน 3 ตำบล คือ คลองโยง ศาลายา และมหาสวัสดิ์ ของอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในสมัยก่อนประชาชนส่วนใหญ่สัญจรไปมาอาศัยแม่น้ำท่าจีนและคลองแยกเชื่อมแม่น้ำท่าจีน โดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ เนื่องจากคลองโยงเป็นเส้นทางหลักที่พ่อค้าส่วนใหญ่ใช้สัญจรระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีน พ่อค้าได้ใช้เรือโยงติดต่อกันหลายๆ ลำในการขนสินค้าผ่านคลองนี้เพื่อออกแม่น้ำท่าจีน ชาวบ้านจึงเรียกตำบลนี้ว่า "คลองโยง" ซึ่งอาณาเขตของตำบลเป็นดังนี้ คือ

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลนคราภิรมย์ อำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ ติดกับ ตำบลศาลายา ตำบลมหาสวัสดิ์

อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลเพรางาย อำเภอ ไทรน้อย และ ตำบลบ้านใหม่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัด นนทบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลลานตากฟ้า ตำบลบางแก้วฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลคลองโยงเป็นที่ราบลุ่ม มีคลองไหลผ่านหลายสายที่สำคัญได้แก่ คลองโยง คลองนราภิรมย์ และคลองซอยต่างๆ ทำให้พื้นที่ของตำบลมีความอุดมสมบูรณ์และมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรทั่วทั้งตำบล มีพื้นที่จำนวน 19,728 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญในชุมชน ได้แก่ โรงเรียน 4 แห่ง คือ 1) โรงเรียน

บ้านคลองสว่างอารมณ์ 2) โรงเรียนวัดมะเกลือ
3) โรงเรียนบุญยศรีสวัสดิ์ 4) โรงเรียนฟ้าใสวิทยา
มีศูนย์บริการสุขภาพพระดับตำบล 2 แห่ง โรงพยาบาล
1 แห่ง คือ โรงพยาบาลตุลาการเฉลิมพระเกียรติ และ
วัด 2 แห่ง คือ วัดมะเกลือ และวัดมงคลประชาราม
ชาวตำบลคลองโยงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ
ทำนา ทำสวน ทำไร่ และมีอาชีพเสริม คือ รับจ้างทั่วไป

หมู่บ้านวัดมะเกลือ เป็น 1 ใน 8 หมู่บ้านของ
ตำบลคลองโยง มีสะพานร้อยปีที่สร้างขึ้นในสมัยรัชกาล
ที่ 5 เป็นสะพานไม้ข้ามคลองนราภิรมย์ ซึ่งปัจจุบันเป็น
สะพานที่ข้ามเขตสองจังหวัดคือ นครปฐมและนนทบุรี
เดิมเป็นพื้นที่เดียวกันแต่เมื่อขุดคลองและมีการแบ่งเขต
พื้นที่ปกครอง จึงใช้คลองนราภิรมย์เป็นเส้นแบ่งเขต
หมู่บ้านวัดมะเกลือ เดิมเรียกว่า หนองปลาตุ๊ก⁵ เพราะ
เป็นบริเวณที่มีปลาตุ๊กชุกชุม และเปลี่ยนมาเป็นชื่อ
ปัจจุบันเพราะมีการเปลี่ยนตามชื่อวัดที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน
คือวัดมะเกลือ ที่มีอายุกว่าร้อยปี หมู่บ้านวัดมะเกลือมี
บ้านประชากร 125 หลังคาเรือน ชาวบ้านในบ้านนี้ส่วนใหญ่
มีอาชีพเช่นเดียวกับหมู่บ้านอื่นๆ ในตำบลคือ ทำนา
และทำสวน โดยอาศัยน้ำจากคลองนราภิรมย์และ
คลองทิววัฒนา

โดยทั่วไปวิถีชีวิตของชาวบ้านวัดมะเกลือยัง
เห็นภาพของความเรียบง่ายสงบสุขตามประสาวิถีชีวิต
ของคนริมคลองนราภิรมย์ ผู้สูงอายุออกจากบ้านมา
ทำบุญที่วัดมะเกลือ การเกื้อกูลกันของชาวชุมชนที่เป็น
ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านยังมีให้เห็นอยู่เรื่อยๆ แต่
ขณะเดียวกันก็ยังมีปัญหาชุมชนซึ่งเป็นผลมาจากการ
เปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความ
หลากหลายของผู้คนที่อพยพเข้ามาตั้งรกรากและทำมา
หากิน เห็นได้จากคนวัยหนุ่มสาวออกไปทำงานในเมือง
ปู้ย่าตายายเลี้ยงดูลูกหลาน มีคนต่างถิ่นอพยพเข้ามา
ทำงานเป็นแรงงานตามสวนกล้วยไม้ สวนผลไม้

จากละครของเด็กมะเกลือที่เข้าร่วมกิจกรรมได้
สะท้อนให้เห็นสังคมปัจจุบันของชุมชนบ้านวัดมะเกลือได้
เป็นอย่างดี นั่นคือ ภาพของการแบ่งแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า
ของคนในชุมชน ภาพของเด็กเข้าร้านเกมส์ เด็กพบเห็น
คนเสพยาเสพติดและคนเล่นการพนันในชุมชนบ่อยครั้ง
ภาพดังกล่าวมีความชัดเจนมากกว่าภาพวัฒนธรรม
ความเป็นอยู่ ที่เป็นวิถีความสัมพันธ์ที่ดีของชุมชนอีก
สิ่งหนึ่งที่สัมผัสได้จากความคิดและคำถามที่เด็กส่วนใหญ่
ตั้งขึ้นเพื่อทำความรู้จักซึ่งกันและกันในการแนะนำตัว คือ
เรื่องแฟน ไม่ว่าจะเด็ก 10 ขวบ หรือเด็ก 17 ปีก็ตาม
จะตั้งคำถามว่า “มีแฟนหรือยัง?” พบว่าคำถามนี้สะท้อน
ค่านิยมของการคบเพื่อนต่างเพศตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งหาก
ไม่เร่งสร้างเกราะคุ้มกันและสร้างพื้นที่ดีไว้ให้กับเด็กและ
เยาวชนเหล่านี้ในอนาคตก็อาจจะเกิดปัญหาสังคมที่ซับซ้อน
และยากที่จะแก้ไข

การจัดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและ
เยาวชนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะในอดีต
การพัฒนาเด็กและเยาวชนจะเป็นการพัฒนาทักษะ
เฉพาะตัว เพื่อให้เด็กได้มีศักยภาพเพิ่มขึ้นจากพื้นฐาน
ที่ติดตัวมาแต่เกิด เช่น การอ่านออกเขียนได้ เล่นดนตรี
ว่ายน้ำ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาศักยภาพทาง
ด้านร่างกาย ในปัจจุบันการพัฒนาข้างต้นก็ยังคงมีความ
ต้องการอย่างต่อเนื่อง แต่หลายคนมองว่า เป้าหมายที่
จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้น คือ **การพัฒนา
ศักยภาพทางด้านความคิดและจิตใจ** เพราะเด็กส่วนใหญ่
ยังมีความคิดเห็นแก่ตัว เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง
ต้องการเอาชนะผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงคนอื่น ตนเองต้อง
มาก่อนเสมอ หากเช่นนี้ในอนาคตประเทศไทยคงมี
คนเห็นแก่ตัวมากมาย ดังนั้น การพัฒนาความคิด ความ
ตระหนักในมิติของการให้ความสำคัญของผู้อื่น การเสีย
สละเพื่อผู้อื่น การมีจิตอาสาสมัครที่จะทำเพื่อสังคม
ล้วนเป็นสิ่งจำเป็น ขณะที่อีกด้านหนึ่งกระบวนการสร้าง

⁵ จากหนังสือ นราภิรมย์ บันทึกว่าด้วย"บ้านวัดมะเกลือ" ชุมชนเก่าแกริมคลองนราภิรมย์ ที่ระลึกเนื่องในโอกาสงานฉลองสะพาน 100 ปี
วันที่ 30 สิงหาคม 2552

ความรู้ ความคิดดังกล่าวถือเป็น การสร้างเกราะป้องกัน ให้กับเด็กจากสิ่งที่ไม่ดีที่อยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะ เป็นเรื่อง ยาเสพติด เกม การพนัน และเรื่องเพศ

จากกล่าวได้ว่า หมู่บ้านวัดมะเกลือเป็น จุดเริ่มต้นที่มองเห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาให้เด็ก และเยาวชนมีสำนึกในการทำงานเพื่อชุมชนและสังคม ความสำคัญของการพัฒนาทางความคิดจิตอาสาของ เด็กเยาวชนลูกหลานชาวคลองโยงผ่านกระบวนการ เรียนรู้ โดยเริ่มกิจกรรมที่ทำให้เด็กเกิดสำนึกของการ รักถิ่นของตนเอง พัฒนาชุมชน และร่วมรักษาภูมิปัญญา วัฒนธรรมที่ดีของพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ทั้งนี้ เพราะเด็ก และเยาวชนจะเป็นกำลังสำคัญที่จะพัฒนาให้ชุมชนมี ความเข้มแข็ง เจริญก้าวหน้าบนรากฐานของแก่น วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่ดีของชุมชน เพราะเมื่อเด็กและ เยาวชนโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดที่ดี ไม่เอาเปรียบสังคม และเห็นแก่ความสำคัญของ ส่วนรวม ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม

สภาพโดยทั่วไปของเด็กและเยาวชน ที่ร่วมกิจกรรม

เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านวัดมะเกลือที่เข้า ร่วมโครงการเด็กมะเกลือพิทักษ์รักษ์ถิ่น ส่วนใหญ่เป็น เด็กที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านวัดมะเกลือ จะมีเพียงร้อยละ 30 ที่มีบ้านเรือนอยู่หมู่บ้านใกล้เคียง สามารถเดินหรือ ขี่จักรยานมาร่วมกิจกรรมได้ ซึ่งเด็กเองก็ไม่ได้สนใจว่า ตนเองอยู่ในหรือนอกหมู่บ้าน เพราะเด็กก็มีเพื่อนเล่นวิ่ง ไปวิ่งมาระหว่างหมู่บ้านที่มีอาณาเขตติดต่อกัน ในความ คิดของเด็ก การแบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่บ้านไม่ได้มี ความสำคัญมากไปกว่าการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ความสนุกสนาน การมีเพื่อนและการนำความรู้ที่ได้มา ใช้ประโยชน์ต่อไป

ในระหว่างดำเนินกิจกรรม พบว่า สามารถ แบ่งเด็กออกได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ผู้วิจัยเรียกว่า กลุ่มเด็กเล็ก จะเป็นกลุ่มที่เรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 3 ถึง 6 และมีเด็กประถมปีที่ 1 เข้ามาร่วมด้วยอีก 2 คน

(อายุระหว่าง 9 - 12 ขวบ) และกลุ่มเด็กโต จะอยู่ ชั้นมัธยมปีที่ 1 - 6 (อายุระหว่าง 13 - 17 ปี) และ การเข้าร่วมกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีกลุ่มเด็กเล็กและ เด็กโตเข้าร่วมคละกันไป แต่เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมไประยะ หนึ่งพบว่าเด็กเล็กจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าเด็กโต และ เด็กผู้หญิงประมาณร้อยละ 70 เข้ามาร่วมกิจกรรม มากกว่าเด็กผู้ชาย จากรายชื่อในแต่ละครั้งที่เด็กเข้าร่วม กิจกรรม พบว่า มีจำนวนเฉลี่ย 20 คน ซึ่งก็สลับเข้าๆ ออกๆ ซึ่งหากนับรวมทุกคนแล้วจะประมาณ 50 คน เด็กส่วนใหญ่จะเรียนอยู่ในโรงเรียนวัดมะเกลือซึ่งตั้งอยู่ใน หมู่บ้านบริเวณเดียวกับวัดมะเกลือ มีบางคนที่พ่อแม่ มีฐานะดีก็จะส่งเรียนในโรงเรียนเอกชนนอกหมู่บ้าน

ด้านสภาพครอบครัว พบว่าเด็กกลุ่มนี้ร้อยละ 70 อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ที่เหลือร้อยละ 30 อาศัยอยู่กับ ผู้ปกครองที่เป็น ปู่ย่า ตายาย พ่อหรือแม่เดี่ยว สำหรับ เด็กที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่พร้อมหน้าทั้งสองคนเพราะ พ่อแม่แยกทางไปมีครอบครัวใหม่ เมื่อดูอาชีพที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองที่เด็กอาศัยอยู่พบว่า ส่วนใหญ่มีอาชีพ รับจ้าง รองลงมาคือค้าขาย ทำนา และมีบ้างที่ ทำงานราชการ เช่น ทำงานเทศบาลคลองโยง เด็กส่วนใหญ่อยู่กับครอบครัวที่มีสมาชิกอาศัยอยู่ด้วยกันจำนวน 5 คน มีสมาชิกในครอบครัวสูงสุด 7 คน และต่ำสุด 4 คน ฐานะของครอบครัวเด็กจะอยู่ในระดับปานกลาง และ เด็กยังช่วยเหลือครอบครัวในหลายๆด้าน ตามกำลังของ เด็กซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นงานบ้าน เช่น กวาดบ้าน ถูบ้าน หุงข้าว ล้างจาน กรอกน้ำ เก็บที่นอน พับผ้า ส่วนเด็กโต ก็จะมีรดน้ำ เลี้ยงน้อง บางคนรับหน้าที่ดูแลสัตว์เลี้ยง ในบ้าน เช่น ให้อาหารสุนัข แมว เลี้ยงหมู เด็กที่บ้านมี ร้านขายของชำ ก็จะช่วยพ่อแม่ขายของด้วย ซึ่งภาว ะหน้าที่เหล่านี้เด็กแต่ละคนจะบอกเล่าด้วยความภาค ภูมิใจต่อความรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัว

ศักยภาพ ความสนใจ และความต้องการการ เรียนรู้ พบว่า เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 50 คน เป็นเด็กที่สนใจที่อยากจะเข้ามาเรียนรู้ ร่วมกับโครงการฯ ทั้งเด็กในโรงเรียนวัดมะเกลือ และเด็ก

โรงเรียนอื่นที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านวัดมะเกลือด้วย และนอกจากนี้ยังมีเด็กในชุมชนอื่นที่อยู่ใกล้ๆ สนใจอยากเข้าร่วมอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งจากการพบผู้ปกครองก็พบว่าเด็กบางคนอ้างกับผู้ปกครองว่าจะมาร่วมกิจกรรมกับโครงการฯ แต่จริงๆ แล้วไม่ได้มา ทำให้โครงการฯ ต้องมีการคัดกรองเด็กที่สนใจจริงๆ เข้าร่วมโครงการ ผู้ปกครองบางคนพาเด็กมาฝากอยากให้ออกมาช่วยกิจกรรมเนื่องจากไม่อยากให้ลูกหลานเข้าร้านเกมหรือเที่ยวเล่นไปวันๆ อย่างน้อยก็ได้มาอยู่ในที่ๆ ได้ความรู้ ซึ่งคณะวิจัยร่วมกับคณะทำงานชุมชนก็ต้องทำความเข้าใจกับผู้ปกครองในเรื่องนี้และวัตถุประสงค์ของโครงการ

หากดูประวัติการเข้าร่วมกิจกรรมที่ผ่านมาของเด็กกลุ่มนี้ ผู้วิจัยพบว่าเด็กหลายคนเคยทำกิจกรรมต่างๆ กับโรงเรียน เช่น อบรมมัคคุเทศก์น้อย แต่กิจกรรมไม่ต่อเนื่องเด็กจึงยังไม่สามารถนำประสบการณ์ที่เรียนรู้มาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อเนื้อได้ อบรมแล้วจึงหายไป แต่สิ่งที่เกิดประโยชน์คือ การกล้าแสดงออกของเด็กๆ หลายคนที่เคยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น การอบรม อย.น้อย มัคคุเทศก์น้อย การงานอาชีพและเทคโนโลยี (งานประดิษฐ์) ร้องเพลงพื้นบ้าน โรงเรียนในฝัน เป็นต้น

ความต้องการอีกประการหนึ่งของชุมชนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการซึ่งถือว่าเป็นทุนที่โครงการมีก็คือ **ความต้องการในการเปิดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดมะเกลือให้สาธารณชนได้รู้จัก** แต่ยังคงหาคนที่จะแนะนำพิพิธภัณฑ์ไม่ได้ ชุมชนจึงมองว่าหากเด็กกลุ่มนี้ได้รับการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และกล้าแสดงออกมากขึ้นสามารถทำหน้าที่ในการดูแลและนำชมพิพิธภัณฑ์ได้ จึงสนใจเข้ามาร่วมสนับสนุนกิจกรรมของโครงการฯ เมื่อกลุ่มเป้าหมาย ชุมชน และคณะวิจัยสามารถบูรณาการความคิด ความต้องการไปในแนวเดียวกันได้ กิจกรรม โครงการเด็กมะเกลือพิทักษ์ถิ่นจึงเกิดขึ้น

กระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มเด็กและ

เยาวชนบ้านวัดมะเกลือ

จากสภาพปัญหาและความต้องการของพื้นที่หมู่บ้านวัดมะเกลือ คณะผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชนในการดำเนินการโดยเริ่มจากการประชุมปรึกษาหารือถึงแนวคิดปรัชญาในการพัฒนา กระบวนการ และร่วมกันทำแผนการปฏิบัติการ โดยมีกลุ่มชาวบ้านแกนนำผู้ใหญ่ที่เคยรวมกลุ่ม “คนรักษ์ถิ่นบ้านวัดมะเกลือ” (ที่มีกิจกรรมตัวเป็นคณะทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นในปี 2551) จำนวน 3 คนที่มีความสนใจและอาสาเข้ามาดำเนินการร่วมกับคณะผู้วิจัย (ซึ่งในต่อไปนี้จะเรียกว่าคณะทำงานชุมชน) โดยต้องการให้เด็กหมู่บ้านวัดมะเกลือมีจิตอาสาช่วยกันพัฒนาชุมชน เพื่อเป็นฐานของคนรุ่นใหม่ในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งสืบต่อไป

นอกจากนี้ คณะทำงานชุมชนยังคาดหวังว่าเด็กมะเกลือที่นอกจากจะเป็นแกนนำในการพัฒนาชุมชนแล้ว ยังสามารถเป็นแกนนำในการเผยแพร่วัฒนธรรมชุมชน ซึ่งปัจจุบันมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดมะเกลือที่เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนและภายนอกอยู่แล้ว ดังนั้น คณะทำงานชุมชนและผู้วิจัยจึงได้วางกรอบ **วัตถุประสงค์ร่วมกันคือ**

- 1) เพื่อร่วมกันพัฒนาความคิดจิตอาสาให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของท้องถิ่น เกิดสำนึกของการรักถิ่น ร่วมพัฒนาและรักษาภูมิปัญญาวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน
- 2) เพื่อเป็นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญาส่วนบุคคลให้เป็นประสบการณ์และภูมิปัญญาของชุมชน โดยใช้ประวัติศาสตร์บอกเล่าเป็นเครื่องมือ
- 3) เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชนในชุมชน รวมทั้งให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตัวเอง

ในขณะเดียวกัน ก็ร่วมกันกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

เด็กและเยาวชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรม โดยกำหนดกว้างๆ เพื่อให้เด็กและเยาวชนบ้านวัดมะเกลือทุกคนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมแบบไม่จำกัดจำนวน และระยะเวลา เพราะต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เป็นธรรมชาติที่สุด ขึ้นอยู่กับความพอใจและมีความสุขในการร่วมดำเนินการ เพราะคาดหวังว่าเมื่อร่วมกระบวนการเรียนรู้ในระยะหนึ่ง เด็กและเยาวชนจะค้นพบความต้องการของตนเองได้ และเกิดจิตสำนึกรักถิ่นขึ้นมา ในที่สุดก็จะได้เด็กที่เป็นจิตอาสาตัวจริง ส่วนเด็กที่ไม่มีสำนึกจิตอาสาหรือไม่ใช่ตัวจริงก็จะออกจากกลุ่มไปโดยปริยาย ฉะนั้น สิ่งสำคัญของการดำเนินการก็คือ “กระบวนการเรียนรู้” ทำอย่างไรจะสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนเกิดสำนึกรักถิ่น? นั่นคือโจทย์ของคณะทำงาน กับเด็กและเยาวชนหมู่บ้านวัดมะเกลือ

วิธีการศึกษา

1) หลักแนวคิดกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้จัดทำร่างกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้ตามทฤษฎีของไทเลอร์ (Tyler, 1945) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้จะสำเร็จได้จะต้องขึ้นอยู่กับ

- ◆ ความต่อเนื่อง (continuity) หมายถึง ในวิชาทักษะ ต้องเปิดโอกาสให้มีการฝึกทักษะในกิจกรรมและประสบการณ์บ่อยๆและต่อเนื่องกัน

- ◆ การจัดช่วงลำดับ (sequence) หมายถึง การจัดสิ่งที่มีความง่าย ไปสู่สิ่งที่มีความยาก ดังนั้นการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ให้มีการเรียงลำดับก่อนหลังเพื่อให้ได้เรียนเนื้อหาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

- ◆ บูรณาการ (integration) หมายถึง การจัดประสบการณ์ควรเป็นไปในลักษณะที่ช่วยให้ผู้เรียน ได้เพิ่มพูนความคิดเห็นและได้แสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกัน เนื้อหาที่เรียนเป็นการเพิ่มความสามารถทั้งหมดของผู้เรียนที่จะได้ใช้ประสบการณ์ได้ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็น

แบบแผนของปฏิสัมพันธ์ (interaction) ระหว่างผู้เรียนกับสถานการณ์ที่แวดล้อม ดังนั้น กิจกรรมครั้งนี้จึงต้องมีการจัดต่อเนื่องในวันอาทิตย์ทุกสัปดาห์

สำหรับแนวคิด **ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History)** ศรีศักร วัลลิโภดม (2551) ได้กล่าวว่า **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น** คือประวัติศาสตร์สังคมที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ก็ได้ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เดียวกันตั้งแต่ 2-3 ชั่วคนสืบลงไป ก็เกิดสำเนียงร่วมขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตขนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกาในทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อและศีลธรรมเดียวกัน ในทำนองเดียวกัน วลัยลักษณ์ ทรงศิริ (2554) กล่าวว่า ประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) คือการบันทึก อนุรักษ และตีความหมายของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่มาจากประสบการณ์ส่วนตัว และความเห็นของผู้เล่าเหตุการณ์ การบอกเล่าประวัติศาสตร์มักจะเป็นหลักฐานจากผู้เห็นเหตุการณ์ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต แต่อาจจะรวมตำนานพื้นบ้าน เรื่องปรัมปรา เพลง และเรื่องราวที่เล่าขานกันมา

จากตัวอย่างกรณีศึกษาในการจัดระบบการเรียนรู้ผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของจรัญญา วงษ์พรหม (2548) จากโครงการ “มองกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ผู้นำ และพัฒนาการมูลนิธิองค์กรชาวบ้าน” เป็นกระบวนการเรียนรู้ในระบบที่ใช้ประสบการณ์การรวมตัวกันของผู้นำในชุมชนอีสานเพื่อการพัฒนาชุมชนที่พยายามปฏิเสธรระบบทุนนิยม ให้มาสู่การพึ่งตนเอง จนพัฒนาการไปสู่การรวมตัวกันเป็นมูลนิธิองค์กรชาวบ้าน และเมื่อเวลาเปลี่ยนไปผู้นำที่สละวณอยู่กับการขยายแนวคิดและองค์ความรู้กับภายนอกต้องหันกลับมามองหมู่บ้านตนเอง เพราะเด็กรุ่นใหม่ในหมู่บ้านเริ่มจะหลุดออกไปจากแนวคิดการพึ่งตนเองและการร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านตนเอง ออกไปสู่กระแสอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการอพยพไปขายแรงงานต่างถิ่นมากจนมองหากันรุ่นหนุ่มสาวไม่พบ

ในหมู่บ้านจะเหลือเฉพาะเด็กและคนแก่เท่านั้น สิ่งที่น่าคิดก็คือ ทำอย่างไรจะถ่ายทอดแนวคิดการพึ่งตนเอง ให้กับเด็กรุ่นใหม่ในหมู่บ้านได้ จึงได้เกิดการวางแผนกระบวนการเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็กรุ่นใหม่ โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านความคิดจิตสำนึกผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่让孩子们มีส่วนร่วมริเริ่มและลงมือดำเนินงานด้วยตนเองมากที่สุด โดยใช้วิธี “พัฒนาให้แนวคิด เห็นตัวอย่าง แล้วลงมือทำเอง”

2) เทคนิค เครื่องมือ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการวิจัย

กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยดำเนินการ เป็นกระบวนการ

เรียนรู้ที่ผสมผสานการวิจัยกับการพัฒนาเข้ามาใช้อย่างบูรณาการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการผสมกลมกลืนงานวิชาการกับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้หรือข้อมูลที่ได้จากกระบวนการนี้ เน้นที่กระบวนการถ่ายทอดความรู้/ภูมิปัญญา/อุดมการณ์จากผู้ใหญ่สู่เด็กและเยาวชน ดังนั้น การประเมินความสำเร็จจึงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงทั้งความคิดและการแสดงออกของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

จากแนวคิดข้างต้นสามารถนำมาปรับใช้เป็นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็นลำดับขั้นตอนประกอบด้วยเทคนิค/เครื่องมือ เชื่อมโยงกับกระบวนการในแต่ละขั้นตอน ได้ดังนี้

ลำดับ	กิจกรรม	เทคนิค/วิธีการ	กระบวนการเรียนรู้
1	หาความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	ประชุมร่วมกับคณะทำงานชุมชน	เพื่อหาความต้องการในการพัฒนาความคิดจิตอาสาของเด็กและเยาวชน
2	จัดทำโครงการ	แผนการดำเนินงาน	จัดทำร่างโครงการและแผนการดำเนินงานและร่วมกันพิจารณาปรับปรุงโครงการ
3	รับสมัครเด็กและเยาวชนสนใจเข้าร่วมโครงการ	ประชุม	เพื่อทำความเข้าใจโครงการและกิจกรรมรับฟังข้อเสนอของเด็กและเยาวชน และวางแผนการดำเนินการร่วมกันและรับสมัครเด็กและเยาวชน
4	คณะทำงานพบผู้ปกครอง	เดินชี้แจงตามบ้าน	คณะทำงานชุมชน พบผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อทำความเข้าใจโครงการฯ โดยมีผู้ปกครองบางคนเห็นความสำคัญร่วมสนับสนุนค่าอาหารกลางวันในการจัดกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ของโครงการฯ
5	นักวิจัยน้อยเรียงร้อยภูมิปัญญาท้องถิ่น	-อบรมวิธีการ/เครื่องมือเก็บข้อมูล(การตั้งคำถาม การถาม การจดบันทึก การค้นหาผู้รู้ ฯลฯ) -การทำงานเป็นกลุ่ม การสรุปงานโดยใช้กระดาษปฐพีเทคนิคการนำเสนอ	อบรมการเก็บข้อมูลชุมชน การค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ครัวภูมิปัญญา และการเรียนรู้สิ่งมีค่าในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในการค้นหาสิ่งดีที่มีอยู่ในชุมชน เกิดความรักความภาคภูมิใจ และกล้าที่จะนำเสนอสิ่งที่ค้นพบสู่สาธารณะ

ลำดับ	กิจกรรม	เทคนิค/วิธีการ	กระบวนการเรียนรู้
6	ผู้เฒ่าเล่าชาน ลูกหลานเรียนรู้ เชิดชูบ้านมะเกลือ	นั่งล้อมวงใต้ต้นไม้ ผู้รู้เป็นผู้เล่า ให้เด็กฟัง และซักถาม	เด็กและเยาวชนร่วมกันค้นหาสิ่งดี ๆ ในชุมชนที่อยากเรียนรู้ และใครจะเป็นผู้เล่า จะเรียนรู้อย่างไร โดยมีทั้งการเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเล่าในฟัง เช่น ประวัติชุมชน สะพานร้อยปี เรือแต่ละชนิด คลองนราภิรมย์ พิพิธภัณฑฯ ปลาหมู ฯลฯ
7	เด็กพาเดิน เพลิดเพลินเรียนรู้สิ่งดี ๆ ที่มีอยู่	-แบ่งกลุ่มและให้แต่ละกลุ่มวาดแผนที่ชุมชนและกำหนดจุดที่อยากเรียนรู้ แบ่งหน้าที่บันทึก และนำเสนอ -เดินไปตามจุดที่กำหนดและเรียนรู้โดยมีผู้รู้เล่าให้ฟัง	เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความชัดเจนต่อบทบาทหน้าที่ และร่วมเรียนรู้สิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยวาดแผนที่สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ในชุมชนและเดินไปเรียนรู้ ณ สถานที่นั้นๆ สะพานร้อยปี คลองนราภิรมย์ พิพิธภัณฑฯ ศูนย์สุขภาพชุมชน จากนั้นก็มาสรุปร่วมกัน นำเสนอ เชื่อมโยงสู่สำนึกรักถิ่น
8	ติดตามผล	ประชุม/เขียนความคิดเห็น/แบ่งกลุ่มนำเสนอ	เพื่อติดตามผลการดำเนินการของเด็กและเยาวชน โดยจะมีการสรุปผลทุกครั้งเมื่อเสร็จกิจกรรม เพื่อเสนอแนะและให้กำลังใจ
9	เรียนรู้นอกสถานที่	ศึกษาดูงานพิพิธภัณฑฯท้องถิ่นอื่นที่มีมีคุณค่าที่น้อยอธิบาย พิพิธภัณฑฯที่มี การจัดโดยเอกชนที่มีผู้บรรยายอย่างเป็นระบบ	เรียนรู้และแลกเปลี่ยนกับเด็กที่มีประสบการณ์ในพื้นที่อื่นเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเด็กวัยเดียวกัน และเปิดโลกทัศน์ของเด็กและเยาวชน สร้างการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงกับท้องถิ่นของตนเอง
10	ประเมินผลและจัดทำแผนกิจกรรม	ประชุม และจัดทำแผนกิจกรรมที่จะดำเนินต่อไปร่วมกัน	เพื่อประเมินผลการดำเนินการกิจกรรม และวางแผนแนวทางการดำเนินการต่อร่วมกันเพื่อสร้างความยั่งยืนของโครงการ รวมทั้งการประเมินการเปลี่ยนแปลงในตัวของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ
11	สรุปและเขียนรายงาน		สรุปผลการดำเนินงานเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการดำเนินการในระยะต่อไป

ผลของการดำเนินกิจกรรม

จากที่กล่าวแล้วข้างต้นว่าการติดตามผลได้ดำเนินการเมื่อจบกิจกรรมทุกครั้ง พร้อมทั้งมีการสรุปผลที่วางกรอบไว้ 2 ประเด็นคือ การประเมินการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนทั้งด้าน พฤติกรรม และทัศนคติ กับ การประเมินการสะท้อนความคิดของเด็ก

และเยาวชนต่อการพัฒนาชุมชน และการก่อเกิดกิจกรรมของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1) นักวิจัยน้อยเรียงร้อยภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นการอบรมเพื่อเรียนรู้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลชุมชนเช่น การตั้งคำถาม วิธีการถาม วิธีการจดบันทึก วิธีการค้นหาผู้รู้/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/ครู

ภูมิปัญญา และการนำเสนอข้อมูล ตลอดจนการเรียนรู้ สิ่งที่มีค่าในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อให้เด็กได้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในการค้นหาสิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในชุมชน เกิดความรักและความภาคภูมิใจ และกล้าที่จะนำเสนอสิ่งที่ค้นพบสู่สาธารณะ

เทคนิคและเครื่องมือที่ใช้มีหลากหลาย ทั้งการทำงานเป็นกลุ่ม การสรุปงานโดยใช้กระดาษปรีฟ การนำเสนอหน้าชั้น เหล่านี้ล้วนแต่เป็นเครื่องมือเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรม และทัศนคติ

สิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องทำก่อนจบกิจกรรมในแต่ละครั้ง คือ การสรุปและชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมเด็กได้อะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพราะเด็กจะไม่รู้ตัวว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไร ดังนั้นผู้วิจัยจะต้องชี้แนะ ซึ่งในกิจกรรมนี้เด็กสะท้อนว่า

(1) ในด้านการเรียนรู้ “ได้ความรู้ ได้รู้จักสิ่งดีๆ ในพิพิธภัณฑ์ ได้เห็นของที่ไม่เคยเห็น ได้สาระ/ประวัติของเก่าในพิพิธภัณฑ์”

(2) ในด้านความรู้สึก “สนุก ได้รู้จักเพื่อน ได้เจอคนดีๆ เกิดความกล้าแสดงออก/มั่นใจในตนเอง และประทับใจในการร่วมกิจกรรม อยากให้เพื่อนที่ไม่มาได้มาเข้าร่วมกิจกรรม”

2) ผู้เฒ่าเล่าชาน ลูกหลานเรียนรู้ เชิดชูบ้านวัดมะเกลือ

เด็กและเยาวชนร่วมกันค้นหาสิ่งดีๆ ในชุมชน ที่อยากเรียนรู้ และค้นหาว่าใครจะเป็นผู้ที่จะเล่าให้ฟัง แล้วจะเชิญผู้รู้ในชุมชนมาเล่าในฟัง เช่น ประวัติชุมชน สะพานร้อยปี คลองนราภิรมย์ เรือแต่ละชนิด ปลาหมู ฯลฯ กิจกรรมนี้คณะผู้วิจัยสร้างบรรยากาศเป็นการเล่า นิทานได้ต้นไม้ให้เด็กได้เรียนรู้ที่ต่างจากการนั่งเรียนในห้องเรียน เด็กจะฟังอย่างสนใจ และเมื่อผู้เฒ่าเล่าจบเด็กทุกคนจะมีคำถามคนละ 1 คำถามในสิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติมจากที่เล่า ทำให้เด็กฟังการเล่าเรื่องอย่างตั้งใจ ขณะที่คณะผู้วิจัยจะพยายามใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้เด็กรักและภาคภูมิใจในประวัติความเป็นมาของชุมชน

ของตน และสิ่งที่ไม่ลืมคือเด็กทุกคนจะจดบันทึกเมื่อเสร็จสิ้นการเล่าเรื่อง คณะผู้วิจัยจะตั้งคำถาม พบว่าเด็กที่จดบันทึกก็จะจำได้และตอบคำถามได้ เด็กที่ไม่ได้จดบันทึกก็จะตอบได้บ้างไม่ได้บ้าง ทำให้คราวต่อไปเขาก็จะเริ่มจดบันทึกเหมือนเพื่อน

เมื่อเด็กได้เรียนรู้ดีดีจากผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนแล้ว กิจกรรมต่อไปคือ **มองชุมชนปัจจุบันผ่านสายตาของเด็ก เพื่อจะสะท้อนภาพชุมชนจากความคิดของเด็กผ่านกิจกรรมการเล่นละคร** โดยการแบ่งเด็กออกเป็นสองกลุ่ม แล้วให้โจทย์ว่า “ชุมชนปัจจุบันเป็นอย่างไร” สิ่งที่พบคือ เด็กสะท้อนภาพชุมชนในปัจจุบันได้ชัดเจนมาก พบว่า ผู้ใหญ่วัยแรงงานรีบเร่งออกไปทำงานแต่เช้า คนแก่เฝ้าบ้าน เด็กไปโรงเรียน มีเด็กบางกลุ่มเข้าร้านเกม สูดบุหรี่ ในชุมชนมีการเล่นการพนัน และมียาเสพติด เด็กทั้งสองกลุ่มสะท้อนออกมาคล้ายกันทำให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาของชุมชนชัดเจน

จากนั้นก็วิเคราะห์เชื่อมโยงโดยนำภาพมาแสดงให้เด็กเห็นระหว่างภาพอดีตที่มีผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟัง ภาพปัจจุบันจากละครที่เด็กแสดง ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง เพื่อนำไปสู่การมองภาพอนาคตร่วมกันว่า หากมองไปข้างหน้าเมื่อพวกเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่อยากเห็นอะไร คาดหวังอะไรโดยใช้กลุ่มเดิมที่เล่นละครช่วยกันระดมความคิดเห็นแล้ววาดภาพให้ปรากฏออกมาเป็นหมู่บ้านวัดมะเกลือในอนาคตที่อยากให้ เป็น และมอบหมายให้ตัวแทนกลุ่มออกมานำเสนอ

จะเห็นได้ว่า **กิจกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ A-I-C คือกระบวนการที่จะได้มาซึ่ง A (Appreciation) เป็นขั้นตอนการเรียนรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคน แสดงความคิดเห็น รับฟังและหาข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์** ขั้นตอนนี้ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพการของชุมชน ตำบล ในอดีต ปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดอนาคต อันเป็นภาพฟังประสงค์ในการพัฒนาต่อไป

3) เด็กพาเดิน เพลิดเพลินเรียนรู้สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน

เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความชัดเจนต่อการเรียนรู้จากของจริงและร่วมเรียนรู้สิ่งดีๆ ที่มีอยู่ในชุมชน โดยวาดแผนที่สิ่งที่ต้องการเรียนรู้ในชุมชนและเดินไปเรียนรู้ ณ สถานที่นั้นๆ สะพานร้อยปี คลองนราภิรมย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุภาพชุมชน จากนั้นแบ่งเด็กออกเป็นสองกลุ่ม ให้วาดเส้นที่ต่อยอดสู่จุด โดยกำหนดจุดสำคัญที่ต่อยอดเรียนรู้บนเส้นทางที่เสนอ จากนั้นจัดกลุ่มออกเดินทางโดยไม่ลืมน้ำที่จะมอบหมายความรับผิดชอบให้กลุ่มต้องจดรายละเอียดของแหล่งเรียนรู้กลุ่มละแห่ง เพื่อเตรียมนำเสนอ แล้วสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้และนำเสนอ

เมื่อจบขั้นตอนดังกล่าวพบว่า มีความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านความคิด/ทัศนคติ และพฤติกรรม ดังเช่น การตั้งคำถามของเด็กจะพัฒนาการจากเดิมที่คำถามส่วนใหญ่จะใช้คำว่า “ใคร” และ “ทำไม” “เมื่อไร” แต่ในขณะนี้เด็กจะมีคำถาม “อย่างไร” เพิ่มขึ้นด้วย ตัวอย่างเช่น ใครเป็นคนสร้างสะพานร้อยปี สร้างขึ้นเมื่อไร คำถามในระยะหลังๆ เด็กจะถามว่า เมื่อสะพานชำรุดจะทำอย่างไร ตัวอย่างคำถามเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานวัดมะเกลือ ว่า

- ทำไมต้องมีพิพิธภัณฑสถาน
- พิพิธภัณฑสถานตั้งมาเมื่อไร
- ใครเป็นคนเลือกวัดเป็นสถานที่ตั้งพิพิธภัณฑสถาน
- ใครเป็นคนริเริ่มให้มีพิพิธภัณฑสถาน
- ใครมีส่วนร่วมในการก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานบ้าง
- มีพิพิธภัณฑสถานกี่แห่งในประเทศไทยและนครปฐม
- ของพิพิธภัณฑสถานมีของกี่ชนิด
- ทำไมพิพิธภัณฑสถานต้องมีของเก่ามีของใหม่ได้หรือเปล่า
- ถ้าไม่มีพิพิธภัณฑสถานจะเป็นอย่างไร และมีแล้วจะดีอย่างไร เป็นต้น

เหล่านี้เป็นตัวอย่งคำถามที่เด็กระดมกันเขียนออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าหาคำตอบต่อไป

4) การเรียนรู้นอกชุมชน

ผู้วิจัยเชื่อว่า การเรียนรู้นอกสถานที่เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เด็กและเยาวชนปรับเปลี่ยนแนวคิดได้ จึงเกิดกิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่ของเด็กมะเกลือพิทักษ์รักษ์ถิ่นขึ้น โดยมองเป้าหมายร่วมกันคือจะนำความรู้เกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานอื่นๆ มาปรับใช้ในชุมชน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมเรียนรู้นอกสถานที่ไม่ใช่จะดำเนินการได้ง่าย เนื่องจากต้องสัมพันธ์กับสถานที่ๆ จะไปว่ามีอะไรให้เรียนรู้ และตรงกับความต้องการของเด็กหรือไม่ และงบประมาณที่จะใช้จ่ายจะหามาจากไหน รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยอีกมากมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องจัดลำดับขั้นตอนให้ชัดเจน เพื่อสะดวกในการเตรียมการนำเด็กจำนวน 50 คน ไปทัศนศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ก) ชั้นเตรียมการ ผู้วิจัยเน้นประเด็นหลัก

3 เรื่องคือ

- การเตรียมสถานที่เรียนรู้ โดยอยู่ในกรอบเงื่อนไขว่าเดินทางไม่ไกล มีกิจกรรมที่เด็กและเยาวชนดำเนินการ และเป็นพิพิธภัณฑสถานด้วย ตัดสินใจว่าจะไปเรียนรู้สถานที่ 3 แห่งที่มีความต่างกัน คือ วัดชนอน(หนังใหญ่) พิพิธภัณฑสถานวัดม่วง พิพิธภัณฑสถานช้างเผือก อ.โพธาราม จ.ราชบุรี ซึ่งจะใช้เวลาเดินทางจากหมู่บ้านวัดมะเกลือประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที

- การบริหารจัดการ เช่น จัดหางบประมาณเตรียมรถ อาหาร และอุปกรณ์การเดินทาง ได้รับงบประมาณดำเนินการจากเทศบาลตำบลคลองโยง จำนวน 40,000 บาท

- การเตรียมเด็กและเยาวชนที่จะร่วมเดินทาง การเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทางผู้วิจัยและคณะทำงานชุมชนได้ร่วมกันเตรียมความพร้อมกับเด็กและเยาวชน ทั้งเตรียมการจัดการและวิธีการที่จะเก็บเกี่ยวความรู้ในการเดินทางคราวนี้ให้ได้มากที่สุด

ข) ชั้นเรียนรู้ วัดชนอน (หนังใหญ่)

อ.โพธาราม เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีกิจกรรมหลากหลาย มีทั้งพิพิธภัณฑสถานหนังใหญ่ มีการแสดงเชิดหนังใหญ่ และ

วงดนตรีไทยของเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น บริหารจัดการโดยพระครูพิทักษ์ศิลปาคมเจ้าอาวาส แห่งที่สองคือ **พิพิธภัณฑวัดม่วง** อ.โพธาราม เป็นพิพิธภัณฑที่เล่าเรื่องราวความเป็นมาของคณมณู ที่มีการจัดสถานที่ในวัดเหมือนหมู่บ้านวัดมะเกลือ มีเด็กและเยาวชนทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยคอยต้อนรับและแนะนำพิพิธภัณฑที่มีการจัดการโดยผู้นำชุมชน และโรงเรียน สุดท้ายคือ **พิพิธภัณฑหุ่นขี้ผึ้งสยาม** เด็กจะได้เห็นการบริหารจัดการโดยเอกชน ทำให้เด็กมะเกลือได้เห็นความต่างทั้งในแง่ของพิพิธภัณฑ เปรียบเทียบการบริหารจัดการและกิจกรรมที่เด็กก็สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการได้

ค) ขั้นสรุปบทเรียนการเรียนรู้ เมื่อกลับมาแต่ละกลุ่มได้นำเสนอในสิ่งที่ได้เรียนรู้ตามที่วางแผนไว้ โดยเพื่อนๆ ในกลุ่มอื่นช่วยกันเพิ่มเติมข้อมูลในสิ่งที่ตกหล่น ทำให้พบว่า เด็กและเยาวชน สามารถเรียบเรียงข้อมูลได้เป็นอย่างดี โดยดึงข้อมูลจากเอกสารที่ได้รับแจกข้อมูลจากการฟังบรรยายและซักถาม รวมทั้งจดบันทึกมาจากการที่มีการเขียนบรรยายรายละเอียดไว้ในสถานที่ จากการประเมินการเปลี่ยนแปลงในเชิงพฤติกรรม และความสามารถ รวมทั้งทัศนคติของเด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการ พบว่า มีความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูล การนำเสนอข้อมูล พฤติกรรมเช่นเด็กชายหลายคนยังซุกซน วันที่เดินทางทุกคนจะอยู่ในระเบียบ และให้ความร่วมมือกับพี่เลี้ยงเป็นอย่างดี มีความใฝ่รู้ จดบันทึก และสนใจเรียนรู้เป็นอย่างดี และสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ การร่วมกันวางแผนการดำเนินการต่อโดยใช้ความรู้และประสบการณ์ในหลายๆ ส่วนที่ร่วมโครงการและที่เรียนรู้นอกสถานที่ โดยมีความคิดต่อส่วนรวมมากขึ้น

5) การจัดทำแผนกิจกรรม

หลังจากที่ผู้วิจัยประเมินว่าเด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาชุมชน และมีศักยภาพในการคิด วางแผน และดำเนินการต่อไปได้ แล้ว จึงได้จัดกิจกรรมระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผน ซึ่งขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็น **ขั้นตอนการสร้างแนวทางการ**

พัฒนา (Influence : I) ในกระบวนการ A-I-C ซึ่งประวัติศาสตร์แสนักดี(2550) ได้ให้ความหมาย คือขั้นตอนการหาวิธีการและเสนอทางเลือกในการพัฒนา ตามที่ได้สร้างภาพพึงประสงค์ หรือที่ได้ช่วยกันกำหนด วิสัยทัศน์เป็นขั้นตอนที่จะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการ และค้นหาเหตุผลเพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนา กำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม

จากที่เคยแบ่งกลุ่มทำกิจกรรมไว้ 5 กลุ่ม จึงได้ดำเนินการต่อเนื่องโดยแจกกระดาษปฐพี ให้เด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มแปลงความฝันที่เคยวาดไว้ตั้งแต่เริ่มโครงการ และความรู้ต่างๆ ประสบการณ์ที่เข้าร่วมโครงการและเรียนรู้จากสถานที่ โดยให้โจทย์ว่า “หากเด็กมะเกลือจะพิทักษ์รัชถิ่น” ควรต้องทำอะไรได้บ้าง ซึ่งสามารถแสดงโดยภาพได้ดังนี้

จากนั้นเด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มก็เล่าเรื่องราวฉายภาพที่ตนเองร่วมกันคิดภายใต้ความรู้และประสบการณ์ที่มีทั้งจากการทำกิจกรรม และการเรียนรู้นอกสถานที่ที่ออกมามากมายมีทั้งคล้ายคลึงและแตกต่างกัน สุดท้ายเราจึงร่วมกันสรุปภาพออกมาเป็นแผนคร่าวๆ ซึ่งบางกิจกรรมสามารถสะท้อนปัญหาในชุมชน และแนวทางที่เด็กและเยาวชนอยากที่จะแก้ไขร่วมกัน กับกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เด็กและเยาวชนอยากให้เกิดขึ้นในชุมชน จากผลที่เด็กได้เรียนรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรมมีดังนี้

แผนกิจกรรมที่เด็กมะเกลือจะดำเนินการ

1. แผนกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยกิจกรรมจัดตั้งกลุ่มมัคคุเทศก์น้อยและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของพิพิธภัณฑท้องถิ่น กิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง
2. แผนกิจกรรมเรื่องสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยกิจกรรมรณรงค์ใช้ถุงผ้า จัดการขยะ ปลูกต้นไม้ ทำวังปลาหน้าวัด รณรงค์ลดพลังงาน
3. แผนกิจกรรมสำหรับความรู้ที่ติดตัวที่เป็นทุนนำไปดำเนินการต่อ(จากการประเมินตนเองของเด็ก) ได้แก่ การจัดทำผังความรู้และการพัฒนาการทำงานเป็นทีม



ภาพที่ 1 กิจกรรมของกลุ่มเด็กมะเกลือพิทักษ์รักษ์ถิ่น

ข้อค้นพบจากการวิจัย

1) เด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการได้รับการฝึกในการตั้งคำถามต่อเรื่องต่างๆ จนเป็นนิสัย ดังนั้นเมื่อจัดกิจกรรมใดๆ หรือเมื่อวิทยากรพูดจบ เด็กจะยกมือถามคำถามได้อย่างฉะฉานและชัดเจน ดังนั้น หากมีเวทีให้เด็กได้แสดงออกอย่างต่อเนื่อง ก็จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพิ่มมากขึ้น

นอกจากนั้น คณะทำงานชุมชนที่ได้เรียนรู้ร่วมไปกับกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งเรียนรู้แนวคิด กิจกรรม และ

ที่สำคัญคือการจัดกระบวนการ คาดหวังว่า คณะทำงานจิตอาสาในชุมชนกลุ่มนี้จะเป็นผู้ดำเนินการต่อจากผู้วิจัยที่มีระยะเวลาจำกัด และไม่ใช่คนในชุมชน

2) สิ่งที่คุณวิจัยจะต้องทำก่อนจบกิจกรรมในแต่ละครั้งคือการสรุปและชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เรียนรู้ในแต่ละกิจกรรมเด็กได้อะไรบ้าง มีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพราะเด็กจะไม่ได้รู้ตัวว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไร ดังนั้น กิจกรรมสรุปบทเรียนแต่ละครั้งจึงเป็นส่วนที่ผู้วิจัยใช้เพื่อชี้ นำ ให้กลุ่มเป้าหมายเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในประเด็นต่างๆ

จากผลการประเมินความรู้อีกของเด็กต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้รับเด็กตอบว่า

ก่อนร่วมกิจกรรม	ระหว่างดำเนินกิจกรรม	หลังสิ้นสุดกิจกรรม
เมื่อเด็กได้รับทราบวัตถุประสงค์ของโครงการรู้สึกอย่างไร 1. ตีใจเพราะไม่อยากอยู่บ้านเฉยๆ 2. ตีใจ เพราะจะไม่มีเพื่อน 3. ได้มาเรียนรู้กับเพื่อนๆ	1. เมื่อร่วมกิจกรรมได้ความรู้อะไร -ประวัติหมู่บ้านวัดมะเกลือ สะพานร้อยปี คลองนราภิรมย์ -เรียนรู้ว่าที่อื่นเค้าทำอะไร เรื่อง มัคคุเทศก์น้อย การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น -รู้เรื่องปลาหมอ -รู้จักการทำงานเป็นทีม -รู้วิธีสรุปผังความรู้ 2. รู้สึกอย่างไร -สนุกสนาน -ได้ทานขนม -ได้ไปเที่ยวแถมได้ความรู้กลับมาด้วย -ได้เรียนรู้จากครู เพื่อน -ขอให้ถึงวันอาทิตย์ไว จะได้เจอครูและเพื่อนๆ	รู้สึกอย่างไร -เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง และหมู่บ้านวัดมะเกลือ -กล้าแสดงออก กล้าพูด ตั้งคำถามเป็น รู้จักวิธีการสังเกต -มีความรู้เพิ่มขึ้นมากมายหลายอย่าง ทั้งเรื่องพิพิธภัณฑ์ คนมอญ หนังใหม่ หุ่นขี้ผึ้ง -ตีใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม -อยากจะให้คนมารู้จักพิพิธภัณฑ์และหมู่บ้านของเราบ้าง -ไม่อยากให้หยุดกิจกรรมเพราะยังมีอีกหลายเรื่องที่ยังอยากเรียนรู้เช่น คลองนราภิรมย์อะไรกันแน่เพราะช่วงที่น้ำท่วมใครที่คนเรียกว่าคลองทิววัฒนธรรม? ความ เป็นมาของตะเกียงเจ้าพายุ เป็นต้น -อยากทำกิจกรรมต่อจากที่วางแผนไว้ -อยากเป็นมัคคุเทศก์น้อย

ด้วยระยะเวลาการดำเนินงานที่จำกัดคณะวิจัยไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องถึงระดับที่เด็กๆ คาดหวังได้ทั้งหมด จึงทำได้เพียงสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดให้คณะทำงานชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนดำเนินการสานต่อฝันของเด็กๆ กลุ่มนี้

3) จากการประเมินผล พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยดำเนินการ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการการวิจัยกับการพัฒนาเข้ามาใช้อย่างกลมกลืน อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้หรือข้อมูลที่ได้จากกระบวนการนี้ เน้นที่กระบวนการถ่ายทอดความรู้/ภูมิปัญญา/อุดมการณ์จากผู้ใหญ่สู่เด็กและเยาวชน ดังนั้น การประเมินความสำเร็จจึงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงในตัวของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ ซึ่งก็พบว่าเด็กและเยาวชนมีการเปลี่ยนแปลงทุกคนแต่อยู่ที่ระดับของความสนใจ ความเข้าใจ และการรับรู้ที่ต่างกัน ซึ่งมาจากอายุ และความต่อเนื่องในการเข้าร่วมกิจกรรม แต่ประสบการณ์เดิมจากการประเมินพบว่าเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนหรือกิจกรรมจิตอาสามาก่อน

4) กระบวนการ A-I-C ที่ส่วนใหญ่จะดำเนินการเพื่อจัดทำแผนก่อนเริ่มดำเนินการ แต่ในการดำเนินการกับกลุ่มเด็กและเยาวชนหมู่บ้านวัดมะเกลือ พบว่าสามารถดำเนินการในระหว่างจัดทำกิจกรรมได้ และผลที่ได้มีความชัดเจน และสามารถดำเนินการได้ภายใต้ความพร้อมทางด้านแนวคิดรักษ์ถิ่น และความรู้ที่ได้เรียนรู้ระดับหนึ่ง ส่งผลให้เกิดความต้องการอยากพัฒนาชุมชนของตน ดังนั้น สิ่งนี้ถือได้ว่าเป็นการจัดทำแผนที่แปลงจากปัญหาที่พบและความฝันที่ต้องการแก้ไข เติมความรู้และประสบการณ์จากการเรียนรู้สู่การปฏิบัติได้จริง

5) ชุมชนให้การสนับสนุนเป็นอย่างดี โดยผู้ปกครองบางคนสนับสนุนค่าอาหารกลางวันในการจัดกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ของโครงการฯ พระสงฆ์

วัดมะเกลือให้ใช้สถานที่จัดกิจกรรม และสนับสนุนขนมแจกเด็กด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นคุณค่าที่หายากในปัจจุบัน แต่ด้วยการดำเนินการของโครงการฯ ที่ถือว่าเป็นจุดสำคัญคือ คณะวิจัยทำงานควบคู่กับคนในชุมชนที่เป็นคณะทำงานจึงเป็นตัวแทนโครงการในการประชาสัมพันธ์โครงการไปในตัว นอกจากนี้การจัดระบบการสื่อสารกับผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่ร่วมโครงการ ตั้งแต่เริ่มโครงการฯ และกิจกรรมหลักๆ เช่น การเรียนรู้นอกสถานที่จะมีจดหมายขออนุญาตให้ผู้ปกครองเซ็นอนุญาตกลับมา ทำให้ผู้ปกครองมั่นใจในการสนับสนุนให้ลูกหลานร่วมกิจกรรม

ข้อเสนอต่อความต่อเนื่องและยั่งยืน

1) กลุ่มคณะทำงานชุมชนจิตอาสา ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ที่เข้าร่วมร่วมโครงการจำนวน 3 คน จะต้องจัดกิจกรรมต่อเนื่องจากผู้วิจัย ใช้น้อยทุกวันอาทิตย์ สัปดาห์ละครั้ง นอกเหนือจากวันที่จะนัดเด็กและเยาวชนทำกิจกรรมต่างหากแล้ว เพราะความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมเพื่อตอบสนองต่อพลังที่ได้ถูกปลุกขึ้นมาแล้ว เป็นหัวใจสำคัญกับการจัดกิจกรรมของเด็กและเยาวชนวัยนี้

2) ควรมีการแปลงแผนหลักสูตรแผนปฏิบัติการ เพื่อให้เกิดรูปธรรมในการดำเนินการ

3) ควรได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากเทศบาลตำบลคลองโยง ซึ่งเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นในการเข้าร่วมกิจกรรมและการสนับสนุนงบประมาณ โดยคาดหวังว่าหากชุมชนวัดมะเกลือจัดกิจกรรมโครงการเด็กมะเกลือพิทักษ์รักษ์ถิ่นได้ประสบความสำเร็จ ก็จะเป็นต้นแบบขยายผลให้กับเด็กและเยาวชนชุมชนอื่นๆ ในตำบลคลองโยงต่อไป

4) ควรเชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนอื่นๆ และกลุ่มอื่นๆ ได้ เช่นกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้พิการ หรือกลุ่มวัยแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

จรัญญา วงษ์พรหม, 2548 โครงการสังเคราะห์
กระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้
ของชุมชนด้านการจัดการองค์กรชุมชนเพื่อ
การพึ่งตนเอง : กรณีกระบวนการเรียนรู้
ผู้นำกับการพัฒนาชุมชนให้เป็นสุข. สถาบัน
วิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, 2554 ประวัติศาสตร์บอกเล่า Oral
History สำหรับเยาวชน (บทความ) มูลนิธิ
เด็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์, กรุงเทพฯ

ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551 พิพิธภัณฑสถานและประวัติ
ศาสตร์ท้องถิ่น : กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน.
มูลนิธิเด็กประไพ วิริยะพันธุ์ กรุงเทพฯ

Tyler, R. W. (1949). Basic principles of curriculum
and instruction. London: Kluwer Academic
Publishers.

ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครูและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2

School Principals' Instructional Leadership Administrative Behavior, Teachers' Academic Skill And Academic Environment Affecting The Quality of School in Phetchaburi Educational Area 2

นิกุล ประทีปพิชัย*
ศันสนีย์ จะสุวรรณ**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำและอิทธิพลของภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 598 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการหาค่าสถิติพื้นฐาน และโปรแกรม LISREL ในการสร้างและตรวจสอบแบบจำลองสมการโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น และครูวิชาการโรงเรียนซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ โรงเรียนละ 3 คน รวมขนาดโรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน ที่ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การนิเทศภายในโรงเรียน การส่งเสริมพัฒนาการสอนของครู อยู่ในระดับปานกลาง และสมรรถนะในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ที่ประกอบด้วย ด้านการติดต่อสื่อสาร แรงจูงใจผู้อื่น และวิสัยทัศน์ พบว่า อยู่ในระดับมาก ทักษะด้านวิชาการของครู ที่ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การวัดและประเมินผลและพฤติกรรมการสอน พบว่า การวัดและประเมินผลและพฤติกรรมการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู อยู่ในระดับปานกลาง สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครู บรรยากาศโรงเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า อยู่ในระดับมาก คุณภาพของโรงเรียนที่ประกอบด้วย ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ความ

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาการบริหารการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

พึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และความพึงพอใจในการปฏิบัติของครู อยู่ในระดับมาก ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติเกือบทุกกลุ่มสาระวิชา แบบจำลองสมการโครงสร้าง มีค่าดัชนีความกลมกลืนอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ดีและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก ค่า Chi- Square = 136.08, df = 82, GFI = 0.95, AGFI = 0.92, RMR = 0.016, RMSEA = 0.046 และ CFI = 0.99 นอกจากนี้ ยังพบว่า พฤติกรรมการบริหาร ส่งผลทางตรงต่อคุณภาพของโรงเรียนมากที่สุด รองลงมาคือสภาพแวดล้อมในโรงเรียน และภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน ส่วนภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์ในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับทักษะด้านวิชาการของครู แต่ส่งผลในเชิงบวกต่อคุณภาพของโรงเรียนและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน / พฤติกรรมการบริหาร / ทักษะด้านวิชาการของครู / สภาพแวดล้อมในโรงเรียน / คุณภาพของโรงเรียน /

ABSTRACT

The purposes of this research were to study levels and instructional leadership influences of the school administrators as well as their management behaviors. Moreover, the teachers' academic skills and the school environment affecting the quality of schools in Phetchaburi Educational Area 2 were also investigated. Both qualitative and quantitative analysis were employed in this study. The quantitative samples were randomized by employing stratified random sampling strategy. The questionnaire was employed together the data from 598 Grade 1- 6 primary school teachers. The collected data were analyzed using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) in finding basic statistics and LISREL Program in creating and examining a structural equation model. On the other hand, for qualitative data collecting, the total of 18 in - depth interviews were conducted together information from 3 excellent school administrators and 3 academic teachers, who are knowledgeable and competent instructors, in three school sizes : large, medium and small. There were 6 samples from each school size. The data were analyzed by content analysis.

The results were as follows: for the school administrators' instructional leadership aspects the finding showed that the academic management capacity was at the high level while the curriculum development, the internal class observation and the teachers' development in teaching support were at the average level. Regarding the management behavior aspects, the results revealed that their communication skills, motivating other people and visions were at the high level. Concerning the teachers' academic skills involving the teaching behaviors, the information technology usage, the assessment and evaluation, the results showed that their teaching behaviors and assessment and evaluation behaviors were at the high level while information and technology usage of the teachers were at the average level. For the school environment comprising of the school and classroom atmosphere, the

finding were at the high level. Regarding the school quality involving learning achievement, teachers' working satisfaction, and the effectiveness of school administration management, the results revealed that the students' learning achievements of 5 subject area were at the high level and the achievements of 3 subject area were at low level. The teachers' working satisfaction and the effectiveness of school administration management were at the high level. The structural equation models of the indicators were at the good level and were consistent with the empirical data. The fitted model provided the chi-square = 136.08, df = 82, GFI = 0.95, AGFI = 0.92, RMR = 0.016, RMSEA = 0.046 และ CFI = 0.99. Furthermore, the results indicated that the most directly affected by the administrators' instructional leadership was the school quality, followed by teachers' academic skills. Concerning the management behaviors and school environment, these factors indirectly affected educational quality of school.

Keywords : Instructional Leadership / Administrative Behavior / Teachers Academic Skill
Academic Environment / School Quality /

บทนำ

การพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญยิ่งไปกว่านั้นย่อมต้องพัฒนาบุคคลก่อน เพราะถ้าบุคคลอันเป็นส่วนประกอบของส่วนรวมไม่ได้รับการพัฒนาแล้ว ส่วนรวมจะเจริญและมั่นคงได้ยากยิ่ง (เกษม วัฒนชัย, 2545) การที่จะพัฒนาได้ก็ด้วยปัจจัยประการเดียวคือการศึกษา “ พระบรมราชาชาวมหาจักรีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ” (กระทรวงวัฒนธรรม, 2548) การศึกษาจึงมีความสำคัญและเป็นหัวใจของการพัฒนาคน โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ซึ่งจะต้องอาศัยกำลังคนที่มีคุณภาพ (UNESCO, 1986) คนจึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งในองค์กร (De Cenzo David & Robbins, 1994)

ความสำเร็จของสถานศึกษาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดเป็นหน้าที่และภารกิจของผู้รับผิดชอบตามกฎหมาย ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำองค์กรเพื่อพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนให้ดำเนินไปด้วยดีมีประสิทธิภาพ (สมโภชน์ นพคุณ, 2541) การกำหนดบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐานย่อมส่งผลต่อประสิทธิผลและความสำเร็จของสถานศึกษาโดยตรง (Steers, 1991)

ดังนั้น ในการบริหารโรงเรียน (administration) ผู้บริหารต้องใช้ภาวะผู้นำ (leadership) คือพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงให้คนสามารถทำงานได้สะดวกสบาย (Achilles, Keedy & High, 1994) ภาวะผู้นำจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการทำงานภายในองค์กร (Camall, 1990) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของงาน และประสิทธิผลขององค์กร (Hoy & Miskel, 2001 : 112)

การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีและให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานที่กำหนด ได้แก่ ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร มีความสามารถในการคิดไตร่ตรอง มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ รักการทำงาน และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้นั้น ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จนั้นก็คือครู เพราะครูมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงในฐานะผู้ปฏิบัติการให้การศึกษาและทำงานพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 23)

ผลการนิเทศของศึกษานิเทศก์ในการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนในสังกัด สำนัก

งานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 128 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2552 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 5 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระวิชาภาษาไทย กลุ่มสาระวิชาคณิตศาสตร์ กลุ่มสาระวิชาวิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และกลุ่มสาระวิชาภาษาอังกฤษ มีโรงเรียนเป็นจำนวนมากที่นักเรียนมีผลการเรียนเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 และสภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ตลอดจนสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของโรงเรียน ยังขาดการดูแลเอาใจใส่ ขาดการปรับปรุงและพัฒนาให้ดีขึ้น ผู้บริหารและคณะครูขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน เนื่องจากสภาพความไม่พร้อมของการบริหารจัดการโครงสร้างภายในของเขตพื้นที่ และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหาร และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2, 2552 : 7)

จากสภาพปัญหา แนวความคิด และผลงานวิจัยที่กล่าวมา ผู้วิจัยพบว่า การที่จะพัฒนาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 ให้มีคุณภาพได้นั้น ต้องอาศัยปัจจัยที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ดังนั้นจึงควรศึกษาวิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบว่าตัวแปรเหล่านั้นจะมีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนหรือไม่ ผู้วิจัยคาดหวังว่าผลการวิจัยนี้จะได้ องค์ความรู้ และข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนา

ประสิทธิภาพการบริหารงานการศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 เพื่อให้มีคุณภาพที่สูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2

สมมติฐานของการวิจัย

1. คุณภาพของโรงเรียน ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และทักษะด้านวิชาการของครู

$$\text{QUALITY} = f(\text{LEAD} + \text{PERBEHA} + \text{ENVIRON} + \text{SKILL})$$

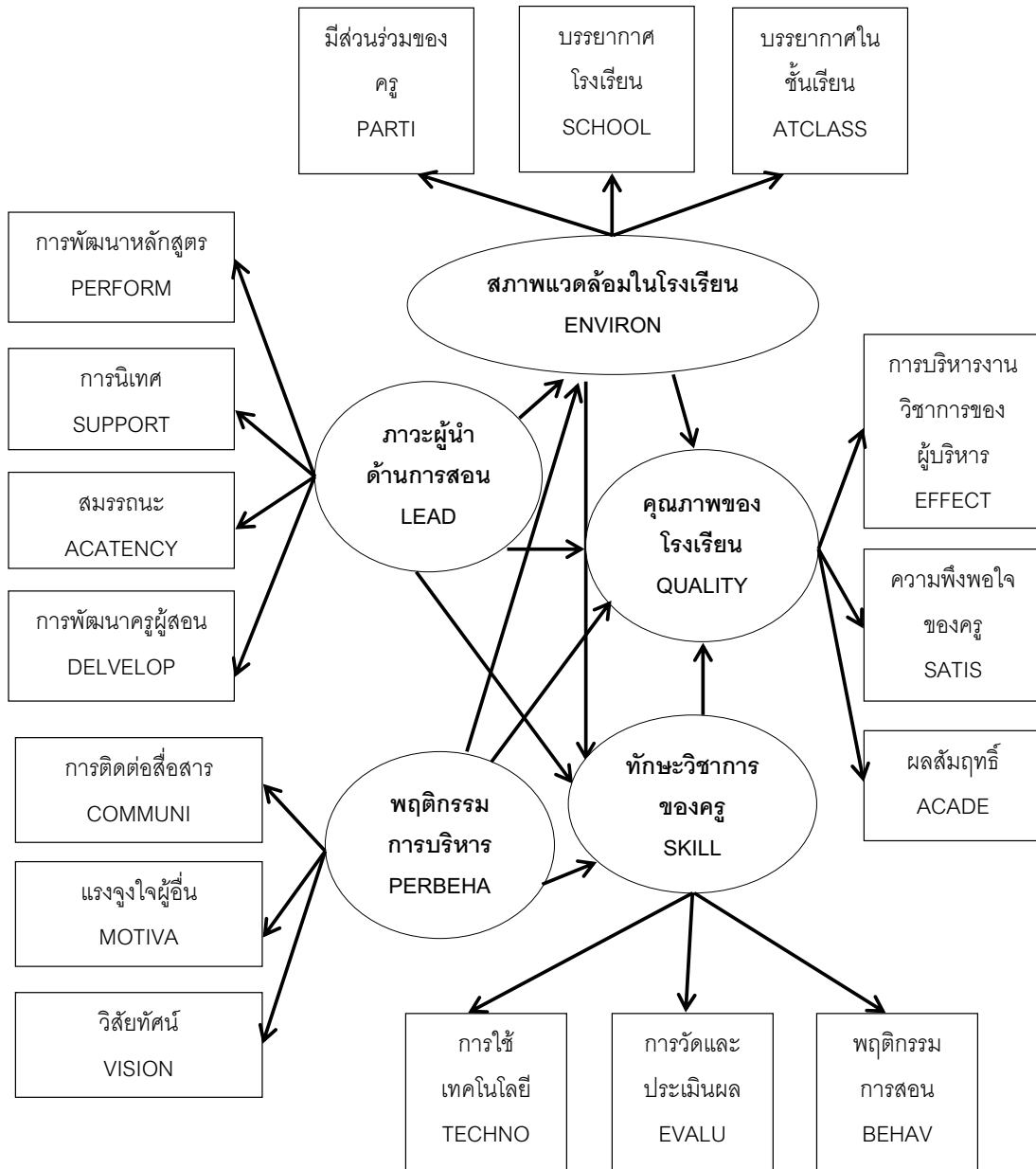
2. ทักษะด้านวิชาการของครู ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน

$$\text{SKILL} = f(\text{LEAD} + \text{PERBEHA} + \text{ENVIRON})$$

3. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน และพฤติกรรมการบริหาร

$$\text{ENVIRON} = f(\text{LEAD} + \text{PERBEHA})$$

กรอบแนวคิดในการวิจัย



ภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระทุกตัวแปร

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน ได้นำแนวคิดของนักวิชาการ เช่น เดวิสและโทมาส (Davis & Thomas), วู้ดส์ และลูซัน (Woods & O'loughin) ที่เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนต้องมีความชัดเจนเรื่องหลักสูตร การพัฒนาครู และการติดตามความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียน โบทาโล (Botallo) และซอเยอร์ (Sawyer) ที่เห็นว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้นำทางวิชาการต้องกระตุ้น และส่งเสริมครูและนักเรียนในเรื่องการเรียนการสอน พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน แนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา เช่น เซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni), ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel) และสจวร์ต – คอทซ์และรอสกิน (Start – Kotze & Roskin) ที่เห็นว่า พฤติกรรมของผู้บริหาร ด้านการตัดสินใจ แรงจูงใจ การติดต่อสื่อสาร ภาวะผู้นำและความพึงพอใจในงาน มีความสำคัญ และส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของผู้บริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู แนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา เช่น เอลลิส (Ellis), อีแวน เซอร์วิทซ์ และแมททีสัน (Invancevich & Matteson) ที่ให้ความเห็นว่า ครูต้องมีความรู้ในหลักสูตร เนื้อหาวิชาและการวัดประเมินผล จอร์จและจอร์น (George & Jones) และเมเยอร์ (Mayer) ที่เห็นว่า ครูที่มีความรู้ในหลักสูตร เนื้อหาวิชาการจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน จะช่วยสร้างเสริมประสิทธิภาพการสอนและการปฏิบัติงานของตนเอง สภาพแวดล้อมในโรงเรียน แนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา เช่น มาร์แชล (Mashall), รัทเทอร์ มาร์ติมอร์ และอูทสัน (Rutter Martimore & Outson) และโกลด์ฮาเบอร์ และแอนโทนี (Goldhaber & Anthony) ที่พบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนควรประกอบไปด้วย สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางวิชาการ และคุณภาพของโรงเรียน แนวคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา เช่น เอิร์ทแมน แคล็ท และแวน

(Earthman, Cash & Van) ที่ให้ความเห็นว่า คุณภาพของโรงเรียนขึ้นอยู่กับ การวางแผนดำเนินงานที่มุ่งผลสำเร็จของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การสอนของครูให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทอมและพอล (Tom & Paul), ฮอยและฮานัม (Hoy & Hannum) ที่ให้ความเห็นว่า ความสามารถในการบริหารจัดการ การศึกษา การจัดระบบในการบริหาร และการมีส่วนร่วมของชุมชน จะนำไปสู่ความสำเร็จของผู้เรียน ดังนั้น ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จึงมีความสำคัญและจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องนำไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐาน ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จึงมีอิทธิพลและอาจส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย กำหนดใช้ในแนวทางการศึกษาแบบผสมผสาน (mixed method) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative approach) ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดสอบ และยืนยันแบบจำลองสมการโครงสร้าง และความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครู เพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ (1) ระดับของภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์ความเบี่ยงเบน

ค่าสัมประสิทธิ์ความโต่ง และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวัตถุประสงค์ข้อที่ (2) อิทธิพลของภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการวัด วิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบมาตรวัด วิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ และวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของแบบจำลอง

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (quantitative approach) การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัย ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (in – depth interview) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น และครูผู้วิชาการ ในประเด็นที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 โดยใช้แบบสัมภาษณ์เจาะลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (semi – structure)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 128 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ : กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (stratified random sampling) (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์,

2546 : 96) โดยใช้โรงเรียนเป็นชั้น แบ่ง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นโรงเรียน โดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970 : 608 – 609) โดยกำหนดให้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม และครูผู้สอน เป็นหน่วยวิเคราะห์ ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 97 แห่ง ครูทั้งหมด จำนวน 598 คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ : กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เลือกจากผู้บริหารโรงเรียนดีเด่น และครูวิชาการของโรงเรียนแต่ละขนาด คือ ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ขนาดละ 3 คน รวมขนาดโรงเรียนละ 6 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 18 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (questionnaires) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) แบบเติมข้อความและแบบตรวจสอบรายการ (check list)

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถาม (questionnaires) โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร ทักษะด้านวิชาการของครู สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและคุณภาพของโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 แล้วสร้างข้อกระทงคำถามของแบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเติมข้อความลงในช่องว่าง ได้แก่ เพศ อายุจริง อายุราชการ ประสบการณ์สอน ชั่วโมงที่สอนต่อสัปดาห์ และแบบตรวจสอบรายการ (check list) ได้แก่ ขนาดของโรงเรียนที่ปฏิบัติการสอน วุฒิการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ระดับชั้นที่สอน และหน้าที่ความรับผิดชอบตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม จำนวน 141 ข้อ ซึ่งใช้การประเมินตามมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Rennis

Lislet, 1967 : 179)

2. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item objective Congruence : IOC) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.60 - 0.80 แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.6 ขึ้นไป ตามเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้ได้ข้อคำถามจำนวน 141 ข้อ

3. ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ (reliability) ในการศึกษาความสอดคล้องภายใน (internal consistency method) ด้วยวิธีการทางสถิติ ครอนบาคอัลฟา (cronbach alpha) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ของแต่ละมาตรวัด หรือแต่ละรายการ มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค อยู่ระหว่าง .69-.96

4. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูผู้สอน ป. 1-6 โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพชรบุรี เขต 2 จำนวน 97 แห่ง โดยเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก และขนาดกลาง โรงเรียนละ 6 คน และเป็นครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนละ 7 คน รวมจำนวน 598 คน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณ

สถิติที่ใช้ประกอบด้วย ค่าความถี่ (frequencies) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean : \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) ค่าความเบ้ (skewness) และค่าความโด่ง (kurtosis)

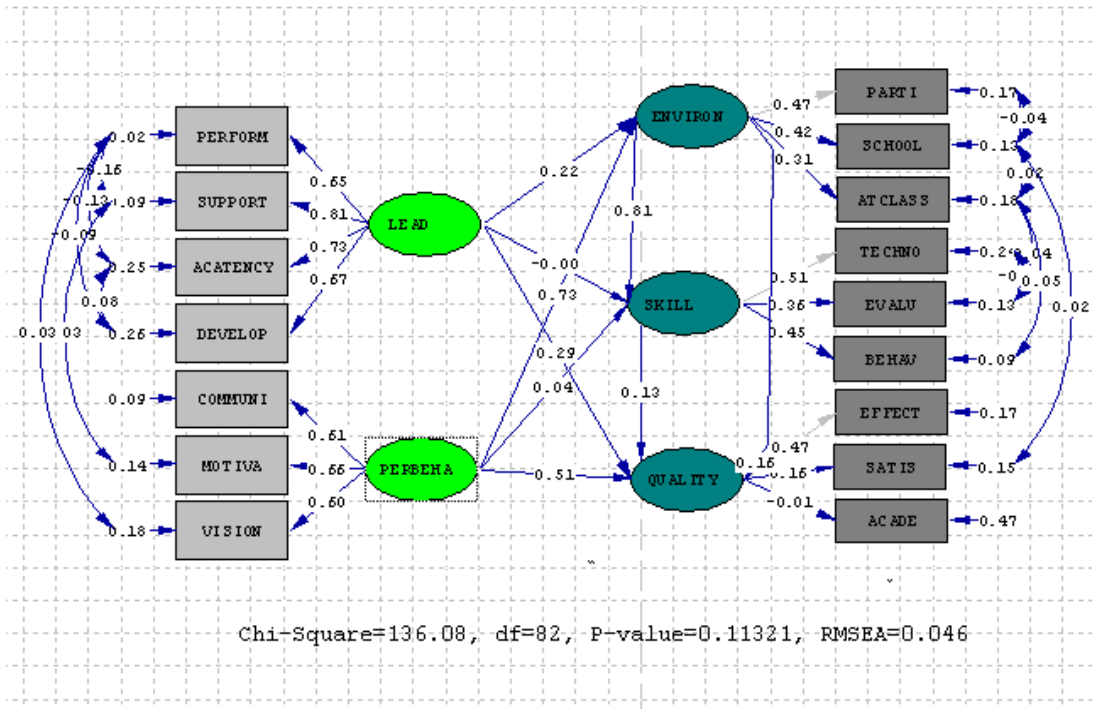
วิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (pearson product moment correlation co coefficient) การวิเคราะห์ถดถอยพหุเชิงชั้น (hierarchical regression analysis : HRA) การวิเคราะห์ความสอดคล้องของตัวแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (structural equation modeling : SEM) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป LESREL **เชิงคุณภาพ** การลดทอนข้อมูล (data reduction) การจัดระเบียบข้อมูล (data display) การหาข้อสรุปและการตีความ (conclusion interpretations)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน ปรากฏ ดังนี้

ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียนพบว่า ด้านการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับมาก ด้านการพัฒนาหลักสูตร การนิเทศภายใน และการส่งเสริมพัฒนาการสอนของครู อยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร พบว่า ด้านการติดต่อสื่อสาร แรงจูงใจผู้อื่น และวิสัยทัศน์ อยู่ในระดับมาก ทักษะด้านวิชาการของครู พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลและพฤติกรรมการสอน อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของครู อยู่ในระดับปานกลาง สภาพแวดล้อมในโรงเรียน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครู บรรยากาศโรงเรียน และบรรยากาศในชั้นเรียน อยู่ในระดับมาก คุณภาพของโรงเรียน พบว่า ประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน และความพึงพอใจในการปฏิบัติของครู อยู่ในระดับมาก ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยระดับชาติเกือบทุกกลุ่มสาระวิชา

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์แบบจำลองทางเลือก (structural model)



ภาพที่ 2 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์แบบทางเลือก

สามารถอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์ได้ว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ส่งผลโดยตรงต่อ คุณภาพของโรงเรียนมากที่สุด โดยมีค่าความสัมพันธ์ทางตรงเท่ากับ 0.51 รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน มีค่าความสัมพันธ์ทางตรงเท่ากับ 0.47 และ 0.29 ตามลำดับ ในขณะที่สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ส่งผลโดยรวมต่อคุณภาพของโรงเรียนมากที่สุดถึง 1.41 และส่งผลโดยตรงต่อทักษะด้านวิชาการของครู มีค่าความสัมพันธ์ทางตรงเท่ากับ 0.81 นอกจากนี้ พบว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารส่งผลโดยตรงต่อ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และทักษะด้านวิชาการของครู โดยมีค่าความสัมพันธ์ทางตรงเท่ากับ 0.73 และ 0.04 ตามลำดับ

ส่วนภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน มีความสัมพันธ์ในทิศทางที่ตรงกันข้ามกับ ทักษะด้านวิชาการของครู มีค่าความสัมพันธ์ทางตรงเท่ากับ 0.00 แต่ส่งผลในเชิงบวกโดยตรงต่อคุณภาพของโรงเรียน และส่งผลโดยรวมต่อสภาพแวดล้อมในโรงเรียน โดยมีค่าความสัมพันธ์ทางตรงและค่าความสัมพันธ์โดยรวมเท่ากับ 0.29 และ 0.22 ตามลำดับ

สรุปได้ว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของโรงเรียนมากที่สุด ได้แก่ พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร รองลงมาคือ สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน นอกจากนี้ ยังพบว่า พฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร ส่งผลทางอ้อม และส่งผลโดยรวมต่อคุณภาพของโรงเรียนมากที่สุด โดยมีค่าความสัมพันธ์ทางอ้อมและค่าความ

สัมพันธ์โดยรวม เท่ากับ 0.17 และ 0.68 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการทดสอบสมมติฐานจากกรอบแนวความคิด

จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 : พบว่า

คุณภาพของโรงเรียน ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน พฤติกรรมการบริหาร สภาพแวดล้อมในโรงเรียน และทักษะด้านวิชาการของครู ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหาร มีความสำคัญต่อคุณภาพของโรงเรียน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความสามารถในการจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน จัดองค์การและการสร้างวัฒนธรรมโรงเรียนที่ดี จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงาน และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานของครู (Tom & Paul, 2000) ผู้บริหารต้องแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมในการบริหารงานที่ดี เช่น มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร มีการประสานงานที่ดี สามารถสร้างแรงจูงใจ และมีวิสัยทัศน์ในการบริหารงาน จัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพราะบรรยากาศโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญต่อการปรับปรุงการเรียนการสอน และการปฏิรูปโรงเรียน (Hoy & Miskel, 1990) และส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความสามารถ ด้านทักษะวิชาการ เช่น มีความรู้ในหลักสูตร เนื้อหาสาระวิชา การจัดการกระบวนการเรียนการสอน วิธีสอน การวัดและประเมินผล และการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการสอนของครู (Gilbert & Land, 1994) และส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2546)

จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 : จากการวิเคราะห์ พบว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียนขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน และพฤติกรรมการบริหารซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนมี

อิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งสอดคล้องกับธเนศ ขำเกิด (2543 : 70) ที่กล่าวว่าบรรยากาศในโรงเรียนเป็นสภาวะที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แล้วส่งผลถึงความรู้สึกของบุคลากร สอดคล้องกับผลการวิจัยของเพ็ดฮุซซู (Pedhuzur, 1997 : 153) ที่พบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางด้านวิชาการของโรงเรียน ได้แก่ การจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เข้มข้นและเหมาะสมกับผู้เรียน การจัดบรรยากาศในโรงเรียน และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้

สภาพแวดล้อมในโรงเรียนขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร เพราะพฤติกรรมการบริหารเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิบัติงานของผู้บริหารที่จะนำไปสู่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพและการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ เมเยอร์ และแมคมิลแลน (Mayer & Macmillan, 2001: 142) ที่กล่าวว่า การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองนั้น ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมและความสามารถในการบริหารงานของผู้บริหารโรงเรียน และเซอร์จิโอวานนี (Sergiovanni, 1990 : 161) ที่พบว่า พฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารเป็นการสร้างความผูกพัน กระตุ้นให้ตระหนักถึงเป้าหมายขององค์การ ซึ่งจะนำมาถึงคุณภาพความสำเร็จในการบริหารงาน

จากการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 : จากการวิเคราะห์ พบว่า ทักษะด้านวิชาการของครู ไม่ขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

การที่ทักษะด้านวิชาการของครูขึ้นอยู่กับพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหาร เนื่องมาจากผู้บริหารจะต้องประสานทรัพยากร ภารกิจต่าง ๆ กับบุคลากรทุกฝ่าย โดยปรึกษาหารือวางแผนร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จของสถานศึกษา และสัมฤทธิ์ผลการสอนของ

ครู (สมจิต อุดม, 2547 : 85) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธวัช บุญยมนิ (2546: 137) ที่พบว่า พฤติกรรมผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์สูงกับประสิทธิผลของสถานศึกษา

การที่ทักษะด้านวิชาการของครูขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมในโรงเรียน เนื่องจากบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่ดีอาจทำให้การปฏิบัติงานของครูและบุคลากรในสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคอฟฟิน (Coffin, 1997 : 189) และวัตสัน (Watson, 1998 : 177) ที่พบว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เช่น การพูดคุย การเอาใจใส่ และบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอน มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงต้องมีความสามารถ มีประสบการณ์ในการใช้เทคนิคการสอน อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ (Buckingham, 2003:83)

ส่วนข้อค้นพบที่ว่าทักษะด้านวิชาการของครูส่งผลกระทบต่อภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เทคนิคการสอน และประสบการณ์สอนของครู ส่วนมากเกิดจากครูผู้สอนเอง เป็นผู้วางแผน ออกแบบในการจัดการเรียนการสอน การจัดทำแผนการสอน การใช้สื่อ อุปกรณ์การสอน ตลอดจนการกำหนดเครื่องมือวัดและประเมินผล ผู้บริหารเองเป็นเพียงผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ อุปกรณ์การสอน การจัดสรรงบประมาณ การส่งเสริมสนับสนุนให้ขวัญ และกำลังใจต่อการปฏิบัติงานของครูเท่านั้น”

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยแยกเป็น (1) ภาวะผู้นำด้าน

การสอนของผู้บริหารโรงเรียน (2) พฤติกรรมการสอนของครู และ (3) คุณภาพของโรงเรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ภาวะผู้นำด้านการสอนของผู้บริหารโรงเรียน

1.1 ผู้บริหารโรงเรียนต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนางานสอนของครู และมุ่งเน้นพัฒนางานวิชาการให้มากกว่างานด้านอื่น

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนควรใช้เวลาในการบริหารจัดการศึกษา โดยเอาใจใส่ ดูแล เป็นผู้ร่วมคิด ร่วมทำงานด้านการสอนกับครูในโรงเรียนให้มากขึ้น

1.3 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดมาตรการและแนวทางในการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลงานด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งให้ความสำคัญกับการประเมินสมรรถนะในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน และนำผลไปใช้พิจารณาความก้าวหน้าในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนอย่างจริงจัง

2. พฤติกรรมการสอนของครู

2.1 กำหนดนโยบายและมาตรการให้ครูทุกคนต้องผ่านการฝึกอบรมการใช้คอมพิวเตอร์พื้นฐาน และจัดให้มีชั่วโมงสอนคอมพิวเตอร์ในโรงเรียนทุกชั้นทุกวัน

2.2 จัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในโรงเรียน โดยครูที่มีความรู้ความสามารถ หรือวิทยากรที่มีความชำนาญ

2.3 สนับสนุนงบประมาณให้ครูได้เข้ารับการฝึกอบรม พัฒนาการสร้างสื่อ เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ

3. คุณภาพของโรงเรียน

3.1 กำหนดนโยบายให้ทุกชั้นเรียนเร่งรัดและพัฒนาการเรียนการสอน โดยเน้นให้นักเรียนอ่านออก เขียนได้ และคิดคำนวณเป็น ตามระดับชั้นวัยของผู้เรียน

3.2 ปรับปรุงและเพิ่มเวลาเรียนในทุกชั้นเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน เพื่อให้ครูได้มีเวลาสอน หรือทบทวนบทเรียนให้นักเรียนมากขึ้น

3.3 ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การพัฒนาและการจัดกิจกรรมในโรงเรียนให้มากขึ้น

3.4 จัดให้มีแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในโรงเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ได้อย่างทั่วถึง

3.5 เร่งรัดและพัฒนา ให้ครูวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยเน้นการใช้แบบทดสอบทั้งปรนัยและอัตนัย เพื่อให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และมีความสามารถในการแสดงความคิดเห็น

ข้อเสนอแนะสำหรับกรวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะนี้ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น เพื่อให้มองเห็นภาพรวมของสถานศึกษาในสังกัด และนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการวางแผนบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้มีคุณภาพมากที่สุด

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของโรงเรียน เช่น ขนาดและที่ตั้งของโรงเรียน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วิทยฐานะและความก้าวหน้าของครู เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การ รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
เกษม วัฒนชัย. (2545). **การพัฒนาคุณภาพการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา (สกศ.).

เขตพื้นที่การศึกษา, สำนักงาน. (2552). **รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5 กลุ่มสาระ**. กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษา. (อัดสำเนา).

ธวัช บุญยมณี. (2546). **บทบาทในอุดมคติ บทบาทที่รับรู้ และบทบาทที่เป็นจริง**. พิษณุโลก : วิทยานิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร. ธีเนศ ข้าเกิด. (2543, กุมภาพันธ์). การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียน, **วิทยากรย์**. 88 (2), 18 - 20.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี.

สมจิต อุดม. (2547). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารโรงเรียนเอกชนระดับประถมศึกษาในภาคใต้**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

สมโภชน์ นพคุณ. (2541, พฤษภาคม/สิงหาคม). บนเส้นทางการสู่ความเป็นเลิศของการพัฒนาและฝึกอบรม, **จุลสารดอกบัว**.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : เพื่อฟ้าพรันตั้ง จำกัด.

Achilles, C.M., Keedy, J.L., & High. R.M. (1994). The political world of the principal :how principals get things done, in **The principal as leader**. (pp.29 - 60). New York : Maxwell Macmillan International.

Buckingham, J. (2003). **Reflection on class size and teacher quality**. Retrieved October 31, 2006, from <http://www.cis.org.au/Issue Analysis/ia 29 a/htm>.

- Camall, C. A. (1990). **Managing change in organization**. New York : Prentice - Hall.
- Coffin, E.M. (1997, September). **The student - teacher relationship : Respect in secondary school classroom**, 58(3), 807.
- De Cenzo, D., & Robbins, S.P. (1994). **Human resource management : Concepts and practices**. (4thed). New York : John Wiley and Sons.
- Gilbert, R., & Land R. (1994). Empowerment skills, acquisition of, in **The international encyclopedia of education**. (2nd). Volume 4. Edited by Torsten Husen and T. Neville Postlethwaite. Oxford : Pergamon.
- Hoy, W.K., & Miskel, C.G. (1990). **Educational administration: Theory, research and practice**. McGraw Hill.
- Hoy, W.K., & Miskel, C.G. (2001). **Educational administration: Theory, research and practice**. (6thed). New York : McGraw Hill.
- Mayer, M.J., & Macmillan, R.B. (2001). **The principal's role in transition : Leadership ain't what it used to be**. Retrieved February 3, 2005, from <http://www.ucalgary.ca/iejll/volume 5/meyer.html>.
- Pedhazur, E.J. (1997). **Multiple regression in behavioral research : Explanation and prediction**. (3rd). Fort Worth : Karcourt Brace College.
- Sergiovanni, T. (1990, May) Adding valued to leadership gets extraordinary results, **Educational Leadership**, 47(8), 23 - 27
- Steers, R. M. (1991). **Introduction to organizational behavior**. (4th). New York : Harper Collins.
- Tom, L., & Paul, D. (2000). **The academic achievement of blue ribbon schools**. California : Brown Center on Education Policy.
- UNESCO. (1986). **Quantitative methodology (an associated methods) III. Long term education planning**. Paris : International Institute for Education Planning. P.28.
- Watson, V.L. (1998, November). **Relationship between student perception of classroom climate and satisfaction in institutions of higher education**, 59(5), 1489.

บทปริทัศน์หนังสือ

ศิริณา จิตต์จรัส*

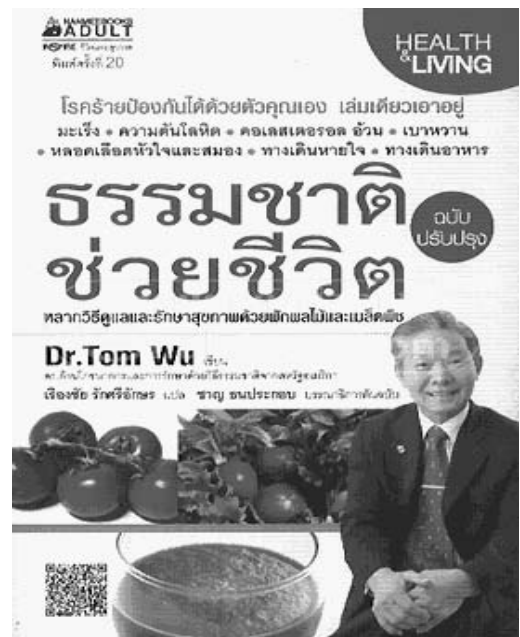
สุรัตน์ เพชรนิล**

ชื่อเรื่อง ธรรมชาติช่วยชีวิต (ฉบับปรับปรุง)
หลากหลายวิธีดูแลและรักษาสุขภาพด้วยผักผลไม้และเมล็ดพืช
ผู้แต่ง Dr. Tom Wu
ผู้แปล เรืองชัย รักศรีอักษร
ฉบับพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 4 กรกฎาคม 2552
ข้อมูลการพิมพ์ กรุงเทพมหานคร : นานามีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, 2552.
จำนวนหน้า 248 หน้า
ISBN 978-611-04-0164-7
ราคา 195 บาท

ภาพรวม

ดร.ทอม ู๋ (Dr. Tom Wu) เกิดที่ประเทศจีน และสำเร็จการศึกษาด้านโภชนาการและการรักษาด้วยวิธีธรรมชาติจากสหรัฐอเมริกา เมื่ออายุ 30 ปี ป่วยเป็นโรคมะเร็งปอดระยะที่สาม รักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันแต่อาการไม่ดีขึ้น และได้รับคำแนะนำให้หยุดการรักษา จึงเปลี่ยนมากินอาหารอินทรีย์และรักษาด้วยวิธีธรรมชาติ ทำให้หายขาดจากโรคมะเร็ง จึงตัดสินใจละทิ้งการแพทย์แบบเดิม หันมาศึกษาการแพทย์แนวธรรมชาติและโภชนาการ จนได้ปริญญาคุณวุฒิปริญญาตรีที่สหรัฐอเมริกา เคยได้รับเชิญให้ไปบรรยายที่ประเทศต่างๆ มีลูกศิษย์ที่เรียนด้านการรักษาด้วยวิธีธรรมชาติและการกินอาหารอินทรีย์กระจายอยู่ทั่วโลก เขาได้สร้างบุคลากรทางด้านนี้ไว้นับไม่ถ้วน

ดร. ู๋ ได้รับเชิญจากบุคคลสำคัญของประเทศต่างๆ ให้ช่วยกำหนดเมนูอาหารบำบัดอาการป่วยเรื้อรังเกี่ยวกับกระเพาะอาหาร ลำไส้ คอเลสเทอรอลสูง โรคอ้วน โรคหัวใจ โรคเบาหวาน โรคเก๊าต์ และโรคมะเร็ง ส่งผลให้อาการดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จนกระทั่งได้รับการ



ยอมรับและยกย่องทั้งในสหรัฐอเมริกาและทั่วโลก

ดร. ู๋ ได้รับรางวัลและการยอมรับจากองค์กรต่าง ๆ เช่น

รางวัลการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจของ

* รองศาสตราจารย์ ดร. ประจําภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

** นักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนามนุษย์ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยศิลปากร

มูลนิธิสันติภาพโลกของลามะกังเชน โดยการสนับสนุน
ขององค์การสหประชาชาติ (Lama Gangchen World
Peace Foundation in Support of the United Nations)

รางวัลผู้อุทิศตนเพื่อโรคอัลไซเมอร์โรงพยาบาลเมโย
สหรัฐอเมริกา

รางวัลสาขาการแพทย์จากมูลนิธิอัลเบิร์ตไอน์สไตน์

รางวัลผู้อุทิศตนของมหาวิทยาลัยเปิดนานาชาติเพื่อการ
แพทย์ทางเลือก (The Open International University
for Alternative Medicines) ในประเทศอินเดีย

รางวัลผู้อุทิศตนเพื่อมวลมนุษยชาติของสมาคมการแพทย์
ที่รักษาด้วยการฝังเข็มแห่งปากีสถาน (Pakistan
Association of Medical Acupuncture)

รางวัลผู้อุทิศตนของสมาคมการแพทย์แนวธรรมชาติ
แห่งอเมริกา (American Naturopathic Medical
Association)

จุดมุ่งหมายของหนังสือ

มีความประสงค์ที่จะแบ่งปันประสบการณ์
การดูแลสุขภาพเป็นเวลาหลายปีของผู้เขียนให้แก่ผู้อ่าน
เพื่อให้นำไปใช้ในการปรับเปลี่ยนความเคยชิน
ด้านอาหารการกินและการใช้ชีวิต เป็นการให้ข้อมูล
ประกอบในการดูแลสุขภาพ ป้องกันโรค และป้องกัน
มะเร็ง แต่ไม่ได้หมายความว่า จะทดแทนการรักษา
ทางการแพทย์ได้ทั้งหมด

บทนำ

ทรวงอกที่ผิดในเรื่องสุขภาพทำให้เจ็บป่วยใน
ปัจจุบันมีการผลิตอาหารอย่างประณีตมากขึ้นเรื่อยๆ
สิ่งแวดล้อมในการดำรงชีวิตทำให้เรามีความสะดก
สบายมากยิ่งขึ้น การพัฒนามีความก้าวหน้าทาง

เทคโนโลยี แต่เมื่อเทียบกับอดีตแล้วสุขภาพกลับแย่ลง
ด้วยสภาพที่กินมากเกินไป ออกกำลังน้อยเกินไปและ
ตกอยู่ในสภาวะเครียดเป็นเวลานาน ทำให้เกิดโรค
ที่สำคัญ 3 โรค คือ โรคหัวใจ โรคมะเร็งและโรคเบาหวาน
โดยเฉพาะโรคมะเร็งมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความ
เครียด กินอาหารผิดๆ และขาดการออกกำลังกายเป็น
สาเหตุสำคัญของการเจ็บป่วย จิตใจที่ตึงเครียด
และการอดนอนเป็นเวลานานทำให้ขาดการนอนหลับ
อย่างมีสุขภาพ การนอนหลับในเวลาสี่ทุ่มถึงตีสองเป็น
ช่วงเวลาที่มีค่าที่ระบบรักษาตัวเองจะทำหน้าที่รักษา
ซ่อมแซมร่างกายและหากระบบร่างกายไม่ได้ทำหน้าที่
จะเกิดปัญหาร้ายแรง 3 ประการ

- ระบบภูมิคุ้มกันร่างกายอ่อนแอ
- จะทำให้ร่างกายเผชิญกับความแก่เพราะ
การซ่อมแซมระบบต่อมไร้ท่อไม่สามารถหลั่งฮอร์โมน
สนองความต้องการของเซลล์ต่างๆได้
- จะทำให้ข้อต่อของร่างกายอักเสบและมี
อาการเจ็บปวดทั่วร่างกายเนื่องมาจากการซ่อมแซม
ระบบประสาทไม่สามารถทำได้เพียงพอในการ
ปรับการถ่ายทอดสัญญาณในระบบประสาท

สิ่งสำคัญที่สุดในการดูแลสุขภาพคือการ
การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับอาหารที่ถูกต้อง เสริมความเข้ม
แข็งของระบบภูมิคุ้มกันและระบบรักษาตนเอง เลี่ยงการ
ฟุ้งหมอมหรือยามากเกินไป ไม่แสวงหาทางลัดในการ
รักษาโรคโดยเด็ดขาดและให้คิดว่าการรักษาด้วยตัวเอง
ของร่างกายเท่านั้น จะทำให้สุขภาพแข็งแรงอย่างแท้จริง
เคล็ดลับ 4 ประการในการดูแลสุขภาพ

- ถ่ายอุจจาระวันละ 3 ครั้ง
- ดื่มน้ำผักผลไม้อย่างน้อยวันละ 3 แก้ว
- พักผ่อนอย่างเหมาะสม ออกกำลังกาย
ตามเวลาอาบแดดวันละ 30 นาที ดื่มน้ำสะอาด
- มีความรักในหัวใจ สร้างความดี ทำให้
จิตใจสบาย ถ้ามีความเกลียดชังในหัวใจ โรคภัยจะ
มาเยือน

บทที่ 1 พื้นฐานการมีสุขภาพดี

ระบบภูมิคุ้มกันร่างกายและระบบรักษาตัวเอง เป็นแพทย์ที่ดีที่สุดในโลก เซลล์พิเศษในระบบภูมิคุ้มกัน เป็นเสมือนกองทัพที่ผ่านการฝึกฝนจนชำนาญทำหน้าที่ลาดตระเวนทุกซอกทุกมุมของร่างกายตลอดเวลา ไม่เคยหยุด ตามล่าและทำลายล้างข้าศึกที่ก่อให้เกิดมะเร็ง กองทัพนี้ต้องการยุทธวิธีที่ชาญฉลาดอย่างเพียงพอ ซึ่งก็คืออินทรียสารจากพืชเพื่อให้สนองตอบต่อระบบภูมิคุ้มกันและระบบรักษาตัวเอง ทั้งต้องทำงานประสานกับนาฬิกาชีวภาพภายในร่างกาย นอกจากนี้ผู้ที่เลือกรูปเลือดต่างกันก็ต้องการสารอาหารต่างกัน เพื่อให้ระบบภูมิคุ้มกันและระบบรักษาตัวเองดำเนินไปตามปกติ ส่งผลให้มีสุขภาพแข็งแรงอย่างแท้จริง

ระบบภูมิคุ้มกันร่างกายและระบบรักษาตัวเองที่แข็งแรงช่วยขจัดโรคมะเร็งได้

มนุษย์เราทุกคนมียีนมะเร็งดั้งเดิม (Proto-Oncogene) อยู่จำนวนหนึ่ง ยีนเหล่านี้ทำหน้าที่ควบคุมการเพิ่มจำนวนและการแบ่งตัวของเซลล์โดยไม่ก่อให้เกิดเนื้องอก ทั้งเป็นยีนที่ร่างกายไม่อาจขาดได้ โดยเฉพาะในระยะเซลล์วัยอ่อน แต่เมื่อเกิดการกลายพันธุ์ขึ้นที่ยีนมะเร็งดั้งเดิม ส่งผลให้การทำหน้าที่ทางสรีรวิทยาตามปกติเกิดยุ่งเหยิง กลายเป็นยีนก่อมะเร็ง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อกระบวนการเกิดและพัฒนาของเนื้องอก

นอกจากยีนมะเร็งดั้งเดิมแล้วยังมียีนอีกประเภทหนึ่งที่มีบทบาทยับยั้งเนื้องอกไม่ให้เจริญกลายเป็นเนื้อร้าย เรียกว่า ยีนต้านมะเร็ง ในเวลาปกติยีนมะเร็งดั้งเดิมกับยีนต้านมะเร็งจะอยู่ในสภาพสมดุล แต่ผลจากการกระตุ้นของปัจจัยก่อมะเร็งหลายอย่าง ทำให้ยีนมะเร็งดั้งเดิมมีกำลังเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่ยีนต้านมะเร็งจะอ่อนกำลังลง หรืออาจกล่าวได้ว่า ยีนต้านมะเร็งในเซลล์เนื้องอกร้ายหมดไปหรือสูญเสียสมรรถภาพในการต้านมะเร็งส่งผลให้เซลล์เจริญเติบโตอย่างไม่หยุดยั้ง กลายเป็นเซลล์มะเร็งจำนวนมากจนร่างกายไม่อาจควบคุมได้

เซลล์มะเร็งจะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ไม่มีวันตายเอง

เซลล์กลายพันธุ์สามารถกำหนดปริมาณการเพิ่มจำนวนเอง จนกระทั่งเมื่อมีจำนวนเพิ่มมากกว่าหนึ่งพันล้านเซลล์ จึงจะสามารถตรวจพบ การเพิ่มจำนวนเป็นแบบทวีคูณของเซลล์มะเร็งเป็นหน่วยพื้นฐานของพยาธิสภาพของโรคมะเร็ง เซลล์มะเร็งไม่ตายไปเองตามธรรมชาติแต่จะเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ ในคนปกติเมื่อเซลล์ในร่างกายเสื่อมและตายไป จะมีเซลล์เกิดใหม่มาทดแทนเพื่อให้การทำงานของร่างกายดำเนินไปตามปกติ สรุปคือ เซลล์ทั้งหมดภายในร่างกายมีการเกิดใหม่เรื่อยๆ เพื่อทดแทนเซลล์เก่า แต่การเพิ่มของเซลล์มะเร็งเป็นไปไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งทำให้สารอาหารในร่างกายของผู้ป่วยโรคมะเร็งใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว จนผู้ป่วยรู้สึกอ่อนเพลียไม่มีเรี่ยวแรง

การต้านมะเร็งและการดูแลสุขภาพต้องเริ่มจากการประสานกับนาฬิกาชีวภาพ



ในร่างกายของคนเรามีนาฬิกา ที่เรียกว่า นาฬิกาชีวภาพ (Biological Clock) ซึ่งควบคุมโดยฮอร์โมนที่หลั่งจากสมอง เมื่อร่างกายต้องการอาหาร สมองจะส่งสัญญาณความหิวออกมา ทำให้รู้สึกอยากกินอาหาร เมื่อร่างกายอ่อนเพลีย สมองจะหลั่งซีโรโทนิน (Serotonin) ทำให้รู้สึกง่วง พอฟ้าสาง จะปลุกให้เราตื่นนอน พอมืดค่ำก็ทำให้เราอยากนอนหลับพักผ่อน การทำงานของร่างกายล้วนถูกควบคุมโดยนาฬิกาชีวภาพอย่างแม่นยำ



เวลาขับถ่าย 04.00 น. – 12.00 น.

เวลาของการขับถ่ายของเสียและเวลาอาหารเข้า ควรกินผักและผลไม้สดให้มากๆและก่อนเที่ยงควรถ่ายท้องสองครั้ง



เวลาดูดซึมสารอาหาร 12.00 น. – 20.00 น.

เวลาที่ร่างกายดูดซึมสารอาหารและเวลาอาหารมือเที่ยงและมือเย็น มือเที่ยงควรกินผักผลไม้ มากๆ ผักชี เครื่องเทศ และเพิ่มอาหารทะเล ส่วนมือเย็น ควรกินอาหารในช่วงเวลา 18.00 น. กินสลัดผักสด ดกกินเนื้อสัตว์และอาหารประเภท ทอด ผัด ย่าง



เวลาแจกจ่ายสารอาหาร 20.00 น.– 04.00 น.

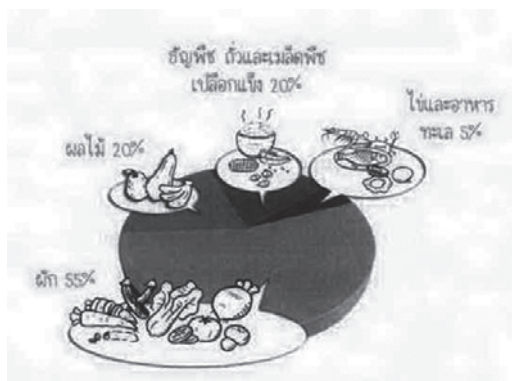
เป็นเวลาทีระบบภูมิคุ้มกันและระบบรักษาตัวเองทำงาน คือช่วงเวลาที่นอนหลับ สิ่งสำคัญที่สุดคืออาหารที่เรากินทั้งสามมือมีอินทรียสารจากพืชเพียงพอ

จะสามารถส่งต่อสารอาหารให้แก่ระบบภูมิคุ้มกันอย่างเต็มที่ ข้อเสนอแนะคือควรปิดไฟในห้องขณะนอนหลับพักผ่อน

กรุปเลือดคือสิ่งที่ตัดสินว่ากินอะไร จึงจะเป็นผลดีต่อสุขภาพมากที่สุด

หมู่โลหิตหรือกรุปเลือดเกิดจากปัจจัยทางพันธุกรรมซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อระบบภูมิคุ้มกันและระบบการรักษาตัวเองของร่างกาย

คนเลือดกรุปเอ



สัดส่วนของอาหารที่ดีต่อสุขภาพสำหรับคนเลือดกรุปเอ

ควรเลี่ยงผลิตภัณฑ์นมและเนื้อสัตว์ งดการปรุงอาหารด้วยวิธี ทอด ผัด และย่าง

อัตราส่วนอาหาร ควรจะมี ผัก 55% ผลไม้ 20% ธัญพืช ถั่วและเมล็ดพืชเปลือกแข็ง 20% นมและอาหารทะเล 5%

การออกกำลังกาย ไม่ควรออกกำลังกายหนัก ควรออกกำลังกายด้วยการฝึกโยคะ ชี่กง รำมวยไท้จี่ นั่งสมาธิ สวดมนต์

คนเลือดกรุ๊ปโอ



สัดส่วนของอาหารที่ดีต่อสุขภาพสำหรับคนเลือดกรุ๊ปโอ

มีโอกาสเป็นโรคแผลในกระเพาะอาหารและลำไส้เล็กส่วนต้น ตับแข็ง ภูมิต้านทานต่ำ ไข้หวัด อักเสบ ไข้หวัดใหญ่ โรคหัวใจ และแผลผิวหนัง

สัดส่วนการกินอาหาร

ผักชนิดต่างๆ 75% ผลไม้ 10% เนื้อสัตว์ อาหารทะเล นมแพะ 10% ธัญพืชและเมล็ดพืชเปลือกแข็ง 5% การออกกำลังกาย ควรเลือกออกกำลังกายหนักแบบแอโรบิก เช่น เล่นฟุตบอล วิ่งระยะสั้น

คนเลือดกรุ๊ปบี



สัดส่วนของอาหารที่ดีต่อสุขภาพสำหรับคนเลือดกรุ๊ปบี

โรคที่มีโอกาสเป็นได้ง่าย ได้แก่ โรคบิด ไข้หวัดใหญ่ โรคปอดอักเสบ หลอดเลือดหัวใจ โรคเอสแอลอี โรคเกี่ยวกับกระดูก ทางเดินปัสสาวะ และระบบสืบพันธุ์ ข้อต่ออักเสบ วัณโรค มะเร็งช่องปาก มะเร็งเต้านม และมี

โอกาสเป็นโรคมะเร็งเม็ดเลือดขาวมากกว่าคนกรุ๊ปเลือดอื่นๆ
ข้อแนะนำและสัดส่วนในการกินอาหาร ผักชนิดต่างๆ 55% ผลไม้ 10% พืชประเภทหน่อและหัว 15% เมล็ดพืชเปลือกแข็ง 10% ไขมันนมแพะ 10%
การออกกำลังกาย ควรอยู่ในระดับปานกลาง เช่น เดินเร็ว วันละ 30 นาที

คนกรุ๊ปเลือด เอบี



สัดส่วนของอาหารที่ดีต่อสุขภาพสำหรับคนเลือดกรุ๊ปเอบี

โรคที่มีโอกาสเป็นง่าย คือ ติดเชื้อกัลดหนองทางเดินหายใจ ไวรัสตับอักเสบบี โรคเบาหวาน และมีโอกาสป่วยเป็นโรคจิตสูงกว่าคนเลือดกรุ๊ปอื่นๆถึง 3 เท่า แต่อัตราการป่วยเป็นวัณโรคและโรคโลหิตจางขณะตั้งครรภ์น้อยกว่าคนกรุ๊ปเลือดอื่นๆ

ข้อแนะนำและสัดส่วนในการกินอาหาร ต้องจัดอาหารเป็นพิเศษ โดยพื้นฐานยึดตามคนกรุ๊ปเลือดบีคือ ผักชนิดต่างๆ 55% พืชประเภทหน่อและหัว 15% ผลไม้ 5% เมล็ดพืชเปลือกแข็ง 15% ไขมันนมแพะ 10%

นอกจากนี้ การอาบน้ำแดดในเวลาที่เหมาะสม ทำให้ภูมิคุ้มกันแข็งแรง วิตามินดี มีผลต่อระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายอย่างมาก ประโยชน์ของวิตามินดี ได้แก่ ป้องกันไข้หวัด ช่วยเรื่องการดูดซึมแคลเซียมของกระดูก ลดอัตราการเกิดโรคกระดูกพรุนได้ใหญ่ มะเร็งเต้านม การเกิดเนื้องอกที่ต่อมลูกหมาก และ ลดอาการเจ็บป่วย ในแต่ละฤดู ต้องอาบน้ำแดดจะได้วิตามินดีเพียงพอต่อการป้องกันไข้หวัด และช่วยให้กระดูกดูดแคลเซียมได้

ฤดูและช่วงเวลาในการอาบแดด

ในแต่ละฤดูต้องอาบแดดนานเท่าไรจึงจะได้วิตามินดีเพียงพอต่อการป้องกันไข้หวัดและช่วยให้กระดูกซึมแคลเซียมได้

ฤดูใบไม้ผลิ	ฤดูร้อน	ฤดูใบไม้ร่วง	ฤดูหนาว
อาบแดดวันละ 45 นาที จึงจะได้รับวิตามินดี 3 ในปริมาณ 2,000 IU	อาบแดดเพียงวันละ 20 นาที จะได้รับวิตามินดี 3 ในปริมาณ 20,000 IU	ต้องอาบแดดวันละ 1 ชั่วโมง จึงจะได้รับวิตามินดี 3 ในปริมาณ 2,000 IU	ถ้าไม่มีแดด ต้องใช้วิตามินดี 3 วันละ 10,000 IU แต่ไม่ควรออกให้อาบแดด 2 ชั่วโมง
ช่วงเวลาที่เหมาะสม			
12.00 น.-14.00 น.	11.00 น.-16.00 น.	10.00 น. หรือ 12.00 น.-14.00 น.	12.00 น.

การอาบน้ำร้อนสลับน้ำเย็นช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันและกระตุ้นการไหลเวียนโลหิต

การอาบน้ำร้อนสลับน้ำเย็นเป็นวิธีหนึ่งในการต่อสู้กับความหนาว ทั้งยังช่วยเพิ่มการไหลเวียนเลือด เพิ่มภูมิคุ้มกัน เร่งการรักษาตัวเอง ป้องกันไข้หวัด เพิ่มกระบวนการเมแทบอลิซึมและช่วยชะลอความแก่

เริ่มจากการอาบน้ำปกติ พอเสร็จก็ใช้น้ำร้อนอาบ 3 นาที แล้วรีบใช้น้ำเย็นอาบ 30 วินาที (ก่อนอาบให้หายใจเข้าลึกๆ แล้วค่อยๆ ภาวน้ำ) อาบด้วยน้ำร้อนซ้ำอีก 3 นาที จากนั้นจึงอาบน้ำเย็นอีก 30 วินาที โดยทำ 3 รอบ และจบด้วยการอาบน้ำเย็นจัดอีก 30 วินาที เช็ดตัวให้แห้งแล้วสวมเสื้อผ้า

บทที่ 2 อาหารช่วยชีวิต

อินทรียสารจากพืชเป็นผู้เชี่ยวชาญในการต้านมะเร็งและโรคภัยไข้เจ็บ

อินทรียสารจากพืชคืออะไร มีอยู่ที่ไหนและจะได้อย่างไร

อินทรียสารจากพืช เป็นสารประกอบตามธรรมชาติที่ปัจจุบันเพิ่งมีการค้นพบ จัดเป็นสารสี ในอาหารตามธรรมชาติ ร่างกายคนไม่สามารถสังเคราะห์ได้เอง ต้องได้รับจากอาหารเท่านั้น เช่น ไอโซฟลาโวน (Isoflavones) ในถั่วเหลือง ไลโคปีน (Lycopene) ในมะเขือเทศ เป็นต้น

สรรพคุณในการต้านมะเร็งของอินทรียสารจากพืช ผู้เชี่ยวชาญด้านโภชนาการและการแพทย์ได้ทำนายว่าอินทรียสารจากพืช น่าจะเป็น วิตามินชนิดใหม่แห่งศตวรรษที่ 21 เนื่องจากอินทรียสารจากพืชมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและต่อต้านมะเร็งและป้องกันโรคเรื้อรังต่างๆ

สรรพคุณของอินทรียสารจากพืช

สารเคมีในอินทรียสารจากพืช	แหล่งที่มาจากผักผลไม้	สรรพคุณ
อัลลิลซัลไฟด์ (Allyl Sulfide)	หอมใหญ่ กระเทียม กุยช่าย	ป้องกันโรคหัวใจ
อินโดล (Indoles)	พืชตระกูลผักกาด เช่น บร็อกโคลี คะน้า กะหล่ำปรี	ยับยั้งมะเร็งเต้านม การแบ่งตัวและเติบโตของเซลล์มะเร็ง
ไอโซฟลาโวน (Isoflavones)	ถั่วต่างๆ เช่น ถั่วแดง ถั่วเหลือง	รักษาโรคหอบ ป้องกันฟันผุ ป้องกันเลือดแข็งตัวอุดตันหลอดเลือด
ไอโซไทโอไซยาเนต (Isothiocyanate)	เมล็ดในของผลไม้ ถั่วออก เมล็ดพืช	ป้องกันอนุมูลอิสระ ชะลอความแก่
กรดฟีนอล (Phenolic Acid)	มะเขือเทศ แครรอต ส้มและเบอร์รี่	ป้องกันอนุมูลอิสระทำลายเซลล์
พอลิฟีนอล (Polyphenols)	ชาเขียว องุ่น	ชะลอความแก่ ต้านการออกซิเดชัน
ซาโปนิน (Saponins)	ถั่วชนิดต่างๆ	ยับยั้งการเกิดเซลล์มะเร็ง
เทอร์ปีน (Terpenes)	เชอร์รี่ เปลือกส้ม	โรคหัวใจ ป้องกันมะเร็ง
พอลิแซ็กคาไรด์ (Polysaccharides)	เห็ด ธัญพืช ถั่ว	ยับยั้งและป้องกันมะเร็ง ชะลอความแก่

อินทรียสารจากพืชมีอยู่ในเปลือก เม็ดในผลไม้ และเมล็ดพืช สารประกอบไซยาโนไนด์ปริมาณน้อยเป็นอินทรียสารจากพืชที่มีประสิทธิภาพสูง และ อาหารช่วยชีวิต 15 ชนิดที่มีอินทรียสารจากพืช

ประเภทเครื่องเทศ เช่น กระเทียม ช่วยป้องกันมะเร็ง
ลำไส้ใหญ่ ขมิ้นขาวกับขิง เสริมสุขภาพป้องกันมะเร็ง

ประเภทผลไม้ เช่น แอปเปิ้ล เป็นผลไม้ต้านมะเร็งที่
ดีที่สุด มะเขือเทศ ลดอัตราการเกิดมะเร็ง
ต่อมลูกหมาก ได้ 35% และช่วยยับยั้งการเจริญของ
มะเร็งเต้านม มะเร็งปอด และมะเร็งมดลูก (ผลจากงาน
วิจัย) **ประเภทผัก** เช่น แครอท มีอินทรียสารจากพืช
มากกว่า 490 ชนิด ได้รับการยกย่องว่า “โสมของ
คนยาก” ช่วยเสริมการทำงานของระบบภูมิคุ้มกันและ
การเจริญของเซลล์ ยับยั้งไม่ให้อนุมูลอิสระทำลายเยื่อ
หุ้มเซลล์ ป้องกันดีเอ็นเอ กลายพันธุ์ ลดความเสี่ยงต่อ
การเกิดมะเร็ง และยังป้องกันการออกซิเดชันของไขมัน
ลดคอเลสเตอรอลไม่ดี (LDL) หัวบีรูต (Beet root)
จะช่วยกระตุ้นการหลั่งอินซูลิน เร่งการสลายตัวของ
น้ำตาล ช่วยย่อยอาหาร กระตุ้นการหลั่งน้ำดี การไหล
เวียนเลือดและป้องกันหลอดเลือดในตับอุดตัน หน่อไม้
ฝรั่ง ช่วยป้องกันอาการสายตาสั้นในเด็ก โรคหัวใจใน
ผู้ใหญ่ ต้านมะเร็ง ปอด ผิวหนัง กระเพาะปัสสาวะ ต่อม
ลูกหมาก ต่อมไทรอยด์ เซเลอรี่หรือขึ้นฉ่ายฝรั่ง (Cel-
ery) อุดมไปด้วยกรดโฟลิก ช่วยลดอัตราการเกิดหลอดเลือด
อุดตัน ลดความดัน

ประเภทผลเบอร์รี่ เช่น บลูเบอร์รี่ เป็นอาหารที่ต้าน
ความแก่และต้านมะเร็ง เซอร์เบอรี่ อุดมไปด้วยธาตุเหล็กและ
ช่วยให้นอนหลับ สตรอว์เบอร์รี่ มีวิตามินซีสูงมาก ช่วย
ป้องกันดวงตาจากแสงแดด และมีวิตามินเค ช่วย
ละลายก้อนแข็งของโฮโมซิสไตน์ (Homocysteine) ที่อุด
ตันหลอดเลือด สามารถป้องกันโรคหลอดเลือดและ
โรคหัวใจ เกาก็ ช่วยเพิ่มจำนวนเซลล์แอนติบอดีทำให้
อายุยืนและคงความเป็นหนุ่มสาว แครนเบอร์รี่ (Cran-
berry) ช่วยป้องกันการติดเชื้อจุลินทรีย์ในท่อปัสสาวะ
และช่องคลอด เมล็ดแฟลกซ์ (Linseed) มีกรดไขมันที่
เป็นสารอาหารสำคัญที่ทุกเซลล์ในร่างกายต้องการ และ
งา ช่วยลดคอเลสเตอรอลและไขมัน ป้องกันหลอดเลือด

แข็งตัว ลดอัตราการเกิดโรคมะเร็งและโรคหัวใจ

บทที่ 3 ตำรับการมีสุขภาพดี

ร่างกายจะแข็งแรงต้องเริ่มจากการกินอาหารเพื่อ
สุขภาพ

โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนวิถีกินอาหารเพื่อ
ให้ห่างไกลจากโรค 4 ขั้นตอนคือ 1.ลดปริมาณเนื้อหรือ
ปลาที่แต่เดิมขาดไม่ได้พร้อมเพิ่มผัก ผลไม้ 2.ลดปริมาณ
เนื้อและปลาลงอีก หลีกเลี่ยงการปรุงอาหารด้วยวิธีทอด
ผัด ย่าง เพิ่มผักและผลไม้สด (ให้ลวกเพียง 1 นาที)
3.ลดปริมาณเนื้อและปลาลงอีก พร้อมกินผัก ผลไม้
มากๆ กินผักสดครึ่งหนึ่ง โดยทำเป็นน้ำผัก ผลไม้ดื่ม อีก
ครึ่งลวกผักเพียงหนึ่งนาที 4.ไม่กินเนื้อสัตว์และปลาหรือ
กินเพียงสัปดาห์ละสองครั้ง ให้กินผักและผลไม้ปริมาณ
มากและดื่มน้ำผัก ผลไม้ การประกอบอาหารด้วยการ
นึ่ง ต้ม ลวกและทำสลัด เป็นวิธีปรุงอาหารเพื่อสุขภาพ
ที่ดี ดื่มน้ำให้มาก แต่ต้องดื่มให้ถูกวิธี โดยควรจิบทีละ
น้อยเพื่อให้เซลล์ในร่างกายมีเวลาเพียงพอต่อการดูดซึม
แต่ถ้าดื่มผิดวิธีก็ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ นมอัลมอนด์ น้ำ
เต้าหู้ และนมถั่วเหลือง บำรุงกระดูกดีกว่านมวัว การดื่มน้ำ
เต้าหู้และผลไม้สามารถเสริมแคลเซียมได้ น้ำผักผลไม้ 6
แก้ว ช่วยกระตุ้นกระบวนการเมแทบอลิซึมและลดความ
อ้วน สาเหตุที่แท้จริงของความอ้วนคือพลังงานที่ร่างกาย
ได้รับสูงกว่าพลังงานที่ร่างกายใช้ไปและความอ้วนเป็น
ต้นเหตุของโรคอ้วนปัจจุบันและโรคหัวใจ การลดความ
อ้วนให้หลีกเลี่ยงอาหารผัดและทอดที่มีน้ำมันมาก
อาหารประเภทแป้งที่ผ่านการแปรรูป เนื้อสัตว์และปลา
ที่ผ่านการเลี้ยงด้วยฮอร์โมน การกินอาหารหลักในช่วง
ลดความอ้วน ให้กินธัญพืชผสมถั่วแทนข้าวเจ้า โดยเอา
ถั่วที่เพาะจนงอกเล็กน้อยผสมข้าวกล้อง รวมขิง ขมิ้น
ขาวป่น ผงเพนูกีกรีก (เครื่องเทศชนิดหนึ่งที่เป็นส่วนผสม
ของผงกะหรี่) กระเทียม ผักชี หุงในหม้อหุงข้าวไฟฟ้า
งดกินหอย ซ็อกโกแลต กาแฟ ของทอด ขนมขบเคี้ยว
อาหารปิ้งย่าง เพื่อแก้ปัญหาผิวและโรคเรื้อรังทาง ตำรับ
อาหารสำหรับรักษาผิวและโรคเรื้อรังทาง โดยใช้ผัก

ผลไม้ปรุงเป็นสลัด เช่น ส่วนประกอบของผักกะหล่ำปลี แครอท ผลไม้ บลูเบอร์รี่ แอปเปิ้ล ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวอมหวาน เครื่องปรุงรส ชิงชอย กระเทียมสับ ผักชี โหระพา เมล็ดแฟลกซ์ป่น ผงงาดิบ หรือประเภทอาหารทะเล เช่น ปลาแซลมอนต้มสุกหรือปลาทะเลน้ำลึกส่วนเนื้อกับไข สามารถรับประทานเนื้อแดงแบบอินทรีย์หนึ่งสัปดาห์หรือต้มเป็นซूप ไข่อินทรีย์ต้มสุกควรวลหนึ่งฟองทุกๆ สองวัน ควรรับประทานวันละ 3 ครั้ง ช่วยลดคอเลสเตอรอลและกล้าวถึง การกินให้ถูกวิธี จะช่วยบรรเทาโรคเบาหวาน

บทที่ 4 ตำรับต้านมะเร็งต้านโรค

สุขภาพดีเริ่มจากน้ำผักผลไม้เพื่อสุขภาพ ในบทนี้ได้ผู้เขียนได้เลือกน้ำผักผลไม้ 24 ตำรับ ที่มีสรรพคุณบำรุงสุขภาพประจำวัน บำรุงหลอดเลือดหัวใจ และสมอง ดูแลทางเดินหายใจ ทางเดินอาหาร ต้านมะเร็งและบรรเทาโรคเบาหวาน นอกจากนี้ยังมีเกร็ดความรู้ 16 ข้อในการทำน้ำผักผลไม้บำรุงร่างกาย เช่น การคำนวณส่วนผสม การเลือกผัก ผลไม้ การล้างและการจัดการผักผลไม้ เครื่องปั้นที่เหมาะสมสำหรับการทำน้ำผักผลไม้ตามตำรับ ระยะเวลาในการปั่น วิธีการเก็บรักษาน้ำผัก ผลไม้ปั่นที่ทำที่เดียว 6 แก้วในหนึ่งวัน ฯลฯ

นอกจากนี้ ยังได้แนะนำ น้ำผักผลไม้บำรุงร่างกาย 6 ตำรับคือ น้ำผักผลไม้บำรุงสุขภาพมะนาวใช้สำหรับบำรุงสุขภาพและป้องกันโรค รวมทั้งสำหรับผู้ที่ต้องการลดน้ำตาลในเลือดแต่ผู้เป็นโรคเบาหวานไม่ควรใช้ น้ำผักผลไม้เพิ่มกำลังวังชา กะเพรา ช่วยฆ่าเชื้อเฮลิโคแบคเตอร์ไพโลรี(HP) ในกระเพาะอาหาร ช่วยป้องกันมะเร็งกระเพาะอาหาร

น้ำผักผลไม้เสริมสร้างเอ็นและกระดูก

สตรอเบอร์รี่ มีสรรพคุณเสริมสร้างกระดูก และทำให้หลอดเลือดไหลเวียนคล่อง เมล็ดสีดำของสตรอเบอร์รี่ทำให้ง่วงนอน จึงควรกินในปริมาณที่

พอเหมาะแต่สามารถเพิ่มปริมาณได้สำหรับผู้ที่มีอาการนอนไม่หลับ น้ำผลไม้ช่วยย่อยและบำรุงผิวพรรณ สับปะรด อุดมไปด้วยเอนไซม์ที่ช่วยย่อยโปรตีน เป็นผลไม้ที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวที่ชอบกินเนื้อและถ้าเพิ่มหัวบีตรูตขนาดกลางครึ่งหัวจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น น้ำผักผลไม้ด้านปฏิกิริยาออกซิเดชันและเสริมสุขภาพ องุ่นพันธุ์มาสคาดีน เป็นองุ่นที่มีสารอาหารมากที่สุดมีสารเรสเวอราทรอล (Resveratrol) ซึ่งมีอินทรียสารจากพืชมากที่สุด มีสรรพคุณบำรุงหัวใจ ป้องกันมะเร็ง โรสแมรี่ช่วยบำรุงสมอง ทำให้จิตสงบ น้ำผักผลไม้ที่มีสารอาหารสมดุล เกสรผึ้ง โดยมีส่วนผสมของมะเขือเทศ ลูกแดง หัวบีตรูต น้ำกลั่น งาขาว เป็นต้น ท้ายสุดของหนังสือ มีบันทึกท้ายเล่มที่เป็นคำยกย่องและผลสำเร็จในการรักษาจากที่ต่างๆ ทั่วโลกของผู้ที่ได้รับการรักษาโดยวิธีธรรมชาติตามคำแนะนำของผู้เขียน

จุดเด่นของหนังสือ ธรรมชาติช่วยชีวิต (ฉบับปรับปรุง)

ปัญหาสุขภาพเป็นเรื่องราวที่มนุษย์ยุคปัจจุบันกังวลและให้ความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ หนังสือธรรมชาติช่วยชีวิต เป็นหนังสือเพื่อสุขภาพที่คนรักสุขภาพทุกคนควรมีไว้ในครอบครอง เพราะนอกจากจะช่วยชี้ให้เห็นถึงปัญหาด้านสุขภาพแล้ว ยังแฝงไว้ด้วยความรู้และสาระที่น่าสนใจ จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้คือ ความรู้และประสบการณ์จากผู้ที่เป็นโรคจริงของผู้เขียนที่ได้นำเอาความรู้ ความมีวินัยในการปฏิบัติตนเพื่อรักษาโรคร้ายด้วยวิธีการทางธรรมชาติที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการดื่มกินอาหารให้ถูกต้อง เพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่ดี ควบคุมการออกกำลังกาย และการผ่อนคลายจิตใจ รวมไปถึงตัวอย่างของบุคคลที่ป่วย มีอาการทุกข์ทรมานจากโรคร้ายต่างๆที่เป็นมาอย่างยาวนานสามารถรักษาให้หายไปในเวลาไม่กี่เดือนด้วยการปฏิบัติตามแนวทางในหนังสือ

จุดด้อยของหนังสือธรรมชาติช่วยชีวิต
(ฉบับปรับปรุง)

คือ คำแนะนำในการดูแลรักษาสุขภาพซึ่งประกอบไปด้วยความรู้ ความเข้าใจในด้านการ ต้มกินอาหาร ให้ถูกต้อง เพื่อได้รับสารอาหารที่ดีควบคู่ไปกับการออกกำลังกายและการผ่อนคลายทางด้านจิตใจ สิ่งที่คุณอาจจะยากก็คือ การมีวินัยในการปฏิบัติตนจะเป็นไป

ตามคำแนะนำของผู้เขียนเนื่องจากสภาพสังคมในปัจจุบัน ทุกคนต้องใช้ชีวิตที่รีบเร่ง ทำงาน ใช้เวลาในการเดินทาง รวมไปถึงสภาพการทำงานที่มีแต่ความขัดแย้ง จนเกิดอาการเครียด ซึ่งอาจจะทำให้ผู้ที่สนใจจะปฏิบัติตามแนวทางของหนังสือเล่มนี้ ไม่สามารถปฏิบัติตนได้ตามคำแนะนำทั้งหมดในอันที่จะนำมาสู่การก่อให้เกิดสุขภาพที่ดีของตนเอง

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ (Peer Review)
ประจำปี 10 ฉบับที่ 2 (พฤศจิกายน 2555 - มีนาคม 2556)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรภััสสร	อินทรบ่ารุ่ง
ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กาญจนา	คุณารักษ์
อาจารย์ ดร.กฤษณา	คิตดี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินตวีร์	คล้ายสังข์
อาจารย์ ดร.ฉันทวีร์	หงษ์บุญไตร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชวิต	จิตรวิจารณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ	ไพวิทยศิริธรรม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐาปนี	ธรรมเมธา
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์	สังข์รักษา
ดร.นิรันดร์	จงวุฒิเวศย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษบา	บัวสมบุญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรณัฐ	กิจรุ่งเรือง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประกอบ	กรณีกิจ
อาจารย์ ดร.พนอ	สงวนแก้ว
อาจารย์ ดร.ภทรพร	ยุทธาภรณ์พินิจ
อาจารย์ ดร.ภัทรพล	มหาพันธ์
อาจารย์ ดร.มัทนา	วังถนอมศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม	นิลพันธุ์
รองศาสตราจารย์ลิขิต	กาญจนาภรณ์
อาจารย์ ดร.วรรณวีร์	บุญคุ้ม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชร	เล่าเรียนดี
อาจารย์ ดร.วิภาณี	วิภาวิน
รองศาสตราจารย์ ดร.วิสาข์	จิตวีร์
รองศาสตราจารย์ศิริพงศ์	พยอมแย้ม
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา	จิตต์จรัส
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สร้อยสน	สกลรักษ์
อาจารย์ ดร.สุนีตา	โสมิตชัยวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิน	ศิริสัมพันธ์

แนะนำผู้เขียน

อาจารย์ ดร. กมล โฟธิเย็น

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail :kamol.pho2@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : จิตวิทยาการศึกษา จิตวิทยาการเรียนการสอน

นางสาวจรัญญา วงษ์พรหม

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40002

E-mail :jarwon@kku.ac.th

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การเรียนรู้และพัฒนามนุษย์ตามช่วงวัย ประเด็นแรงงานเด็ก
แรงงานนอกระบบและสูงอายุ

อาจารย์ชลธิชา หอมฟุ้ง

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail :cholticha207@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ :วรรณคดี วรรณกรรม คติชนวิทยา วาทกรรม

อาจารย์ชฎานี ภัทรวารินทร์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ โรงเรียนรัตนไพศาล เลขที่ 99 ตำบลจรเข้สามพัน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดสุพรรณบุรี 71170

E-mail :rattanapaisa111@hotmail.coi.th

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ :การบริหารการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพบุทธิธรรม

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail:yos_jr@hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การสังเคราะห์งานวิจัย

อาจารย์ชัยวัฒน์ แก้วพินงาม

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาการสอนภาษาต่างประเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 73000

E-mail:chaiwat020@hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ :การสอนภาษาอังกฤษ นโยบายการศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

สถานที่ทำงาน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail : narin2100@yahoo.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : พัฒนศึกษา

นางสาวธนวรรณ สินประเสริฐ

สถานที่ทำงาน หน่วยงานผู้ป่วยนอกจักษุ กลุ่มการพยาบาล โรงพยาบาลโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี 70120
E-mail :one_sinprasert@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : เวชปฏิบัติจักษุ การพยาบาลผู้สูงอายุ ชุมชนและการสอน

อาจารย์ธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์

สถานที่ทำงาน สาขาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 สุขุมวิท 23 คลองเตย กรุงเทพมหานคร 10110
E-mail:tanyaruji@yahoo.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรกลุ่มชายขอบ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ

สถานที่ทำงาน ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail :thirasak@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การวิจัยทางการศึกษา การวัดและประเมินผลทางการศึกษา การพัฒนาการศึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เนาวนิตย์ สงคราม

สถานที่ทำงานที่อยู่ ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เลขที่ 254 แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
E-mail: noawanit_s@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : เทคโนโลยีและการสื่อสาร

อาจารย์บุญเชิด ชำนิศาสตร์

สถานที่ทำงานที่อยู่ โรงเรียนบ้านไร่โคก (อินทร์ประชาสรรค์) ตำบลไร่โคก อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี 76150
E-mail:boonchrud@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : สาขาบริหารการศึกษา

นายปราโมทย์ เหลาลาภะ

สถานที่ทำงานที่อยู่ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร
เลขที่ 205 หมู่ 10 ตำบลแร่ อำเภอพังโคน จังหวัดสกลนคร 47160
E-mail:mote_p@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การจัดการความรู้ การจัดการสารสนเทศ

อาจารย์พิจิตรา ทีสุกะ

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม 48000
E-mail: jeab1107@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : สาขาหลักสูตรและการสอน กลุ่มหลักสูตรและการนิเทศ

นางสาวอาจารย์พรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail: Plungpanpat@gmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail: maream_su@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การวิจัย พัฒนาหลักสูตร ประเมินโครงการ

อาจารย์ ดร.ลุยง วีระนาวิน

สถานที่ทำงาน สาขาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม 73000 E-mail: luyong@su.ac.th
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : ปรัชญา สังคมวิทยากับการพัฒนา

นายวุฒิชัย ใจนะภา

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช
132 ตำบลนาสาร อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
E-mail: keng_spe@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การศึกษาพิเศษ

นางสาววิลาวัลย์ โพธิ์ทอง

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 20131
E-mail: kuekkik@hotmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การวิจัยพัฒนา การวิจัยสื่อ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลรัตน์ คีรินทร์

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 85 ตำบลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000
E-mail: wilairatkirin@gmail.com
สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การสอนภาษาอังกฤษ การอ่าน การเขียน การวัดผลและประเมินผล

อาจารย์ ดร.ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail:wantoo_hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ :หลักสูตรการสอน การนิเทศ การวิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริณา จิตต์จรัส

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาการศึกษาดนตรี

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail: Sirina_C@hotmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การศึกษามนุษย์และสังคมศาสตร์

อาจารย์สาธิต จันทรวินิจ

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail: Sathid@su.ac.th

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : การวิจัยทางการศึกษา การวัดและประเมินผลทางการศึกษา

นายสุรัตน์ เพชรนิล

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

126 ถนนประชาอุทิศทุ่งครุ บางมด กรุงเทพฯ 10140

E-mail: -

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ : ปรัชญา ศาสนา จริยศาสตร์ การใช้เหตุผล การจัดทำโครงการของนักศึกษา

อาจารย์ ดร.อุบลวรรณ ส่งเสริม

สถานที่ทำงาน/ที่อยู่ สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

E-mail:ubonwan.su.@gmail.com

สาขาวิชาที่เชี่ยวชาญและสนใจ :หลักสูตรและการสอน การนิเทศ การวิจัยพัฒนาหลักสูตร

การเสนอบทความเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

นโยบายการจัดพิมพ์

วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นวารสารวิชาการ โดยกำหนดพิมพ์เผยแพร่ปีการศึกษาละ 2 ฉบับ (มิถุนายน-ตุลาคม และ พฤศจิกายน-มีนาคม) คณะศึกษาศาสตร์จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คณาจารย์ ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษาและนักศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ได้มีโอกาสเสนอผลงานวิชาการเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยน วิทยาการในสาขาศึกษาศาสตร์และสาขาที่เกี่ยวข้อง

เรื่องเสนอเพื่อตีพิมพ์

ผลงานวิชาการที่รับตีพิมพ์ อาจเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) บทความที่เสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาของวารสารอื่น บทความที่นำเสนอเพื่อตีพิมพ์จะต้องผ่านการกลั่นกรองและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อของบทความนั้นๆ ในลักษณะ Peer Review ผู้ทรงคุณวุฒินี้ได้รับการแต่งตั้งโดยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นอกจากนี้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีสิทธิ์ในการแก้ไขบทความตามความเหมาะสม

การเตรียมต้นฉบับ

บทความวิชาการ บทความวิจัย หรือบทปริทัศน์ หนังสือ อาจนำเสนอเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ ให้พิมพ์ต้นฉบับด้วยกระดาษขนาด A 4 หน้าเดียว โดยใช้ฟอนท์ Angsana UPC ขนาด 16 ความยาวประมาณ 10-15 หน้า ให้ส่งบทความพร้อม

แผ่นดิสเกตต์ที่ได้ที่บรรณาธิการ

บทความทุกประเภทต้องมีส่วนประกอบทั่วไปดังนี้

1. ชื่อเรื่อง ชื่อผู้เขียน (ครบทุกคนกรณีที่เขียนหลายคน) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. วุฒิการศึกษาขั้นสูงสุด และตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) ของผู้เขียนทุกคน
3. หน่วยงานที่สังกัด (สาขาวิชา/ภาควิชา คณะพร้อมสถานที่ติดต่อ หมายเลขโทรศัพท์ และ E-mail Address)

4. ชื่อเรื่องประจำหน้า (running title) หรือชื่อเรื่องย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความวิชาการหรือบทความวิจัยต้องมีส่วนประกอบเพิ่มเติมคือ ต้องมีบทคัดย่อ (abstract) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวรวมกันประมาณ 200 คำ โดยโครงสร้างของบทความวิชาการควรประกอบด้วย บทนำ ตัวบทความหลัก บทสรุป และเอกสารอ้างอิง บทความวิจัยควรประกอบด้วย บทนำ วิธีการศึกษา ผลการศึกษา อภิปรายผลสรุป/ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

บทปริทัศน์หนังสือมีความยาวรวมประมาณ 5-10 หน้า ส่วนโครงสร้างของบทความให้เหมาะสมกับบทปริทัศน์หนังสือและตอนท้ายให้มีเอกสารอ้างอิง เช่นกัน กรณีที่มีตารางหรือรูปประกอบ ต้องแยกออกจากเนื้อเรื่อง รูปถ่ายอาจเป็นภาพสี ขาว-ดำ สไลด์ ภาพวาด ควรวาดด้วยหมึกอินเดียอิงค์ หรือเป็นไฟล์คอมพิวเตอร์ (JPEG, GIF) หรือภาพที่ปริ้นต์จากเครื่องพิมพ์เลเซอร์

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

กรณีผู้เขียนต้องระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่องให้ใช้วิธีการอ้างอิงในส่วนเนื้อเรื่องแบบนาม-ปี

(author-date in text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่งที่อ้างถึงพร้อมปีที่พิมพ์เอกสาร ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิงเพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และอาจจะระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างก็ได้หากต้องการกรณีที่อ้างมาแบบคำต่อคำต้องระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างทุกครั้ง และให้มีการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม (reference) โดยการรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้เขียนอ้างอิงในการเขียนบทความจัดเรียงรายการตามลำดับตัวอักษรผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อ เอกสารอ้างอิงสำหรับบทความที่นำเสนอเป็นภาษาไทย และ Reference สำหรับบทความที่นำเสนอเป็นภาษาอังกฤษโดยใช้รูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงแบบ APA (American Psychology Association) (หาอ่านเพิ่มเติมได้จากหนังสือ Publication Manual of the American Psychological Association) ดังตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงต่อไปนี้

1. หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ฉบับพิมพ์). สถานที่พิมพ์: ผู้จัดพิมพ์

บำรุง ไตรรัตน์. (2534). *การออกแบบงานวิจัยสาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Carver, R. P. (1984). *Writing a publishable research report in education, psychology, and related disciplines*. Springfield, IL : Charles C Thomas.

2. บทความในวารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่), เลขหน้าที่บทความปรากฏในวารสารที่อ้าง.

สุกรี รอดโพธิ์ทอง. (2535). การออกแบบคอมพิวเตอร์ช่วยสอน, *วารสารรวมคำแหง*, 15, 13, 40-49.

Klimoski, R., & Palmer, S. (1993). The ADA and the hiring process in organizations. *Consulting Psychology Journal* :

Practice and Research, 45, 2, 10-36

3. บทความ/เรื่อง/ตอน ในหนังสือรวมเรื่อง

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ), ชื่อหนังสือ (หน้าที่บทความปรากฏ). สถานที่พิมพ์ : ผู้จัดพิมพ์.

เสรี ลีลาภัย. (2542). เศรษฐกิจชาตินิยมในประเทศไทยกำลังพัฒนาและสถานการณ์ในประเทศไทย. ใน *ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ* (บรรณาธิการ), 1999 *จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย* (หน้า 90-141). กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bjork, R.A.(1989). Retrieval inhibition as and adaptive mechanism in human memory. In H.L. Roediger III & F.I.M. Crail (Eds.), *Varieties of memory & consciousness* (pp. 309-330). Hillsdale, NJ: Erlbaum.

4. บทความเผยแพร่ในอินเทอร์เน็ต

4.1 วารสารอินเทอร์เน็ต

4.1.1 วารสารอินเทอร์เน็ตที่พิมพ์เผยแพร่ในวารสารปกติด้วย (Internet articles based on a print source)

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่), เลขหน้าที่บทความปรากฏในวารสารที่อ้าง, วัน เดือน ปี ที่สืบค้นจากที่อยู่ของเว็บไซต์

VandenBos, G., Knapp, S., & Doe, J. (2001). Role of reference elements in the selection of resources by psychology undergraduates. *Journal of Bibliographic Research*, 5, 117-123. Retrieved October 13, 2001, from <http://jbr.org/articles.html>.

4.1.2 วารสารอินเทอร์เน็ตที่พิมพ์เผยแพร่เฉพาะในอินเทอร์เน็ต (Internet articles)

ชื่อผู้แต่ง, (ปี,เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ ชื่อวารสาร, ปีที่ (ลำดับที่หรือลำดับบทความ), วัน เดือน ปี ที่สืบค้น, จาก ที่อยู่ของเว็บไซต์

Fredickson, B.L. (2000, March 7). Cultivating positive emotions to optimize health and wellbeing. *Prevention & Treatment*, 3, Article 0001a. Retrieved November 20, 2000, from <http://journalsapa.org/prevention/volume3/pre00300001a.html>.

4.2 บทความหรือเอกสารเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต (Nonperiodical documents on the Internet)
ชื่อผู้แต่ง, (ปี, เดือน ที่พิมพ์). ชื่อบทความ.

วัน เดือน ปี ที่สืบค้น, จากที่อยู่ของเว็บไซต์

Glueckauf, R.L., Whitton, J., Baxter, J., Kain, J., Vogelgesang, S., Husson, M., et al. (1988, July). Videocounseling for families of rural teens with epilepsy project update. Retrieved October 8, 1988, from http://www.telehealth.net/subscribe/newsletr_4a.html#1.

ใบบอกรับเป็นสมาชิก วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ข้าพเจ้า.....
ขอสมัครเป็นสมาชิกวารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กำหนด..... ปี
ตั้งแต่ปี..... ฉบับที่..... ถึงปีที่..... ฉบับที่.....
โดยจัดส่งไปที่.....
.....
.....
.....
.....
พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้จัดส่งธนาคัต/ตัวแลกเงิน มูลค่า..... บาท มาด้วยแล้ว

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร
(.....)

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (2 ฉบับ) ส่งเป็นธนาคัตหรือตัวแลกเงิน มูลค่า 150 บาท

ส่งจ่ายในนาม นางนิตยา จิตรคำ สำนักงานเลขานุการคณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000 ส่งจ่าย ณ ปณ. สยามจันทร์
โทรศัพท์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร 0-3425-5095



